

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS
AZ MTA HADTUDOMÁNYI BIZOTTSÁG FOLYÓIRATA

XXVI. évfolyam

2016/1–2.

A TARTALOMBÓL

Az MHTT beszámoló és tisztújító
küldöttgyűléséről

Az innováció hatása a hadviselésre

Az Iszlám Állam ellen folytatott
küzdelem tendenciái

A tömeges bevándorlás által előidézett
migrációs válsághelyzet elemzése

Határőrségi aknamezők az
osztrák–magyar államhatáron

Nemzetközi hadijogi szabályozás
a civil lakosság védelme érdekében

A Társaság jubileumi közgyűlése

Pályázati felhívás

A Hadtudomány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával jelenik meg. A folyóiratot az MTMT indexeli és a REAL archíválja.

A lapszám szerzői:

- Dr. univ. Bertalan György* ny. alezredes,
a Hadtudomány főszerkesztője
- Dr. Boldizsár Gábor* ezredes, PhD,
a NKE HHK dékánja
- Dr. Bódi Stefánia* PhD, az NKE KTK egy. docense
- Prof dr. habil Főríz Sándor* dandártábornok, PhD,
az NKE egy. tanára
- Dr. Gruber Nándor* ny. dandártábornok
- Prof dr. Haig Zsolt* mk. ezredes, PhD,
az NKE egy. tanára
- Dr. habil. Héjja István* ny. ezredes, CSc
- Dr. Janza Frigyes* rendőr vezérőrnagy,
az MRTT főtitkára
- Dr. Kis-Benedek József* ny. ezredes, PhD,
címetes egy. tanár
- Dr. M. Szabó Miklós* ny. altábornagy,
az MTA rendes tagja
- Dr. Nagy László* ny. ezredes, DSc,
az MHTT örökös tagja
- Dr. Németh József Lajos* PhD, az NKE egy. adjunktusa
- Prof dr. Padányi József* mk. dandártábornok, DSc,
az NKE rektorhelyettese
- Plébán Kristóf* tűzoltó őrnagy,
a NKE KMDI doktorandusza
- Dr. Porkoláb Imre* dandártábornok, PhD,
NATO–Pentagon Összekötő Iroda,
irodavezető
- Dr. Szabó József* ny. vezérőrnagy, DSc,
az MHTT örökös tagja
- Prof dr. Szenes Zoltán* ny. vezérezredes, CSc,
az NKE NETK egy. tanára
- Dr. jur. Szuhai Ilona*, az NKE RTK egy. tanársegédje
- Dr. Tálas Péter* CSc, az NKE NETK dékánja
- Tömböl László* ny. mk. vezérezredes,
az MHTT elnöke
- Dr. Zellei Gábor* ny. pv. ezredes, PhD

RÖVIDÍTÉSEK

- MHTT – Magyar Hadtudományi Társaság
MRTT – Magyar Rendészettudományi Társaság
MTA – Magyar Tudományos Akadémia
NKE – Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NETK – Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar
HHK – Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
KMDI – Katonai Műszaki Doktori Iskola
OKF – Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
KTK – Közigazgatás-tudományi Kar
RTK – Rendészettudományi Kar

A Magyar Hadtudományi Társaság és az MTA Hadtudományi Bizottság lektorált folyóirata

Felelős kiadó:

Tömböl László, az MHTT elnöke.

A folyóirat szerkesztőbizottsága:

Elnök:

Király László, az MHTT alelnöke.

Elnökhelyettes:

Bertalan György főszerkesztő.

A bizottság tagjai:

Antal Erika,

Besenyő János,

Haig Zsolt,

Kádas Géza,

Kátai-Urbán Lajos,

Kladek András,

Palik Mátyás,

Siposné Kecskeméthy Klára,

Szabó Péter,

Ujházy László.

Szerkesztőbizottság és kiadó:

Budapest X.,

Hungária krt. 9–11.

Tel.: 432-9000/29-684 mellék

A mellék HM-vonalon

közvetlenül hívható.

Levél cím:

1581 Budapest, Pf. 15.

E-mail cím:

hadtudomany@freemail.hu

www.mhht.eu/hadtudomany/index.html

Nyomtatott kiadásváltozat:

ISSN 1215-4121

Nyomdai előkészítés:

BAUSZ Stúdió

Nyomtatta:

DEMAX Művek Nyomda

Online kiadásváltozat:

ISSN 1588-0605

Webmester: Orbók Ákos

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS
AZ MTA HADTUDOMÁNYI BIZOTTSÁG FOLYÓIRATA

XXVI. évfolyam

1–2. szám

2016. ÁPRILIS

Tartalomjegyzék

TISZTÚJÍTÁS

Bertalan György	Három év mérlege. Tisztújító küldöttgyűlést tartott a Magyar Hadtudományi Társaság	3
Nagy László	Számvetés	13
Tömböl László	Köszöntő	17

HADTUDOMÁNY, HADÜGY

Porkoláb Imre	Az innováció hatása a hadviselésre	19
---------------	--	----

BIZTONSÁGPOLITIKA

Kis-Benedek József	Az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL) és az ellene folytatott küzdelem tendenciái	29
--------------------	--	----

HADIJOG

Bódi Stefánia – Szuhai Ilona	A civilizációk összecsapása? A tömeges bevándorlás által életre hívott migrációs válsághelyzet elemzése és a különleges jogrend	41
------------------------------	---	----

REND- ÉS KATASZTRÓFAVÉDELEM

Fórizs Sándor	Események a határőrségi aknamezőkön az osztrák–magyar államhatáron (1949–51)	52
Zellei Gábor	Nemzetközi hadijogi szabályozás a civil lakosság védelme érdekében az I. világháború időszakában	65
Plébán J. Kristóf	A települési önkéntes mentőcsoportok védekezésének feltételrendszere	75

FÓRUM

A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője (Közgyűlés és tudományos konferencia)	86
Király László Megnyitó	87
A Magyar Hadtudományi Társaság törzstagjai	90
A Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektorának köszöntő levele	91
Szabó József A Hadtudományi Lexikonról	92
M. Szabó Miklós 25 éves az MHTT	95
Gruber Nándor Emlékképek a gazdasági elnökhelyettesi pozíció kitekintéséből	97
Szenes Zoltán Kölcsönös érdek. A Társaság együttműködése a honvédelmi szférával	100
Héjja István Az MHTT átalakulásai, a folyamatosság és a megújulás a közösség életében	109
Padányi József A hadtudomány művelésének keretei a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen	112
Haig Zsolt Katonai műszaki tudományok a 21. században	115
Janza Frigyes A hadtudomány és a rendészettudomány művelőinek felelősségéről	116
Boldizsár Gábor Röszkétől Röszkéig	118
Tálas Péter A tudományközi kapcsolatokról	119
Németh József Lajos Az MHTT és az ifjúsági szerveződések együttműködéséről	121
Fórizs Sándor Gondolatok hadtudomány és a rendészettudomány jövőbeni együttműködésének fontosságáról	122
M. Szabó Miklós Repetito est mater studiorum, avagy az ismétlés a tudás anyja (recenzió)	124
Kis-Benedek József Iszlám Állam Terrorizmus 2.0 Történet, ideológia, propaganda (könyvismertető)	126
A HADTUDOMÁNY 2015. évi elektronikus lapszámában megjelent tanulmányok	128
ABSTRACT	145
A MHTT pályázati felhívása 2016. évre	147
Tisztelt Szerzőink!	149

Három év mérlege

Tisztújító küldöttgyűlést tartott a Magyar Hadtudományi Társaság

A 2015 őszen megtartott jubileumi közgyűlés után ismét ünnepélyes eseményre került sor a Magyar Hadtudományi Társaságnál: 2016. február 26-án beszámoló-tisztújító küldöttgyűlés alkalmából gyűltek össze a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hungária körúti objektumának dísztermében a szakosztályok szavazati joggal rendelkező küldöttei és a meghívott vendégek.

*A beszámoló és a munkaterv*¹

Eredményekben gazdag három évről adott számot a Magyar Hadtudományi Társaság (MHHT) elnökségének cikluszáró jelentése. Az egész beszámolási időszakot² átfogta a Társaság fennállásának 25. évfordulójáról történő méltó megemlékezés előkészítése és végrehajtása. Mindennek fontos elemeit képezte a Hadtudomány jubileumi számának összeállítása, valamint a jubileumi emlékérmé³ kibocsátása, végezetül a 2015. október 13-án, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Ludovika Kampuszának dísztermében tartott ünnepi megemlékezés.

2014 februárjában ünnepélyes keretek között megtörtént Tanárky Sándor emlékhelyének kialakítása. Az emléktábla az egyetemi könyvtár bejáratánál található, Kiss Károly emléktáblájával szimmetrikusan szemben.

A Társaság központi rendezvényeinek gerincét 2009-től folyamatosan a *Napjaink hadtudománya* elnevezésű konferencia-sorozat képezi. 2011 tavaszán sikeres előadás-sorozat indult *Mindenki hadtudománya* összefoglaló címmel, együttműködésben a Honvéd Kulturális Központtal.

---

1 A beszámoló és a munkaterv, valamint a kapcsolódó anyagok teljes szövege megtalálható a Társaság honlapján Küldöttgyűlés 2016 címszó alatt. <http://www.mhht.eu/index.php> (A letöltés ideje: 2016. március 15.)

2 A beszámolási ciklus a 2013. március elsejei küldöttgyűléstől a jelen küldöttgyűlésig eltelt 36 hónapot jelenti.

3 Az emlékérmeket a még mindig aktív alapító tagok elismerésképpen, továbbá a Társaság kiemelt együttműködő partnereinek képviselői kaptak. A további példányokat térítés ellenében értékesítették.

A Magyar Hadtudományi Társaság a beszámolási ciklus mindhárom évében meghirdette saját tudományos, jelíges pályázatát.

A Hadtudomány című folyóirat a beszámolási időszakban is eredményesen betöltötte funkcióját. A rovatrend 2013-ban történt megújítása időszerűnek és eredményesnek bizonyult. A folyóirat archívumában fellelhető írások hozzáférhetőek a Társaság honlapján (<http://www.mhtt.eu/hadtudomany/archivum.html>). A közlemények visszakereshetősége megfelel a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) követelményeinek. A tanulmányok bekerülnek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem elektronikus katalógusába, valamint az Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központja (MTA KIK) által működtetett REAL adatbázisba. 2014-től a folyóirat DOI-azonosítóval ellátott közleményei megtalálhatók a DOI-adatbázisban is, amely lehetővé teszi, megkönnyíti a Hadtudomány nemzetközi elérhetőségét.

Öröndetes hír, hogy a legutóbbi hónapokban az NKE kezdeményezésére új lendületet kapott az 1995-ben megjelent Hadtudományi Lexikon megújítása, esetleg kiegészítése. Ez azonban már a következő évek egyik legfontosabb feladata lesz.

A beszámolási időszakban is folytatódott a szoros együttműködés az MTA Hadtudományi Bizottságával, amelyet immár számos közösen szervezett színvonalas tudományos konferencia fémjelez. A Hadtudomány című folyóirat 2013-ban vált az MHTT és az MTA Hadtudományi Bizottsága közös kiadványává. Jó és sokoldalú a Társaság kapcsolata a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel. A más szervekkel, tudományos társaságokkal kötött együttműködési szerződések száma immár meghaladja a húszat.⁴

A ciklus jelentős eredménye volt a Társaság Alapszabályának, Szervezeti és Működési Szabályzatnak, valamint az utóbbi mellékleteinek, az úgynevezett másodlagos szabályzóknak⁵ a megújítása.

Az Alapszabályt minden egyes módosítás után fel kell terjeszteni a Fővárosi Törvényszékhez a törvényben előírt regisztráció érdekében. Jelenleg a 2009-ben elfogadott változat szerepel a törvényszék nyilvántartásában.⁶

Áttekinthetőbbé vált a Társaság által alapított és adományozható elismerések rendszere. Minden elismerés odaítélése esetében jelentős részt vállalt a döntési javaslatok előkészítésében az elnökség mellett működő díjbizottság. A Tanárky-díjat a beszámolási időszakban *Kovács Gábor* a Határőr, *Haig Zsolt* az Elektronikai, Informatikai és Robotikai, illetve *Szabó Tibor*, a Tüzér Szakosztály tagja kapta. A Korponai-díjban részesült 2013-ban *Németh András*, az Elektronikai, Informatikai és Robotikai Szakosztály, 2014-ben pedig *Bányász Péter*, a Védelemgazdasági és Logisztikai Szakosztály tagja.

---

4 Az egyes szerződések szövege megtalálható a Társaság honlapján. L. <http://www.mhtt.eu/index.php>

5 Ezek a Gazdálkodási és pénzügyi szabályzat, Az önkéntes munka nyilvántartásának rendje, A szakértői cím odaítélésének rendje, A díjak, elismerések rendszere, Pályázati szabályzat, A felügyelő bizottság ügyrendje, Az etikai bizottság ügyrendje, A Hadtudomány szerkesztőbizottságának működési szabályzata, az Etikai és fegyelmi szabályzat.

6 2014 novemberében értesítést érkezett az MHTT címére, miszerint a Társaságot törölték a közhasznú szervezetek sorából, mert elmulasztotta a vonatkozó kérelem ismételt kitöltését és felterjesztését. A 2015. évi küldöttgyűlés után egyidejűleg felterjesztették a módosított Alapszabályt és a közhasznúság iránti igényüket, a bejegyzést azonban ezúttal is elutasították, újra formai okok miatt.

A Társaság bevételei a beszámolási időszakban több forrásból származtak. Ezek a Honvédelmi Minisztériumtól évenként kapott 3 millió forint, a Honvéd Vezérkar Hadtudományi Alapítványának kamataiból származó összeg, a Magyar Tudományos Akadémia által folyóiratunk megjelentetéséhez nyújtott 1 100 000 forint értékű támogatás, a tagdíjból származó 1 millió 770 ezer forintnyi bevétel, illetve a személyi jövedelemadók felajánlott 1%-aiból származó, mintegy 100 000 forint. 2014-ben minimális aktívummal zárult a *HR-megoldások a 21. században* című konferencia, köszönhetően a szponzorok hozzájárulásának és az első alkalommal bevezetett részvételi díjnak, amelyet a rendezvény iránt érdeklődő külső érdeklődők fizettek.

Az előírt határidőkre megtörténtek az elszámolások a kapott támogatások felhasználásáról a Honvédelmi Minisztérium és az MTA illetékesei, valamint a HVK Hadtudományi Alapítvány kuratóriuma előtt.

Bár a folyóirat immár rendszeresen összevont számai (ti. az 1–2. és a 3–4. lapszámok) és internetes megjelenésének bővülése jelentős összegek megtakarítását tették lehetővé, továbbra is a Hadtudomány megjelentetése képezi a Társaság kiadásainak legnagyobb tételét. Jelentős kifizetéseket jelentenek az elismerések költségei, a pályázati felhívásokra beérkezett pályaművek díjazása, továbbá az elnök tiszteletdíja, a titkárságvezető javadalmazása, a könyvelői szolgáltatás igénybevétele, a postaköltségek, az irodaszerek beszerzése. Rendszeressé váltak a szervezeti egységek visszaigénylései is. A 2015. évi kiadásokat tovább növelték a jubileumi közgyűlés költségei és a jubileumi emlékérmek kibocsátása.

Nem függetlenül a takarékosági megfontolásoktól, a vezető testületek, a szakosztályok, a területi tagozatok és a klubok a megosztandó információk növekvő hányadát a Társaság honlapjának felhasználásával (<http://www.mhtt.eu/index.php>) juttatják el a tagsághoz, a szervezeti egységekhez és partnereikhez.

2013. január elseji hatállyal felfüggesztette működését a Vám- és Pénzügyőrségi Szakosztály, amely már hosszabb ideje válságos helyzetbe került. Továbbra sem tud magára találni – a formális újjáalakulás ellenére – a Szárazföldi Művelési Szakosztály. Öröndetes hír viszont, hogy újra mozgásba lendült a Dél-dunántúli Tagozat, és a vezetési válság után talán új életet kezd a Debreceni Tagozat. Ismét napirendre került a Székesfehérvári Tagozat újjáalakításának régóta érlelődő gondolata, amelyhez sikerült megnyerni az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnokának támogatását is. Ismételten igény mutatkozik arra, hogy a Társaság alakítsa ki és fejlessze kapcsolatait a hasonló profilú külföldi egyesületekkel, társaságokkal, a NATO és az Európai Unió tudományos és kutatási központjaival, szervezeteivel.

Immáron a Társaság rendelkezésére áll egy olyan informatikai rendszer, amelynek bázisán – természetesen a szakosztályok tevételes közreműködésével – lehetővé válik a tagnyilvántartás gyökeres megújítása. Amikor a rendszer – várhatóan 2016 folyamán – teljesen elkészül, egy-egy rákeresés alkalmával nagyon sokféle szűrésre (például életkor, végzettség, doktori fokozat, szakirányultság szerint stb.) kínálkozik majd lehetőség.

A szervezeti egységektől származó, nem teljes körű adatok szerint a tagság 15%-a 35 év alatti, 55%-a 35–62 év közötti és 30%-a 62 évnél idősebb.

2014-től a küldöttgyűlésnek törölnie kell a tagnyilvántartásból azokat, akik a figyelmeztetés és a felszólítás ellenére sem fizették meg a tagdíjat.

*

Megválasztását követően az új elnökség és intéző bizottság átveszi a Magyar Hadtudományi Társaság tevékenységének szervezését. Ezzel együtt – mivel a munkatervet is a jelen küldöttgyűlés fogadja el – tulajdonképpen megörökli a 2016-ra vonatkozó elképzeléseket is.⁷

Ennek alapján folytatni kell a Mindenki hadtudománya összefoglaló címmel meghirdetett szabadegyetemi előadás-sorozatot és a korábban sikeresnek bizonyult Napjaink hadtudománya című konferencia-sorozatot. Természetesen továbbra is meg kell jelentetni a Hadtudomány című folyóiratot, amelynek 2016-ban is két összevont lapszáma lát napvilágot nyomdai, egy pedig elektronikus kivitelezésben.

A 2016-os munkaterv is tartalmazza a Tanárky-díjra és a Korponay-díjra alkalmas és méltó jelöltek kiválasztását, munkájuk elismerését.

2016 januárjában megtörtént a Honvédelmi Minisztériummal kötendő hosszú távú megállapodás tervezetének felterjesztése. A megállapodás végleges formába öntése és jóváhagyása már az új vezető testületek fontos feladata.

A küldöttgyűlés

Az előterjesztések elfogadtatása

„A szóbeli kiegészítés rendeltetése, hogy összefoglalja a legutóbbi elnökségi ülés és a mostani küldöttgyűlés közötti időszak eseményeit” – kezdte az elnökség jelentésének szóbeli kiegészítését Nagy László, az MHTT elnöke.

Nos, az elmúlt három hét legfontosabb eseményei: több szakosztály ebben az időszakban készítette el jelentését (megjegyzendő, hogy néhány szakosztály elmulasztotta összeállítani és leadni azt); a Debreceni tagozat megküldte az újjáalakulásáról szóló jegyzőkönyvet és húsz új tag belépési nyilatkozatát. Szabó Tibor, a Tanárky-díj elmúlt évi kitüntetettje, 2016. február 5-én, az elnökségi ülés keretében megkoszorúzta Tanárky Sándor emléktábláját. Az elnökségi ülésen megtörtént a megállapodás aláírása a Katasztrófavédelem Országos Főigazgatóságának Tudományos Tanácsával. Ugyancsak megtörtént egy kerekasztal beszélgetés előkészítése 2016. március 24-ére a minősített időszakok igazgatási kérdéseiről a Nemzeti Közszerzési Egyetem, a Magyar Rendészettudományi Társaság, a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság és a Magyar Hadtudományi Társaság közös szervezésében. Az elérendő cél: annak felmérése, hogy egy nagyobb lélegzetű, több résztvevős konferenciának van-e létjogosultsága a témában.

El kell döntenünk, hogy melyek legyenek a 2016. év kiemelt központi rendezvényeinek témái. Az írásos beszámolóban megfogalmazott javaslatok: „A Magyar Honvédség és más fegyveres szervek gyakorlati együttműködése az új típusú biztonsági kihívások kezelésében”, illetve a másik javaslat: „A Magyar Honvédség humán, illetve haditechnikai fejlesztésének helyzete”. Ezek természetesen munkacímek.

Az új elnökség és az intéző bizottság megörökli a 2016-ra vonatkozó elképzeléseket, tehát a munkatervet is, amelyet ugyancsak a küldöttgyűlésnek kell jóváhagynia.

---

⁷ A Társaság 2016. évi központi terve nem tartalmazza a szervezeti egységek által saját hatáskörben tervezett rendezvényeket. Többségük gazdag programot fogalmazott meg a 2016. évre is.

Számos feladat hárul az új vezető szervekre. A legfontosabb iránymutató a *megőrizni és megújulni* jelszava, ezen belül a jubileum alkalmából megkezdett kronológia további gazdagítása, a megtörtént jeles események felsorolásának mind teljesebbé tétele.

A jelen küldöttgyűlésen ismételten foglalkozni kell az alapszabállyal, amelyet – formai okokra hivatkozva – kétszer is visszadobott a Fővárosi Törvényszék. Pillanatnyilag nem él a Társaság közhasznú státusza sem, de ennek hátránya nem érzékelhető. Az e kérdésekben való döntés, illetve a szükséges lépések megtétele ugyancsak az új vezetésre hárul, csak úgy, mint egy hosszú távú szerződéses együttműködés kialakítása a Honvédelmi Minisztérium vezetésével. Körvonalazódik a megállapodás a Budapest Helyőrségi Dandárral – egyebek mellett a Társaság irodáinak igénybevételét illetően is.

Hatalmas feladat jelentkezik a Hadtudományi lexikon megújítása kapcsán, amelyben az MHTT egyik legfontosabb együttműködő partnere a Nemzeti Közszolgálati Egyetem vezetése. A kivitelezés motorja az együttműködő partnerek pénzügyi hozzájárulása és a Társaság szellemi kapacitása lehet.

Napirenden van az új Tanárky-émlékplakett elkészíttetése, mivel a korábban készült példányok közül már csak egy áll rendelkezésre.

A tisztújítás után az önkéntes szerződésekre vonatkozó szabályozók előírásai szerint meg kell újítani minden egyes szerződést az intéző bizottság tagjaival, a felügyelő bizottság és az etikai bizottság elnökével, és a szervezeti egységek elnökeivel, mert a Társaságot képviselő fél személyében változás következik be.

A leköszönő elnökség lezárt pénzügyi évet hagy örökül utódjára. Az átadás-átvétel megtörténtéről jegyzőkönyv készül, amelyet a leköszönő és az új elnök, valamint a gazdasági elnökhelyettesek írnak alá.

Tekintve, hogy az eddigi vezető szerveknek a mai tisztújító küldöttgyűléssel lejárt a mandátuma, ezért a régi összetételű testületek tagjai ezennel lemondanak. *„Magam három évig elnökhelyettes, hat évig alelnök és tizenkét évig elnök voltam. Ennek során mindig igyekeztem méltó lenni elődeimhez, Móricz Lajos ezredes és Szabó József vezérőrnagy urakhoz. E helyen szeretnék köszönetet mondani az elnökség tagjainak, a választott tisztségviselőknél, a szervezeti egységek vezetőinek és az egész tagságnak az állandó, bár néha talán változó intenzitású támogatásért, amelyet munkámhoz nyújtottak.”* – zárta jelentését a leköszönő elnök, aki végezetül elismerő oklevelet adott át az elmúlt évben kiemelkedő munkát végzett tagoknak.

*

Dr. Janza Frigyes rendőr vezérőrnagy, a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) főtítkára az MRTT nevében köszönte meg a meghívást és tolmácsolta a Társaság elnökének, *dr. Korinek Lászlónak* az üdvözlését. Elmondta, hogy Magyarország belügyminisztere elismerésben és dísztör tárgyjutalomban részesíti a Magyar Hadtudományi Társaság leköszönő elnökét, amelynek átadására őt kérte fel. A miniszter úr ezzel a jelképpel köszöni meg az együttműködést, ami az elmúlt 10–12 évben jellemző volt. A *„...fegyverbarátság ... a legfontosabb záloga és feltétele annak, hogy az új típusú biztonsági kihívásoknak a tudomány területén is együttműködve tudjuk biztosítani azt a feladatot, amelyik jellemző a testületeinkre”* – fogalmazott Janza tábornok. Végezetül, hangsúlyozva, hogy további baráti együttműködésre számít az MHTT részéről, személy szerinti is köszönetet mondott az MRTT-nek nyújtott támogatásért.

*Nagy Lászlót, a MHTT leköszönő elnökét
Magyarország belügyminisztere elismerésben és díztör tárgyjutalomban részesítette,
amelyet Dr. Janza Frigyes rendőr vezérőrnagy adott át*

*

Gáspár Tamás, az MHTT gazdasági elnökhelyettese arról tájékoztatta a küldötteket, miszerint 2015-ben a Társaság bevételei (6 856 000 forint) az előző évhez képest kb. 140 000 forinttal, ráfordításai (6 717 000 forint) pedig 90 000 forinttal emelkedtek. Az aktívum tehát 139 000 forint.

Tavaly is folytatódott a megelőző évek pozitív tendenciája: növekedtek a tagdíjakkból származó bevételek és elérték a közel 2 millió forintos összeget. A személyi jövedelemadók 1%-ából befolyt összeg 2015-ben 98 000 forint volt. Tekintve, hogy időközben beérkezett az MTA támogatása, jelenleg valamivel több, mint 2 millió forint áll a Társaság rendelkezésére.

A vonatkozó mutatók alapján a Társaság minden kategóriában megfelel a közhasznúsági előírásoknak.

Az idei pénzügyi tervet illetően a fő támogatók és a támogatások összege várhatóan nem változik. Az egyes bevételeket jelentősen érintette a banki kamatok alacsony szintje. Ez leginkább a HVK alapítványának támogatásánál érzékelhető, amely a korábbi évenkénti 700 000 forint helyett tavaly csupán 160 000 forintos bevételt jelentett. De a lekötött pénzeszközök is csak minimális kamatot realizáltak.

2016-ra 7 315 000 forint bevételt és 7 310 000 forint kiadást tervezett az elnökség. A kiadások legjelentősebb részét, kb. 2/3-át a személyi kiadások (4 810 000 forint), 1/3-át a dologi kiadások (a Hadtudomány nyomdai és járulékos költségei, postaköltség, könyvelési szolgáltatási díj). Összességében egy minimális, 5000 forintos eredménnyel lehet számolni.

Végezetül köszönetet mondott azért a megtiszteltetésért, hogy négy évig ő láthatta el a gazdasági elnökhelyettesi pozíciót és kérte a küldötteket (rajtuk keresztül a tagságot), hogy munkájában hasonló módon támogassák utódját.

Csontos András, a Felügyelő Bizottság (FB) leköszönő elnöke szerint az MHTT teljesen normális hároméves ciklust zár. Az FB a tevékenységére vonatkozó szabályozók alapján végezte munkáját és tevékenyen közreműködött a Társaság új szabályozó rendszerének kimunkálásában. Az ellenőrzések során komoly problémákat nem tapasztaltak. Az elnökség beszámolóját az FB tagjai áttanulmányozták, az abban foglaltakkal egyetértettek és a küldöttgyűlésnek elfogadásra javasolják.

Az elmúlt időszakban nem volt olyan probléma, ami az Etikai Bizottság (EB) munkáját igényelte volna – kezdte jelentését *Haig Zsolt*, a bizottság elnöke. Az EB a tevékenységére vonatkozó szabályozók alapján végezte munkáját. Az MHTT tagjainak etikai, főként tudományetikai magatartásában probléma nem merült fel. Az EB a választási ciklusban folyamatosan képviseltette magát a vezető szervek rendezvényein és segítette azok munkáját. Függetlenül attól, hogy bejelentést nem kaptak, két gondot érzékelnek: a tagdíj-fizetésben időnként felmerülő problémákat és azt, hogy néhány szakosztály nem adott le jelentést hároméves munkájáról. Ezek részben etikai, részben szervezeti problémák, de mindenképpen figyelmet igényelnek. Köszönetet mondott a vezető szervek és a tagság részéről megtapasztalt együttműködési készségért.

*

A küldöttgyűlés az elnökség és a bizottságok beszámolóit, valamint a munkatervet vita nélkül elfogadta.

A jelölések

Zán Krisztina, a jelölőbizottság képviselője tájékoztatta a küldötteket a bizottság tevékenységéről és előterjesztette a különböző tisztségek betöltőire vonatkozó személyi javaslatokat.

A küldöttek egyike, *Resperger István*, élve a helyszíni jelölés lehetőségével, a jelölőbizottságétól eltérő javaslatokat tett a megválasztandó elnökhelyettesek személyére, őt pedig, ugyancsak a helyszínen, *Kiss Álmos Péter* elnöknek javasolta. A váratlan szituáció rövid értelmezését követően a levezető elnök, *Szenes Zoltán* felmérte, hogy az újonnan javasoltak közül kik vannak jelen, majd egyenként megkérdezte tőlük, vállalják-e a jelölést. A jelenlevő és a jelölést vállaló új jelöltek nevei – a küldöttek egyetértésével – felkerültek a szavazólapokra.

Tekintve, hogy *Tömböl László* az eredeti javaslat szerint elnökjelöltként szerepelt az előkészített szavazólapokon, a helyszíni jelölésen azonban javaslatot kapott elnökhelyettes-jelöltként is, így a szavazás két körben zajlott. Az első körben szavazni kellett a *Magyar Hadtudományi Társaság örökös tagja* cím odaítéléséről, amelynek jelöltje Nagy László, a Társaság leköszönő elnöke volt. Továbbá az elnök és az alelnök személyéről. A második körben pedig az elnökhelyettesek, a bizottsági elnökök és tagok személyéről kellett dönteniük a szavazásra jogosultaknak.

*

A szavazást megelőzően az elnökjelöltek és az alelnök jelölt lehetőséget kaptak arra, hogy röviden összefoglalják programjukat.

Az elnökségre pályázó Ráth Tamás bemutatkozó beszédében Kármán Tódorra utalt, akinek javaslatára a NATO tudományos szerve létrejött. Neki tulajdonította azt a kijelentést, miszerint „...a tudósok nem tudnak megfelelő technológiát, haditechnikát és más eszközt fejleszteni, ha nem értik meg a hadműveletek lényegét. A katonák pedig nem fogják tudni elmondani a tudósoknak, hogy mire van szükségük, ha nem értik meg a tudomány, a technológia legfontosabb eredményeit”. Az MHTT komoly tudással és tapasztalattal rendelkezik. Nyitni kell azonban a többi tudományos műhely irányában.

A Magyar Tudományos Akadémia – mások mellett – katonatisztek javaslatára jött létre. Széchenyi István őrnagy egyike volt az azoknak, akik ehhez anyagilag is jelentősen hozzájárultak.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a legkomolyabb műszaki fejlesztések világszerte szinte mindig a védelmi szféra megrendelésére készültek. És most, amikor Magyarországon kormányzati szinten is megfogalmazódik az igény arra, hogy valamit kezdeni kellene a hadiiparral, a Társaság számára nagy lehetőségek kínálkoznak. Fel kellene venni tehát a kapcsolatot (nemzetközi méretekben is) az ebben érintett, érdekelt cégekkel.

A műszaki egyetemen valamikor régen az egyik tanára azt mondta neki, hogy „a legnagyobb tudomány: eladni a tudományt”. Vagyis fontos, hogy a különböző szakosztályok keressék a maguk számára a lehetőségeket, a feladatokat, amelyek bevételekhez juttathatják a szakosztályt és a Társaságot egyaránt. Nagyon fontos további feladat az ifjúság bevonása a Társaság tevékenységébe, a tudományos munkába. Amikor az amerikai NASA-nál valamely program befejeződik, akkor az addigi projektben közreműködő tudósoktól elköszönnek, és másokat vonnak be a munkába az egyeteméről, mert „nem azon a sínen kell továbbmenni”. Sok helyen kell tehát előadásokat tartani más egyetemeken ahhoz, hogy a fiatalok felfedezzék a maguk számára a tudományt, a hadtudományt.

Ő személy szerint 47 évet szolgált a Magyar Honvédségben és ebből 38 évet kutatás-fejlesztéssel, tudományszervezéssel tölthetett. Számára a legnagyobb eredmény, hogy létrehozott egy magyar–svéd együttműködést a lopakodó technológiákkal összefüggő fejlesztésekre. Hogy ebben kíván-e szerepet vállalni a magyar légierő, azt nem tudja, de az MTA fizikai és kémiai kutatóintézeteinek laboratóriumaiban gyártják azt a mikro-méretű grafit szemcsét, amellyel növelhető a repülőeszközök radarvédeltsége, azt az anyagot, amit a SAAB cég nem tudott előállítani. „Ezen elnöki program csakis a Társaság, a tagság tevékenységével válhat valósággá” – zárta mondandóját.

Tömböl László elmondta, hogy sokakat ismer a jelenlévők közül, mint ahogy sokan ismerik őt is. 37 év katonai pályafutás után, 2010-ben került szolgálati nyugállományba a Honvéd Vezérkar főnöki beosztásból. Ezt megelőzően különböző beosztott tiszti és parancsnoki munkakörökben dolgozott. Pályafutását végigkísérte a „szolgálni és használni” gondolata. Véleménye szerint ez a gondolat, jelszóként az MHTT számára is vállalható.

Ebben a Társaságban hatalmas szellemi potenciál halmozódott fel negyedszázados története alatt és ezt a tudást használni, működtetni kell az ország, a Magyar Honvédség és az emberek javára. Ehhez pedig nyitottnak és láthatónak kell lenni. Láthatónak kell lenni a Társaság meglévő kapcsolatain keresztül és a megnyitandó

új kapcsolatok útján. Közelebb kell kerülni a magyar társadalomhoz, amellyel meg kell ismertetnünk, hogy kik vagyunk, amelyben tudatosítanunk kell, hogy mit jelent a honvédelem ügye és ebben kinek milyen szerepe és feladata van. Nyitni kell a nemzetközi tudományos élet felé is. A NATO, az Európai Unió, – amelyeknek hazánk is tagja, – jelenthetnek számunkra olyan segítséget, ami lehetővé teszi számunkra a kitekintést. Előre kell néznünk és látnunk, majd ennek megfelelően kell dolgoznunk.

A másik fontos jelszó, amelyet a leköszönő elnökség beszámolója is tartalmaz, a „megtartani és megújulni” jelszava. „Megtartani” az értékeket és „megújulni” a fiatalok bevonásával, új gondolatok megvalósításával és új módszerek bevezetésével. „Amennyiben a jelen lévők megválasztanak, akkor a Társaság elnökeként, ha nem, akkor a Légierő szakosztály tagjaként fogom ezeket az értékeket képviselni” – fejezte be programbeszédét Tömböl László.

Resperger István megköszönte a fair play-t, hogy helyszíni jelöltként ő is elmondhatja programbeszédét, amit három szó köré építve kívánt megfogalmazni. Ezek: az értékek, a fiatal Ludovika Zászlóalj és az, hogy egy szerethetőbb, érthetőbb, elismertebb hadtudományt szeretne művelni a jelenlévőkkel közösen. Az NKE a világ egyik legjobb egyeteme, a Hadtudományi és Honvédtisztképző kar az egyetlen, ahol katonai képzés van, ahol a hadtudományt oktatják az alapoktól a doktori szintig. Ezt vigyük át a köztudatba szerethetően, érthetően, szakmailag!

Király László elmondta, hogy megválasztása esetén az utolsó ciklust vállalja a Társaság alelnökéeként. A vezetésében a folyamatosságot szeretné képviselni. Meglevő értékeinket – megítélése szerint – a Hadtudomány című folyóirat révén tudjuk a nyilvánosság számára elérhetővé tenni, amelynek szerkesztőbizottságát vezette eddig. Örömmel jelenti, hogy – a Társaság honlapján is megtekinthető látogatottsági térkép tanúsága szerint – a folyóiraatra határainkon túlról, Európán kívülről is rákeresnek érdeklődők. Ezt a munkát szeretné folytatni és itt jelenti ki, hogy bárki lesz az elnök, megválasztása esetén teljes mértékben támogatni fogja a munkáját és kész lesz helyettesíteni, amikor erre felkérést kap.

A választás

Horváth Attila, a szavazatszedő bizottság elnöke jelentését azzal kezdte, hogy – tekintettel a helyszíni jelölésekre – nem volt könnyű dolga neki és alkalmi munkatársainak, ezért a biztonság kedvéért inkább háromszor számolták át a szavazatokat. Ennek ellenére kéri, hogy a szavazólapokat lezárt urnában legalább egy cikluson át őrizze meg az új elnökség. Ezek után ismertette a szavazás eredményét. Eszerint

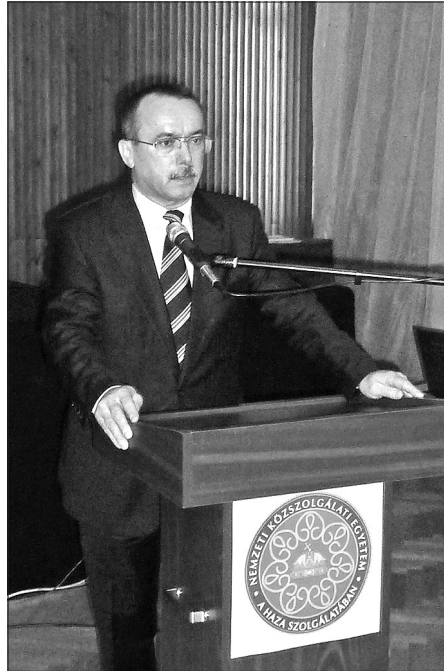
- A Társaság Örökös Tagja címet elnyerte Nagy László.
- A Társaság elnökének személyére beérkezett szavazatok erőssorrendje: Tömböl László, Ráth Tamás, Resperger István. Ennek alapján a Társaság elnöke Tömböl László lett.
- A Társaság alelnökének Király Lászlót választották.
- Gazdasági elnökhelyettes: Moldvai Rita.

- Elnökhelyettesek: Kiss-Benedek József, Krizbai János, Németh András és Siposné Kecskeméthy Klára. (Jelölést kapott még: Besenyő János, Forgács Balázs, Fórizs Sándor és Németh József.)
- A felügyelő bizottság elnöke: Csery-Szűcs Péter, tagjai: Markal Marietta és Ritecz György.
- Az etikai bizottság elnöke: Haig Zsolt, tagjai: Hegedüs Henrik és Krajnc Zoltán.

* * *

*Tömböl László,
a Magyar
Hadtudományi
Társaság
új elnöke*

Mintegy az előző ciklus és a jelen rendezvény lezárásaként Tömböl László, immáron megválasztott elnökként a maga és a most megválasztott tisztségviselők nevében mondott köszönetet a kapott bizalomért. Megköszönte a lejárt mandátumú elnökség valamennyi tagjának azt a munkát, amit az elmúlt ciklusban, ciklusokban végeztek a Társaság, a hadtudomány érdekében, majd a küldöttekhez fordulva a következő szavakkal kérte a támogatást az MHTT élén végzendő munkához: *„...A tudás bennetek, önökben van, ennek a tudásnak ki kell jönni, elő kell jönni ahhoz, azt alkotó módon az ország, a Magyar Honvédség és a hadtudomány javára tudjuk fordítani.”*

Bertalan György

Számvetés

Egy búcsúlevélre emlékeztető cikk formájában és szigorúan személyes benyomások alapján („ahogy én látom”) engedtessek meg nekem, hogy megpróbáljam röviden összefoglalni a Magyar Hadtudományi Társaság eddigi történetének lényegét. Ezen belül is a negyedszázados létezés második felére igyekszem koncentrálni. Abban a meggyőződésben vállalkoztam e cikk megírására, hogy a tapasztalatok hasznára lehetnek a 2016 februárjában megválasztott vezetésnek.

Az 1990-ben alakult Társaság életében az első kritikus időszak 1995-ben következett be, amikor egy meggondolatlan pénzügyi tranzakció eredményeképpen többmillió kárunk keletkezett. Egy rendkívüli közgyűlés döntött a vezetésről – vagyis a héttagú intéző bizottság – új összetételéről.

A bizottságba elnökhelyettesként engem is beválasztottak. A következő tisztújításkor, 1998-ban már alelnöki pozícióba választott meg a küldöttgyűlés, és 2001-ben újraválasztottak ugyanerre a tisztségre. Ezen két ciklus alatt – miként mindmostanáig, – az alelnök hivatalból a Hadtudomány szerkesztő bizottságának elnöke is volt, így hát betekintést nyerhettem a Társaság folyóiratának szerkesztési kulisszatitkaiba.

Megítélésem szerint harmonikus és kiegyensúlyozott munkakapcsolat alakult ki a Hadtudományi Társaság akkori elnökével, *Szabó Józseffel*. Bizonyára részben ennek is köszönhető, hogy amikor kilencévi elnöki tevékenység után Szabó vezérőrnagy úr már nem kívánta újra jelöltetni magát, a küldöttgyűlés a Társaság elnökévé választott. Számomra ez óriási megtiszteltetést jelentett, ami a későbbiekben még háromszor megismétlődött, és így 12 évig lehettem ebben a tisztségben. Nagyon izgalmas, nagyon szép időszak volt ez, legalábbis számomra, és most megpróbálom felidézni, hogy milyen időszaknak is számított ez a 12 év Magyar Hadtudományi Társaság számára.

A fennmaradásunk egy pillanatig sem kérdőjeleződött meg, annak ellenére, hogy a Társaság fénykorában elért sikereket és népszerűséget – amelyek a kilencvenes évek első felét jellemezték – a későbbiekben nem sikerült megismételni. Ezt a fénykort két országos konferencia is fémjelozte, amelyek közül az elsőt a balatonkenesei honvéd üdülőben rendeztük. Egy másik, budapesti rendezvényünket Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság akkori elnöke is megtisztelte jelenlétével.

Fontos jellemző adat a Társaság taglétszáma. Ez a kilencvenes évek elején meghaladta az 1200 főt, majd 800 körül stabilizálódott az évtized végére. Ez a szám

a későbbiekben fokozatosan 600 alá süllyedt. (Két objektív okot is tudok említeni: egyrészt jelentősen csökkent a Magyar Honvédség összlétszáma, és ugyanebben az időben alakultak meg más szakmai-tudományos szervezetek – például a Magyar Rendészettudományi Társaság – amelyek a tagság vonatkozásában konkurenciát jelentettek.)

A közel 600 fős taglétszám azonban még mindig rendkívül szerteágazó, a tágan értelmezett védelmi szféra tevékenységének szinte minden szektorát lefedő, hatalmas szellemi kapacitást jelent. Megítélésem szerint a Társaság vezetése mindvégig küzdött azzal az ellentmondással, hogy ezt a jelentős értéket nem sikerült eredményesen „érvényesíteni”. A Társaságban rejlő képességeket nem sikerült „eladni”, a tevékenységet általában, ritka kivételektől eltekintve nem tudtuk úgy menedzselni, hogy az eredményekre mások (a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar, akár más tárcák) vevők legyenek. Energiánk jelentős mértékben a saját fenntartásunkra, létezésünk igazolására fordítódott, tevékenységünk pedig ezzel párhuzamosan elbürokratizálódott.

Ez az ellentmondás tulajdonképpen megjelent abban a fenti megállapításban is, hogy fennmaradásunk biztosnak látszott. Igen, évről évre – más társadalmi szervezetekhez hasonlóan – pénzügyi támogatást kaptunk a Honvédelmi Minisztériumtól, de csupán mint a honvédelem ügyéhez kapcsolódó szervezetek egyike. Pedig a Hadtudományi Társaság többre lett volna hivatott, többre lenne képes, hasznosabbnak, vonzóbbnak kellene lennie.

Figyelemre méltó módon alakult belső szervezeti életünk. Húsznál több szervezeti egységünk (szakosztályok, területi tagozatok, klubok) hullámzó teljesítményt nyújtott. Általában, de nem törvényszerűen azok az egységek voltak jobbak, amelyek egy-egy tanszék, intézet, hivatal bázisán működtek, de ezen belül is sok függött attól, hogy akadt-e aktuálisan néhány (de legalább egy) lelkes, elhivatott vezető személy. Az egyszer-egyszer jelentkező pozitív impulzusokat nehéz volt hosszabb időn keresztül megtartani, megújítani. A helyi lelkesedés elmúlását – akár szervezeti vagy személyi változás idézte elő – a Társaság vezetésének ritkán sikerült ellensúlyoznia, az igyekezet olykor komoly kudarccokat eredményezett.

A szervezeti egységek nagyfokú autonómiával rendelkeznek. Ezen nem célszerű változtatni, viszont mégis valahogy szorosabbra kell vonni a vezetés és a tagság közötti kapcsolatokat. Egy időben ennek intézményesülése abban mutatkozott meg, hogy az intéző bizottság tagjai között „elosztottuk” a szakosztályokat, így ki-ki felelősséggel viseltetett két vagy három szakosztály tevékenységéért. A módszer elméletileg nem vitatható, a valóságban azonban nem igazán működött. Az okok elemzése megérne egy misét.

Pozitív értékelést lehet adni a Hadtudomány című folyóiratról. Nem sokkal a Társaság megalakulása után megjelent a folyóirat első száma és azóta is rendszeresen kiadjuk. A negyedéves megjelentetés azonban fokozatosan meghaladta anyagi lehetőségeinket, az utóbbi években már csak két összevont lapszámot tudunk évente kiadni, természetesen ehhez járul a folyamatosan bővülő évi egy internetes lapszám. Büszkéek vagyunk arra, hogy tagjaink a kezdetektől térítésmentesen megkapják a folyóiratot (a tagdíj befizetése esetén). Arra még inkább, hogy a folyóirat – az MTA minősítési rendszere szerint – „A” kategóriás, hogy a Hadtudományban publikálni

tulajdonképpen önmagában megtiszteltetés, és szerzői honorárium nélkül sem szü-
kölködünk publikálható anyagokban.

Vissza-visszatérő téma a Társaságon belül a fiatalítás. Természetesen ezen a
téren sem lehetünk maradéktalanul elégedettek, de én személy szerint megfelelőnek
tartom az új, fiatal tagok arányát. Végső soron az a tény mindenképpen megnyugtató,
hogy a taglétszám stabil, és a különböző okok miatt távozókat mindig pótolják
és helyettesítik a beáramló fiatalok. Talán az eddigieknél nagyobb figyelmet lehetne,
kellene fordítani a doktori iskolák hallgatóira, továbbá a szakkollégiumokban tömör-
ülő fiatalokra.

Többé-kevésbé megfelelőnek tartom azt is, ahogyan a nagyobb lélegzetű ren-
dezvényeinket, konferenciáinkat tervezzük és szervezzük. Ezen belül jó az a hagyomá-
ny, hogy általában egy évben két, úgynevezett központi rendezvényünk van. Az évtizedes
tapasztalat azt mutatja, hogy a témaválasztás is általában megfelelő. Ugyancsak bevált
gyakorlat, hogy a témához illeszkedően egy vagy két – profiljában a témához közel álló –
szakosztály szorosan bekapcsolódik az adott rendezvény szervezésébe. És nagyon pozitív
tapasztalatunk van a társszervezőkkel közösen rendezett konferenciákról, közülük is
kiemelésre kívánkozik a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (illetve a jogutód Nemzeti
Közszolgálati Egyetem) és az MTA Hadtudományi Bizottsága.

Az egyetemekkel kapcsolatban azonban kritikusan és önkritikusan meg kell
jegyeznem, hogy velük sem alakult ki optimális munkakapcsolat. Nekünk ugyan
szükségünk van az egyetem támogatására szinte minden vonatkozásban, de azt nem
tudtuk elérni, hogy az egyetemnek is szüksége legyen ránk. Ezt az aszimmetriát a
jövőben igyekezni kell legalábbis csökkenteni.

Egészen biztos, hogy az a szabadegyetemi jellegű előadás-sorozat, amelyet
Mindenki hadtudománya összefoglaló címmel – a Honvéd Kulturális Központtal közö-
sen – immár öt éve tartunk, elérte célját, növelte a Társaság ismertségét és elismertsé-
gét, bővítette kapcsolati körünket.

Tekintélyünket egyébként kétségkívül erősítette az a tény is, hogy az utóbbi
években jelentősen kiszélesítettük együttműködő partnereink körét, húsznál több
együttműködési megállapodás rögzíti törekvésünket, és ezek nagyobbik hányada
tényleges, létező kapcsolatot tükröz.

Az utóbbi évek másik jelentős eredménye, hogy megújítottuk szinte mindegyik
szabályozó okmányunkat, az Alapszabálytól a választott szervek (például a felügyelő
és az etikai bizottság) ügyrendjéig.

Társaságunk nagy becsben tartja a saját hagyományait. Ezek természetesen nem
tekintenek vissza egyformán hosszú időre, de például húsz évnél régebbi a *Tanárky
Sándor* nevét viselő díj, amelyet legalább egy, kiemelkedő teljesítményt nyújtó
tagunknak minden évben odaítéltünk. Hasonlóan hagyományos ragaszkodásunk a
Hadtudomány című folyóirathoz, mind tartalmi, mind formai vonatkozásban. Hagyományosak
koszorúzásaink például *Kiss Károly* emléktáblájánál. Évtizedek óta változatlan a
választott vezető szervek struktúrája. Viszont nem szeretnénk mindenáron
ragaszkodni esetleg kevésbé hatékony munkamódszereinkhez, ezért általános
elvként, mottóként megfogalmazzuk: *megtartani és megújulni*. Megtartani a jót,
az eredményes elképzeléseket, és fogékonyan maradni az újra, a célszerűbbre.

2013 óta például a Hadtudomány folyóirat közös kiadványként jelenik meg az MTA Hadtudományi Bizottságával, a Társaság fennállásának 20. és azután a 25. évfordulóján közgyűlést hívtunk össze (miközben az Alapszabály nem is ismer ilyen fórumot), legutóbbi jubileumunk alkalmából újszerű módon emlékérmet bocsátottunk ki.

Ez utóbbi kezdeményezést büszkén és némileg szerénytelenül saját személyes sikeremnek is tekintem. Különösen abban az értelemben, hogy veteránjainknak ünnepélyes keretek között átnyújtottuk az emlékérem egy-egy példányát. Ez az aktus érdemes arra, hogy hagyományaink sorába kerüljön. *A megtartani és megújulni* jelszó pedig alkalmas arra, hogy a Magyar Hadtudományi Társaság sikeresen leküzdjön minden akadályt, és továbbra is eredményesen betöltse hivatását: összefogja a hadtudománnyal foglalkozni kívánó, iránta érdeklődő idősebb és fiatalabb korosztályokat.

Nagy László

Lapzárta után kaptuk a hírt: Dr. Nagy László ny. mk. ezredes urat, a Magyar Hadtudományi Társaság leköszönő elnökét a Társaság élén és vezető szerveiben sok éven át kifejtett értékes tevékenységéért elismerésben és tárgyjutalomban részesíti Magyarország honvédelmi minisztere.

Az elismeréshez gratulálunk.

a szerkesztőbizottság

Köszöntő

Mindenekelőtt szeretném a megválasztott vezető tisztségviselők, köztük a magam nevében megköszönni a tagság bizalmát. Ígérjük, mindent megteszünk annak érdekében, hogy megfeleljünk ennek a bizalomnak.

A Magyar Hadtudományi Társaság alapításakor kinyilatkoztatott célkitűzések ma is érvényesek. A Társaság 25 éves története bővelkedett figyelemre méltó eredményekben. Ez akkor is igaz, ha az itt folyó tudományos tevékenység nem mindig kapta meg a szűkebb-tágabb környezet részéről azt a figyelmet és érdeklődést, amire tagjaink egyéni és kollektív tudományos munkája, eredményei és az általuk képviselt szakmai tudás alapján méltán tarthatna számot. A talpon maradáshoz, a megújuláshoz elemi érdekünk, hogy feltárjuk és felszámoljuk ennek okait.

Annak érdekében, hogy a legtöbbel tudjunk hozzájárulni a magunk sajátos eszközeivel nemzetünk biztonságához, igen fontos, hogy tervezhető feltételeket és kiszámítható jövőt biztosítsunk a szakosztályokban, tagozatokban folyó munkához. Úgy kell alakítanunk kapcsolatainkat, együttműködésünket partnereinkkel, hogy azok ismertséget, értelmet, lendületet adjanak munkánknak. Valószínűleg más módon kell megszólítanunk a fiatalabb korosztályok tagjait annak érdekében, hogy kedvet kapjanak a tudományos tevékenységhez, a hadtudományi kutatómunkához. De valószínűleg másképp kell viszonyulnunk a missziókból, külszolgálatból hazatérőkhöz is, hogy tapasztalataikkal, tudásukkal, a külszolgálat során kialakított személyes kapcsolataikkal gazdagítsák tudásunkat, növeljék mozgásterünket. Ennek szellemében kell újragondolnunk együttműködésünket a Honvédelmi Minisztériummal, a Honvéd Vezérkarral, annak tudományos műhelyeivel, a Nemzeti Köszolgálati Egyetemen folyó tudományos diákköri munka szervezőivel, az egyetem szakkollégiumaival és doktori iskoláival is. Ezzel összefüggésben tekintjük fontos feladatunknak a nemzetközi együttműködés javítását, melynek keretében felvesszük a kapcsolatot a NATO és az Európai Unió tudományos testületeivel, más külföldi partner szervezetekkel.

A honvédelem ügye össztársadalmi ügy. Elengedhetetlen, hogy a Magyar Hadtudományi Társaság civil szervezetként (is) szóljon a civil társadalomhoz. Az immár hagyományos és egyre népszerűbb *Mindenki Hadtudománya* előadás-sorozat mellett meg kell találnunk a módját annak, hogy képesek legyünk a szélesebb közvélemény „megszólítására”. Ennek érdekében hagyományos csatornáink (nyilvános konferenciáink,

folyóiratunk, saját elektronikus felületeink) működtetése mellett fel kell tárunk a civil írott és az elektronikus média által felkínált új megnyilvánulási lehetőségeket.

A Társaság 25 éves jubileumi közgyűlése nemcsak helyzetértékelés volt, de több tekintetben is kijelölte a fejlődés irányát, megfogalmazta a legfontosabb teendőket. Mára – elsősorban külső okok miatt – eljutottunk oda, hogy meglévő értékeink megtartása mellett tovább már nem odázható a szervezet működésének dinamizálása. A Társaság működésének alapját a tagság és a tudományos tevékenység szinterei: szakosztályok, tagozatok és klubok, jelentik. Együtt kell megtalálnunk annak módját, hogyan kapjanak új lendületet közös erőfeszítéseink. Ahhoz, hogy a helyzet érdemben változzon, elsősorban nekünk magunknak kell lépniünk.

Tisztában vagyok azzal, hogy mindez csak együtt, összefogással és közös akarat-
tal valósítható meg. Az elkövetkezendő évek kihívásainak való megfelelés, a felada-
tok megoldása következetes és kitartó munkát igényel. Ehhez kérjük a Társaság min-
den tagjának támogatását.

Tömböl László

Porkoláb Imre

Az innováció hatása a hadviselésre

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.19

A cikk központi kérdése, hogy az innováció milyen hatással van a hadviselésre napjainkban és az amerikai stratégiai gondolkodás szemszögéből vizsgálja a hadviselés fejlődését a környezet és a technológiai fejlődés változásainak tükrében. A szerző az új műveleti koncepciókat, a harmadik offset-stratégiát és annak kézzelfogható eredményeit elemezve megállapítja, hogy az innováció a jövő hadviselésének valóban kiemelkedő összetevője lesz, hiszen az a fél, amely képes a jelenlegi komplex és rendkívül gyorsan változó környezethez gyorsabban alkalmazkodni, jelentős előnyt élvez mindenki mással szemben.

Az utóbbi időben a hadviselés alapelvei nem változtak, azonban a biztonsági környezet¹ jelentősen átalakult és sokkal komplexebb lett. A környezeti hatások, valamint a technológiai fejlődés jelentős mértékben befolyásolták bizonyos csoportok viselkedését és lehetőségeit, felértékelődött a nem állami vagy irreguláris szereplők jelentősége,² ugyanakkor továbbra is fontos figyelmet kap a nagyhatalmak közötti összecsapások kezelése,³ tehát a hagyományos erők szerepe sem csökkent. Ebben a szélesebb spektrumú, folyamatosan változó dinamikus környezetben a haderők arra törekednek, hogy gyorsabb döntéshozatali folyamatokat, adaptívabb képességfejlesztési módszereket alkalmazzanak.

Ilyen környezeti viszonyok és biztonsági kihívások között csak akkor vagyunk képesek igazán sikeresek maradni, ha folyamatosan nyomon követjük és feltérképezzük a megélt helyzetek kontextusát,⁴ innovatív módon alkalmazkodunk ehhez a környezethez, folyamatosan törekszünk a partnerségi kapcsolatokat

---

1 Például a miniatürizálás technológiák elterjedése, kibertér intenzív használata.

2 Az irreguláris csoportok fentiekhez adaptálódott struktúrája napjainkban lehetővé teszi, hogy egyre hatékonyabban felvegyék a harcot az állami szervekkel és folyamatosan új kihívásokat teremtsenek. Rendkívül innovatív jelenséggel állunk szemben, amely azt eredményezi, hogy átgondoljuk az államhatalmak által alkalmazott innovációs módszereket, a jelenleg meglévő szervezeti struktúrákat, illetve a döntéshozatali folyamatokat.

3 Strategic Foresight Analysis. NATO Allied Command Transformation, 2015. december. <http://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/160121sfa.pdf>.

4 Ezt a folyamatot az FFAO (Framework for Future Alliance Operations) kiadvány 'Situational Awareness' kifejezéssel illeti. Internet: <http://www.act.nato.int/ffa-report-2015>.

fejlesztésére és felismerjük, hogy csakis a változás elfogadásával és a változó környezetre adott adaptív reakciókkal érhetjük el a célunkat. Ebben a cikkben arra szeretnék rávilágítani, hogy a megváltozott biztonsági környezetre milyen innovatív válaszokat ad az Egyesült Államok napjainkban és ez milyen hatást gyakorol a hadviselésre.

Az innováció, mint téma nemcsak a legnagyobb költségvetéssel rendelkező NATO-tagállamot foglalkoztatja, hanem a NATO egészében egyre nagyobb figyelmet kap, várhatóan a NATO Varsói Csúcstalálkozó egyik központi elemeként bukkan majd fel és a 2017 elején, Budapesten megrendezésre kerülő NATO Haderő-átalakítási Konferencia kiemelt témája lesz. Ezen felül hatással lesz a közeljövő hadviselésére, nemcsak a technológiai fejlesztések és a képességfejlesztés területén, hanem (ennek következtében) a hadviselés elveiben megjelenő változásokban, az oktatásban és képzésben, valamint a gyakorlatok megvalósításában is.

Cikkemben éppen ezért bemutatom az amerikai offset-stratégiai elképzelések történetét, különös tekintettel a jelenleg is folyamatban lévő harmadik offset-stratégiára. Ezt követően rávilágítok arra, hogy a civil innovációs tevékenységek hogyan kapcsolódnak ehhez a folyamathoz, illetve, hogy a Szilícium Völgyben már működő innovatív gondolkodás⁵ milyen hatással lehet a közeljövő hadviselésére, arra keresve a választ, hogyan válhat versenyképesé egy bürokratikus szervezet a megváltozott környezetből adódó innovációs verseny közepette.

Az amerikai offset-stratégia⁶

Az amerikai hadviselési elvek és stratégia változása mindig is nagy hatással voltak a nemzetközi környezetre különösképpen a Szövetség tagországaira. A nemrégiben újból felélénkült érdeklődés az úgynevezett offset-stratégiával⁷ kapcsolatban, amely annak idején elindította a nukleáris versengést. Így cikkem első részében az amerikai stratégiai gondolkodás szemszögéből vizsgálom a hadviselés fejlődését a környezet és a technológiai fejlődés változásainak tükrében.

Az első offset-stratégia az második világháborút követő években jött létre.⁸ A második offset-stratégia során az elemzők felismerték, hogy jó eséllyel sor kerülhet egy nem nukleáris, hagyományos összecsapásra, ahol a szovjet erőfölénynek köszönhetően

5 Ezzel a gondolkodásmóddal kapcsolatban rengeteg kiadvány és könyv jelent meg manapság és lehetlenség lenne valamennyit felsorolni. Bepillantást nyerhetünk ebbe a gondolkodásmódba az alábbi cikk elolvasásával: <http://www.intrapreneurshipconference.com/innovate-like-a-startup-its-all-about-the-silicon-valley-mindset/>

6 Az offset-stratégia összességében arra keresi a választ, hogy milyen minőségi fejlesztéseket (offset) kell végrehajtani a haderőben ahhoz, hogy azok ellensúlyozzák az ellenfél hagyományos képességeinek erőfölényét. Az amerikai offset-stratégia (más néven: Defense Innovation Initiative – DII) az innovációs tevékenységeket reflektorfénybe helyezve próbálja meg az amerikai haderő erőfölényét hosszú távon biztosítani, éppen ezért jelentős hatással van a költségvetésre, valamint a kutatási és fejlesztési projektek irányaira.

7 Az amerikai védelmi minisztérium által készített feljegyzés a Védelmi Innovációs Kezdeményezésről (DII). <http://www.defense.gov/pubs/OSD013411-14.pdf>

8 Eisenhower elnök idején a Project Solarium nevet kapta és az amerikai nukleáris technológiai előnyt igyekezett felhasználni. A szovjet nukleáris kutatás azonban idővel felzárkózott.

gyors páncélos manőverekre lehet számítani.⁹ Ennek eredményeképpen jöttek létre a nagyobb pontosságú fegyverrendszerek, fejlesztették a tűzéréség képességeit a célpontok felderítésének és a csapásmérés pontosságának javítására helyezve a hangsúlyt.¹⁰

1984 novemberében Bernard W. Rogers tábornok (SACEUR) javaslatára megszületett a követő erők koncepciója,¹¹ amely új szervezeti felépítést eredményezett az amerikai és NATO-erőkben és számos addigi hiányképeséget orvosolni látszott.¹² A technológiai fejlesztések eredményeképpen¹³ született meg az RMA-konceptió¹⁴ is, amely sokáig uralkodó nézet volt¹⁵ az amerikai katonai cselekvési változatok kidolgozásakor konfliktushelyzetekben. A technológiai fölénybe vetett hit arra sarkallta a döntéshozókat, hogy egyre inkább támaszkodjanak a technológiai fejlesztésekre és az innovációra. Ez a megközelítés az Egyesült Államok haderő-átalakításának egyik alappillérvé vált.

A jelenlegi (harmadik) offset-stratégia Chuck Hagel védelmi miniszter kezdeményezése és a miniszter szavaival élve „ismételten megváltoztatja a játékszabályokat”.¹⁶ A stratégia alapelemeit két kutatóintézet¹⁷ bevonásával dolgozta ki az amerikai védelmi minisztérium és tartalmi elemeivel kapcsolatban egyre több részlet lát napvilágot.¹⁸

A stratégia nem csupán a technológiai fejlesztésekre koncentrál, hanem három alapvető tevékenységet különböztet meg. Ezeket a tényezőket mutatom be részletesebben cikkem további részeiben, amelyek a következők:

-
- 9 Robert Tomes, *The Cold War Offset Strategy: Assault Breaker And The Beginning Of The RSTA Revolution*. <http://warontherocks.com/2014/11/the-cold-war-offset-strategy-assault-breaker-and-the-beginning-of-the-rsta-revolution/>
  - 10 A csapásmérés pontosságával kapcsolatban két programot érdemes kiemelni: az egyik az információkészségeket fejlesztette (Coherent Emitter Location Testbed – CELT), a másik pedig a csapásmérés pontosságát javította (Battlefield Exploitation and Target Acquisition – BETA). A fejlesztéseknek köszönhetően 1981-ben az akkori szovjet vezetés is átgondolta a beszerzésekkel kapcsolatos koncepcióját.
  - 11 Follow-On-Forces-Attack (FOFA) magyarul: követő erők támadása
  - 12 Robert R. Tomes, *U.S. Defense Strategy from Vietnam to Operation Iraqi Freedom: Military Innovation and the New American Way of War, 1973-2003*. (Routledge, 2007).
  - 13 Olyan képességek jöttek létre, mint például az ISR, navigációs és űrmegfigyelési rendszerek (GPS), precíziós lövedékek és lopakodó technológiát alkalmazó repülőgépek.
  - 14 A technológiai fejlesztések eredményeképpen vált uralkodóvá a Katonai Ügyek Forradalma (Revolution in Military Affairs). A koncepcióval kapcsolatos eseményeket az alábbi weboldalon lehet nyomon követni: <http://www.comw.org/rma/>
  - 15 Steven Metz, James Kievit, *Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy*. 1995. június 27. <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=236>
  - 16 Chuck Hagel védelmi miniszter szavaival élve az offset stratégia „megváltoztatja a játékszabályokat”. <http://warontherocks.com/2014/11/a-game-changing-third-offset-strategy>
  - 17 A két kutatóintézet: Center for Strategic and Budgetary Assessments, <http://csbaonline.org/>; és Center for a New American Security, www.cnas.org
  - 18 A legutóbbi részleteket Robert Work védelmi miniszter helyettes osztotta meg a Defense One 2015-ös Konferenciáján, a Reagan Nemzeti Védelmi Fórumon, a CNAS kutatóintézet által szervezett rendezvényen, 2015 decemberében, illetve az ACT által szervezett Alliance Revitalized konferencián. A cikkben szereplő információk e két előadás, valamint Robert Worknak az ACT parancsnokával (Mercier tábornok) folytatott személyes beszélgetésére támaszkodnak.

1. *Technológiai fejlesztések.* Olyan hosszú-távú kutatási és fejlesztési tervet hagytak jóvá, amely meghatározza, milyen technológiai fejlesztésekre kerülhet sor a jövőben.
2. *Szemléletváltás.* Egy fejlesztési tevékenység keretében igyekeznek a kaliforniai Szilícium Völgybe települt sikeres innovatív vállalatok és a hagyományostól eltérő ipari képviselők gondolkodásmódjának és szemléletének adaptációjára, amely a védelmi minisztériumban elősegítené a belső működési költségek optimalizálását, illetve a beszerzési rendszer továbbfejlesztését.
3. *Hadviselésre gyakorolt hatások.* Mindezen változások azt eredményezik, hogy a hadviselés módja is megváltozik a közeljövőben, éppen ezért új műveleti koncepciók fejlesztését és tesztelését kell tömegével végrehajtani gyakorlatok keretén belül, amelyeket idővel beépítenek az oktatásba és a doktrínákba.

Fontos hangsúlyozni, hogy a stratégia sikeres megvalósításához a technológiai fejlesztéseken túl egyfajta szemléletváltásra is szükség van, illetve a fejlesztések hatásal vannak a hadviselésre is, folyamatosan hatást gyakorolva az elvekre, a doktrínákra, illetve a kiképzés és a gyakorlatok rendszerére.

A technológiai fejlesztések

A hosszú távú kutatási fejlesztési trendekkel kapcsolatban a harmadik offset-stratégia az elrettentés koncepcióját veszi alapul¹⁹ és a Védelmi Tudományos Tanács meghatározta a főbb irányvonalakat,²⁰ amelyek nagymértékben már folyamatban lévő kutatásokon alapulnak. A fenti irányvonalak öt területen eredményeznek komoly fejlesztéseket a közeljövőben:

- *Mesterséges Intelligencia és autonóm öntanuló gépek.* Ezek olyan eszközök, amelyek képesek elemezni nagy mennyiségű adatot is és elsődleges céljuk a hibrid hadviselés során előforduló jelek észlelése és kiszűrése, a stratégiai meglepetés elkerülése. Ezek közé tartozik például az *Útkeresés a Káoszban* program.²¹ Hasonló (jelenlegi technológiai problémákra választ kereső) programok a DARPA fejlesztései.²²

19 A koncepció alapuló innovációs stratégia kidolgozásával 2015-ben a védelmi minisztérium hosszú távú kutatási fejlesztési projektjének (LRDPP) vezetésével Steve Welbyt bízta meg. Az LRDPP megalkotásakor figyelembe vették a már folyamatban lévő kutatásokat, illetve összevetették azokat a szintén folyamatban lévő A2AD ellen-intézkedésekkel kapcsolatos tanulmányokkal és végrehajtottak egy stratégiai portfólió felülvizsgálatot.

20 DSB Summer Study: Strategic Surprise, 2015. július.
http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2014_DSB_Strategic_Surprise.pdf

21 A program eredeti angol neve „Coherence out of Chaos”. Az NGA direktorral készített interjú 2015. szeptember 14-én. <http://www.c4isrnet.com/story/military-tech/isr/2015/09/14/nga-director-balancing-open-source-and-analytical-chaos/72257022/>

22 Két fejlesztést emelek ki ezek közül: Adaptive Radar Countermeasures (ARC) <http://www.darpa.mil/program/adaptive-radar-countermeasures>; és Behavioral Learning for Adaptive Electronic Warfare (BLADE)

- *Ember és gép közötti együttműködés.* E fejlesztések elsődleges célja a döntéshozatali folyamatok elősegítése. Ilyen típusú együttműködésre már jelenleg is van példa (l. az F-35-ös repülőgép pilótasisakja²³).
- *Gépek által támogatott műveletek.* A gépek által támogatott műveletek az amerikai elképzelés szerint fontos elemét képezik a jövő hadszínterének. Az autonómia különböző szintjeit elérő drónok (robotok) számos dilemmát felvetnek, ugyanakkor az amerikai védelmi minisztérium hangsúlyozta, hogy a kutatások lehetővé teszik a gépek és az ember szorosabb együttműködését a közeljövőben (mint például a TALOS project²⁴).
- *Fejlett ember–gép közös egységek.* A hadviselés fejlődésére a „rajzás” koncepció²⁵ alkalmazásával egyre nagyobb hatással lesznek az olcsón, nagy mennyiségben előállítható autonóm gépek, amelyek használata beépül a doktrínákba és a mindennapi műveletek részét képezik.
- *Hálózat alapú félautonóm fegyverrendszerek.* Ezek elsősorban azt a célt szolgálják, hogy az emberi reagáló-képességét javítva (például egy kibertámadás esetén) automatikus védelmet nyújtsanak.

A kutatási-fejlesztési trendekkel kapcsolatban érdemes hangsúlyozni, hogy a védelmi minisztérium elképzelései szerint ezek a fejlesztések már a közeljövőben (10 éven belül) megjelennek a rendszerben. Bár technológiai fejlesztésekről van szó, de mégis arra törekednek, hogy megőrizzék az emberközpontúságot és az emberi felügyeletet. Folyamatos fejlesztésekre törekszenek, hiszen a jelenlegi környezetben minden új technológia hamarosan követőkre talál, így a versenyelőny megtartása érdekében állandóan új képességeket kell fejleszteni és ez állandó versenyhelyzetet eredményez. Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy a soron következő változások a jogi környezet átalakítását teszik szükségessé és felvetnek számos morális problémát is, amire szintén választ kell találniuk a döntéshozóknak.

Mivel a fejlesztéseket csökkenő védelmi költségvetés keretei között kell végrehajtani, így nagy szükség van az ipari szereplőkkel való újszerű együttműködésre, illetve a beszerzési folyamatok és rendszerek felgyorsítására, ami végső soron a védelmi minisztérium szervezeti kultúrájának megváltozását jelentheti.

23 The F35 helmet: Unprecedented Situational Awareness.
<https://www.f35.com/about/capabilities/helmet>

24 A Tactical Assault Light Operator Suit egy komplex projekt, amely a médiában mint „vasember kosztüm” híresült el. Jim Garamone. Special Operations Develops ‘Iron Man’ Suit, Amerikai Védelmi Minisztérium honlapja, 2015. január 28. <http://www.defense.gov/News-Article-View/Article/604009>

25 A koncepciót John Arquilla és David Ronfeldt könyve alapozta meg és azóta számos hadgyakorlaton, illetve valós műveletekben is tesztelték. John Arquilla, David Ronfeldt: *Swarming: The future of conflict*. RAND corporation, 2000. A koncepció iránt érdeklődők számára szintén javasolom elolvasni Sean Edwards, *Swarming on the Battlefield: Past, Present, and Future* (RAND, 2000) tanulmányát, amely történelmi kitekintést nyújt.

A szemléletváltás

Az offset-stratégia nemcsak technológiai fejlesztésről, hanem sokkal többről szól. Alapjában véve szemléletváltásra van szükség²⁶ annak érdekében, hogy a dinamikusán változó környezetben hatékonyan felvehessük a harcot az egyre adaptívabb szembenálló felekkel.

A Pentagon által meghirdetett innovációs kezdeményezés egyik legérdekesebb eleme a Védelmi Innovációs Kísérleti Központ (DIU-X),²⁷ amelynek megalakítása mellett azért döntött a Pentagon 2015-ben, mert a Szilícium Völgyben települt, hagyományostól eltérő cégekkel és kutató intézetekkel sokkal közvetlenebb együttműködést szeretett volna kialakítani.²⁸ A DIU-X vezetője (a védelmi miniszterre hivatkozva) kijelentette, hogy változtatni kell a kormányzati beszerzési, valamint kutatási-fejlesztési rendszeren, ami nem egyszerű feladat.

Az ipar képviselői között is számosan vannak, akik megkérdőjelezik a kezdeményezés életképességét. Mindezek ellenére törekednek arra, hogy felvegyék az innovációs versenyt a szembenálló felekkel, áthidalják a kulturális eltéréseket (az ipar képviselői és a kormányzat között); felgyorsítsák a kutatási fejlesztési folyamatokat a kapcsolatrendszer kibővítésével és inkubátorházak létesítésével; illetve javaslatokat gyűjtsenek a bürokratikus akadályok lebontására. Az eddigi, héthónapos együttműködés eredményeképpen Aston Carter védelmi miniszter 2016 márciusában a Szilícium Völgybe látogatott, ahol a hagyományostól eltérő ipar képviselőivel tárgyalt.²⁹ Azt pedig, hogy újszerű megoldásokra törekednek mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy Eric Schmidtet választották a Pentagon innovációs tanácsadó csoportjának elnökévé.³⁰

Szintén figyelemre méltó kezdeményezés, hogy kutatóintézetek és az amerikai védelmi minisztérium közösen létrehozta egy kezdeményezést,³¹ amely már meglévő és a kereskedelemben kapható innovatív technológia felhasználásával és a kutatási-fejlesztési folyamatok felgyorsításával próbál gyorsabb és olcsóbb technológiai innovációs folyamatokat létrehozni.

26 Ashton Carter védelmi miniszter rögtön hivatalba lépését követően nyilvánította, hogy a jelenleg rendkívül innovatív és gyors adaptációs képességgel rendelkező ellenfelekkel szemben a védelmi iparnak is fel kell vennie a harcot úgy, hogy megváltoztatják a kutatás és fejlesztés, valamint a beszerzés kultúráját, illetve tudatosan törekednek arra, hogy kis és közepes méretű cégekkel működjenek együtt az új technológiai fejlesztések megvalósításakor.

27 Az eredeti angol kifejezés: defense innovation experimental unit.

28 Aaron Mehta, Carter Gets Strong Marks for Innovation Push; Challenges Remain, *Defense News*, 2016 március 5. <http://www.defensenews.com/story/defense/innovation/2016/03/05/ash-carter-eric-schmidt-innovation-push-san-francisco-rsa/81272708/>

29 Aaron Mehta, At Silicon Valley Outpost, Carter Hears Pitches from Small Firms, *Defense News*, 2016 március 3. Internet: <http://www.defensenews.com/story/defense/innovation/2016/03/03/diux-shark-tank-silicon-valley-as-carter-small-firms/81244834/>

30 Eric Schmidt, Google-Alphabet vezérigazgatója ezt követően tanácsadóként is működik a védelmi miniszter felé technológiai kérdésekben. Aaron Mehta, Google Executive Schmidt To Head New DoD Advisory Board, *Defense News*, 2016. március 2. <http://www.defensenews.com/story/defense/innovation/2016/03/02/eric-schmidt-google-pentagon-ash-carter-advisory-board/81194738/>

31 A Technology Domain Awareness (TDA) az amerikai Center for Smart Defense (CSD) kezdeményezésére indult meg. <http://smartdefense.org>, <http://iac.dtic.mil/tda.html>

Ki kell emelni azt az eredményt is, hogy létrehoztak egy munkacsoportot,³² amely az ipar befolyásos képviselőit tömöríti magába és azon lehetőségeket kutatja, hogy a versenyszférában jelenleg is elérhető technológiákat hogyan tudja a védelmi minisztérium eredményesebben hasznosítani. Ez a kutatás rendkívül fontos, hiszen a védelmi minisztérium vezetői is felismerték, hogy jelenleg már nem az államhatalom által szponzorált védelmi ipari kutatások fejlesztik a legújabb technológiát³³ (mint ahogy az az elmúlt években történt) hanem fordítva. A technológiai kutatások eredményei pedig rendkívül gyorsan elterjednek és (mivel egyre olcsóbbak) így a nem állami szereplők számára is elérhetőek.

Az innovációs módszerekről írt könyvében Amy Wilkinson rámutat arra, hogy azok, akik nyitott szemmel járnak, a legváratlanabb és legkedvezőtlenebb helyzetekben is képesek lehetőségeket felfedezni. Ezen személyeket a szerző alapvetően három kategóriába sorolja.³⁴ Bár ezek a módszerek már egy ideje meghonosodtak a vállalkozók körében és az amerikai Szilícium Völgyben teljesen átlagos ez a fajta szemlélet, nagyon érdekes megfigyelni, hogy az innovatív fejlesztési módszerek egyre inkább teret nyernek az amerikai hadiipari fejlesztési projekteken is. Az amerikai egyesített vezérkar főnöke, Martin Dempsey tábornok például nemrégiben azt nyilatkozta,³⁵ hogy az amerikai haderőt soha nem kell egyenlő eséllyel bevetni, ami alatt azt értette, hogy a felkészítés folyamán a legjobb vezetőket kell oktatni, a kiképzés során a legfelkészültebb katonákat kell képezni és őket a legjobb felszereléssel kell ellátni és mindebben az innovációnak kiemelten fontos szerepe van.

Ezek a folyamatok várhatóan hosszú távon befolyásolják az Egyesült Államok technológiai fejlesztési és beszerzési elképzeléseit és kihatással lesznek a haderő-átalakítására (transzformációs folyamat), illetve hatást gyakorolnak magára a hadviselésre is, hiszen a technológiai fejlesztések és a szemléletváltás eredményeképpen ez elkerülhetetlen.

Azt is érdemes kiemelni, hogy mint NATO-szövetséges ország, az Egyesült Államok figyelembe kívánja venni a Szövetség többi tagállamának lehetőségeit is. Erre példa Robert Work védelmi miniszter helyettes legutóbbi beszéde,³⁶ amelyben arra ösztönözte az ACT parancsnokát, hogy a fent említett innovációs folyamatokat és elképzeléseket a lehető legszorosabb mértékben hangolja össze a Szövetség többi tagországának erőfeszítéseivel és a NATO stratégiai parancsnokságon azóta is komoly előkészítő munka folyik a NATO innovációs koncepció kialakítása és terjesztése érdekében.

32 A munkacsoport tagjairól részletes információk találhatóak a CNAS weboldalán: <http://www.cnas.org/creative-disruption>.

33 Strategic Foresight Analysis, a NATO Allied Command Transformation kiadványa, 2015. december.

34 A nektármadár típusú ember már meglévő ötleteket alkalmaz különböző területek között mozogva, az építész típusú vezető teljesen új koncepciót alkot egészen az alapoktól kezdve, az integráló vezető típus pedig már meglévő koncepciók ötvözésével állít elő újat. Amy Wilkinson, *The Creator's Code*, Simon and Schuster, 2015.

35 Jim Garamone, Dempsey Stresses Balance in the Fiscal 2015 Budget Request, American Forces Press Service, 2014 február 24. Internet: <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=121702>

36 Alliance Revitalized konferencia. 2015. december 15.

A hadviselésre gyakorolt hatások

A harmadik offset-stratégia részeként már jelenleg is több dokumentum áll rendelkezésre, amelyek bepillantást engednek a hadviselési elvek változásaiba és jövőbeni irányába. Ben Fitzgerald vezetésével egy *Kreatív Bomlasztás* című tanulmány³⁷ a jelenlegi technológiai trendeket vizsgálja és az eredményesség lehetőségeit kutatja egy gyorsan változó környezetben.

Robert Martinage pedig egy másik tanulmányt készített *Irány az új Offset Stratégia* címmel,³⁸ és ajánlásokat fogalmaz meg a képességfejlesztések és a technológiai fejlesztések jövőbeni irányáival kapcsolatban. A koncepció része a behatolás-védelmi és a területvédelmi³⁹ képességek fejlesztésén alapul.

A Defense One tanulmánya pedig arra keresi a választ, hogy a legmodernebb technológiai fejlesztések milyen hatással lehetnek a hadviselésre. A *Hadszintér 2050* tanulmányban⁴⁰ az utóbbi idők konferenciái és tanulmányai következtetéseit foglalják össze, egyúttal elérhetővé téve a forrásanyagokat is. Az írás a mesterséges intelligenciát, a direkt energia fegyvereket (drónokkal kombinálva), a hozzáadásos nyomtatást (3D nyomtatás), a kvantum híradástechnikát, illetve a harcmezőn alkalmazott elektronika újszerű energiaellátását jelöli meg a várható fejlődés területeiként. Kiemelt hangsúlyt kap a rajzás-koncepció alkalmazása a jövőben, amely radikálisan megváltoztatja a jelenlegi katonai gondolkodást.

Zárógondolatok

Cikkemben arra szerettem volna ráirányítani a figyelmet, hogy a minden téren gyorsan változó, globalizált világunk, a technikai fejlesztések felgyorsult üteme és nem utolsósorban, a biztonsági környezetünket apavetően befolyásoló változások olyan körülményeket teremtettek, amelyek megoldására ismételten új és innovatív megoldásokat kell találnunk.

A megoldások keresését az amerikai offset-stratégiák bemutatásával érzékeltetem, amelyek szükségszerűségét mindig valamilyen, biztonsági környezetünket alapvetően befolyásoló változás hívta életre. Az első offset gyakorlatilag elindította a nukleáris versengés korszakát, a második megteremtette a precíziós eszközök

37 A tanulmány eredeti angol címe: Creative Disruption. Ben Fitzgerald, Creative Disruption Technology, Strategy and the Future of the Global Defense Industry, CNAS, 2014. június. http://www.cnas.org/sites/default/files/publications-pdf/CNAS_FutureDefenseIndustry_FitzGeraldSayler.pdf

38 Robert Martinage, Toward a New Offset Strategy: Exploiting U.S. Long-Term Advantages to Restore U.S. Global Power Projection Capability, 2014 október 27. <http://csbaonline.org/publications/2014/10/toward-a-new-offset-strategy-exploiting-u-s-long-term-advantages-to-restore-u-s-global-power-projection-capability/>

39 Eredeti angol kifejezéssel Anti Access-Area Denial (A2AD). A behatolás-védelmi képességek célja, hogy megakadályozzák katonai képességek telepítését egy adott területre. A területvédelmi képességek célja pedig a mozgásszabadság korlátozása az adott régióban.

40 Battlefield 2050: How Today's Cutting Edge Technologies Are Shaping the Future of Warfare, Defense One, 2015. december.

kifejlesztésének lehetőségét. Mindezek hatalmas változásokat eredményeztek a képesség-követelmények, illetve az eszközök alkalmazása terén. Ne legyen kétségünk afelől, hogy a mostani, harmadik offset is gyökeres változásokat fog eredményezni ugyanezen területeken, és mai, globalizált világunkban ez mindannyiunkat még fokozottabban érinteni fog. Sem a Szövetség, sem a tagállamok nem tudnak kimaradni e változások hatásai alól. Fontosnak tartom kiemelni, hogy e változások nem holnap vagy holnapután történnek, hanem már napjainkban folynak és az elkövetkező 5–10 év legnagyobb kihívását fogják jelenteni.

Igaz, hogy cikkemben csak az innovációval, mint az egyik kiemelt tényezővel foglalkoztam, de emellett a rugalmasság, az ellenálló és alkalmazkodó képesség, a hibrid hadviselésből adódó kihívások kezelése is létkérdés lesz a jövő szempontjából. A műveleti szerepvállalás mellett nagyon komoly szerepet kell szánni e kérdések megválaszolására annak érdekében, hogy a közeljövő konfliktusaiban is képesek legyünk hatékonyan reagálni a felmerülő (egyre bizonytalanabbnak és komplexebbnek tűnő) biztonsági kihívásokra. Ezekkel a problémákkal egy következő cikkemben részletesen foglalkozni fogok.

Az innováció kapcsán arra szerettem volna ráirányítani a figyelmet, hogy az nemcsak technológiai fejlesztésekről szól, hanem egy szemléletváltást is feltételez (amelynek kapcsán a kulcsfontosságú szereplők elfogadják annak szükségességét). Hatással lesz továbbá a közeljövő hadviselésére, felfedezhető lesz a hadviselés elveiben megjelenő változásokban, az oktatásban és képzésben, valamint a gyakorlatok, gyakorlatok megvalósításában is.

Mit is jelent mindez? Mivel napjaink technológiai kihívásai rendkívül összetettek, így a döntéshozóknak fel kell ismerniük, hogy saját szervezetükön kívüli partnerek bevonásával képesek csak átütő eredményeket elérni. Különböző szervezeti kultúrák (hagyományostól eltérő gondolkodású ipari szereplők, kutatóintézetek és katonai szakértők) összehangolt és együttes munkavégzésével lehet csak a célt elérni (példa erre a Google-Alphabet bevonása a Pentagon innovációs munkájába).

Ebben a folyamatban az innováció a jövő hadviselésének valóban kiemelkedő összetevője lesz, hiszen az a fél, amely képes a jelenlegi komplex és rendkívül gyorsan változó környezethez gyorsabban alkalmazkodni, jelentős előnyt élvez mindenki mással szemben.

Azt gondolom, hogy az újszerű gondolkodás ötvözése a jelenlegi, már meglévő rendszerekkel lehetővé teszi, hogy az ötletek sokkal gyorsabban, a lehető legköltséghatékonyabb módon valósulhassanak meg. Ugyanakkor az is látható, hogy a különböző erőforrások és szándékok összehangolása egyáltalán nem könnyű feladat, így várhatóan komoly kihívások elé állítja majd napjaink vezetőit.

A cikkemben hangsúlyozott szemléletváltási törekvések és a feltételek megteremtése azonban csak az első lépés, hiszen ezt követően a kísérletek eredményeit felhasználva ezek a módszerek (a közös gyakorlatok és feladat-végrehajtás kapcsán) hatással lesznek a Szövetség valamennyi tagországának haderejére, a képességfejlesztés, a haderő-átalakítás és a beszerzési rendszereire és változásokat eredményeznek összességében a katonai gondolkodásmódban is. Mindez nem újszerű, hiszen a technológiai változások a történelem folyamán mindig is hatást gyakoroltak a hadviselésre. Ami megváltozott, az a sebesség. Minden felgyorsulni látszik, és éppen ezért

van szükség a lehetőségek időbeni feltérképezésére, az újszerű és innovatív gondolkodás meghonosítására a szervezeti kultúrában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Garamone J., Dempsey: Stresses Balance in the Fiscal 2015 Budget Request. American Forces Press Service, 2014. február 24.
<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=121702> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Harrison A. J., Zember C. és Rachami J.: *Innovation Warfare: Technology Domain Awareness And America's Military Edge*. 2014. október 29.
<http://warontherocks.com/2014/10/innovation-warfare-technology-domain-awareness-and-americas-military-edge/> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Lamothe D.: New competition launched in development of U.S. military's 'Iron Man' suit. *The Washington Post*, 2014. október 27.
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/10/27/new-competition-starts-in-development-of-u-s-militarys-iron-man-suit/> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Martinage R.: Toward a New Offset Strategy: Exploiting U.S. Long-Term Advantages to Restore U.S. Global Power Projection Capability. 2014. október 27.
<http://csbaonline.org/publications/2014/10/toward-a-new-offset-strategy-exploiting-u-s-long-term-advantages-to-restore-u-s-global-power-projection-capability/> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Metz S., Kievit J.: *Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy*. 1995. június 27.
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=236>
(Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Tomes R.: *The Cold War Offset Strategy: Assault Breaker And The Beginning Of The RSTA Revolution*.
<http://warontherocks.com/2014/11/the-cold-war-offset-strategy-assault-breaker-and-the-beginning-of-the-rsta-revolution/> (Letöltés ideje: 2015. 08. 21.)
- Tomes R.: *U.S. Defense Strategy from Vietnam to Operation Iraqi Freedom: Military Innovation and the New American Way of War, 1973–2003*Routledge, 2007.
- Wilkinson A.: *The Creator's Code*. Simon and Schuster, 2015.

Kis-Benedek József

Az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIL) és az ellene folytatott küzdelem tendenciái

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.29

Az iraki és szíriai válság még éveken keresztül uralni fogja a nemzetközi és európai politikát. A nagyhatalmak és koalíciós partnereik céljai eltérőek, a nemzetközi intézmények válságkezelő tevékenysége nem hatékony, mialatt vallási motivációjú szélsőséges mozgalmak terjednek el a világon. A tanulmány az ISIL felemelkedésének okait és körülményeit, a meghatározó országok álláspontját elemzi és kitér a szervezet ellen folytatott küzdelemre.

A jelenlegi közel-keleti felfordulás, az eszkalálódó szíriai és iraki konfliktus, az ISIL¹ fenyegetése, az orosz agresszió által generált ukrán válság és az iráni politika meghatározó jelentőséggel bír az egész közel-keleti térség biztonsági helyzetére. Az ISIL nemcsak az Egyesült Államokra gyakorol hatást, hanem Iránra is. Nem véletlen, hogy az Egyesült Államokban is komoly belső vitát generált, hogy bevonják-e Iránt az ISIL elleni önkéntes koalícióba.

Az elmúlt évek változásai a Közel-Keleten hosszú időre megváltoztatják a régió arculatát. Ennek okai között szerepet játszott az Egyesült Államok 2003-ban kezdődött iraki beavatkozása, amely hosszú évekre meghatározza az ország belső struktúráját, haderejének képességét. Nem elhanyagolható szerepe volt az arab országokban történt szociálpolitikai változásoknak, amit „Arab tavasz” jelzővel illetünk, de fontos szerepet játszott a vallási motiváltságú radikális csoportok megerősödése, új típusú terrorszervezetek megjelenése, ami az al-Kaidával kezdődött, majd az ISIL és társult szervezetei formájában testesedett ki.

A változások példátlan fejleményeket okoztak. A belső fejlemények öt arab rezsimet (Irak, Líbia, Jemen, Egyiptom és Tunézia) döntöttek meg és súlyos helyzetbe került Szíria. Több közel-keleti országban és a periférikus területeken gyengén működő rezsimek képtelenek területük ellenőrzésére, ennek következtében fegyveres milíciák, terrorszervezetek kerültek előtérbe. Emberek százezrei, főként civilek

---

1 Tanulmányomban a NATO-országok gyakorlatának megfelelően az ISIL (Iraki és Levantei Iszlám Állam) kifejezést használom, és nem csak az Iszlám Államot, érzékeltetve ezzel, hogy ezt a szervezetet nem szabad államként kezelni.

haltak meg polgárháborúk során például Irakban és Szíriában, kisebb mértékben Líbiában és Jemenben. Milliók váltak menekültté hazájukban, vagy a környező országokban, számosan közülük távolabbra is kerültek, például Európába.

A változások kezdete óta nehéz azt állítani, hogy az arab rendszerekben történt változások pozitív kimenetelűek lennének. Határozottan állíthatjuk, hogy elkezdődött a Sykes–Picot egyezmény dezintegrációja.²

A jelenlegi közel keleti szektariánus ellentétek, az azokat kísérő intolerancia, a sikertelen államok megjelenése, az erőszak alkalmazása nem az „Arab tavasz” következménye, hanem integrált része a modern Közel-Kelet politikai történetének. Az sem lenne pontos, ha azt állítanánk, hogy az erőszak, az intolerancia és a diszkrimináció az autoriter rezsimek velejárója. Ennek igaz az ellentéte is, éppen az autoriter rezsimek akadályozták meg több esetben a társadalmi töréseket.

A Közel-Kelet felbomlásának több oka van. A legmeghatározóbb a belső konfliktusok és a külföldi beavatkozások, amint az Irak és Líbia esetében történt. Lényeges ok a mesterségesen létrehozott államok (Irak, Szíria, Libanon) esete, ami persze nemcsak a világ e részén fordult elő, de különösen félelmetes ez a muzulmán világban. Nem is várható a konfliktusok megoldása addig, amíg alapvetően nem változik meg a vallás és a társadalom, a társadalom és az állam, illetve az állam és az egyén közötti viszony.

A jelenlegi Közel Keleten négy, egymással rivalizáló tábor áll szemben:

- Irán és szövetségesei;
- A szalafita ún. dzsihadisták, amelynek élén az ISIL áll;
- A Muzulmán Testvériség Mozgalom és ennek különböző megnyilvánulási formái, beleértve a Hamaszt, amelyeket Katar és Erdogan Törökországa támogat,
- A stabilitás erői, akik félnék és ellenállnak az előző három csoportban említett táboroknak.³

Nem szorul bizonyításra, hogy a négy szembenálló csoport közül nemcsak a térség, hanem Európa, sőt a világ többi része számára is a legnagyobb fenyegetést az ISIL által vezetett szalafita dzsihadista mozgalom jelenti. Jogosan merül fel a kérdés, vajon mi az oka az Iszlám Állam sikereinek. Az okok sokrétűek, néhány konkrétan az alábbi:⁴

- Az arab nemzetek strukturális és funkcionális gyengeségei.
- Az ISIL decentralizált struktúrája, amely megnehezíti az ellene való katonai fellépést.

2 Sir Mark Sykes brit és Francois Georges Picot francia diplomaták voltak, akik az első világháborút követően újrarajzolták a Közel-Kelet térképét a Földközi-tenger és Perzsia között. Friedman, George: The top 5 events in 2014. Stratfor geopolitical weekly. <http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB> (Letöltés: 2016. 01. 15.)

3 Lerman Eran (Col. res.): New Permutations in the Mideast “Game of Camps”. In <http://israelagainstterror.blogspot.hu/2016/01/new-permutations-in-mideast-game-of.html> (Letöltés: 2016. 01. 18.)

4 Prof. Inbar, Efraim: Iran Remains the Threat in the Middle East. BESA Center Perspectives Paper No. 272, October 19, 2014. <http://besacenter.org/perspectives-papers/iran-remains-threat-middle-east/> (Letöltés: 2015. 12. 20.)

- A nemzetközi közösség, de mindenekelőtt az Egyesült Államok hatékony fellépésének hiánya, amely abból ered, hogy nincs elgondolás a megoldást illetően, a katonai fellépés, legalábbis szárazföldi erőkkel pedig nem áll szándékában.
- Az Egyesült Államok szuperhatalmi meggyengülése, amit jelez az is, hogy regionális szinten nem képes fellépni. Hasonló vélemény fogalmazható meg a nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenységéről is, legalábbis az ISIL vonatkozásában.

Az ISIL kialakulása

Ma már világosan látható, hogy az ISIL az iraki, majd ezt követően a szíriai konfliktusból alakult ki. Harcosok tízezreit irányítja Irakban és Szíriában, de ami ennél is veszélyesebb, a Közel-Keleten, Afrikában és Dél-Ázsiában számos ország dzsihadista szervezetei tettek hűségesküt a szervezet mellett. Ez annak a veszélyét hordozza magában, hogy ha sikerül Irakban és Szíriában visszaszorítani a szervezetet, akkor ezek lépnek a helyébe, hasonlóképpen ahhoz, amint azt láthattuk az al-Kaida esetében. A jövő kihívása tehát ezen társult szervezetek kezelése, ami igencsak komoly fejtörést okoz a nemzetközi közösségnek. Úgy vélem, hogy megsemmisítésről nem, legfeljebb visszaszorításról beszélhetünk.

Az ISIL-ről rendelkezésre álló információk sokkolóak, főként a célokat és az alkalmazott módszereket, valamint a szervezet kialakítását, pénzügyi ellátását, haditechnikai eszközeik megszerzését illetően. Nem megnyugtató a nemzetközi támogatottsága sem, különösen, ha a külföldi harcosok gyors megjelenését vizsgáljuk, szerte a világból.

Ha feltesszük a kérdést, hogy vajon államról beszélhetünk-e, véleményem szerint semmiképpen, inkább egy gerillaszervezetről, amelynek államalakítási céljai vannak, zömében terrormódszerek alkalmazásával. Ezt alátámasztja az is, hogy eddig senki nem ismerte el államként a szervezetet. A szíriai polgárháború kezdete óta a háborúban részt vevő, marginális jelentőségű csoportból a legerősebb, legvérengzőbb, legjobban ellátott fegyveres milíciává fejlődött ki.⁵ Számos (köztük iszlám) szakértő, jelentette ki, hogy az ISIL nem iszlám és nem is állam.

Az ISIL szimpatizánsainak radikalizálódásában és a toborzásban a közösségi média szerepe meglehetősen nagy. A szimpatizánsok köre széles, de a külföldiek legfeljebb középszintű beosztásokat kapnak. Annál nagyobb viszont azok száma, akik harcok során elesnek.

---

5 Col. (ret.) Dr. Neriah, Jacques: The structure of the Islamic State (ISIS). <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/#sthash.mceI52yP.dpuf> (Letöltés: 2014. 04. 15.)

Az ISIL társszervezetei és támogatói⁶

2014-től jemeni, egyiptomi, algériai, szaúd-arábiai, líbiai, afgán és nigériai csoportok csatlakoztak az ISIL-hez. 2016 elején az alábbi csatlakozott csoportok azonosíthatók:

- *Egyiptomi Iszlám Állam (The Islamic State in Egypt Sinai Province, Wilayah Sinai)*
Tevékenységi területe a Sínai-félsziget északi része. Eredeti neve: Ansar Bayt al Maqdis (A Szent Ház Támogatói, vagy Jeruzsálem partizánjai néven is ismertek.) 2011-ben, az egyiptomi forradalom után jöttek létre és Bagdadinak⁷ 2014-ben tettek hűségesküt. Tagságuk 500–1000 főből áll, zömében beduinok, külföldi harcosok és palesztin milicisták. Fegyverzetük között megtalálható 9K38 (Igla) típusú föld–levegő légvédelmi rakéta, valamint Komet típusú páncéltörő rakéta is.
- *Szaúd-Arábiai Iszlám Állam (Wilayah Najd/Haramayn/Hijaz)*
Az ISIL fontos célja a szaúdi királyi család elleni küzdelem. Híveiket arra szólították fel, hogy támadják a sítákat, a szaúdi vezetést és a biztonsági szolgálatokat, valamint az ott lévő külföldieket. A királyságban 2015-ben több mint 1600 ISIL-támogatót tartóztattak le. Az ISIL vezetői kalifátus létrehozását szorgalmazzák az országban, amelynek valamennyi szunnitának engedelmeskednie kell. A szaúdi vezetés bírálata gyakran találkozik a szaúdi szunniták érdekeivel.
- *A Líbiai Iszlám Állam (The Islamic State in Libya Wilayah Tarabalus/Barqa/Fezzan)*
Az ország három történelmi régiójának (Tarabalus nyugaton, Barqa keleten és Fezzan délnyugaton) megfelelően három, az ISIL-hez tartozó szervezetet hoztak létre. A szalafita dzsihadista aktivisták és harcosok száma néhány száztól, néhány ezerre tehető. 2014 végén elfoglalták Kaddáfi szülővárosát, Szirtet is, ahol atrocitásokat követtek el líbiai keresztények és ellenálló muzulmánok ellen is. Számos egyéb helyet is uralmuk alá helyeztek. Bár nincs konkrét adat, számolni lehet azzal, hogy európai célok ellen is végrehajthatnak támadásokat, illetve kiképzett embereiket küldik Európába, akár a menekültekkel is. 2016 elején új jelenséggel találkozhattunk a Líbiai Iszlám Állam által alkalmazott módszerekben. Januárban két héten belül négy alkalommal is támadást intézett a líbiai olajlétesítmények ellen. A támadások az olajkutak, illetve a tengerparton lévő csővezetékek ellen irányultak, amelyen keresztül exportálják az olajat. A támadásokon túl a merényletek területek elfoglalását is célul tűzték ki a Sidra-öbölben. Előfordult a terminálok felgyújtása is. A sűrűn lakott tengerparton, Tikrit közelében gépjárműbe rejtett bombákat is robbantottak, amelyek több tucat polgári lakos halálát okozták. Várhatóan az ilyen jellegű támadások folytatódnak 2016-ban is. Meg kell jegyezni, hogy az olaj értékesítésére a szervezetnek kevés lehetősége van, legfeljebb a helyi

6 Blanchard, Christopher M. – Humud, Carla E.: The Islamic State and U.S. policy. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf> (Letöltés: 2016. 01. 18.)

7 Abu Bakr al-Bagdadi iraki származású terrorista, korábban az Al-Káida tagja, majd az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIS) nevű szélsőséges szunnita iszlám terrorszervezet vezetője, „emíreje”. (A szerk.)

lakosság köreiben képes vevőket találni. Az eddigi értékelések szerint a cél nem az olaj értékesítése, hanem a líbiai kormány tulajdonát képező infrastruktúra rombolása.⁸ A támadások megakadályozására Ras Lanuf körzetében, az ún. „olaj félhold” területén helyi erők védelmi intézkedéseket vezettek be.

- *A Nigériai Iszlám Állam (West Africa Province Wilayah Gharb Afriqiyyah).*

Az afrikai felkelőcsoportok közül a nigériai Boko Haram és a somáliai al-Shabaab épített ki szorosabb kapcsolatot az ISIL-lel, különösen azóta, hogy a helyi erők mindkét szervezet ellen fokozták tevékenységüket. A Boko Haram 2015. március elején tett hűségesküt Abu Bakr al-Bagdadi mellett (pontosabban bizonyította a Kalifátus iránti elkötelezettségét). Ez különösen akkor vált nyilvánvalóvá, amikor a nigériai kormányerők, szövetségben a szomszédos országok fegyveres erőivel, felszámoló műveletet kezdtek a Boko Haram ellen.⁹ A Nigéria északi részét uraló szunnita radikális csoport erőszakos fellépései miatt 1,5 millió ember kényszerült otthonának elhagyására, többen a szomszédos országokba, Csádba, Kamerunba és Nigerbe menekültek 2015-ben. Ezt azért tartom fontosnak kiemelni, mert ez is hozzájárul az Afrikából Európába irányuló menekültáradathoz, amelynek útvonala főként Líbián keresztül vezet. A csoport civileket, állami alkalmazottakat, külföldieket (beleértve itt dolgozó nyugatiakat is) veszélyeztet. A Boko Haram és az al-Shabaab gyengítéséhez nagyban hozzájárulnak az Egyesült Államok légiereje által rendszeresen végrehajtott légitámadások és az Afrikai Unió által vezetett *Operation Indian Ocean* művelet is.

- *Az Iszlám Állam Jemenben (The Islamic State in Yemen Wilayah al Yemen, Wilayah Al Bayda, Wilayah Aden-Abyan, Wilayah Shabwah)*

Az ISIL-hez csatlakozott szervezetek kihasználják az országban dúló polgárháborút, rendszeresen támadják a síitákhoz tartozó Zaydi iszlám mecseteket, a szintén síita húti mozgalmat és mindazon csoportokat, amelyek síita szimpatizánsok.

- *Az Iszlám Állam Afganisztánban és Pakisztánban (Wilayah Khorasan)*

Az ISIL szeretné elfogadottságát kiterjeszteni Afganisztánra és Pakisztánra is. Úgy tűnik, hogy a helyi erők állománya a különböző felkelőcsoportokból áll, beleértve az afganisztáni tálibokat is, akik magukat a Khorasani Tartományi Iszlám Államnak nevezik. Ez a csoport azonban nem azonos az Egyesült Államok által azonosított al-Kaida Khorasan csoporttal, amelynek célja transznacionális támadások végrehajtása. Ma még nem bizonyítható, hogy az ISIL küldött volna harcosokat Afganisztánba és Pakisztánba, ami érthető, hiszen ott van rájuk szükség, ahol jelenleg vannak. Ez ma még kísérleti stádiumnak tekinthető, hiszen ismertek azok a belső viták, amelyek a tálibok és az ISIL között vannak.

---

8 Stratfor elemzés: In Libya, the Islamic State Drives a Deeper Wedge Between Militia Leaders. In: <https://www.stratfor.com/analysis/libya-islamic-state-drives-deeper-wedge-between-militia-leaders> (Letöltés: 2016. 01. 20.)

9 Neill, Hanna Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure. <https://www.iiss.org/en/Topics/islamic-state/african-groups-isis-f2d1> (Letöltés: 2015. 06. 12.)

Az ISIL működésének elvei

A The Guardian által 2015 decemberében nyilvánosságra hozott terv szerint a szervezet az általa meghódított területeken, Irakban és Szíriában az alábbi elgondolás alapján szeretné megszervezni az államot.¹⁰ A végrehajtás nem a harcra, nem is az imára, hanem az államiságra helyezi a hangsúlyt. A tervben vannak reális elemek is, azonban az ISIL-t eddig senki sem ismerte el, a különféle koalíciók pedig igyekeznek mindent elkövetni annak érdekében, hogy az elgondolás ne váljon valósággá. Főbb gondolatok:

Iszlám Kalifátus kikiáltása

Ez gyakorlatilag már megtörtént. Alapja a Korán, az iszlám alkotmány és az emberi képességek kihasználása, különös tekintettel az állam irányítására. Értékelésük szerint a muzulmánok dicsőségét jelentette a kalifátus kikiáltása Irakban, 2006-ban. A kalifátus kikiáltása egyben a mudzsihidek győzelme a bálványimádók felett akkor is, ha még akkor nem volt egy vezető, aki zászlaja alá gyűjtötte volna a harcosokat. A harcosok képesek voltak veszteségeket okozni az Egyesült Államoknak és szövetségeseiknek.

Egyének és csoportok szervezése

A dokumentum üdvözli az öböl menti és arab államokból érkezett szunnita muzulmánokat, a muhazsírket (a mi értelmezésünk szerint külföldi harcosokat), akik tapasztalatokat szereztek a dzsihadista szervezetekben. A kalifátus kikiáltása után a következő lépést a világból érkező harcosok bevándorlása jelenti az ISIL-be, akik csatlakoznak az itt lévőkhöz. A következő lépés Bagdadi szerint táborok létrehozása, ahol az újonnan érkezettek (bevándorlóknak nevezi őket) megkapják a kiképzést és a vallási felkészítést. Különös figyelmet fordítanak a nyugati bevándorlókra, ahol még nyelvi problémák is nehezítik a beilleszkedést, hiszen el kell érni, hogy egy Csecsenföldről, vagy Franciaországból érkező harcos képes legyen egy sejtben tevékenykedni, mégpedig úgy, hogy ne legyen különbség közöttük.

A tartományok megszervezése

Ha az ISIL és a szunnita régiók határait nézzük, azok szétszaggatottak, folyamatos támadásnak vannak kitéve, az ISIL erőssége ugyanakkor a jólét, a termőföld, a víz és maguk az emberek. A belső és külső műveletek fedezetét az olaj, a gáz, a föld egyéb kincsei, valamint a kereskedelmi utak biztosítják. Az ISIL vezetése fontosnak tartja további területek megszerzését, ami növeli a gazdasági képességet. A Sykes–Picot egyezmény éppen ezektől fosztotta meg a szunnitákat, a hegyeket a kurdok,

---

10 The Isis papers: a masterplan for consolidating power.
<http://www.theguardian.com/world/2015/dec/07/islamic-state-document-masterplan-for-power>
(Letöltés: 2015. 12. 19.)

a drúzok és az alaviták kapták, a tenger a sítáké. A szíriai szunniták a francia gyarmatosítást követően szintén síta uralom alá kerültek. Bagdadi szerint az ISIL célja a szunniták összegyűjtése az állam területére, kicsit hasonlóképpen, amint az történt a 2. világháborút követően a zsidókkal Izraelben. A hatalom megszerzését követően az ISIL megszervezi a természeti lehetőségek kihasználását és beindítja a termelést. Az állam megakadályozza a fölösleges kiadásokat és megszervezi a működést.

A projektek igazgatása

A katonai felkészítés mellett az ISIL projekteket indít a gazdaság működtetésére. Ebbe bevonja a magánszemélyeket, kivéve: gázlétesítmények, arany és régiségek, valamint fegyverkereskedelem. Ezek kizárólagos állami monopóliumok.

Külső kapcsolatok

Valamennyi születendő állam esetében fontos a külső kapcsolati rendszer. Az ISIL ideológusainak elgondolása szerint csak olyan államokkal szövetkeznek, amelyek elfogadják a sariát és a dzsihad szimbólumait. Minden megállapodásnak tartalmaznia kell a következőket:

- Az ISIL belső szuverenitása nem engedheti meg, hogy más beavatkozhasson az állam belső ügyeibe, vagy az állam politikájába.
- Meg kell védeni az állam határait a bálványimádóktól, a hitetlenektől, az agresszoroktól. Semmilyen állam hadserege, (még barátié sem) léphet az ISIL területére, semmiféle ürüggyel.
- Az ISIL jól bánik a muzulmánokkal saját területén és külföldön is, nem lép kapcsolatba olyan államokkal, amelyek muzulmánellenesek, történetük során ellenségesen léptek fel az iszlám terjedésével kapcsolatban, vagy nem engedélyezték területükön mecsetek építését.
- Bármilyen megállapodás csak a muzulmánok és nem a hitetlenek érdekeit szolgálhatja.
- Semmilyen megállapodás nem vonhatja kétségbe az ISIL szuverenitását és szabadságát.
- A megállapodás minden pontját az imám (kalifa) hagyja jóvá.

A mudzsahidek képzése

A katonai képzés háromféle táborban történik:

- a) *Az előkészítő tábor* (mi fogalmaink szerint alapképzés) minden új harcos számára kötelező. A képzés iránya: vallási, a napi élet és a dzsihad. A képzés a saria (jog) megismerésével kezdődik, amelynek során megismerik az állam működését, az igazgatási jogot, az engedelmességet, majd a harcművészetet, a fegyverek kezelését, különös tekintettel azokra, amelyeket az adott harcos használ.
- b) *Továbbképző tábor*. A kiképzés 15 nap fizikai felkészítéssel indul. A továbbképzésekre minden évben sor kerül. Különös figyelmet fordítanak az új fegyverek

megismerésére, a katonai műveletek tervezésére, az ellenség fegyvereinek megismertetésére, valamint azok használatára. A képzés során megismerik az iszlám törvénykezés szabályait, a doktrínát és utasításokat, továbbá a kézi fegyverek használatát. A legjobb mudzsahidok közül válogatnak személyeket a biztonsági szolgálatokhoz és különféle biztonsági szervezetekhez.

c) *Gyerektábor.* A gyerekkatonákat külön, speciális program alapján készítik fel.

A harcra történő felkészítés

A kiképzést követően a harcos rendelkezésre áll. Harci bevetésre a saría-tisztviselő, vagy a misszió parancsnoka kíséri el. Gyakran hangzanak el olyan kifejezések, mint mártírság, kitartás, a dzsihad jelentősége, az összecsapás az ellenséggel. Sikeres csatát követően nem marad el a harcosok dicsőítése, amelynek során meghatározó szerepet kap a vallásosság hangsúlyozása.

Az ISIL elleni küzdelem, a részt vevő országok céljai¹¹

Sajnálatos módon nem jött létre működőképes közös koalíció az ISIL ellen, ami erősen korlátozza a harc sikerét és időben elnyújtja a háborút, fokozva ezzel a polgári lakosság szenvedését és hozzájárulva a tömeges meneküléshez az érintett területekről. Jóllehet a megoldás nem katonai kellene, hogy legyen, de ennek ellenére jelenleg szinte ez az egyedüli opció.

Az ISIL elleni stratégiai célok az alábbiak:

- Rendszeres légitámadások alkalmazása a terroristák és fontosabb hadszíntéri objektumok ellen.
- Együttműködés az iraki kormánnyal és egyéb erőkkel szárazföldi műveletek folytatása céljából.
- Közvetlen katonai akciók folytatása terroristák ellen Irakban és Szíriában.
- Az ISIL vezetésének, logisztikai ellátásának rombolása, ezáltal a műveleti képességek csökkentése.

Alapkérdésként fogalmazható meg: vajon a katonai csapások elégségesek és hatékonyak-e? A válasz: a katonai csapások nem elegendők, nem elég hatékonyak, de a politikai szándék hiányában nincs más megoldás. A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a koalíciókban részt vevő államok érdekei egymásnak ellentmondanak. Vizsgáljuk meg a meghatározó államok érdekeit

Egyesült Államok

Az afganisztáni és az iraki háborúk miatt az Egyesült Államok elvesztette hitelét a Közel-Keleten. Az amerikai adminisztráció katonai beavatkozását az országok többsége nem támogatja, de nincs meg a honi támogatás sem. Az Egyesült Államok (és

¹¹ Syria crisis: Where key countries stand.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587> (letöltés: 2015. 12. 22.)

több nyugati ország is) Aszad távozását követeli, mondván, hogy ő a felelős több százezer ember haláláért és a kialakult káoszhelyzetért. Ugyanakkor érzékelhető, hogy az amerikai adminisztráció a tárgyalásos rendezés mellett áll, talán hajlandó egy átmeneti megoldást is elfogadni, ami Aszad elnök ideiglenes maradásával járna együtt.

Az Egyesült Államok támogatja az Aszad elleni erőket, a Nemzeti Koalíciót, az ún. mérsékelt erőket, de jogosan merül fel a kérdés, kik tartoznak a mérsékelt és a radikális erőkhöz, milyen kritériumok alapján lehet ezt eldönteni. Az ötezer felkelő kiképzése és felfegyverzése sem nevezhető sikeres programnak, ráadásul senki sem tudja megmondani, hogy a kiképzett harcosok közül hányan csatlakoztak az ISIL-hez.

Oroszország

A multipoláris világban Oroszország keresi a helyét és szerepét. A szíriai beavatkozás is része ennek a folyamatnak. Felbátorodva a Krím elfoglalásán, a moszkvai vezetés inkább a rendszer fennmaradása mellett, mintsem Aszad elnök további megmaradása érdekében lép fel. Az ENSZ BT-ben megvétőzött valamennyi javaslatot, amely Aszad eltávolítását tűzte volna ki célul. A nemzetközi bíraltok ellenére folytatja fegyverszállítását a rezsim számára és aktív hadműveleteket folytat a rendszer fennmaradása érdekében. A latakiai haditengerészeti bázis fenntartása, esetleg további katonai bázisok kiépítése kiemelt orosz érdek. A katonai erő párhuzamos alkalmazásával Putyin elnök folyamatosan hangoztatja a politikai megoldás fontosságát, amelyben teljesen igaza van, de Szíriában sajnos a harctéri helyzet határozza meg a politikát.

A Kreml politikáját három tényező határozza meg, ami eltér a hagyományos diplomáciai, politikai és gazdasági párbeszédétől.¹² Az első az ISIL jelenléte, amely Oroszország szövetségi politikájára is hatást gyakorolt; a második tényező az, hogy a világ kevésbé figyel az ukrajnai helyzetre, legalábbis az orosz beavatkozás oldaláról vizsgálva; a harmadik az a stratégiai váltás, amely 2015. szeptember 30-ával, az orosz katonai erő aktív szíriai bevetésével vette kezdetét.

Az orosz külpolitika Szíriával kapcsolatban három pilléren nyugszik. Az első pillér szerint egyesíteni és koordinálni kell az összes erőt, amely tevélegesen hozzájárul a terrorizmus elleni harchoz, azaz a szír és iraki fegyveres erők, a kurd milíciák, valamint azok a szír ellenzéki erők, amelyek szemben állnak az ISIL-lel. Az együttműködésnek az ENSZ BT határozatainak kell alapulnia, összhangban az ENSZ Chartával. Orosz nézetek szerint ez a terrorellenes koalíció még most csak kialakulóban van. Úgy vélem, ez nem vitatható. A második pillér lényege az, hogy a szíriai belső párbeszédnek a 2012. június 30-ai Genfi Nyilatkozaton kell alapulnia. A harmadik pillér pedig azt tartalmazza, hogy a külső támogatásban elengedhetetlen az Egyesült

---

12 Polikanov, Dmitri – Utkin, Sergey – Smirnova, Larisa – Kornilov, Alexander: Russia and the world: Foreign policy outlook 2016.
<http://www.russia-direct.org/company-news/what-factors-will-determine-russian-foreign-policy-2016>
(Letöltés: 2015. 12. 25.)

Államok, Oroszország, Szaúd-Arábia, Irán, Törökország, Egyiptom, az Egyesült Arab Emírátsok, Katar és Jordánia szerepe. Az Európai Unió és Kína is fontos szerepet tölthet be. Sajnos meg kell jegyezni, hogy ezt a nézetet többen vitatják, Szaúd-Arábia és Katar, de más országok sem támogatják az orosz javaslatot.

Törökország

A török kormány kemény kritikával illeti az Aszad-rezsimet, mondván, hogy lehetetlen elfogadni egy olyan diktátort, aki 350 ezer ember haláláért felelős. Ebből adódóan Törökország a szír ellenzék elkötelezett támogatója. Azt is fontos megjegyezni, hogy Törökország az Egyesült Államok által vezetett koalíció rendelkezésére bocsátotta légi bázisait. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy Törökország több mint 2 millió menekültet fogad be, felvállalva ennek összes hátrányát (ha belegondolunk abba, hogy az ötszáz milliós Európába alig több mint 1 millió menekült érkezett 2015-ben, ez valóban komoly teljesítmény a 80 milliós Törökországtól). Méltatlannak tartom azokat a néhány európai országban hallható bírálatokat, amelyek szerint Törökország zsarolja az EU-t (akkor, amikor még meg sem érkezett az ígért pénz). Az említeteken kívül Törökország több száz terroristát, illetve terrorista gyanús személyt tartóztatott le, illetve küldött vissza hazájába.¹³

2016-ban az orosz–török belső viták még valószínűleg nem fognak megoldódni. Ha Törökország úgy dönt, hogy kihasználja Oroszország lekötöttségét az orosz–ukrán vitában, valamint a szír helyzetet és Azerbajdzsánt segíti akár katonai erővel a Hegyi–Karabah-i vitában, akkor ez komoly destabilizációt okozhat a Kaukázusban, amit a nagyhatalmak kevésbé tudnak befolyásolni, így kialakulhat egy újabb válságóc a térségben.

Irán

Az Aszad-rezsimet dollár milliárdokkal, tanácsadókkal és fegyverekkel segíti. Aszad legfőbb szövetségeseiként Szírián keresztül fegyvert szállít a Hezbollah síita terror-szervezet részére és erősen gyanúsítható, hogy nyomást gyakorol a Hezbollahra, hogy Szíria nyugati részére küldjön minél több harcost. Iráni síita milicisták a síita szent helyek védelme ürügyén részt vesznek a harcokban Aszad oldalán. Ugyanakkor Irán békés megoldást javasol és részt vesz nagyhatalmakkal együtt a bécsi tárgyalásokon.

Szaúd-Arábia

Számos lázadó csoport részére nyújt pénzügyi és katonai támogatást. Az Egyesült Államok ISIL ellenes koalíciójában részt vesznek, de a szaúdi vezetés is kialakított egy irányítása alatt működő arab koalíciós erőt, amelynek tevékenységéről viszont

---

13 Capelouts Susanna, Gul Tuysuz: Turkey arrests hundreds of suspected terrorists. 07. 15. 2015. <http://edition.cnn.com/2015/07/25/middleeast/turkey-syria-isis-attacks/> (Letöltés: 2016. 02. 07).

eddig keveset lehet hallani. A 2015 decemberében létrehozott koalícióban 34, főként muzulmán ország vesz részt, köztük Egyiptom, Törökország, Katar, Malajzia, Pakisztán, Nigéria. Jóllehet a közös ellenség az ISIL, de Szíria, Irak és Irán nem vehet részt az együttműködésben, ami jelzi a korlátokat is. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a koalíció nemcsak az ISIL, hanem a társult terrorszervezetek ellen is fellépést hirdetett.¹⁴

*

Végül az ISIL elleni küzdelem kapcsán, de a migránsválság ügyében is sajnálattal kell megállapítani, hogy a nemzetközi szervezetek (ENSZ, NATO, EU) sikeresnek a legjobb szándékkal sem nevezhető válságkezelő tevékenységet folytattak.

Következtetések

- A szír válság még éveken keresztül uralni fogja a nemzetközi és európai helyzetet, utóbbi esetben különösen a menekülthullám kapcsán.
- Az érintett országok további dezintegrációja és a menekültválság között közvetlen összefüggés mutatható ki.
- A nagyhatalmak igyekeznek megoldani a helyzetet, de különböző módon.
- A válságkezelésre hivatott nemzetközi intézmények nem hatékonyak.
- A vallási motivációjú radikalizmus folyamatosan terjed nemcsak a Közel-Keleten, hanem Európában is.
- Kimutatható egy diplomáciai rendezési szándék, de ez nem hatékony, ezért a katonai helyzet motiválja a politikai folyamatot.
- A 2015 végén elkezdődött, a koalíciók által támogatott katonai műveletek súlyos veszteségeket okoztak az ISIL számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Friedman, George: The top 5 events in 2014. Stratfor geopolitical weekly.

<http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB>
(Letöltés: 2016. 01. 15.)

Lerman Eran (Col. res.): New Permutations in the Mideast "Game of Camps".

<http://israelagainstterror.blogspot.hu/2016/01/new-permutations-in-mideast-game-of.html>
(Letöltés: 2016. 01. 18.)

Prof. Inbar, Efraim: Iran Remains the Threat in the Middle East. BESA Center Perspectives Paper No. 272, October 19, 2014.

<http://besacenter.org/perspectives-papers/iran-remains-threat-middle-east/>
(Letöltés: 2015. 12. 20.).

---

14 Saudi Arabia forms Muslim „anti terrorism” coalition. 2015. 12. 15.

<http://www.aljazeera.com/news/2015/12/saudi-arabia-forms-muslim-anti-terrorism-coalition-151215035914865.html> (Letöltés: 2016. 02. 09.)

- Col. (ret.) Dr. Neriah, Jacques: The structure of the Islamic State (ISIS).
<http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/#sthash.mceI52yP.dpuf> (Letöltés: 2014. 04. 15.)
- Blanchard, Christopher M. – Humud, Carla E.: The Islamic State and U.S. policy.
<https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf> (Letöltés: 2016. 01. 18.)
- Stratfor elemzés: In Libya, the Islamic State Drives a Deeper Wedge Between Militia Leaders.
<https://www.stratfor.com/analysis/libya-islamic-state-drives-deeper-wedge-between-militia-leaders>
(Letöltés: 2016. 01. 20.)
- Neill, Hanna Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure.
<https://www.iiss.org/en/Topics/islamic-state/african-groups-isis-f2d1>
(Letöltés: 2015. 06. 12.)
- The Isis papers: a masterplan for consolidating power.
<http://www.theguardian.com/world/2015/dec/07/islamic-state-document-masterplan-for-power>
(Letöltés: 2015. 12. 19.)
- Syria crisis: Where key countries stand. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>
(Letöltés: 2015. 12. 22.)
- Polikanov, Dmitri – Utkin, Sergey – Smirnova, Larisa – Kornilov, Alexander: Russia and the world: Foreign policy outlook 2016.
<http://www.russia-direct.org/company-news/what-factors-will-determine-russian-foreign-policy-2016> (Letöltés: 2015. 12. 25.)
- Capelouts Susanna, Gul Tuysuz: Turkey arrests hundreds of suspected terrorists. 07. 15. 2015.
<http://edition.cnn.com/2015/07/25/middleeast/turkey-syria-isis-attacks/>
(Letöltés: 2016. 02. 07.)
- Saudi Arabia forms Muslim „anti terrorism” coalition. 2015.12.15.
<http://www.aljazeera.com/news/2015/12/saudi-arabia-forms-muslim-anti-terrorism-coalition-151215035914865.html> (Letöltés: 2016. 02. 09)

Bódi Stefánia – Szuhai Ilona

A civilizációk összecsapása?

A tömeges bevándorlás által életre hívott migrációs válsághelyzet elemzése és a különleges jogrend

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.41

Az elmúlt évben rendkívüli migrációs helyzet, soha nem látott mértékű migrációs nyomás alakult ki Magyarországon. A kormányzati intézkedések nyomán jelenleg elkerüli az országot a migrációs áramlás és visszaesett az illegális határátlépők, valamint a menedékkérők száma, azonban az előrejelzések szerint ebben az évben sem fog csökkenni a migráció volumene, hanem inkább nagyobb lesz. A tanulmány elemzi az újonnan életre hívott tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kategóriát, illetve ráirányítja a figyelmet a normál időszaki működéstől eltérő különleges helyzetekre.

A cikk megírásának különös aktualitása van, ugyanis soha nem látott mértékben özönlik el a migránsok Európa országait. Az előrejelzések szerint ez az áradat 2016-ban sem fog mérséklődni, hiszen újabb és újabb válságok alakulnak ki a világban, amelyek egyik következménye a tömeges menekülés.

Az újév új jelenségeket is felszínre hozott az eltérő kultúrák találkozásával kapcsolatban. Szilveszter éjszakáján Európa több városában, csoportosan támadtak meg és raboltak ki migránsok utcán szilveszterezőket.¹ A kölni támadókról kiderült, hogy észak-afrikai országokból, Afganisztánból és Szíriából származó, újonnan érkező menedékkérők voltak.² A rendőrségi feljelentések száma folyamatosan növekszik és már meghaladta a nyolcszázat a kölni eset után. Ezzel azonban nem ért véget a történet, hiszen a szexuális támadások óriási felháborodást keltettek Németországban és milliókat sokkoltak Európa szerte. A német kormányzó pártok megállapodtak a menekültügyi szabályok szigorításában, amely alapján gyorsított eljárás keretében

1 Országos botránnyá dagadt a kölni éroszak.

<http://www.hirado.hu/2016/01/05/orszagos-botrannya-dagadt-a-kolni-eroszak/>

2 Egy arab férfi azt kiabálta a rendőröknek: „Én szír vagyok, barátságosan kell velem bánnotok, engem Merkel asszony hívott meg!” <http://www.netextra.hu/a-belső-jelentes-tomeges-eroszak-az-unioban-en-barmit-megtehetek-engem-merkel-hivott-ide/>

kitoloncolják azokat a menedékkérőket, akik súlyosabb bűncselekményt követnek el, illetve a menekült státuszt is visszavonják ilyen esetekben.

Sajnálatos az a tény is, hogy a 2015. november 13-án éjjel több helyszínen történt, 130 áldozatot követelő terrorcselekmény után, a Charlie Hebdo ellen elkövetett terrortámadás első évfordulóján szintén incidens történt Franciaországban.

Az említett esetek mindegyik elkövetője migráns hátterű muszlim volt. Ez késztetett arra, hogy összefoglaljuk és bemutassuk azokat a fontosabb magyar jogszabály-módosításokat, amelyek a cikk megírásáig hatályba léptek, illetve elemezzük a XXI. századi népvándorlás kiváltó okait. A tanulmány célja, hogy elemezze az újonnan életre hívott *tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet* kategóriát, illetve ráirányítsa a figyelmet a normál időszaki működéstől eltérő különleges helyzetekre és elhelyezze azokat a meglévő különleges jogrendi esetek mellett.

Leonard Doyle, a Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration - IOM) szóvivője úgy jellemezte a 2015-ben kialakult helyzetet, hogy a számok példanélküliek. *„A menekültek és a migránsok áramlása tekintetében ilyen nem láthatunk a II. világháború óta, jóllehet, akkor az ellenkező irányú volt.”* Az IOM becslése szerint 1 049 716 migráns és menekült érkezett Európába 2015-ben szárazföldi és vízi utakon. Németország már tavaly októberben másfélmillió migránusra számított.³

A tömeges migrációt kiváltó okok

2015 augusztusa óta soha nem látott mértékben érkeznek migránsok⁴ Európa országaiba, ami napi 7–10 000 embert is jelent. Franciaország és Németország követelésének ellenére sem született összeurópai megoldás a migrációs válság kezelésére. Magyarország ezért jogi és gyakorlati lépések megtételébe kezdett, határozatot emelt az Európai Unió és Magyarország védelmében. A kormányzati intézkedések (ti. a megváltoztatott jogszabályok, az ideiglenes műszaki határzár, a zöldhatár lezárása, a tranzitónák kialakítása és a menedékjogi szabályok módosítása) nyomán átmenetileg megoldódott a migrációs problémahalmaz, átalakult a migrációs útvonal, jelenleg elkerüli az országot a migrációs áramlás.

Ma már elmondható valamennyi, elsődleges vagy másodlagos migrációval érintett országgal kapcsolatban, hogy szigorították a korábbi menekültügyi szabályokat. Jellemző a gyorsított eljárások bevezetése, valamint a menekültek formális regisztrációja, ami a tömeges érkezések miatt olykor fizikailag lehetetlenné vált. Ennek hiányában a menekültügyi hatóságok számára gyakorlatilag lehetetlen pontos információt szerezni arról, hogy ki, milyen szándékkal érkezett Európa országaiba. Ezek

3 Germany expects up to 1.5 million asylum seekers in 2015. (says report) <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/05/germany-now-expects-up-to-15-mln-migrants-in-2015-report>

4 A migránsok különféle kategóriáival kapcsolatban lásd a szerzők korábbi írásait:
– Bódi Stefánia – Szuhai Ilona: Szuverenitás és a migráció - a migránsok egyes csoportjainak jogi helyzete. Polgári Szemle: Gazdasági és Társadalmi Folyóirat, 2015. 169–188. o.
– Szuhai Ilona: Idegenrendészet 1. Egyetemi jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014.
– Szuhai Ilona: Idegenrendészet 2. Egyetemi jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014.

mellett több ország is technikai határzárát létesített, illetve ideiglenesen visszaállította a határforgalom ellenőrzését a schengeni belső határokon.

A magyar jogszabály-változások bemutatása előtt röviden felvázoljuk, hogy milyen körülmények idézték elő azt a tömeges vándorlást, amely rendkívüli módon megterhelte a szerb–magyar határszakaszt. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportja szerint a menekültek beáramlása várhatóan nem áll le, sőt talán nem is mérséklődik a 2010-es évtized második felében. *„A szíriai, iraki és afgán (sőt már növekvő mértékben pakisztáni és fekete-afrikai) menekülttömeg egyfajta »puffer forrása« a törökországi és libanoni menekülttáborok többmilliós populációja, amelynek a mozgása nem látható előre. Onnan tehát bármikor megindulhatnak újabb százezrek akár akkor is, ha a helyzet stabilizálódik Szíriában, Irakban vagy Afganisztánban.”*⁵ *„A balkáni útvonalon keresztül Magyarországra érkező migránsok túlnyomó részben a Közel- és Közép-Kelet háború sújtotta országaiból, Szíriából, Afganisztánból és Irakból menekültek el. Nagy részük köztes országok (Irán, Törökország, Jordánia) menekülttáboráiban töltött hosszabb-rövidebb időt, majd onnan vándorolt tovább Európa felé.”*⁶

A tömeges migrációt kiváltó okok sokszínűek: idetartoznak a válsághelyzetek, a szegénység, a munkanélküliség, valamint az éghajlati változások. A migránsok között nagyszámban találhatóak gazdasági bevándorlók, akik Németországot tekintik elsődleges célországnak. Magyarországot elsősorban tranzit-országnak tekintik.

A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet

*„Az Európai Unió országaiba irányuló migrációs folyamat csak 2015-ben került a magyarországi közfigyelem homlokterébe. Akkor, amikor a Görögországon, Macedónián és Szerbián átvonuló menekülthullám tömegessé vált, és az emberáradat létszámát tekintve megközelítette, majd elérte az olasz partokra már évek óta áthajózó észak-afrikai menekültét. Magyarországot meglepetésként érte, hogy a napi legföljebb néhány százról néhány hét alatt több ezerre nőtt a Dél felől érkező illegális határátlépők száma, és világossá vált, hogy a határellenőrzésnek a schengeni rendszer által előírt, egyben lehetővé tett eszközei csak kisebb létszámú csoportok ügyeinek kezelésére alkalmasak. Azt is látni kellett, hogy a menekülési útvonalon délebbre fekvő európai országok képtelenek a tömeges regisztrációs és befogadási teendőik elvégzésére, és terheik nagy részét Magyarországnak kell átvennié.”*⁷

Az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló törvényjavaslat⁸ indokolása szerint azért indokolt a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fogalmának bevezetése, mert a külföldiek tömeges bevándorlására adott kormányzati válasz a hatályos magyar jogi környezetben nem, vagy csak jelentős késedelemmel adható meg. A szabályozásba beépítésre került a szükségesség és az arányosság alkotmányos követelménye, amely az alapjog korlátozásának

5 Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése, 2015. 6. o.

6 MTA: i. m. 36. o.

7 MTA: i. m. 66. o.

8 T/5983. számú törvényjavaslat. 2015. augusztus, 28. o.

nélkülözhetetlen kelléke, és amely biztosítja a rendelkezések Alaptörvénnyel való összhangját. A rendelkezés továbbá azt a célt szolgálja, hogy a járványügyi hatóság emberei egy esetleges járványügyi veszélyhelyzet kialakulását megelőzve, a szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtehessek.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény több ponton is módosult, ezek közül az egyik legfontosabbat emeljük ki,⁹ vagyis a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet meghatározását. Ennek értelmében tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet rendelhető el, ha:

- a) a Magyarországra érkező elismerést kérők száma
  - aa) egy hónap átlagában a napi ötszáz főt,
  - ab) két egymást követő hét átlagában a napi hétszázötven főt vagy
  - ac) egy hét átlagában a napi nyolcszáz főt meghaladja.
- b) A Magyarországon a tranzitónában tartózkodók száma – a külföldiek ellátásában közreműködő személyeket nem számítva –
  - ba) egy hónap átlagában a napi ezer főt,
  - bb) két egymást követő hét átlagában a napi ezeröttszáz főt vagy
  - bc) egy hét átlagában a napi ezerhatszáz főt meghaladja.

A válsághelyzet akkor is elrendelhető, ha az imént meghatározott eseteken kívül bármely olyan migrációs helyzettel összefüggő körülmény alakul ki, amely valamely település közbiztonságát, közrendjét vagy a közegészségügyet közvetlenül veszélyezteti, különösen, ha az adott településen vagy annak külterületén található befogadó állomáson vagy a külföldiek elhelyezését biztosító egyéb létesítményben zavarogás tör ki, vagy erőszakos cselekményeket követnek el.

*„A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetője kezdeményezésére, a miniszter javaslatára a Kormány rendeletben rendelheti el. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész, illetve annak meghatározott területére rendelhető el. A kormányrendelet legfeljebb hat hónapig marad hatályban, kivéve, ha a Kormány annak hatályát meghosszabbítja.”*¹⁰ A törvény tartalmazza, hogy a Kormány a rendelet hatályát akkor hosszabbíthatja meg, ha a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet elrendelésének a feltételei a meghosszabbítás időpontjában fennállnak. A kormányrendelet hatályának meghosszabbításáról a Kormány az Országgyűlés rendészettel foglalkozó állandó bizottságának beszámol.

A válsághelyzet fennállását egyébként a menekültügyi hatóság vezetője és az országos rendőrfőkapitány folyamatosan figyelemmel kísérik, és ha már nem indokolt a fennállása, akkor kezdeményezik a miniszternél, hogy tegyen javaslatot a kormányrendelet hatályon kívül helyezésére. A Kormány ezt a javaslatot soron kívül köteles megtárgyalni, és ha szükséges, a kormányrendeletet hatályon kívül helyezi. Meg kell említenünk ezzel kapcsolatban, hogy megszületett a 270/2015. (IX. 18.) Korm. rendelet, a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Baranya megye, Somogy megye, Zala megye és Vas megye területére történő kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő

⁹ 2007. évi LXXX. törvény 80/A.§ (1)–(4), 80/B.§, 80/E.§

¹⁰ 2007. évi LXXX. tv. 80/A.§(2) (4) bek.

szabályokról. A rendeletről a tájékoztatást a közszolgálati műsorszolgáltatók, valamint lehetőség szerint a körzeti, helyi műsorszolgáltatók és legalább egy országos napilap közreműködésével a lehető legrövidebb időn belül közzé kell tenni.

Tartalmazza a kormányrendelet azt is, hogy az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetője a válsághelyzet elrendelését követően legalább 15 naponként közösen tájékoztatja az idegenrendészetért és menekültügyért felelős minisztert a válsághelyzet elrendelését megalapozó feltételek fennállásáról.

Már korábban megszületett a 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról. Ez a kormányrendelet Bács-Kiskun megye és Csongrád megye területén rendelte el a válsághelyzetet, amit kiegészített a később megjelenő fent említett rendelet. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet célszerű lenne beilleszteni a különleges jogrend esetei közé (rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, veszélyhelyzet, váratlan támadás) az Alaptörvénybe.

Megjegyezzük, hogy az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában illetve vagyonkezelésében lévő (vagy többségi állami tulajdonban vagy önkormányzati tulajdonban álló gazdasági társaságok tulajdonában lévő) ingó és ingatlan vagyontárgyak válsághelyzetben a szükséges mértékben kártalanítás ellenében igénybe vehetők, a kártalanítási eljárás lefolytatására ezúttal is a kormányhivatal jogosult. A menedékjogi törvény utalást tartalmaz arra, hogy a tömeges bevándorlás kapcsán is előállhatna járványügyi helyzet, így az egészségügyi államigazgatási szerv megvizsgálja, hogy szükség van-e járványügyi intézkedések megtételére.

A különleges jogrend fogalma

A *különleges jogrend* az Alaptörvény Ötödik Részében olvasható, és azon szabályok összességét jelenti, amikor az ország rendkívüli helyzetben van külső vagy belső fenyegetettség okán. Korábban a jogalkotó *rendkívüli jogrendnek* nevezte, de szokás minősített időszak néven is emlegetni. A korábbi alkotmány több fejezetben és címszó alatt tartalmazta az ide vonatkozó szabályokat, az Alaptörvényben külön részben összefoglaló jelleggel és részletesebben olvashatóak a normál időszaki működéstől eltérő alkotmányos keretek. „Az Alaptörvény a sarkalatos törvényekkel együttvéve, egy komplex biztonság- és védelempolitikai stratégiai koncepciót alkot a különleges jogrend vonatkozásában.”¹¹ A következő esetek sorolhatók ide: a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a veszélyhelyzet és a váratlan támadás esete. Ebbe a felsorolásba célszerű lenne beilleszteni a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet is, amely jelenleg a menekültügyi törvényben található.

Vegyük sorra ezeket az eseteket és látni fogjuk, hogy a tömeges migrációt valójában egyik eset sem fedte le, ezért szükséges volt az új kategória megalkotása.

11 Szabó Csaba – Horváth László: Magyarország Alaptörvényének és a Magyar Köztársaság Alkotmányának összevetése a Különleges jogrend vonatkozásában. Hadmérnök, VII. évf. 2. szám, 2012. június http://hadmernok.hu/2012_2_szabo_horvath.pdf, 9. o.

A különleges jogrend egyes eseteit (rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, szükségállapot) az Országgyűlés hirdeti ki, akadályoztatása esetén – a rendkívüli állapot és a szükségállapot vonatkozásában – a köztársasági elnök. Az Országgyűlés e döntések meghozatalában akkor van akadályoztatva, ha nem ülésezik, és összehívása az idő rövidsége, továbbá a hadiállapotot, a rendkívüli állapotot vagy a szükségállapotot kiváltó események miatt elháríthatatlan akadályba ütközik. Az akadályoztatás tényét, továbbá a hadiállapot kinyilvánításának, a rendkívüli állapot vagy a szükségállapot kihirdetésének indokoltságát az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a miniszterelnök egybehangzóan állapítják meg.

Amennyiben a köztársasági elnök hirdette ki a különleges jogrendet, az Országgyűlés a hadiállapot kinyilvánításának, a rendkívüli állapot vagy a szükségállapot kihirdetésének indokoltságát az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén felülvizsgálja, és dönt az alkalmazott intézkedések jogszerűségéről. Ehhez a döntéshez is az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Az Országgyűlés tehát az összes képviselő 2/3-ának szavazatával hirdeti ki a különleges jogrend eseteit, (rendkívüli állapotot és szükségállapotot) a megelőző védelmi helyzetet az egyetlen, amit a jelenlévő országgyűlési képviselők 2/3-ának szavazatával hirdet ki. A veszélyhelyzet pedig az egyetlen kategória, amit a Kormány hirdethet ki Magyarországon.

A *rendkívüli állapot* hadiállapot vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén hirdethető ki. Az Országgyűlés ekkor létrehozza a Honvédelmi Tanácsot, amely a hatalom legfőbb birtokosa. Látható, hogy talán ebben a helyzetben a legnagyobb a probléma egy állam életében.

A Honvédelmi Tanács elnöke a köztársasági elnök, tagjai az Országgyűlés elnöke, az országgyűlési képviselőcsoportok vezetői, a miniszterelnök, a miniszterek és – tanácskozási joggal – a Honvéd Vezérkar főnöke. A tagok a Honvédelmi Tanács ülésein helyettesíthetők. A Honvédelmi Tanács gyakorolja a Kormány és a köztársasági elnök jogait, illetve az Országgyűlés által átruházott egyes jogokat. Ebben a helyzetben a Honvédelmi Tanács dönt a Magyar Honvédség belföldi és külföldi alkalmazásáról, külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarországról kiinduló alkalmazásáról, valamint rendeleti úton dönthet rendkívüli intézkedések bevezetéséről.

A Honvédelmi Tanács rendeleti úton egyes törvények felfüggesztésére is jogosult, kivéve az Alaptörvényt. Az Alaptörvénynek tehát egyetlenegy rendelkezése sem függeszthető fel különleges jogrendben. A rendeletek hatályukat veszítik a rendkívüli állapot megszűnésével, kivéve, ha az Országgyűlés azokat meghosszabbítja. A rendkívüli állapot részletes szabályairól rendelkezéseket tartalmaz a 2011. évi CXIII. Honvédelmi törvény.

A *szükségállapot* a következő különleges jogrendi helyzet, amely belső fenyegetettséget takar, polgárháborút, forradalmat, lázadást. Az Alaptörvény azonban nem nevezi nevén ezeket a helyzeteket, hanem egy definíciószerű körülírást alkalmaz a szükségállapot meghatározásával kapcsolatban: az „...a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén” hirdethető ki.

A szükségállapot fogalma módosuláson ment keresztül a korábbi Alkotmányhoz képest, mert korábban az ipari katasztrófát is értették alatta, valamint a nagyobb

természeti katasztrófákat, elemi csapásokat. Az Alaptörvény hatályba lépésével mind a természeti, mind az ipari katasztrófa kikerült a szükségállapot fogalmából. Szükségállapot idején a köztársasági elnök alkothat rendeletet, aki rendeleti úton 30 napra rendkívüli intézkedéseket vezethet be. Azok hatályát az Országgyűlés – akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága – meghosszabbítja.

Az Országgyűlés – akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága – a köztársasági elnök által bevezetett rendkívüli intézkedések alkalmazását fel is függesztheti. A köztársasági elnök tehát a bevezetett rendkívüli intézkedésekről haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét. A köztársasági elnök rendelete azonban a szükségállapot megszűnésével hatályát veszti. A Magyar Honvédséget szükségállapot idején fel lehet használni, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem elegendő.

A megelőző védelmi helyzet¹² a következő kategóriánk, amely kissé hasonlít a rendkívüli állapothoz. Megelőző védelmi helyzet ugyanis kihirdethető külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében meghatározott időre. Hazánk a NATO érdekszövetségének tagja, magyar katonák jelen voltak Irakban és Afganisztánban, ezzel összefüggésben is lehetne Magyarország veszélyben. Megelőző védelmi helyzetben a Kormánynak különleges jogrendet érintő rendeletalkotási joga van és az Országgyűlés felhatalmazása alapján jogosult sarkalatos törvényben (honvédelmi törvényben) meghatározott rendkívüli intézkedések – kormányrendelet útján történő – bevezetésére.

A Kormány rendeletben, a megelőző védelmi helyzet kihirdetésének kezdeményezését követően, a közigazgatás, a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be, amelyekről a köztársasági elnököt és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságait folyamatosan tájékoztatja. Az így bevezetett intézkedések hatálya az Országgyűlés megelőző védelmi helyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig, de legfeljebb hatvan napig tart. A Kormány a rendeletekben egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet.

A veszélyhelyzetet a Kormány hirdetheti ki és a Kormány alkot ekkor rendeletet. Ipari vagy természeti katasztrófát egyaránt jelenthet, mely az élet- és vagyonbiztonságot veszélyezteti. A Kormány rendeleti úton rendkívüli intézkedéseket vezethet be, egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet. Az Alaptörvény megfogalmazása szerint a Kormány – az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető természeti csapás, ipari szerencsétlenség – elhárítása, azok következményeinek felszámolása érdekében a katasztrófavédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be. A Kormány rendelete 15 napig marad hatályban, kivéve, ha a Kormány – az Országgyűlés felhatalmazása alapján – a rendelet hatályát meghosszabbítja. A Kormány rendelete azonban a veszélyhelyzet megszűnésével mindenhogy hatályát veszti.

12 A megelőző védelmi helyzetet Lakatos László a háború előszobájának nevezi. Lakatos László: A különleges jogrend és a honvédelem szabályozása. MTA Working Law Papers, 2014. (1. évf.) 49. sz. 1–10. old. Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences, Budapest, ISSN 2064-4515 http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_49_Lakatos.pdf, 7. o.

Korábban, az Alaptörvényt megelőzően csak elemi csapást jelentett a veszélyhelyzet, abból is az enyhébbet, mert a súlyos elemi csapás és az ipari katasztrófa is szükségállapotnak minősült. Magyarországon hagyományosan árvíz miatt szokás veszélyhelyzetet hirdetni, valamint volt hazánkban egy vörösiszap-katasztrófa, mely mérhetetlen károkat okozott emberéletben és anyagi javakban egyaránt.

Veszélyhelyzeti intézkedések megtételére van lehetőség különleges jogrend kihirdetése nélkül is, a *„veszélyhelyzet bekövetkezésére való felkészülés érdekében a katasztrófavédelmi törvény – a különleges jogrend alkalmazása nélkül – a katasztrófaveszély körébe tartozó, az alapvető jogokat, az államszervezeti jog- és hatásköröket nem érintő szigorító intézkedések meghozatalát teszi lehetővé.”* Veszélyhelyzet kihirdetésére csak területileg korlátozottan van lehetőség.¹³

Végül a váratlan támadás az utolsó kategóriánk, mely némileg eltér az eddigiektől. Korábban az Alkotmány 19/E.§ tartalmazta, így is emlegették, az Alaptörvényben azonban a jogalkotó nevesítette és már nem szerepel értelemszerűen a 19/E.§-ban. Eszerint a Kormány külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányosan azonnal intézkedni köteles. A megtett intézkedéséről haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlést és a köztársasági elnököt. A rendkívüli intézkedések (kijárási tilalom, beléptetési rendszer szigorítása középületekbe, az ország elhagyásának tilalma, polgári lőfegyverek beszolgáltatása stb.) természetesen igen sokszínűek lehetnek annak fényében, hogy például rendkívüli állapot vagy szükségállapot került-e bevezetésre. A hadkötelezettség rendkívüli állapotban a törvény erejénél fogva rendkívüli állapot idejére automatikusan visszaáll, megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés döntésétől függő ideig, de maximum 12 hónapra az Országgyűlés döntésétől függően visszaállítható.

A következő oldalon lévő táblázat szemlélteti a különbségeket a különleges jogrend egyes esetei között. A táblázatban a veszély iránya, a kihirdető személy vagy szervezet illetve a legfőbb döntéshozó (rendeletalkotásra jogosult) szerv olvasható.

Azt mondhatjuk, hogy minden állam életében vannak olyan időszakok, amikor rendkívüli szabályok bevezetése szükséges társadalmi vagy természeti eredetű veszélyek elhárítása érdekében, így ezekben az esetekben indokolható egyes emberi jogok korlátozása vagy a honvédség, illetve a rendőrség alkalmazása. *„Ezek az intézkedések biztosítják az ország egész területén az állami irányítás folyamatosságát, a közrend és közbiztonság fenntartását, valamint a lakosság védelmét és alapvető életszükségleteinek folyamatos kielégítését.”*¹⁴

Vannak azonban olyan jogok, melyek nem korlátozhatóak még rendkívüli helyzetekben sem, ide sorolhatóak az élethez és az emberi méltósághoz való jog, a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma, az ártatlanság véelme, a védőhöz való jog, vagy a visszaható hatályú büntető jogalkotás tilalma. *„A jogok korlátozása azonban csak*

13 Lakatos László: i. m. 7. o.

14 Lakatos László: i. m. 4. o.

Rendkívüli állapot	Külső fenyegetettség	Kihirdető: Országgyűlés az összes képviselő 2/3 szavazatával	Honvédelmi Tanács alkothat rendeletet és rendkívüli intézkedéseket vezethet be
Szükség-állapot	Belső fenyegetettség	Kihirdető: Országgyűlés az összes képviselő 2/3 szavazatával	Köztársasági elnök alkothat rendeletet és rendkívüli intézkedéseket vezethet be
Veszélyhelyzet	A kiváltó ok: katasztrófa	Kihirdető: Kormány	Kormány alkothat rendeletet és rendkívüli intézkedéseket vezethet be
Megelőző védelmi helyzet	Külső fenyegetettség	Kihirdető: Országgyűlés a jelenlévő országgyűlési képviselők 2/3-a kell hozzá	Kormány alkothat rendeletet és az Országgyűlés felhatalmazása szerinti rendkívüli intézkedéseket vezethet be
Váratlan támadás	Külső fenyegetettség	—	Kormány alkothat rendeletet és rendkívüli intézkedéseket vezethet be
Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet	Külső fenyegetettség (migráció)	Elrendelő: Kormány az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetője kezdeményezésére, a miniszter javaslatára	Kormány alkothat rendeletet és rendkívüli intézkedéseket vezethet be

A különleges jogrend esetei

olyan mértékben megengedhető, amely az állam biztonságának fenntartásához fűződő érdek érvényesítéséhez feltétlenül szükséges.”¹⁵

Tanulmányok elmélkednek azon, hogy a különleges jogrend egyes esetei vajon az ország egész területére vagy csak egy részére hirdethetőek ki. Erről az Alaptörvény nem tartalmaz ugyan rendelkezést, de azt mondhatjuk, hogy a rendkívüli állapot az a minősített időszak, amely egész biztosan csak az ország teljes területére hirdethető ki jellegéből adódóan.¹⁶

A különleges jogrend illetve az ennek megfelelő szabályozás 1912-ben jelent meg Magyarországon,¹⁷ és a minisztérium (főként a honvédelmi vagy a belügyminiszter esetleg ágazati miniszter) és az Országgyűlés részére engedett mozgásteret a jogalkotó a korabeli szabályozásban. A kivételes hatalom időszakában a rendeleti jogalkotás volt

15 Kádár Pál: A kivételes hatalomtól a különleges jogrend idején bevezethető intézkedésekig. Katonai jogi és hadijogi szemle, 2014. (2. évf.) 1. sz. 5–46. old., http://epa.oszk.hu/02500/02511/00002/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2014_01_005-046.pdf, 1. o.

16 Lakatos László: i. m. 6. o.

17 A történelmi adalékokat illetően felhasználtuk Kádár Pál írását: i. m.

elfogadott a korábbi történelmi időszakokban is. A második világháborút követően az állam biztonságát fenyegető időszak kihirdetésének jogát az Elnöki Tanács kapta meg. A fenyegetés nem feltétlenül volt katonai és jöhetett akár belülről, akár kívülről. A rendkívüli intézkedéseket a Minisztertanács rendelhette el. Rendkívüli intézkedést hadművelleti területen a parancsnok is elrendelhetett.

A rendszerváltást követően már alkotmányos szintre kerültek a normál időszak működéstől eltérő szabályok, valamint törvényi szabályozás is fellelhető volt. Ezek a szabályok értelemszerűen még nem azonosak az Alaptörvényben foglaltakkal, de nagyon hasonlóak, illetve változott azóta a részletszabályokat tartalmazó honvédelmi törvény is.¹⁸

A megelőző védelmi helyzet 2004 májusában jelent meg az Alkotmányban. A rendszerváltást követően nem került sor rendkívüli állapot vagy szükségállapot kihirdetésére, és megelőző védelmi helyzetet sem hirdetett az Országgyűlés, veszélyhelyzet kihirdetésére azonban többször sor került és migrációs válsághelyzet kihirdetésére is.

Összefoglalás

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója olyan kihívásnak tekinti a migrációt, amelyre nagyon nehéz jó választ adni.¹⁹ A szeptemberi megállapodás szerint az Európai Unió 120 000 menekültet oszt szét a tagállamok között. A döntés alapján a tagállamok csak együttműködve, a szolidaritás és a felelősség szellemében kezelhetik a példa nélküli migrációs és menekültválságot.²⁰

Az MTA megállapítása szerint komoly lépés előre az, hogy az Európai Unió döntést tudott hozni a kvótarendszer bevezetése mellett, ezzel pedig végre eldöntötte a vitát arról, hogy tagállami vagy uniós szinten kell-e kezelni a menekültválságot. Ezzel együtt a döntés rövidtávon nem enyhíti a feszültséget sem a menekültügy kezelésében, sem a tagállamokat megosztó pontokat tekintve. Az Európai Bizottság a fentiekben jelzett dilemmák között a humanitárius szempontokat részesíti előnyben, valamint a krízis közös, egységes uniós kezelését. A tagállamok többsége azonban még mindig elsősorban tagállami válaszokban gondolkodik.²¹

Továbbra is kérdés, hogy Európa hogyan lesz képes megbirkózni gazdaságilag, kulturálisan, egészségügyi ellátórendszerét, munkahelyeit és lakhatási lehetőségeit tekintve a folyamatosan érkező tömegekkel. A jogi értelemben véve valódi menekültek befogadásával Európa meg tudott volna birkózni. Európa demográfiai mutatóinak talán ez jót is tett volna, azonban a mostani népvándorlás már nem a megoldást jelenti Európa országainak gazdaságilag, demográfiailag vagy bármilyen szempontból, hanem

18 Ez a törvény jelenleg a 2013. évi CXIII. törvény.

19 Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.
http://mta.hu/mta_hirei/az-europaba-iranyulo-es-2015-tol-felgyorsult-migracio-tenyezoi-iranyai-es-kilatasai-137008/

20 European Council, Statement and Remarks 673/15 24/09/2015
<http://www.consilium.europa.eu/press>

21 MTA: i. m. 65. o. (lásd még: Bódi Stefánia: Szuverenitás és az állam lakossága: állampolgárok és külföldiek, In: Takács Péter [szerk.] Az állam szuverenitása. Esemény és/vagy valóság: Interdiszciplináris megközelítések. 562 o. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2014. 03. 21 Budapest; Győr: Gondolat Kiadói Kör; MTA Jogtudományi Intézet, 2015. 354–369. o.

inkább aggályos kérdéseket vet fel. Van, aki aggályait a keresztény örökség elvesztésében fogalmazza meg, mely az emberi jogok mellett Európa legfőbb értéke (volt?) és a kulturális, vallási különbözőséget hangsúlyozza a bevándorlók és a többségi nemzetek lakosai közt, van, aki járványügyi veszélyektől vagy terrorfenyegetettségtől tart, és van, aki egyszerűen attól fél, hogy Európa országai elszegényednek, ha ennyi embert kell befogadniuk.

Ezért sem lesz egyszerű dolga az Európai Unió Tanácsa soros elnökének. Ebben a félévben Hollandiára hárul az a feladat, hogy csökkentse az Európába érkező menekültek számát. Hollandia gyakorlatias elnökségre törekszik, és a legfontosabb tennivalók között szerepel a menekültválság hatékonyabb és európai szintű kezelése. Ez azt jelenti, hogy a Törökországgal való együttműködés a menekültválság kezelésének döntő kérdésévé válik. A török migrációs igazgatás gyökeresen átalakult az elmúlt években.²²

A jelenlegi megállapodás alapján az EU azt várja Törökországtól, hogy javítsa a szír menekültek helyzetét és akadályozza meg a migránsok illegális beáramlását az EU területére. Bízunk abban, hogy a növekvő vándorlás ellenére a holland elnökség valóban csökkenteni tudja a rendkívüli migrációs áradat hatásait, ugyanis a világ jelenlegi válságaira nem látható hatékony politikai megoldás.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Kádár Pál: A kivételes hatalomtól a különleges jogrend idején bevezethető intézkedésekig.

Katonai jogi és hadijogi szemle, 2014. (2. évf.) 1. sz. 5–46. old.

http://epa.oszk.hu/02500/02511/00002/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2014_01_005-046.pdf

Kondás Kornél: Különleges jogrend elrendelését követő feladatok a Rendőrség helyi szerveinek szemszögéből. Hadtudományi szemle, 2015. (8. évf.) 1. sz. 301–313. old.

http://epa.oszk.hu/02400/02463/00026/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_01_301-313.pdf

Lakatos László: A különleges jogrend és a honvédelem szabályzása. MTA Working Law Papers, 2014. (1. évf.) 49. sz. 1–10. old. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, ISSN 2064-4515

http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_49_Lakatos.pdf

Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése: Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. 2015.

Szabó Csaba – Horváth László: Magyarország Alaptörvényének és a Magyar Köztársaság Alkotmányának összevetése a Különleges jogrend vonatkozásában. Hadmérnök, VII. évf. 2. szám, 2012. június

http://hadmernok.hu/2012_2_szabo_horvath.pdf

A belső jelentés – tömeges erőszak az unióban.

<http://www.netextra.hu/a-belső-jelentes-tomeges-eroszak-az-unióban-en-barmit-megtehetek-engem-merkel-hivott-ide/> (Letöltve: 2016. 01. 07.)

Germany expects up to 1.5 million asylum seekers in 2015. says report

<http://www.theguardian.com/world/2015/oct/05/germany-now-expects-up-to-15-mln-migrants-in-2015-report> (Letöltve: 2016. 01. 07.)

European Council, Statement and Remarks 673/15 24/09/2015

<http://www.consilium.europa.eu/press> (Letöltve: 2016. 01. 07.)

Országos botránnyá dagadt a kölni erőszak.

<http://www.hirado.hu/2016/01/05/orszagos-botrannya-dagadt-a-koelni-eroszak/> (Letöltve: 2016. 01. 07.)

²² I. Szuhai Ilona: A magyar és a török migrációs jog- és intézményrendszer összehasonlítása – egy kutatás első eredménye. *Pro Publico Bono*, 2014/1., 117–126. o.

REND- ÉS KATASZTRÓFAVÉDELEM

Fórizs Sándor

Események a határőrségi aknamezőkön az osztrák–magyar államhatáron (1949–51)

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.52

Magyarországon 1949 és 1970 között rövid megszakítással alkalmaztak műszaki zárat és aknamezőket az osztrák államhatáron. A publikáció a Magyar Nemzeti Levéltár határőrségi anyagai alapján mutat be tipikus eseményeket a kezdeti időszakból. Az olvasó megismerheti a műszaki zár felépítését, az akkori határőrizeti módszereket és a bekövetkezett események rendezésének módjait. Láthatjuk, miként befolyásolta ez a rendkívül drasztikus eszköz az ott lakók és a határőr katonák életét, a két szomszédos ország kapcsolatát. Néhány jelentésben végigkísérhetjük az egyes emberi tragédiákat az aknamezőtől a kórházig.

Magyarországon 1949-től megszakítással egészen 1970-ig alkalmaztak az államhatáron kiépített műszaki zárnál aknamezőt, telepített aknákat az áthaladás megakadályozása céljából. Tanulmányomban az ilyen jellegű határőrizet egyes, naponta előfordult eseteivel kívánok foglalkozni.

Magát az aknamezőt, az ahhoz kapcsolódó munkálatokat, a politikai kérdéseket, telepítést és megszüntetést, majd az 1957-es újratelepítést széleskörű irodalom dolgozza fel. (Léka Gyula 1999) (Léka Gyula HL.TGY. A. VIII/E-3.) (Suba János 2009) (Sallai János 2013) (Sallai János 2012) A Magyar Nemzeti Levéltár XIX-B-10 jelzésű dobozai tartalmazzák a határőrség okmányai egy részét 1945-től a szervezet megszűnéséig. Itt betekintést nyerhetünk azokba az eseményekbe, amelyek az aknamezőn bekövetkeztek, megismerhetjük ezek rendezésének akkor szabványos módozatait, együtt láthatjuk a határsértést megkísérlők és a határőrök tevékenységét. Az okmányok gyűjteménye nem teljes, látszik, a sorrendből kikerültek anyagok, esetleg nem egy helyen iktatták ezeket.

A szemléleti megközelítést, az írások hangnemét erősen befolyásolják a körülmények, a felterjesztők határőr tisztok, akik feladataiknak valamint a központi elvárásoknak kívánnak megfelelni. Ők a műszaki zár működtetői, kiszolgálói és egyben mondhatjuk, a rabjai. Előfordulnak tipikusnak tekinthető határsértési kísérletek és egyedi rendkívüli történések. Az ördög a részletekben rejlik, tartja a népi bölcsesség. Valóban, a napi tevékenység mutatja meg a műszaki zárhoz kapcsolódó aknamező lényegét és azt, miként befolyásolta létrehozása az ott lakók, a határőr katonák és a határon ájtutni szándékozók életét.

Kezdetek és körülmények

Érdekes módon a határőrség vezetése a világháborút követően nem gondolkodott olyan drasztikus intézkedésben, mint aknamezők létesítése. Folyamatos határőrségi vezetésről, irányításról nem is beszélhetünk 1945–1950 között. A Honvéd Határőrség 1946-ig nem rendelkezett központi parancsnoksággal, a határvadász őrsők széttagoltan tevékenykedtek a honvéd kerületi parancsnokságok alárendeltségébe szervezve.

A határőrség parancsnokságát 1946 márciusában hozták létre. Ekkor a honvéd kerületek alárendeltségéből a határőr alegységeket egy szervezetbe összevonták. Első főparancsnoka a koncepciók perек későbbi áldozata, a szerencsétlen sorsú Pálffy György, akkor még ezredes lett. 1948. februártól a parancsnok Szalvay Mihály. 1950. január 3-án már Kajli József államvédelmi ezredes, mint az ÁVH Határőrség parancsnoka írja alá az okmányokat. 1950. október 24-től viszont már Piros László a határőrség első számú vezetője.

A szervezet a honvédségtől 1950. január elsejével került át az Államvédelmi Hatóság kötelékébe. 1945–50 között politikai okok miatt változott a főparancsnok és a törzsfőnök személye is, több átszervezés történt. A bizonytalan körülmények, az országos nagypolitika éles fordulatai megakadályozták egy hosszabb időszakra vonatkozó következetes és ésszerű fejlesztési terv kidolgozását, megvalósítását.

A határőrség a háborút követően folyamatosan létszámhiánnyal küzdött. A feladatok nagysága miatt – bár az eredetileg 20 000 főre tervezett honvédség egynegyedét tette ki az állománya – maga a vezetés is az államhatár műszaki megerősítésében gondolkodott. Ez magasfigyelők létesítését, az ehhez kapcsolódó vezetékes telefonhálózat kiépítését, az államhatárt keresztező földutak torlászokkal és árkokkal történő lezárását valamint az államhatártól számított 50–100 méteres területsávban a látást zavaró növényzet letarolását, hidak és járőr-utak kiépítését foglalta magába. A határvadász zászlóaljaktól bekért javaslatok egyike tartalmaz drótkerítés létesítésére vonatkozó felvetést, de azt az országos vezetés akkor még elvetette, kétségbe vonva a hatékonyságát. Jugoszláviával és Ausztriával megromlott viszony, a politika szélsőséges követelményei vezettek 1949 folyamán a drótakadályok és az aknazár építésének megkezdéséhez.

„1949 nyaráig 227,5 kilométer kettős drótkerítést és 194,55 kilométer egyes drótkerítést építettek meg. Ezt később, összesen 942 559 folyóméter hosszúságban, aknazárral egészítették ki, 3 572 139 folyóméteren 49 M. gyalogsági taposóaknáknak, 343 752 folyóméteren pedig 49 M. érintőaknáknak felhasználásával; 26 658 folyóméteren vegyes aknamezőt telepítettek, összesen mintegy 2 000 000 aknát. 1949-től 1955 végéig folyamatos volt az aknasítás és az aknasűrűség növelése, mert a 49 M. taposóaknákat – amelyek élettartama csak 1–2 év volt – 1952-től cserélni kellett. 1949-ben az aknamezőket a drótakadályok közé telepítették, ám ez nem vált be, ezért 1952-től a különösen »veszélyeztetett« szakaszokat többsoros aknamezővel látták el.” (Suba János 2009)

Az elsőnek megépített drótkerítés hamarosan a műszaki zár államhatár felőli külső tagja lett. A kerítés mellett az ország belseje felé húzódott a 24 méter széles aknamező, mellette a 10 méter széles nyomsáv, majd egy 10 méter széles, a látást zavaró növényzettől megtisztított területsáv. Az egész rendszer szélességét a műszaki leírás 50 méter szélességben határozta meg. A nyomsáv és az aknamező között egy

figyelmeztető drótszálakat húztak ki, hogy a járőröket megóvják a balesetektől. Valójában a telepítés a tereptől és a rendelkezésre álló anyagoktól függően nagyon eltérő volt, az 50 méteres szélességet általában nem érte el.

Szakmai körökben is vita folyt az aknamező hatékonyságáról. Egy, a kiskunhalasi kerülettől felterjesztett jelentés (Határműszaki helyzet kiértékelése 1953) nagyon határozottan fogalmaz: „A bizottság összefüggő aknamező telepítését nem javasolja...” „A kerület területén 1949 – az aknatelepítés megléte – óta eddig három fő határsértőt fogtunk el az aknatelepítés segítségével, ugyanakkor a műszaki zár karbantartása és egyéb esetek közben 5 fő műszaki elvtárs robbant fel az aknazáron, akik komoly testi sérüléseket szenvedtek (amputáltak valamelyik végtagját).” A szakmai meglátásokat ebben az esetben a politika felülbírálta.

Az aknamező létesítésére és kiszolgálására a határőrség nem volt felkészülve. A drótakadályok közé telepített taposó és botló drótos robbanó műszaki zár komoly felkészültséget, figyelmet és mindenekelőtt a létesítéshez szükséges elegendő időt igényelt. Ezekből semmi sem állt a rendelkezésre. A szervezetnek nem voltak műszaki képzettségű tagjai, nem volt műszaki részlege. A kivitelezést a honvédség speciális alakulatai végezték, ezek azonban nem maradtak ott a kiszolgálás biztosítására, hanem átmentek a feszített ütemű telepítés következő szakaszára. A határőrségi műszaki századot 1949-ban állították fel, mindenféle tapasztalat nélkül, decemberben még a laktanyai elhelyezés lehetőségét keresték.

A terepen az akadály vonalának kiépítésekor sok volt az improvizáció, különösen a kisebb vízfolyások, folyók, szurdokok térségében. Miután a természet, az esőzések felülírták az eredeti elképzeléseket, a módosítás, áttelepítés veszélyes munkája következett.

A telepítési vázlatok pontatlansága mellett gondot okozott a felrobbant aknák pótlása. Ehhez speciális járőröket kellett kiképezni. A pótlás és az eredeti rendszer nem mindig volt összhangban. Egyéni jelzések, megoldások alakultak ki. A katonák a drótakadály faoszlopaiba bevert szögekkel jelezték a robbanó testek elhelyezkedését. Amennyiben rá kellett menni a tiltott sávra, szűrőbotokkal kísérelték meg felderíteni az aknák elhelyezkedését. Időközben az eső esetenként lemosta a talajt és kilátsoztak a taposóaknák, vagy ellenkezőleg annyi hordalékot hordott rá, hogy nem lehetett megtalálni, de a veszélyessége nem változott. Hónapokon (éveken) belül a növényzet teljesen benőtte a létesítményt. Eredetileg a gáztól tisztították, de a balesetek miatt leálltak az ilyen munkával. Ennek eredményeként egy átláthatatlan, életveszélyes dzsumbuj keletkezett. Ezen ugyan jól látszottak az áthatolás nyomai, de az aknakutatás még veszélyesebb lett. Különösen problémásak voltak a botló drótos megoldások. A vadszeder indái rátekeredtek a dróra, majd továbbkúsztak az akadályrendszeren kívülre és maguk is indikátorként működtek, ha valaki, esetleg a járőr megbotlott bennük. Ezért a katonák igyekeztek a járőrscsapást a kerítéstől minél messzebb kialakítani. Különösen félték a vadak felriasztásától, amelyek a lábuk alól felugorva és a drótok közé szaladva robbanást okoztak. Az éjszaka bekövetkezett robbanásokat nappal vizsgálták ki. Még ha valaki sérülten, segítségért könyörögve feküdt az aknák között, kérdéses volt, ki és miként mer a közelébe menni.

Az aknamező alkalmazásának nyilvánvalóan volt elrettentő hatása, sokakat visszatartott a ki- illetve beszökéstől. Megszűnt a korábbi árucsempészet a zöldhatáron át, hiszen a remélt haszon nem állt arányban az újfajta kockázattal.

Míg a határőrségi okmányok osztrák viszonylatban 1945–47 között alapvetően csempészetéről szólnak, 1949 májusától megjelennek a jelentések az aknamező kiépítéséről, alkalmazásáról és ezt követően ezek szerepelnek a legnagyobb mennyiségben.

A műszaki zár teljes egészében módosította a határőrizet rendszerét. Minden akadály akkor ér valamit, ha azt folyamatosan figyelik és ellenőrzik. Tehát sem anyagi, sem emberi erőforrásokat nem lehet vele megtakarítani. A kiépítés nyilvánvalóan rengeteg pénzbe került. Ezt követően a tevékenységet a rendszer fenntartására, tökéletesítésére fordították. Figyelő járőrök tartották szemmel a megközelítési utakat és a kerítés vonalát. Sötétedés előtt és világosodás után portyázó járőrök ellenőrizték az aknamezőt és a mellette létesített nyomsávot. Az éjszaka közepén lehetőleg egyszer végighaladtak annak a vonalában. Aknarobbanás esetén a legközelebbi járőr sietett a helyszínre, majd világosodás után, jó látási viszonyok mellett most már pontosan kivizsgálták a robbanás okát. Ezután következett az eredeti helyzet visszaállítása, az akna pótlása, sérült kerítés javítása, jelentések megírása.

Az első hónapokban az országos parancsnokság minden robbanásról írásos tájékoztatást kért. Ezek gyakorisága miatt hamarosan elálltak ettől a megoldástól. A Honvédelmi Minisztérium is célszerűtlennek látta a folyamatos jelentéseket és az országos parancsnokságnak küldött levelében azok mérséklését kérte. *„A mű. akadályokban telepített aknáknak mezei vadak, kóbor állatok, személyek tudatlansága vagy rongálási szándéka folytán történt robbanásairól a jövőben jelentést csak akkor terjesszen fel, ha a robbanások rendkívüli mértékűek, vagy különleges események következtében álltak be.”* (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/a)

A csornai zászlóalj havi összesített jelentéséből (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/b) betekintést nyerhetünk egy adott időszak átlagáról *Kimutatás a december hóban előfordult akna és jelzőtöltények robbanásáról* címmel. Ez összesen 28 esetet tartalmaz, ebből csak jelzőtöltény aknarobbanás nélkül 4 alkalommal működött. A Rozi nevű jelzőtöltény az aknákkal került alkalmazásra, így az aknarobbanással együtt legtöbbször az is beműködött. A többi 22 alkalommal 35 darab jelzőtöltény működése és 57 darab akna felrobbanása következett be. Általában 1-2 akna robbant, de 2x3, 1x9, 1x16 is előfordult. Az okok között mindig vadmozgás, általában nyúl van megadva, 7 esetben nyúltetem maradt a helyszínen. A párhuzamosan felküldött melléklet szerint ebben az időszakban elfogtak 43 főt, köztük 16 befelé irányuló személyt, kitelepített svábokat, akik megpróbálták hazajutni, és három embercsempészt. Az aknamezőn bekövetkezett esetleges sérülésről velük kapcsolatban nem írnak.

Október 1-én az országos parancsnokság összegző jelentéseket kért be, ezek is tanulságos adatokat tartalmaznak. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/c)

- Rajka őrsön október 16-án robbanás volt, a nyomokból ítélve embertől, de mást megállapítani nem tudtak, lehetett szándékos okozás.
- Győr az 59. órs sávjában történt robbanásokat jelenti, szeptember 7. és október 3. között 13 robbanás történt, 12 állattól, október 3-án egy csehszlovák állampolgár halt meg a műszaki záron.
- Zalaegerszeg felterjesztése szerint 72 robbanás volt augusztus 22. és október 5. között, egyet sem értékelték embertől származónak. 28 esetben nem tudták az okokat megállapítani, a többit vadtól származónak nyilvánították (hátra maradt szőr stb.) nyúl, őz, szarvas, kutya.

- A kőszegi zászlóalj október 10-én 2, 11-én 3, 12-én 2 aknarobbanást jelent, valamennyi vadtól származott.
- Csorna október 10-ei dátummal a műszaki zár létesítése óta bekövetkezett robbanásokat összegzi. Az összesen 20 órán 550 akna és 458 jelzőtöltény működött, egy csehszlovák állampolgártól, három alkalommal egy-egy aknát osztrák csendőr robbantott fel, a többi vadtól.
- Szentgotthárdon október 29-én a robbanást osztrák finác okozta, közös kivizsgálást tartottak a szomszéd ország csendőrségével.
- Október 31-ei jelentés szerint a rajkai őrs műszaki zárán egy holttestet találtak.
- Kanizsán még nem volt aknatelepítés 1949. október 10-ig, így jelentése nemleges.

Természetesen az aknamezőt nem csak telepíteni, hanem folyamatosan karbantartani is szükséges volt. Pótolták a felrobbant aknákat, jelzőkészülékeket alkalmaztak a műszaki zár mellett. Kivizsgálás céljából esetenként szükséges volt rámenni a veszélyes területre, a rádólt fákat, látást zavaró növényzetet eltávolítani. Ez a munka többnyire kockázatosabbnak bizonyult az első telepítésnél is. Itt lett kérdéses, mennyire megbízhatóak az eredeti vázlatok.

Kiemelkedően problémásnak bizonyult az aknák besűritésére vonatkozó döntés végrehajtása. Az így bekövetkezett sérülések kivizsgálásánál gyakran nagyon eltérő vélemények jelentkeztek. 1951. január 10-én történt eseményről teljes kivizsgálási jelentés áll a rendelkezésünkre melyet Kiskunhalasról terjesztettek fel. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/a) Ebben az esetben egy tiszt és egy sorkatona szenvedett balesetet. Felrobbant akna pótlását végezték, amikor a tiszt alatt egy, a helyiek szerint szabálytalanul, rossz helyre telepített másik akna működésbe lépett. A halasiak és a központi szervek – az országos parancsnokság Határügyi Osztály Műszaki Alosztálya –, teljesen eltérően ítélték meg az okokat. A központ szerint egyszerűen figyelmetlenségről volt szó és nem lett volna szabad az aknakutatást végző személy 20 méteres körzetében másoknak is tartózkodni. A helyszínen felvett jegyzőkönyv növényzettől sűrűn benőtt aknamezőről ír, amelyen egyes helyeken kilátszanak az aknák, máshol viszont rendszertelenül, a telepítési szabályokat nem betartva, túl mélyre rakva helyezkedtek el és ezért szűrőbottal sem deríthetők fel. Az okmány szerint a drótkerítés oszlopaiba bevert szögek mutatták a robbanótestek pontos elhelyezkedését, de a jelek szerint ez sem volt elég. A műszaki osztályvezető által aláírt feljegyzés cáfolja a szakmai hibákra vonatkozó helyi állásfoglalást és nem tudhatjuk, vajon a mundér becsületének védelméről, vagy tényleg a helyiek hibáiról van-e szó.

A tűzszerészek, akik a telepítést is végezték veszélyességi pótlékban részesültek. Eredetileg nem gondoltak arra, hogy őrsönként is szükség lesz ilyen beosztású személyekre. 1949 júliusából találunk egy felterjesztést melyben a határvadász zászlóalj ennek biztosítását kéri. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/d) Eddig ilyen juttatást az aknakutató műszaki zászlóalj akna- és lőszer-mentesítési munkálatokat végző beosztottai kaptak, de ők nem tartoztak a határőrséghez.

Az 1948. évi 8. számú Honvédségi Közlönyben megjelent 400.697/kv.-1948. számú körrendelet „tűzszerész veszélyességi jutalomdíj” hatályát szerették volna kiterjeszteni a határőr aknapótló járőrökre is. Jelentésükben arra hivatkoznak,

a határőr járőrök munkája hasonlóan ennyire veszélyes és a határvadász zászlóalj működési területén legalább 6 darab 7 fős járőr alkalmazásának igényével számol.

A kapkodva végrehajtott telepítés gyakran nem vette figyelembe a helyi sajátosságokat. Nem hagytak elegendő kaput, átjárási lehetőséget a kizárt területekre, vagy nem a megfelelő helyen létesítették azokat. Magyar és osztrák birtokosoknak kölcsönösen volt a túloldalon földterülete és ezek megközelítése nehézkessé, vagy lehetetlenné vált. A helyi önkormányzatok egyeztetéseket kezdeményeztek, panasszal éltek. Mikor a parancsnokság feleszmélt, bekérték a vonatkozó adatokat melyek érdekes információkat tartalmaznak. Egy zalaegerszegi jelentés szerint Szentpéterfának és lakóinak a túloldalon kb. 990 hold birtoka van, ebből a községé 300 hold erdő, a többi kettősbirtokosoké. (Magyar Nemzeti Levéltár (1949/e) Magyar oldalon osztrák tulajdon kb. 80 hold. Pinkamindszentnél osztrák területen kb. 35–40 holdnyi kaszáló és szántó, magyar oldalon kb. 60 hold osztrák tulajdon van.

Az aknamező mellett dolgozó polgári személyek közül is áldozatokat követelt a műszaki zár. Velemi lakosok az akadály külső oldalán dolgoztak, erdőtisztítást végeztek 1951 májusában és a biztosító járőr a kivizsgálás szerint túl közel engedte őket a drótkerítéshez. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/b) A bekövetkezett robbanás következtében 9 civil és egy határőr sérült meg, ketten húsz és négyen nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedve. Különösen veszélyes volt egyikőjük tüdősebe. Egészen sajátos az eset, amikor osztrák polgári személy Szentpéterfán, ahol mindig rengeteg határesemény történt, 1951. március 17-én átjött magyar területre. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/c) Átbújt az aknamezőt jelző drótszál alatt és a drótkerítés oszlopához leállított két üvegben kb. két liter pálinkát a műszaki akadály belső oldalán dolgozó magyar munkások részére. Visszafelé menet elesett a kifeszített botló drótban és a kiváltott robbanástól három magyar munkás sérült meg. A kivizsgálás feltételezte, hogy a magyarok és az osztrák személy ismerték egymást, amit a mieink természetesen erősen tagadtak.

Balesetek

A levéltári anyagok számtalan baleset leírását, kivizsgálását tartalmazzák. Ezekből következtetni tudunk a bekövetkezett események valószínű okaira, a lefolytatott eljárások rendjére. 1951. január 15-én, Nagycenken két határőr sérült meg, az egyikük halálosan, amikor egy fel nem használt aknát akartak szétszedni, valószínűleg szabálytalanul. A kivizsgálás alaposságát mutatja a helyszínen és a kórházban készített jegyzőkönyv, valamint a „rendőr orvosi hullaszemle” okmánya. Az „ÁVH Határőrség Parancsnoksága” fejrészes iratcsomó tartalmazza az elhunyt özvegy édesanyja segély kérelmét, aki négy kiskorú gyermekével maradt anyagi támasz nélkül. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/d)

Még a szabályok betartása sem garantálta a teljes biztonságot. Baracson ugyanebben az évben a határőr a szemén sérült meg és vált katonai szolgálatra alkalmatlanná, amikor a szűrőbottal aknakutatás közben megérintette a robbanó testet. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/e) Egymást követik a baleseti jegyzőkönyvek, a sérültek előléptetése őrmesternek. Szerencsés volt, aki csak három ujját veszítette el.

Nehézségek az osztrák oldallal

Természetesen a műszaki zár felépítése és folyamatos alkalmazása nem kapott egyértelmű támogatást az osztrák hivatalos szervek és a civilek részéről. Ellenző magatartásuk több szempontból is érthető volt. Néhány esetben tévedésből, rossz vázlatok és a helyismeret hiánya, a kapkodás miatt konkrétan osztrák területén kezdtek el építeni kerítést, főleg a határtörések hibás értelmezése miatt. Maga az aknamező is alkalmanként olyan közel került az államhatárhoz, hogy a repeszhatás veszélyeztette a túloldalon tevékenykedők épségét. A feszítőkötelek, azok rögzítő karói egyes helyeken csak méterekre voltak a határvonaltól.

Az ellenszenv több módon is megnyilvánult. Kövekkel dobálták, rudakkal verték a rendszert robbanás előidézése céljából. Felszedtek és elvittek aknákat, a rakétákkal működő jelzőkészülékeket. Madzagra kötött köveket dobáltak a botló drótokra, majd azokat visszahúzva felrobbantották az aknákat. Meglepő módon részt vettek ebben osztrák csendőrök és nem meglepően, a korábban aktív embercsempészek. *„Sopron-Bánfalva Brennbergbánya területén október hónapban 900 méteres összefüggő akadályöviünkön osztrák állampolgárok, fináncok és civilek aknáinkat részben felrobbantották, részben felszedték és magukkal vitték.”* (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/f) 1949. október elején osztrák személyek 20 darab jelzőkészüléket loptak el különböző határszakaszokon. A járőr figyelmeztető lövéssel akadályozta meg az akna felrobbantását az osztrák személynek.

A kezdeti kíváncsiság, a drótok megérintése, fellépés a műszaki zár oszlopaira, a feszítő drót megérintése kaszával munka közben több sérülést és halálesetet okozott. Egymást érték a közös osztrák–magyar kivizsgálások, a túloldalról jövő panaszok.

Szentgotthárdnál osztrák csendőrök aknákat robbantottak madzaggal, a magyar járőr lövéseket adott le figyelmeztetésül. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/g) Az osztrák külügyminisztérium szóbeli jegyzékben tiltakozott. A megküldött osztrák szóbeli jegyzék a magyar aknazárral kapcsolatban 1949. október–novemberi eseményeket sorolt fel. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/h) Tiltakozott azért is, mert a robbanások osztrák területen legalább egy 10 méteres sávban veszélyesek. Négy esetet sorolt fel, de a magyarok egyikben sem ismerték el a felelősséget. Egy alkalommal egy lány a határtól hat méterre fekvő konyhakertben dolgozott, amikor macska robbantotta fel az aknát a közelében. 1949. szeptember 26-án, Brennbergbányánál egy osztrák csendőr akart aknát felszedni, közben azonban felrobbant és életét veszítette. A jelentés írója feltételezte, a korábbi aknafelszedési esetek mögött is osztrák csendőrök lehettek.

Határsértési kísérletek

Számtalan, tipikusnak mondható határsértési kísérletről rendelkezünk adatokkal. A csornai zászlóalj területén a Lajta-rétárok csatornától 1000 méterre a 130–131 határjelek között 1949. október 26-án éjjel robbanás történt. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/i) A járőr reggel hétkor a határvonaltól egy méterre látott egy holttestet feküdni a túloldalon. Az osztrák csendőrök a magyarokat már nem engedték a helyszínre. Az embercsempészt, egy asszonyt elfogták a magyar mélységben mikor visszafelé jött.

Ő vezette fel a határsértőt egészen a műszaki akadályig. A halott egy pesti fogorvos volt.

Jellemzőnek mondható határsértési esetről szóló leírást és 14 mellékletet, vázlatot tartalmaz a Honvédelmi Minisztérium akkori iratgyűjtője. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/j) 1949. november 30-án nagyobb, kiszökni szándékozó csoport Pestről vonattal Zalaegerszegre, majd Egyházásrádócra utazott. Onnan embercsempész segítségével gyalog az államhatárra mentek, lejutottak Szentpéterfán az aknamezőig, de robbanás miatt 20.15-kor visszafordultak. A szétszóródottak közül többeket elfogtak.

A helyszínről készített vázlat két halottat és öt sebesültet mutat, és jelentős tárhosszon jelzi az aknamezőt, mely az adott irányt már teljesen lezárta. Két fő halt meg a helyszínen és 7 fő „többé-kevésbé súlyosan megsebesült”. Egy helyi lakos korábban már bejelentést tett a rendőrségen a határ felé haladó személyekről, de ezt az információt a távollévő őrsparancsnok helyettese nem vette komolyan, nem reagált rá. Ezért – írja a jelentés tevő – az „...őrs pk.h-t ezzel kapcsolatos szolg-i mulasztása miatt tartóztatásba helyeztem és ellene a hadbírói eljárást megindítottam”.

Egy férfi és egy nő halt meg, az őrsről szaladtak ki elsősegélyt nyújtani, majd mentőautó jött a helyszínre, csomagok szétszóródva heverték mindenhol. A sebesültek osztrák és magyar területen, részben az aknamezőn, illetve annak két oldalán feküdtek.

Adatok szerint 7 főt az osztrákok az éjjel elfogtak, és Güssingbe, a kórházba szállítottak. Közülük három férfi könnyebben, két nő súlyosan megsérült. A magyar járőr a helyszínen egy főt és visszafelé a mélységben további négy főt fogott el. Az előírásoknak megfelelően bizottsági kivizsgálás következett. Az államügyész engedélyezte a halottak elmozdítását és Szentpéterfára, a község halottasházába szállítását. Az egyik halottnál semmilyen okmány sem volt, személyazonosságát nem lehetett megállapítani. A boncolást a halottasházban végezték el, majd a temetési engedélyek kiadása után a temetésről a községi közigazgatás gondoskodott. Saját ruhájukban temették el őket. Érdekes a felterjesztés fogalmazása: „A rendelkezésre álló adatainkból megállapíthatók, hogy a disszidálni szándékozó egyének osztályhelyzete a burzsoá reakciós osztályhoz tartozók, amelyre öltözetükből és a náluk talált ékszerekből is lehet következtetni.” A további kivizsgálások és jelentések újabb adatokat tartalmaznak.

21 fős volt az a csoport, amelyik Pestről elindult. Közülük négyen menetközben fáradtság miatt lemaradtak. A határt 17 fő érte el Zalaegerszeg–Egyházásrádóc–Szentpéterfa irányban. Egy nő a kórházban meghalt, az aknamezőn egy férfi és egy nő veszítette életét. A kórházban több, súlyosan sebesült is volt, kettőnek amputálták a lábát. A tömeges sérülések oka az lehetett, hogy hirtelen egyszerre ráfutottak az aknamezőre, mert megijedtek. A mentők két fordulóval 5, majd 3 főt vittek el. Egy főt sebesülten az erdőben találtak.

A dossziében található egy távirat mely elrendeli az őrsparancsnokot helyettesítő főtörzsőrmester őrizetbe vételét, aki az rendőrség jelzését követően csak két járőrt küldött ki, többet nem intézkedett.

Az érintettek adatai részben megtalálhatók a jelentések egyikében, reprezentálják az akkori társadalmi változásokkal negatívan érintett rétegeket:

- egy fő ferences pap;
- egy fő államügyész, fél éve foglalkozás nélkül;

- egy fő tanügyi fogalmazó;
- egy fő miniszteri tanácsos, doktori címmel, felesége Párizsban él, mindkét lábát amputálták;
- egy fő tüzelőanyag kiskereskedő, szintén doktori címmel;
- egy házaspár a lányával;
- az egyik hölgy nyugalmazott honvéd alezredes lánya;
- hölgy, műszaki tanácsos neje, rokonai Ausztráliában éltek, nem kapott útlevelet a magyar hatóságoktól,
- az embercsempész foglalkozását nézve gépkocsivezető, akinek állítólag már nem ez volt az első esete. Személyenként 200 forint volt a csempészes díja.

A megtartott helyszíni szemléről jegyzőkönyvet vettek fel, „A szombathelyi megyei bíróság vizsgálóbírója” fejrésszel. „Készült az ismeretlen egyének halálának megállapítása tárgyában Szentpéterfa községben az államügyészségnek 1949.áü. 10. 795/1. számú indítványa folytán az elrendelt helyszíni szemléről” kezdetű fogalmazással. A helyszíni szemle bizottságban hét fő tevékenykedett. Vizsgálóbíró, a jegyzőkönyvvezető jogász, államügyész, négy fő a határőrségtől, köztük egy orvos. Az okmányt a helyszínen a műszaki zárnál készítették.

1949. augusztus 12-én 0 óra 50-kor, Hegyeshalom–Nickelsdorf műút közelében aknamezőn robbanás történt. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/k) Az odasiető járőr cipőket és egy női retikült talált, személyeket nem. Másnap, a kivizsgáláskor az osztrákok elmondták, hogy két férfi könnyebben, egy nő, tanuló súlyosan megsebesült és osztrák területen kórházban vannak. A határsértők tipikus módszerrel a műúttól 150 méterre, azzal párhuzamosan haladtak a megfelelő tájékozódás céljából. Természetesen ez az eljárás a határőrség előtt is ismert volt. Leginkább az ilyen terepszakaszokat erősítették meg.

Különleges esetek

Egy iratköteg szemléletesen mutatja be az aknamezőn meghalt polgári személyekkel kapcsolatos eljárási folyamatot. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/f) Tartalmaz egy jegyzőkönyvet, amely a Szombathelyi megyei kórház bonctermében készült 1951. évi május hó 16-án, „Ismeretlen férfi holttestének szemléjéről és boncolásáról”. A holttestet május 14-én a határőrség szállította be. Okmányok nem voltak nála. A jegyzőkönyv „Vélemény” megnevezésű szakasza a következőket tartalmazza: „Atlétikus alkatú erősen fejlett közepes korú férfi holtteste... A boncleletből megállapítható, hogy a boncolt egyén nagy valószínűség szerint aknarobbanás következtében többszörös kiterjedt sérüléseket szenvedett el...”

Az előző jegyzőkönyvhöz kapcsolódik egy temetési engedély a szombathelyi államügyészségtől: „Az Államvédelmi Hatóság szombathelyi Határőr parancsnoksága által május 14-én a szombathelyi kórházba beszállított és május 16-án felboncolt ismeretlen férfi holttestének eltemetésére az engedélyt megadom.” Aláírás „államügyész” és bélyegző „Szombathely Államügyészség” felirattal.

A kórház részéről kapcsolódik a gyűjtőhöz egy „Átvételi elismervény” megnevezésű nyilatkozat, melynek nincs fejrésze, címzése, nyilvántartási száma. „Az Á.V.H.

Határőrség Szombathely a mai napon a Szombathelyi Kórháznak átadott 1/egy/ férfi hullát. A hulla adatai ismeretlenek. A hulla személyi adatainak megállapítására a Kórház semmiféle intézkedést ne tegyen. A hulla elföldelésére, esetleges boncolására külön fogok intézkedni. Az átvételt elismerem: Korh. megbízott, Szombathely, 1951. május hó 14-én.” Az okmányon a határőrség részéről nincs aláírás.

Az előző anyagokat a zalaegerszegi kerületparancsnok június elsején terjesztette fel Pestre és a kísérő levélből kitűnik, természetesen ismerték az elhunyt személy adatait, aki Kisnarda térségében vesztette el az életét.

A másik, halállal végződött eset, amikor a holttestet szintén Szombathelyre a kórházba szállították, a hörmannforrasi őrön történt 1951. október 23-án. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/g) A szigorúan titkos minősítésű jelentés címzettje a történetek jelentőségének megfelelően nem más, mint Péter Gábor államvédelmi altábornagy az ÁVH vezetője.

A szerencsétlenség mutatja, nem csak egyszerű menekülők, hanem a rendszer hivatásos ellenségei is fennakadtak néha a műszaki záron. A tragédia hajnali akna-robbanással indult, mely hangra a közelben tartózkodó járőr a helyszínre sietett és 25–30 méterre a műszaki zártól, már osztrák területen egy jajgató sebesültet látott. Nem egészen szabályosan, de átmentek érte és a hátizsákjáért. Természetesen ilyen esetben a határvonal átlépésénél lehetett hivatkozni a halaszhatatlan életmentő tevékenységre. A sérült férfit Szombathelyre a kórházba szállították, elhunyt a bal halántékát ért aknaszilánk következtében. A határ másik oldalán még egy hátizsákot és egy véres géppisztolyt fedeztek fel, ebből következtek egy második személy mozgására is. A helyszínen az alábbi tárgyakat találták:

- 2 darab német gyártmányú géppisztolyt és három teli tárat;
- 2 darab amerikai gyártmányú kézigránátot;
- 1 darab Walter pisztolyt, több doboz lőszerrel;
- 2 darab drótvágó ollót;
- 2 darab tört;
- 1 fiola mérget;
- térképeket, hamis iratokat, sok más tárgyat.

A jelentés fogalmazása szerint *„az illetők hamis névre szóló igazolványokkal voltak ellátva... Megállapításunk szerint mind a kettő amerikai kémszervezet ügynöke.”*

1951-ben vagyunk, amikor még szovjet csapatok tartózkodtak Ausztriában és egészen az Enns-folyóig működtek ellenőrző pontjaik. Az osztrák csendőrség a napvilágra került konkrét esetekben kénytelen volt együttműködni velük, bár ezt gyakran megkísérelték elmulasztani. Ha a keleti fél már adatokhoz jutott valamilyen eseménnyel kapcsolatban, ezt már nem teheték meg. A helyzetnek megfelelően nem volt elég leküzdeni a műszaki zárat és kijutni Ausztria területére, még a továbbjutás is jelentős veszélyeket tartogatott. Ennek fényében kell értelmeznünk az anyag következő bekezdését: *„A kerület parancsnokság érintkezésbe lépett az Ausztriai szovjet elvtársakkal, ahonnan átjött egy főhadnagy bajtárs és elmondta, hogy f. hó 23.-án a reggeli órákban az osztrák csendőrök elfogtak egy 27–28 év körüli fiatalembert, aki Hörmannforrás felől ment és átadták a szovjet elvtársaknak. Az illető beismerte, hogy Magyarországról akart kijutni és társával együtt a műszaki zárnál a robbanás következtében megsebesült. A szovjet elvtársak az illetőt át fogják adni nekünk.”*

A helyszínt jól ismerő határőrök és helyi lakosok sem lehettek biztonságban. Bozsokról két határvasdász, valamint két ottani lakos, egy nő és egy férfi akartak kiszökni 1949. decemberben. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/l) Az aknamezőn a nő felrobbant és osztrák oldalon meghalt, a férfi súlyosan megsebesült. A határőrök civil ruhát vittek magukkal és a túloldalon átöltöztek, majd elmenekültek. Ilyenkor az egyik alkalmazott módszer volt a vonattal bejutás Bécsbe majd onnan tovább az amerikai megszállási övezetbe. A határőrök közös kivizsgálást tartottak az osztrákokkal, de ők a katonákról nem akartak tudni.

Természetesen felkészült személyek kis szerencse mellett eredményesen áthaladhattak az akadályon. (Magyar Nemzeti Levéltár 1949/m) Az ilyen eseteket fokozottabb figyelemmel vizsgálták ki a sikertelenség okainak feltárása céljából. A csornai zászlóalj területén, 1949. november 16-án a hivatásos járőr 09,00-kor a műszaki záron 4 darab érintőakna felszedését észlelte; hármat elvittek, egyet otthagytak a drótakadályok között. A műszaki zár az államhatár vonalától 4–5 méterre húzódott. Bizottsági jegyzőkönyv készült az osztrák hatóságokkal közösen lefolytatott kivizsgálásról. A magyarok állították, hogy osztrák oldalról szedték fel az aknákat és követték el határsértést. Az osztrákok az esetről – állításuk szerint – nem tudtak. Kézzel írott megjegyzés látható az anyagon „Mű. ea. részéről” címmel. *„Egyetértek azzal, hogy 4. db. éra (érintő akna) felszedése még jól képzett egyénnek is hosszabb időre a fennállott helyi és időjárási viszonyok figyelembevételével is (min. 30') van szükség.”* A kivizsgálás színvonalával kapcsolatban kifogásolta, miszerint nem szerepelt a jelentésben, hogy az érintődrótot elvágták-e, hatástalanították-e az aknákat, és milyen módon. Valamint mi történt a közbeeső jelzőtöltényekkel?

Halálesetek 1951-ben

Feltehetőleg nem létezik olyan összesített adat, amely az aknamezőn, vagy az ahhoz kapcsolódó munka közben felrobbant határőrökről nyújt átfogó, teljes körű információt. A levéltári jegyzőkönyvek is hézagosak, néha ellentmondanak egymásnak. Sajnos azt kell mondanunk, a saját állományú halálesetek többsége nem is az aknamezőkkel kapcsolatban következett be a határórségnél. Egy lista, melynek már a címe („Névjegyzék az 1951-ben, akik saját hibájukból meghaltak”) is igen vitatható, 34 halálesetet sorol fel. (Magyar Nemzeti Levéltár 1951/h) Nyilvánvalóan erősen relatív, hogy mit tekintünk saját hibás halálos balesetnek. Ezekben a szituációkban határőr katonákról és nem polgári személyekről van szó. Éves viszonylatban a szám kiemelkedően magasnak mondható, ugyanakkor aknarobbantástól „csupán” négyen haltak meg (saját hiba okán). A többi aknarobbanás miatt bekövetkezett elhalálozást ebben az évben ezek szerint nem saját hibásnak tekintette a statisztika összeállítója és ezért nem kerültek a névjegyzékre.

A halálesetek okai az okmány szerint:

- Öngyilkosság: 10 fő. (Rendkívül sok. A részletezésben okok is szerepelnek. Nem tudott pénzzel elszámolni, családi problémák miatt, meglötte a társát és megijedt, civil személyt véletlenül agyonlőtt és utána követte el a tettet.)
- Aknarobbanás: 4 fő.
- Fegyvertől bekövetkezett halálos sérülés: 7 fő.

- Vonatbaleset: 3 fő.
- Vízbefulladás fürdés közben: 5 fő.
- Gépkocsi baleset: 3 fő.
- Társa leszúrta: 1 fő.
- Veszekedés közben társa agyonlőtte: 1 fő.

Bár az esetek nincsenek egyenként részletezve, feldolgozva, valószínűleg nem sokat tévedünk, ha a történetek egy részének gyökereit a kiképzés gyenge szintjére vezetjük vissza, különösen a fegyverrel bekövetkezett problémáknál. A négy akna miatt történt halálesetből csupán kettőt nevez meg az irat Fertőrákos, 1951. 12. 15. és Nemesnép, 1951. 11. 18. időpontokkal.

Zárógondolatok

Az 1949-től először az osztrák, majd a jugoszláv államhatáron alkalmazott aknamezővel kombinált műszaki zár különleges politikai körülmények között született meg. Szakmai indoka nem volt és a határőrség vezetése ilyen drasztikus lépést nem kezdeményezett. Tekinthejtük ezt az állami politika szélsőséges kilengései országhatáron történt lecsapódásának. Nehéz magyarázatot találni az eseményekre amennyiben reálisan mérlegeljük a helyzetet.

A jugoszláv kormánnyal kialakult feszült, szinte háborús viszonyt valójában semmi sem indokolta. Jelzi ezt az a tény, hogy pillanatok alatt megváltozott, mérséklődött a feszültség 1956-ra. Ausztriában, ebben az időben szovjet csapatok állomásoztak. Azt hihetnénk, ez fékezte a szélsőséges intézkedéseket, de nem így történt.

A műszaki zár kiépítése és fenntartása jelentős költségekbe került, termőterületek kerültek ki a művelés alól. Az alkalmazáshoz kapcsolódó határőrségi létszám-emelés, többek között a hároméves katonai szolgálat bevezetése, szintén pluszforrásokat kívánt.

A leginkább elgondolkasztató, hogy a halottak és az egész életükre megsérültek sorsa mind a határsértők közül, mind pedig a sor- és hivatásos katonák állományából került ki. Az egész szituáció az én szememben a politika meghatározó szerepét és esetenként „vak” működését bizonyítja.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Léka Gyula (1999): A műszaki zár- és erődrendszer (vasfüggöny) felszámolása, 1948–1989. Hadtudomány IX. évfolyam, 3–4. szám zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1999/ht-1999-34-17.html.
- Léka Gyula: Magyarország déli és nyugati határain létesített műszaki záruk, erődrendszerek felszámolása, a „vasfüggöny” lebontása. HL.TGY. A. VIII/E-3.
- Suba János (2009): Magyarország határain létesített műszaki záruk felszámolása 1956-ban. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 XVII. évf. 2009. 20. sz.
- Sallai János (2013): Határszéli jelentések a II. világháború után. In: Valóság 2013/6. sz. LVI. évfolyam, pp. 72–78.
- Sallai János (2012): Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története. Kiadta Hans Seidel Alapítvány, ISBN 998-973-88484-3-7.
- Suba János: Magyarország határain létesített műszaki záruk felszámolása 1956-ban. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 XVII. évf. 2009. 20. sz.

- Határműszaki helyzet kiértékelése. (1953) Határórség irattára 00797/1953.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/a) HOP XIX-B-10 1949. év 32. sz. doboz, XIII/2. tárgykör, 017. folyószám, honvédelmi miniszter levele, „Tárgy: A mű. akadályon létesített és felrobbantott aknák jelentése” 1949. 12. 05.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/b) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 02. folyószám, jelentés, „Tárgy: Jelentések felterjesztése előfordult eseményekkel kapcsolatban” 1950. 01. 02.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/c) HOP XIX-B-10 1949. év 32. sz. doboz, XIII/2. tárgykör, 006. folyószám, Jelentések, „Tárgy: Aknarobbanás jelentése”.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/a) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 117. folyószám, „Tárgy: Dénes Sándor av. alhdgy. sérülése”.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/d) HOP XIX-B-10 1949. év 31. sz. doboz, XI-1. tárgykör, 001. folyószám, „Tárgy: Tűzszerezés veszélyességi jutalomdíj megállapítása a hór. aknapótló jórök részére.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/e) HOP XIX-B-10 1949. év 27. sz. doboz, V-3. tárgykör, 05. folyószám „Tárgy: Műszaki zár kapuk és határkiszögelések adatainak bekérése.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/b) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 116. folyószám, „A hőrmannforrási aknarobbanással kapcsolatos jelentés”.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/c) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 118. folyószám, „Tárgy. Osztrák polgári személy által elkövetett határsértés a Szentpéterfai órs területén III. 17.-én”.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/d) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 114. folyószám, Jelentés.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/e) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 113. folyószám, Jelentés.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/f) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 17. folyószám „Feljegyzés Osztrák viszonylatban elkövetett határeseményekkel kapcsolatban.” 49. 11. 11.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/g) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 27. folyószám, Jelentés, „Tárgy: Osztrák csendőrök által elkövetett határsértés tbn.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/h) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 31. folyószám, osztrák szóbeli jegyzék.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/i) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 34. folyószám, Jelentés, „Tárgy: Aknarobbanás következtében történt haláleset kivizsgálása.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/j) HOP XIX-B-10 1949. év 23. sz. doboz, III-4. tárgykör, 017. folyószám, Jelentés, „Tárgy: Szentpéterfai hv. órs működési területén aknarobbanással kapcsolatos kivizsgáló jelentés felterjesztése tbn.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/k) HOP XIX-B-10 1949. év 24. sz. doboz, IV-10. tárgykör, 03. folyószám, Jelentés „Tárgy: Pláner Katalin és 2 társa budapesti lakosok sebesülése az országhatár illegális átlé- pése közben.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/f) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 119. folyószám, „Jegyzőkönyv” „A szombathelyi államügyészségtől”.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/g) HOP XIX-B-10 1951. év 11. sz. doboz, III./4. tárgykör, 43. folyószám, „Jelentés az I. határőrkerület Hörmannforrás-i órsének határsávjában történt aknarobbanásról.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/l) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 32. folyószám, „Tárgy: A Bozsok-i határvadász órs működési területén történt aknarobbanás kivizsgáló jelentés.”
- Magyar Nemzeti Levéltár (1949/m) HOP XIX-B-10 1949. év 25. sz. doboz, IV-11. tárgykör, 01. folyószám, Honvédelmi Miniszter fejrészes iratgyűjtő, „Tárgy: Határsértésekről kivizsgáló jelentés” 49. 12. 19.
- Magyar Nemzeti Levéltár (1951/h) HOP XIX-B-10 1951. év 12. sz. doboz, III./5. tárgykör, 115. folyószám, „Tárgy: Névjegyzék az 1951-ben, akik saját hibájukból meghaltak.”

Zellei Gábor

Nemzetközi hadijogi szabályozás a civil lakosság védelme érdekében az I. világháború időszakában

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.65

A szerző felidézi a száz évvel ez előtti nemzetközi hadijogi környezetet, amikor a nemzet a Nagy Háborúra készült. Bemutatja, hogyan kerültek be a magyar jogrendbe a hágai korlátozó rendszabályok, ezután részletezi a lakosság védelmét szolgáló részeket. A cikk második része szemlélteti ezen jogszabályok tömeges megsértését az I. világháborúban. A szerző megállapítja: a nemzetközi szerződések kudarca kényszerítette a nemzeteket a saját polgári védelem létrehozására a két világháború között.

A centenárium kapcsán még több évig emlékezhetünk a Nagy Háború eseményeire, előzményeire és tanulságaira. Légoltalomról, polgári védelemről, mint a mai értelemben vett rendszerről akkoriban még nem lehetett szó, a háború kordában tartásának céljából elfogadott nemzetközi egyezményekben és azok nemzeti változataiban már találkozhatunk bizonyos, a lakosság védelmét szolgáló elemekkel. Ezek célja a békés lakosság és az anyagi javak, az épített környezet elemi védelme volt és alapját képezték a későbbi polgári védelmi egyezményeknek, a nemzeti szervezetek kialakulásának. A nagy hatótávolságú hagyományos és tömegpusztító fegyverek elterjedése már sürgette egy hatékonyabb szabályozás létrejöttét.

A hazai jogi szabályozás előírásai

Az 1913. évi XLIII. törvény

Hazánk a nemzetközi hadijogot szabályozó nemzetközi egyezményeket több alkalommal is, de a háborút közvetlenül megelőzően az 1913. szeptember 5-től hatályos 1913. évi XLIII. Törvénnyel (a továbbiakban: törvény) emelte be jogrendünkbe. Ezt a jogszabály preambuluma az alábbiak szerint rögzíti: „...az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat becikkelyezése tárgyában. (Szentesítést nyert 1913. évi augusztus hó 8-án. – Az 1. §-ban felsorolt egyezményekre vonatkozó megerősítő okiratok Hágában 1909. évi november hó 27-én, a 2. §-ban felsorolt egyezményekre és

a 3. §-ban felsorolt nyilatkozatokra vonatkozó megerősítő okiratok Hágában 1900. évi szeptember hó 4-én tétettek le. Kihirdettetett az Országos Törvénytárnak 1913. évi szeptember hó 5-én kiadott 17. számában.)

1. §. A második nemzetközi békeértekezleten megállapított egyezmények közül az országos törvényei közé iktattatnak az 1907. évi október hó 28. napján Hágában kelt következő egyezmények:

- Egyezmény a nemzetközi viszályok békés elintézéséről.
- Egyezmény a szerződéses követelések behajtása végett igénybevett fegyveres erő alkalmazásának korlátozásáról.
- Egyezmény az ellenségeskedések megkezdéséről.
- Egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól, a hozzámellékelt Szabályzattal, de az utóbbiban foglalt 44. cikk nélkül.
- Egyezmény a semleges Hatalmak és személyek jogairól és kötelességeiről szárazföldi háborúban.
- Egyezmény az ellenséges kereskedelmi hajókra vonatkozó elbánásról az ellenségeskedésnek kitörésekor.
- Egyezmény a kereskedelmi hajók átalakításáról hadihajókká.
- Egyezmény a tenger alatti önműködő ütköző aknáknak elhelyezéséről.
- Egyezmény a bombázásról tengeri haderővel háború idejében.
- Egyezmény a Genfi Egyezmény elveinek alkalmazásáról a tengeri háborúra.
- Egyezmény a tengeri háborúban gyakorolt lefoglalási jog egyes korlátozásairól.
- Egyezmény a semleges Hatalmak jogairól és kötelességeiről a tengeri háborúban.”¹

A fenti felsorolásban a csillaggal jelölt egyezmények elsősorban a civil lakosság védelmét szolgálják. Megjegyzendő, hogy nem jelölt egyezmények is bírtak a polgárok védelmét célzó tartalmakkal, de – véleményem szerint – a monarchia lakosságát tekintve ezek csak közvetetten, illetve kisebb mértékben érvényesülhettek. Tipikusan ilyenek például a tengeri háborúkra, vagy a semleges országokra vonatkozó szabályok.

A fentiekén kívül a törvény még az 1899. évi július hó 29. napján Hágában kelt egyezmények közül is a saját jogszabályba emelt néhányat, melyek közül közvetlen polgári védelmi vonatkozása is volt a *Nyilatkozat oly lövedékek alkalmazásának tilalmáról, amelyeknek egyedüli célja fojtó vagy mérges gázok terjesztése* címet viselő dokumentumnak.²

A civil lakosság védelme a nemzetközi szerződésekben

A következőkben a fenti egyezmények közül azokat fejttem ki részletesebben, melyeknek az Osztrák–Magyar Monarchia tekintetében közvetlen és jelentős polgári védelmi vonatkozásai voltak.

1 1913. évi XLIII. Törvénycikk (Hatályos: 1913. 09. 05.) *Az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat becikkelyezése tárgyában.* Nemzeti Jogszabálytár.

2 Uo.

Egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól

Polgári védelmi szempontokat vizsgálva kétségtelenül *Az ellenségnek ártó eszközökről, az ostromzárról és bombázásról* szóló fejezet a legfontosabb a fenti egyezményéből. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a „bombázás” kifejezésen itt nem csupán a légi bombázást értették, hanem a szárazföldi eszközökről és a hajókról mért tűzérési csapásokat is.

Akkoriban a hadügy forradalmának alapját az olyan korszerű fegyverek megjelenése tette lehetővé, melyek működésének műszaki alapjai a mai napig változatlanok. A korszerű tűzérés alkalmazása alapvetően változtatta meg a hadműveletek tervezését. Az újdonságot a hátrasikló csöves gyorstüzelő ágyúk jelentették, a romboló erőt az új robbanóanyagok biztosították, melyek közül a dinamit a legismertebb. Utóbbiak birtokában már sikeresen alkalmazták a monarchia műszaki csapatai is az aknazárat.

A vegyipar fejlődésének köszönhető a vegyi fegyver megjelenése és tömeges alkalmazása is, amely a hadseregekben szükségszerűen életre hívott egy teljesen új biztosítási feladatot: a vegyivédelmet.

A vegyi harc a tömegpusztító fegyverek első megjelenési formája is volt, tehát igen nagy szükség volt a korlátozásokra, főleg a védtelen civil lakosság oltalmazása érdekében. A bombázásokra tekintettel előrelátóan tervezték meg a nemzetközi egyezményekben a polgári lakosság életének, testi épségének, anyagi javainak, valamint az épített környezet védett épületeinek oltalmát. Az egyezmény logikája az volt, hogy a bombázást elrendelő parancsnok lakott területen a rombolást csupán a „szükséges mértékben” rendelheti el a korlátozó tilalmak és a saját harcászati-hadműveleti céljainak egyidejű mérlegelésével.

A háborúk évszázados tapasztalatai alapján a döntéshozóknak nem volt nehéz meghatározni, hogy mi ellen kell védeni a lakosságot, az anyagi javakat és az épített környezetet – legalábbis jogszabályi szinten. Ez a feladat tipikusan a nemzetközi jog kérdéskörébe tartozik, hiszen a saját lakosság védelméről szolt az ellenséges támadó hadsereggel szemben, illetve a saját hadseregnek kellett a korlátozásokat érvényesíteni a megtámadott ország lakosságának védelme érdekében.

A békés lakosságot megillette egy általános védelem a támadó hadsereg katonáinak minden erőszakos jellegű tevékenységével szemben, melybe beletartozott a testi épség, a tulajdon, a létfontosságú anyagi javak, de még az emberi méltóság védelme is. A nemzetközi jog pontosan behatárolta, milyen körülmények, ellenszolgáltatás esetén vehetők igénybe a lakosság anyagi javai, munkaereje, épületei. Külön fejezet foglalkozik a műemlékek, a kulturális és a vallási centrumok, épületek, az egészségügyi létesítmények védelmével a nagy rombolóerejű támadófegyverek hatásai ellen.

A lakosság védelmében új szempontként jelentkezett a Nagy Háborúban a tábori tűzérés, a hajóágyúk és a légi támadó eszközök romboló tevékenységének korlátozása, ami a bombázást elrendelő parancsnoknak írt elő figyelmeztetési és egyéb kötelezettségeket. Klasszikus érvényű polgári védelmi korlátozás, mely szerint nem védelmezett városokat, falvakat, lakott helyeket vagy épületeket megtámadni vagy bombázni mindenképpen tilos. Ugyanakkor a védendő épületeket, területeket a lakosság védelméért felelős illetékes helyi hatóságoknak egyértelmű módon meg kellett jelölni és ezt a támadó fél tudomására hozni.

A bombázás korlátozása kapcsán felvetődhet a kérdés, hogy például a tüzérség szabályzataiba valamilyen módon beépültek-e ezek a tiltó rendelkezések, értelmeztek-e, adtak-e módszert a megvalósítás érdekében a parancsnok számára? A *Gyakorlati szabályzat a m. kir. honvéd táborig tüzérség számára*³ című kiadvány a *Harc helyiségekért és erdőkért* című részében foglalkozik ugyan azokkal a kérdésekkel, hogyan lője a tüzérség a lakott települést a támadó vagy védő gyalogság támogatása érdekében, de a lakosságot, az épített környezetet érintő, a szabályzat kiadásakor már nyolc éve hatályos törvény által világosan megfogalmazott tiltó rendszabályokat nem is említi, nem ad módszert a parancsnok számára. Ez nem jelenti azt, hogy a parancsnokok nem ismerték ezeket a tiltásokat, de mindkét világháború és napjaink harci cselekményei is azt mutatják, hogy nap, mint nap megszegték, megszegik ezeket.

Tiltotta a törvény a mérgező hatáson alapuló fegyverek használatát, lövedék vagy gáz formában egyaránt. Nem volt szabad a lakosság egészét vagy csoportjait büntetéssel sújtani egyének cselekményei miatt, vagyis az egész lakosság egyetemlegesen *nem* tekinthető felelősnek. Ennek a tiltásnak a megsértése történt legtöbbször a partizán támadások megtorlásakor.

Tiltotta a jogszabály a megszállott terület lakosságának arra kényszerítését, hogy az ellenséges hatalomnak hűséget esküdjön, vagy harcra kényszerítését saját csapatai ellen. A fenti, a lakosság védelmét célzó előírásokon felül kötelezettségként került be a nemzetközi hadijogba a támadók segítség nyújtása a lakosság részére.

Ezeket a polgári védelmi jellegű előírásokat, feladatokat a hadművelleti területen ténykedő katonák valósították, vagy szegték meg. E vonatkozásban is azt tapasztalhatjuk, hogy azok a nemes, humánus elvek és előírások, melyeket az egyezmények szövege „elbírt”, a valóságban már közel sem ilyen sikeresen vizsgáztak. Itt igen nagy szerepe volt a hagyományos nemzeti kapcsolatoknak, tapasztalatoknak, előítéleteknek, a parancsnoki, érzelmi tényezőknek. Ismerősek mindkét háború esetében azok a, főleg lengyel és orosz lakosoktól származó megjegyzések, mint például: „magyar katona jó” „német katona rossz”. Legalábbis a magyar csapatokról elmondható, hogy amennyiben a saját reguláris erőket nem érte orvtámadás az adott területen, a lakosság „polgári védelme” – amennyire a körülmények engedték – megvalósult. Ellenkező esetben ez a kapcsolat azonnal a visszájára fordulhatott, a retorzió kevés „jogos” áldozata mellett esetenként jóval több lehetett az ártatlan.

A szárazföldi harci cselekmények tekintetében tehát a fentiek voltak azok a legfontosabb korlátozások, melyek a polgári lakosság védelme érdekében kerültek a nemzetközi jogszabályba. Természetesen a katonaszemélyek esetében is hasonló részletességgel és minden fontos helyzetre tekintettel rögzítették a jogalkotók a tilalmakat, szabályokat.

3 Gyakorlati szabályzat a m. kir. Honvéd táborig tüzérség számára. Budapest, 1917. 137. oldal.

Egyezmény a bombázásról tengeri haderővel háború idején

A tengereken folyó küzdelmek tekintetében témánk szempontjából a fenti egyezményt tartottam fontosnak, mert – hasonlóan a tábori tüzérséghez és a légierőhöz – a hajóágyúk is nagy veszélyt jelentettek a polgári lakosság részére. Nagy különbség nincs a két fajta tüzérségre vonatkozó tiltások között, de azért érdemes a legfontosabbakat megemlíteni.

Tiltja az egyezmény például a nem védelmezett kikötők, városok, lakóhelyek, vagy épületek tengeri haderővel történő bombázását. Nem szabad valamely települést kizárólag azért bombázni, mert kikötője előtt a tenger alatt önműködő ütköző aknák vannak elhelyezve. Határozott bejelentés után a nem védelmezett kikötők, városok, falvak, lakóhelyek vagy épületek bombázását is el lehet rendelni, ha a helyi hatóságok felszólítás ellenére vonakodnak olyan élelmiszereket és ellátási cikkeket átadni, amelyek a település előtt tartózkodó tengeri haderő számára nélkülözhetetlenek.

A lakosságot védő nemzetközi korlátozó intézkedések megsértése a Nagy Háború folyamán

Elemelve a Nagy Háború harctéri eseményeit, a hadvezérek tehetetlenségét az állóháborúban, a többszörösen kiépített védelmi övek áttörésének sikertelenségét, megállapíthatjuk, hogy az új fegyverek hatásainak megfelelő harcászati-hadműveleti elvek kidolgozása a háború első éveiben sikertelennek bizonyult. Részben ez volt az oka, hogy eddig nem alkalmazott új fegyverekhez (például a vegyifegyverhez) nyúltak és a hátország támadásához légi eszközökkel. A polgári lakosság védelmének nemzetközi egyezményekkel történő előrelátó megalapozása tehát a harcok során nem állta ki a gyakorlat próbáját. A katonai bűncselekmények tömegével találkozhatunk úgy a polgári lakosság, mint a katonák és a hadifoglyok kárára, hasonlóan, mint a II. világháborúban.

A vegyifegyver alkalmazása

A politikai és katonai döntéshozók tisztában voltak a vegyifegyver várható hatásával, különösen a lakosság tekintetében, hiszen a meteorológiai viszonyok változása, a szervezett védelem, a védőeszközök és az ismeretek teljes hiánya miatt a települések abszolút védtelenek voltak. Valószínű, hogy ez volt az első fontos egyezmény, melyet a „Magas Szerződő Felek” mindkét hadviselő fél részéről megszegtek.

Vajon mi volt az oka annak, hogy az egyezményt létrehozókban még meglévő emberség már szertefoszlott a vegyitámadást elrendelők esetében, hiszen tudjuk, hogy a politikai döntéshozók mindkét esetben hasonló körből kerültek ki. Az ok a kudarcok sorozata volt a háború első évében a kiépített védelmi rendszerek áttörésében, mely a támadó fél hatalmas veszteségeinek ellenére sem volt sikeres. A politika sürgette a katonai vezetőket, akik az egyik „csodafegyvert” a mérgező harcanyagokban vélték felfedezni. Ezért sópörték félre a humánus megfontolásokat és szegték meg – nyilván politikai döntés, jóváhagyás után – a nemzetközi egyezményt.

A Nagy Háború centenáriuma kapcsán Kátai-Urbán Lajos és Teknős László⁴ tudományos alapossággal foglalták össze ennek a tömegpusztító fegyver típusnak a történetét, technikai részleteit és harcászati előnyeit. A tömeges alkalmazás szemléltetésére szánom a következő idézetet munkájukból: „Összességében körülbelül 10 millió fő halt meg az első világháborúban és ennek többszöröse a sérült. Minden 100 halottból 3 halt meg vegyi fegyverek által.” A számok a katonai veszteségekre utalnak, a vegyifegyver – csak úgy, mint a hagyományos fegyverek – viszont nem kímélték a lakosságot sem. Egyes becslések szerint⁵ 100 000–260 000 polgári személy halt meg, illetve betegedett meg a vegyi fegyverek hatására az I. Világháborúban és az azt követő években a különböző bőr, tüdő és agyi károsodások miatt. 1920-ban az ilyen típusú civil áldozatok száma több mint 40 ezer, a katonákat illetően 20 ezer felett volt.

Légítámadások nem katonai célpontok ellen

Egyes feljegyzések szerint⁶ a német Zeppelin léghajók összesen 51 támadást hajtottak végre brit célpontok ellen 557 ember halálát és 1358 személy sebesülését okozva. Az elsötétítések miatt éjjel kénytelenek voltak vakon bombázni. A németek Gotha típusú bombázó repülőgépe is bekapcsolódott a szigetország támadásába, 1917. március 23-án Folkestone bombázásakor 95 személy halálát okozva. Összesen 27 Gotha-támadást jegyeztek fel, az angol források szerint 835 személy halálát és 1990 személy sebesülését okozták, az anyagi kár akkori árfolyamon mintegy 3 millió fontra rúgott. Ezek mellett a morális hatás – közvetve – ennek a sokszorosát tehetette ki.

A másik hadviselő fél sem igyekezett jobban betartani a lakosság támadását tiltó egyezményeket, érthető módon azonban a győztes országok ilyen típusú feljegyzéseire ritkábban talál rá a kutató. Az alábbi egy példa az antant oldalán harcoló Olaszország részéről az Osztrák–Magyar Monarchia városi, lakott területének bombázására. A National Archives of Hungary publikációjában az alábbi feljegyzés olvasható Fiume olasz részről történt bombázásáról. „Az 1916. augusztus 1-jén Fiumét ért olasz bombázás által okozott károkról jelentés készült az államvasutak igazgatóságának a MÁV Zágrábi Üzletvezetőségén augusztus 8-án. A jelentést tevő vasúti felügyelő a vasúti berendezésekben okozott veszteségek mellett kitért a városban általában előfordult bombakárookra. A vasúti üzemben csak anyagi károkozás történt, a városban azonban volt a bombázásnak halálos áldozata. Augusztus 2-án készült egy részletes vasúti veszteséglista, amelyet szereltek a jelentéshez. Helyszíni szemlét az államvasutak kiküldött képviselője augusztus 16-án tartotta meg és a hó eleji 500 koránára rúgó költségszámítást helyesnek találta.”⁷

4 Kátai-Urbán Lajos–Teknős László: Vegyifegyver alkalmazása az első világháborúban. Hadtudomány 2014/1–2. 63. oldal.

5 L. F. Haber (February 20, 1986): The Poisonous Cloud: Chemical Warfare in the First World War. Clarendon Press. pp. 106–108. ISBN 0-1985-8142-4. http://en.wikipedia.org/wiki/Civilian_casualties (Letöltés: 2015. 05. 03.)

6 Bombázó járőr és felderítő repülőgépek az első világháborúban: URL.: <http://riseofflight.hu/cikkek/153-bombazo-jaror-es-felderito-repulogetek-az-első-világháborúban.html?start=3> (Letöltés: 2015. 12. 09.)

7 National Archives of Hungary 1.vh/X/3.3. Olasz bombázás okozta károk Fiumében. Aug 8, 1916

Ypres bombázása és az első tömeges vegyi támadás a város közelében

Az *Ypres in the Great War of 1914–1918* című tanulmányban⁸ találhatunk bizonyítékokat arra, hogy milyen nagymértékben sértették meg a várost támadó erők Ypres esetében mind a bombázásra, mind a mérgező anyagok alkalmazására vonatkozó nemzetközi tiltó rendszabályokat. Ypres lakossága 1915 tavaszáig körülbelül 18 ezer főt tett ki, akik a városban és a város körül éltek. Amikor hirtelen angol és francia katonák százai érkeztek 1914 őszén, úgy nézett ki, harci terület lesz a város északi, déli és keleti része. Az üzletek, kávézók a csapatokat szolgálták ki, az angol városparancsnok volt a felelős a civil-katonai együttműködésért.

A német tüzérség 1914. november közepétől vette tűz alá a várost, percenként 10–20 gránátot kilőve. A lakosság a pincékben, bástyákban és a gyalogsági laktanyák bombabiztos óvóhelyein talált menedéket. 1914–1915 telén a város bombázása nem volt folyamatos, a lakosság meghatározó része a városban maradt. 1915 tavaszától változott, nőtt a német tüzérség rombolásának intenzitása, kiterjedt a kommunális hálózatokra (víz, szennyvíz) is, nőtt a lakossági megbetegedések száma. Az üzlet és kávézó tulajdonosok kitarítottak ameddig lehetett, de április 21-ére olyan komollyá vált a helyzet, hogy a lakosság egy része a város elhagyása mellett döntött.

Április 22-én a német hadsereg klórgázzal támadta az Ypres északi harci övezetében lévő két francia hadosztályt. A területhez közeli farmokon, tanyákon a lakosság rémülten tapasztalta a gáz okozta tüneteket, próbáltak elrejtőzni, vagy eltávolodni a hatásterülettől.

1915 májusában döntöttek a hatóságok a kitelepítésről, utolsónak Colaert polgármester hagyta el a várost. Sokan ellenálltak az utasításnak, őket begyűjtötték és Ypres vagy Vlamertinge állomáson tették vonatra, vagy a hadsereg teherautóin indították Poperinge felé. A tanulmány nem tér ki a civil áldozatok számára, de az – látva a rommá lőtt város képeit – bizonyára jelentős volt.

A partizánkérdés

Ennek a területnek szoros az összefüggése a polgári védelemmel, hiszen ha a lakosság (vagy egy része) úgy támadta az ellenséget, hogy nem tartotta be a nemzetközi hadijog szabályait, akkor számolhatott azzal, hogy a hadijogon kívülállónak minősül és a történelemből jól ismert – alaposan és részrehajlás nélkül soha ki nem vizsgálható – súlyos atrocitások szenvedő alanyaivá válhat.

Részletes és világos volt e területen – a lakosság vonatkozásában is – a nemzetközi egyezmény, hiszen a civilek legális ellenállását szigorú feltételekhez kötötte. Ezt a következők szerint szabályozta a törvény I. fejezetének 2. cikke: *„Valamely meg nem szállott terület lakosságát, amely az ellenség közeledtével önként ragad fegyvert, hogy szembe szálljon a benyomuló csapatokkal és amelynek nem volt ideje az első cikkeknek megfelelően szervezkedni, hadviselő félnek kell tekinteni, ha fegyvereit nyíltan viseli és ha a háború törvényeit*

8 Joanna Legg (neé Parker), Graham Parker and David Legg: *Ypres in the Great War of 1914–1918*. <http://www.greatwar.co.uk/ypres-salient/town-ieper-history-1418.htm> (Letöltés. 2015. 05. 03.)

és szokásait tiszteletben tartja.” A törvény szövegében a bizonyos „első cikk” a népi milíciák (melyek az egyezmény szempontjából katonai alakulatnak tekintendők) ismérveit a következőképpen határozza meg: élükön oly személy áll, aki alárendeltjeiért felelős, meghatározott megkülönböztető jelvényt viselnek, amely messziről látható, fegyvereiket nyíltan viselik, a háború törvényeihez és szokásaihoz alkalmazkodnak. Számos példa volt a civilek nem legális ellenállására is, amit azután a reguláris erők legtöbbször aránytalan válaszreakciója követett – ugyancsak az említett egyezmények semmibe vételével. Ennek egyik legismertebb példája a monarchia csapatainak sabáci esete, amit Pollmann Ferenc kutatása alapján⁹ szemléltetnek az alábbiakban annak alátámasztására, mennyire bonyolult feladat a hasonló esetek tisztázása, kivizsgálása. Különösen úgy, hogy a nemzetközi vizsgálatokra a háború végén, jelen esetben 1919 nyarán került sor, jellemzően a győztesek által diktált módon. A Sabácot elfoglaló osztrák–magyar csapatokra komitácik (népfelkelők) nyitottak tüzet. Az illetékes parancsnok a legtöbb ilyen esetben képtelen volt kivizsgálni a harcmezőn, hogy a civil támadók megfeleltek-e a törvény I. fejezete 2. cikkében előírtaknak, vagyis betartják-e a hadijog nemzetközi szabályait. Nem is hagyhatott a hátában fegyveres ellenséget, ezért kb. 150 főt (a szám bizonytalan) a templomba zárattott, holott a törvény világosan fogalmaz: nem szabad a lakosság egészét vagy csoportjait büntetéssel sújtani egyének cselekményei miatt. A kritikussá vált helyzetben, mikor a falut az osztrák–magyar csapatoknak el kellett hagyni, a lerombolt Száva-híd miatt a foglyokat nem tudták magukkal vinni.

A nemzetközi vizsgáló bizottság öt év elteltével már képtelen volt megállapítani, hogy – mint néhány beszámoló állítja – valóban a IX. hadtest parancsnoka, Hortstein gyalogsági tábornok adta-e ki a parancsot a foglyok likvidálására. Fontos megjegyezni, hogy ekkor még a szerbellenes propaganda hatása erősen befolyásolta a monarchia katonáit, amit felerősített a szerb lakosság partizán-harcmodora és a helyi parancsnok lehetetlen helyzete a foglyokkal kapcsolatos döntést illetően. Nagyon valószínűnek tűnik az a változat is, hogy – mint számos esetben a háborúk folyamán – a végzetes döntést a bosszú, az előítéletek és a harctéri stressz is erősen motiválta.

A kassai hadosztálybíróóság büntetőügyeit kutató Oláh József tanulmányából¹⁰ megtudható, hogy 1914 és 1918 között volt-e büntetőügy a nemzetközi hadijog megsértése miatt.

A nemzetközi szabályozás nyilván nem térhetett ki minden, a harctéren előforduló problémára, ami a harcolók és a lakosság között keletkezhetett. Védte a megszállt lakosságot a legnyilvánvalóbb veszélyek, a bombázás, a fegyveres és egyéb erőszak, rekvirálás, rablás ellen, legálisnak ismerte el az önvédelmi jellegű milíciákat, de nem tért ki olyan – egyébként gyakori – esetekre, amikor az ütközőzónában lévő lakosság – általában etnikai alapú érzelmi indíttatásból – az ellenség katonáit, csapatait segítette valamilyen módon.

9 Pollmann Ferenc: Az osztrák–magyar haderő által a szerbek ellen elkövetett atrocitások az I. világháború elején. Sabác, 1914. augusztus 17. Hadtörténeti Közlemények 122. évf. 2009. 09. 03. 715–727. oldal.

10 Oláh József: A honvéd katonai igazságszolgáltatás szervezeti és büntetőjogi keretei a dualizmusban és a kassai hadosztálybíróóság működése az I. világháborúban. MN. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1989. 26–50. oldal.

A soknemzetiségű monarchiában esetenként nem kis problémát okozott a lakosságnak eldönteni, hogyan viszonyuljon a lakott településeket elfoglaló támadó csapatokhoz, annál is inkább, mert a hullámzó front miatt a falvak, városok gyakran cseréltek gazdát.

Oláh József tanulmánya szerint a bíróság anyagának legfigyelemreméltóbb részét az állam hadiereje elleni bűntettek teszik ki. A monarchia csapatai általában a egyes lakosságú részekben harcoltak. Galíciában például a ruszin lakosság segítette az orosz katonákat, de ezzel örvényt sértett. A bírósági ügyek jelentős része ilyen esetekben keletkezett. A vád leggyakrabban az ellenség vezetése, élelmezése, egyéb együttműködés volt.

A kassai bíróság tekintettel volt az etnikai tényezőkre, így az állam hadiereje elleni bűntettek esetében a tanulmány szerint „a fennmaradt iratokban halálbüntetés nem található.”¹¹

A tanulságok levonása.

A légoltalom létrehozása a háború utáni évtizedekben

A nemzetközi vizsgálatok, de főként a háborús civil áldozatok száma és a pusztítás nagyságrendje a békés lakosságot védő nemzetközi jog alkalmazásának totális csődjét mutatta. Ezt Forgács József a Magyar Légoltalom című, 1937-ben kiadott könyvében a következőképpen mutatja be: „... a Nemzetek Szövetsége leszerelési bizottsága, melynek feladata volt többek között a légiháború eltiltásának kérdésével való foglalkozás is, e téren semmiféle kézzelfogható eredményt nem ért el. Sőt a bizottság meddő munkája után arra hívta fel az államok figyelmét, hogy halálos veszélyben forog az a nemzet, amely nemzetközi szerződésekben és megállapodásokban bízva, biztonságban vélné érezni magát és csak azután ébredne védtelenségének tudatára.”¹² Ezt abban az időszakban, amikor már érezhető volt egy újabb világégés előszele, csak úgy lehetett értelmezni, hogy saját nemzeti rendszert kell létrehozni és működtetni, hogy csökkenteni lehessen a nagy hatótávolságú, modern támadóegyverek pusztító hatását a háttérországban. Ennek tudatában, a lakosság védelme iránt érzett felelősségtől vezérelve fogadta el az Országgyűlés hazánkban a hatósági légoltalom megvalósítását előíró, a légvédelemről szóló 1935. évi XII. törvényt, majd a honvédelmi miniszter kiadta ennek végrehajtására a 15/1936. sz. rendelettel a *Légoltalmi Utasítást*.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1913. évi XLIII. törvénycikk (Hatályos: 1913. 09. 05.) *Az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat beczikkelyezése tárgyában.* Nemzeti Jogszabálytár.

Forgács József: Magyar légoltalom. A szerző kiadása, 1937. 15–16. oldal.

Gyakorlati szabályzat a m. kir. Honvéd táborig tüzérség számára. Budapest 1917. 137. oldal.

¹¹ Uo.

¹² Forgács József: Magyar légoltalom. A szerző kiadása, 1937. 15–16. oldal.

- Joanna Legg (neé Parker), Graham Parker and David Legg: Ypres in the Great War of 1914–1918. URL.: <http://www.greatwar.co.uk/ypres-salient/town-ieper-history-1418.htm> (Letöltés: 2015. 05. 03.)
- Joel A. Vilensky (February 20, 1986). Dew of Death: The Story of Lewisite, America's World War I Weapon of Mass. Indiana University Press. pp. 78–80. ISBN 0-2533-4612-6.
In: http://en.wikipedia.org/wiki/Civilian_casualties (Letöltés: 2015. 05. 03.)
- Kátai-Urbán Lajos – Teknős László: Vegyifegyver alkalmazása az első világháborúban. Hadtudomány 2014/1–2. 63. oldal.
- L. F. Haber (February 20, 1986): The Poisonous Cloud: Chemical Warfare in the First World War. Clarendon Press. pp. 106–108. ISBN 0-1985-8142-4.
In: http://en.wikipedia.org/wiki/Civilian_casualties (Letöltés: 2015. 05. 03)
- National Archives of Hungary 1.vh/X/3.3. Olasz bombázás okozta károk Fiumében. Aug 8, 1916.
- Oláh József: A honvéd katonai igazságszolgáltatás szervezeti és büntetőjogi keretei a dualizmusban és a kassai hadosztálybíróság működése az I. világháborúban. MN. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, 1989. 26–50. oldal.
- Bombázó járőr és felderítő repülőgépek az első világháborúban.
URL.: <http://riseofflight.hu/cikkek/153-bombazo-jaror-es-felderito-repulogeppek-az-elso-vilaghaboruban.html?start=3> (Letöltés: 2015. 12. 09.)
- Pollmann Ferenc: Az osztrák–magyar haderő által a szerbek ellen elkövetett atrocitások az I. világháború elején. Sabác, 1914. augusztus 17. Hadtörténeti Közlemények 122. évf. 2009. 09. 03. 715–727. oldal.

Plébán J. Kristóf

A települési önkéntes mentőcsoportok védekezésének feltételrendszere

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.75

Az önkéntesség, a saját erőforrások, a szakismeret közösség javára történő hasznosítása minden tevékenységben jelentős hozzáadott értéket nyújt. A katasztrófavédelem területén szerepet vállaló önkéntes mentőcsoportok alkalmazása nem helyettesíti a hivatásos szervek beavatkozását, de a speciális felszereléssel, szaktudással rendelkező polgári szerveződések kiegészítik, megerősítik a védekezést, kárelhárítást, így szükségességük megkérdőjelezhetetlen. A kárhelyszínen való hivatásos és önkéntes erők együttműködésének hatékonyságát a mentőszervezetek részére előírt minimum követelményszint, az ezen alapuló képzés és a minősítési eljárás végrehajtása biztosítja. Jelen publikációban a szerző a fent meghatározott téma releváns szakirodalmának összegzésével, e minősítési eljárás települési szintű gyakorlati megvalósulását vizsgálja.

A civilizációs és természeti katasztrófák osztársadalmi kihívásként jelennek meg, így a védekezésben való állampolgári szerepvállalás fontos részét képezi azon válasznak, amelyet a nemzeti biztonságpolitika keretei között, a védekezés és helyreállítás feladatában a felelős állami, önkormányzati szervezeteknek és a civil társadalomnak együttműködésben kell megfogalmazni.

„A történelemben már bizonyított polgári védelmi kötelezettség olyan személyes, társadalmi kötelezettség, mely az emberi élet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelmét támogatja”. (Teknős L. – Csepregi P. – Endrődi I., 2014) A polgári védelemben való részvétel társadalmi kötelezettség, ugyanakkor rá kell mutatnunk azon állampolgári öngondoskodási attitűdre, mely az alaptörvényben megfogalmazott személyi biztonságra való jog érvényesítése érdekében megjelenő felelősségtudatos, aktív cselekvési akarat eredménye. Ezt a köteles polgári védelmi szervezetek tagjai esetében a beosztó határozatban foglaltak tudomásul vétele, és végrehajtása, míg az önkéntes polgári védelmi szerveződések tagjai esetében speciális technikai eszközeik, tudásuk alkalmazása, és főképp önkéntes idő és energiaráfordítás útján valósul meg.

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat szerint „...az élet- és vagyonvédelem érdekében különös figyelmet kell fordítani a hivatásos katasztrófavédelmi, valamint katasztrófavédelemben érintett egyéb szervek megfelelő felkészülésére.” Az önkéntes polgári védelmi szervezetek katasztrófák hatásainak kivédésében betöltött szerepre való felkészítése, illetve a szakmai együttműködési

képességének kialakítása sarkalatos pontja a beavatkozó szervek kárterületi egyenszílárdságának, hatékony feladat végrehajtásának, végső soron az élet és anyagi javak mentésére fordított munka sikerességének.

A téma időszerűségét adja, hogy a katasztrófavédelmi törvény adta lehetőségekkel élve, 2014. évtől egyre nagyobb számban alakulnak a települési önkéntes polgári védelmi szervezetek, így szükséges feltárni az önkéntes mentőszervezetek felkészülését lezáró, és védekezésben való részvételi jogosultságot kiadó minősítési folyamatot.

Az új biztonságpolitikai kultúra

Az Európai Bizottságnak az Európai Unió katasztrófavédelmét feldolgozó 2011. évi kimutatása alapján a XXI. század első évtizedében Európa országai 164 000 milliárd euró veszteséget szenvedtek el a természeti katasztrófák hatásaként. (EC DG, 2011). E jelentős gazdasági kárt súlyosbítja azon társadalmi bizalomvesztés, amely az állami és önkormányzati szervek védekezési hatékonyságát illetően alakult ki. Az Európai Unió 2014. évről szóló Polgári Védelmi jelentés kimutatása szerint, az Európai Unió polgárainak 77%-a gondolja úgy, hogy a katasztrófák hatásaikban főképpen a helyi gazdaságban jelennek meg negatív előjellel. Ugyanakkor a válaszadóknak csak egy kis része találta a meghozott megelőző intézkedéseket elégségesnek: ez regionális szinten 40%, nemzeti szinten 39%, illetve Európai Uniós szinten 31%-ot jelentett. (EC DG 2015) Ehhez kapcsolódik a Tóth–Hornycsek szerzőpáros kutatási eredménye, miszerint hazánkban „... a rendszerváltás után a polgári védelem feladatrendszerén belül a »katasztrófavédelmi« feladatok kerültek előtérbe, de ezt nem minden településen követte a polgári védelmi szervezetek fejlesztése, az új elvárásoknak megfelelő átalakítása, a személyi állomány felkészítése és a megfelelő anyagi-technikai készletek kialakítása”. (Tóth R. és Hornycsek J. 2008)

A 2010. évi borsodi árvíz tapasztalatai egyértelműen megmutatták, hogy – követve az Európai Unió Polgári Védelmi Mechanizmus szakmapolitikai irányvonalát – el kell szakadni az ad hoc védekezési megoldásoktól, és központi irányítással működő, de a társadalom valamennyi résztvevőjét megszólító tervezésben kell a védekezési rendszert felépíteni.

Ez a helyzetfelismerés új biztonságpolitikai kultúrát hozott, felerősítve a helyi közösségek saját erőfeszítéseit a természeti, technológiai és környezeti kockázatok hatásainak kivédésre. Ezzel egyrészt csökkentette azok bekövetkeztének valószínűségét, másrészt megoldást adott a társadalmi és gazdasági sebezhetőségre, legmegfelelőbb megközelítéseit hozva így az öngondoskodó állampolgár eszményképevé.

A kérdést a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény oldotta fel, meghatározva a hivatásos és az önkéntes szervek védekezési rendszerben betöltött feladatait.

A szabályozási háttér

A védelmi igazgatási rendszer 2011. évi megújítása, a megváltozott körülményekhez igazodni képes, az állampolgárok védekezésbe való bevonódásának lehetőségét biztosító rendszer szabályozási környezetét teremtette meg. Ennek keretében, a jelentős

múlttal rendelkező magyar polgári védelem területén, önkéntesen megalakuló és tevékenységet végző szervezetek katasztrófavédelmi rendszerben betöltött helyét, feladatait, jogait és kötelezettségeit a 2011. évi katasztrófavédelmi törvény (2013. évi módosításával egybefüggően), illetve a 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet határozza meg. Ezen szabályzási kör biztosítja az önkéntes mentőszervezeteknek az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényben leírt autonómiáját: „... az állami szervezet nem kíván beavatkozni a mentőszervezetek autonómiájába, viszont elvárja, hogy vegyék tudomásul az állam felelősségét, és irányítási kötelemét egy katasztrófa helyzetben”. (Endródi I. 2012)

A kötelmi viszony kialakítása kétoldalú egyezmény keretében jön létre, melyben az önkéntes szervezet kéri a védekezési rendszerbe történő alkalmazását, az állami szerv pedig a követelmények szigorú betartásával fogadja be azt. 2013. évi CXCV. törvény törvényben megfogalmazottak szerint „A védekezési feladatokba csak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv által szakmailag megfelelőnek minősített önkéntes mentőszervezet vonható be. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv az önkéntes mentőszervezetet kérelmére minősíti.”

A minősítési eljárásban való részvétel, s annak sikeres végrehajtása feltétele az önkéntes szervezetek védekezésben történő alkalmazásának, a hivatásos szervek katasztrófavédelmi logisztikai biztosítási rendjében való részvételnek, illetve – a pályázati rendszerben pénzbeli és nem pénzbeli juttatások útján, – a fenntartható működés biztosításának. Következésképpen a 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet személyi állománnyal kapcsolatos 60. §-ában és a műszaki, technikai követelményeit szabályozó 61. §-ában foglaltaknak való megfelelés sarkalatos pontját kell, hogy képezze az önkéntes szervezetek működési stratégiájának.

A Kormányrendelet 57. § (1) bekezdésének alapján „... az országban működő önkéntes mentőszervezet a hazai katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásai elleni védekezésben akkor vehet részt, ha a Nemzeti Minősítési Rendszerben meghatározott képzettségi, felkészültségi alapkövetelményeknek eleget téve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve által lefolytatott, e Fejezetben szabályozott eljárásban a minősítést megszerezte.”

A Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről a 6/2013. (X. 31.) BM OKF utasítás rendelkezik, amely a Szervezeti és Műveleti Irányelvben megadva az alapvető szakmai követelményeket a mentésbe bevonható hazai kutató feladatokat ellátó alegységekhez. A Szervezeti és Művelet Irányelv ajánlásként fogalmazza meg a mentésbe bevonható önkéntes szervezetek részére minimum szakmai követelményrendszert, hét szakterületet érintve:

1. mentőkutyás tevékenység;
2. bűvár tevékenység;
3. kötéltechnikai mentő tevékenység;
4. városi kutató- és mentő tevékenység;
5. műszaki mentő tevékenység;
6. árvízi és vízi mentési tevékenység;
7. vezetés-irányítás és logisztika;
8. alapvető vízkár elhárítási tevékenység.

Bár a dokumentumban ajánlás fogalmazódik meg, mindazonáltal a BM OKF kinyilvánítja benne azon szándékot, miszerint a mentésbe, kárelhárításba csak a megadott

minimum szakmai követelményrendszernek megfelelő, és ez alapján minősített szervezetek kerülhetnek bevonásra.

A követelmények az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (United Nations Office for the Humanitarian Affairs) keretei között működő Nemzetközi Kutatási és Mentési Tanácsadó Csoport (INSARAG) által kidolgozott, és a nemzetközi mentési közösség által elfogadott *irányelvekben és módszertanban* megjelenő elvárásokat követi, ezzel biztosítva a hazai önkéntes szervezetek nemzetközi mentési munkába való becsatlakozásának lehetőségét. Ezt mutatja a szervezetek vezetési, mentési és logisztikai komponensű felosztása, illetve a városi kutató-mentő tevékenység (Urban Search and Rescue – USAR) nehéz, közepes és könnyű kategória szerinti feladat meghatározása is.

A minősítés két szintjét különbözteti meg az Irányelv.

1. Megyei vagy fővárosi szintű együttműködési megállapodás megkötésére azon önkéntes szervezetekkel kerülhet sor, amelyek megfelelnek a Szervezeti és Műveleti Irányelvnek és alávetik magukat egy nemzeti minősítésnek.
2. Az önkéntes területi polgári védelmi szervezeteknek – értve ez alatt a járási és a települési szintet – felépítésében és működésében követniük kell a Szervezeti és Műveleti Irányelvet. Minősítési eljárásuk rendszerbeállító gyakorlat keretében történik, amelyre egy a logisztikai támogatási hátteret részletesen bemutató portfóliót kell a szervezetnek benyújtania.

Az önkéntes polgári védelem

Szervezeti szintek

Az önkéntes polgári védelmi szervezetek működésük alapján központi, területi és helyi szintre oszthatók.

1. Központi szinten a speciális rendeltetésű mentőszervezetek egységeit a HUNOR (Hungarian National Organisation For Rescue Services) jelenti, amely hivatásos nehéz kutató-mentő mentőszervezetként Magyarországon hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi, külföldön pedig Magyarország hivatalos katasztrófavédelmi mentőcsapatoként végzi tevékenységét, és az önkéntes különleges kutató-mentő egységek alkotta *közepes* kutató-mentő csapat, a HUSZÁR képviseli. Nemzetközi bevetésű riasztásuk, vezetésük és irányításuk a gyors reagálási képességgel történő beavatkozás érdekében központosítottan, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság jogköre. (Endrődi I. 2013)
2. A területi szintet azon megyei mentőcsoportok alkotják, melyek védekezésben történő alkalmazhatósága
  - a) a megye közigazgatási területén a veszélyeztetett település polgármestere kezdeményezésére, a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatójának javaslata alapján, a megyei védelmi bizottság elnökének döntésére, vagy a BM OKF főigazgatója elrendelésére történhet a vonatkozó jogszabályok szerint;

- b) a megye közigazgatási határain kívül, országhatáron belül, más megye felkérésére, a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság igazgatójának javaslata alapján, a megyei védelmi bizottság elnökének döntésére, vagy a BM OKF főigazgatója elrendelésére a vonatkozó jogszabályok szerint;
- c) katasztrófa sújtotta szomszédos ország területén pedig a 234/2011. (XI.10) kormányrendelet 66. §-a alapján történhet.

Az alkalmazásra a riasztástól számított 3–12 órán belül kerülhet sor, amely a riasztástól a megalakítási helyre történő beérkezést foglalja magában.

3. Helyi szinten a járási és a települési mentőcsoportok vesznek részt a védekezésben. A járási önkéntes mentőszervezetek alkalmazása 3 napos önellátó képesség mellett történik. Készenléti szabályzása a riasztástól számítva 2 óra a vezetői állomány, 12 óra pedig a teljes állomány részéről a megalakítási helyre történő beérkezési kötelezettségben jelenik meg. A járási és települési beavatkozási szintek egymásra épülésének, illetve a szakembereknek szervezetek közötti átjárhatóságának biztosítására, a települési mentőcsoportok alkalmazása, a járási önkéntes mentőszervezetekhez hasonlóan került szabályzásra.

Itt kell megemlíteni azon szervezeteket, melyek az önkéntes polgári védelem további, még nem rendszeresített szintjeit adhatják. A köteles polgári védelem területén megjelenő munkahelyi polgári védelmi szervezettel vonva párhuzamot, jelölhetjük az oktatási intézmények diákságának körében megjelenő önkéntes polgári védelmi szerveződést, mely nemcsak létszámában, de motivált humánerőforrás oldaláról is jelentős többletet adhat a magyar önkéntes polgári védelmi rendszernek, és biztosíthatja a meglévő önkéntes mentőszervezetek szakember-utánpótlását.

Endrődi István közleményében részletesen leírja e szerveződési formában rejlő előnyöket, kitérve annak hálózati modelljére is. Példaként hozza a 2012. március 4-én, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megalakult önkéntes polgári védelmi szervezetet, amely több alkalommal is bizonyította polgári védelmi képességét: szerepet vállalt a 2013-as dunai árvízi védekezésben, a HUNOR 2013. októberi minősítő gyakorlatán, a 2014. évi Fővárosi és az Országos Katasztrófavédelmi Ifjúsági Versenyen, és a Végvár 2014 megnevezésű NKE Közös Egyetemi Gyakorlaton is. (Endrődi I., 2015)

Települési szintek

A katasztrófák elleni védekezés e szerveződési formája, a megoldást igénylő probléma szintjéhez való közelsége okán, az Európai Unió prioritása, a szubszidiaritás elvének irányvonala alapján végzi feladatát. A szubszidiaritás elvének célja az EU és polgárai közelítése a helyi szintű fellépés garantálásával, amennyiben az szükségesnek bizonyul, ami viszont nem jelenti azt, hogy a fellépést mindig a polgárokhoz legközelebbi szinten kell végrehajtani. Ezen megközelítés alapján a települési mentőcsoportot tekintem a védekezés lakossághoz való legközelebbi szintjének, kijelentve ezzel, hogy az állampolgárok egyéni beavatkozásának hatékonysága már nem értelmezhető.

A védelmi követelmények helyi szintű megteremtése fokozza az ott élő állampolgárok biztonságérzetét, és jelentősen mérsékeli a következmények okozta károk

mértékét. A települési önkéntes szervezetek szakfeladata, felszerelési, technikai be-
rendezései elsősorban a település katasztrófavédelmi veszélyeztetettségének megfe-
lelően kerülnek meghatározásra, a helyi lakosság, valamint a létfenntartáshoz szük-
séges anyagi javak védelme érdekében. Megalakítása biztosítja a védekezés tervez-
hetőségét a települést veszélyeztető hatások következményei ellen.

Hornyacsek Júlia erről így ír: *„Helyi szinten a települések védelmi (polgári védelmi, katasztrófavédelmi) feladatai alapvetően a települések veszélyeztetettségétől függenek, de befolyásolják azokat a védelem területeivel és feladataival kapcsolatos különböző jogszabályi rendelkezések és előírások is.”* (Hornyacsek J. 2010)

Hazánk domborzati és lefolyási viszonyai miatt az ország területét gyakori, nagy területi kiterjedésű elöntések veszélyeztetik. Az ár és belvízvédelem kiemelt helyzete eredményeképpen, a megalakuló települési polgári védelmi szervezetek többségben – a járási szervezetek megalakítási céljához hasonlóan – alapvető, vagy elsődleges feladatként a vizek kártételei ellen való védekezés kerül megjelölésre.

A minősítési eljárás

Cseffó Károly megfogalmazása szerint *„... gyakorlatok szervezésével megvalósuló általános célként megfogalmazható, hogy a katasztrófavédelmi feladatokkal rendelkező szervezeteknek készen kell állniuk a beavatkozásra, a katasztrófák kezelésére, életmentésre, a károk csökkentésére, a lakosság tájékoztatására, a társadalmi és szakmai kommunikációra”.* (Cseffó K. 2013)

A minősítési eljárás célja bizonyítani azon képességek meglétét, melyek a kárhelyszínen való beavatkozás sikerének záloga. Itt kerül vizsgálat alá a szervezetek felszereltsége, szakmai felkészültsége, problémamegoldó és együttműködési képessége. A települési önkéntes polgári védelmi szervezet minősítése katasztrófavédelmi kirendeltség vezetőjének koordinációjában, riasztási és rendszerbeállító gyakorlat keretében történik. A riasztási gyakorlatrész célja a polgári védelmi szervezet tagjai készenlétének és felkészültségének, riaszthatóságának, bevetettségének ellenőrzése, valamint személyes adatainak egyeztetése. A rendszerbeállító gyakorlatrész egy előre kidolgozott scenárió alapján, valós mozzanatok végrehajtása, ahol a fő cél a veszélyhelyzet-kezelési képesség fejlesztése, az erők-eszközök átcsoportosításának begyakorlása, az átcsoportosítások valós lehetőségeinek, és a feladatok időbeli megvalósíthatóságának vizsgálata, valamint a védelmi igazgatási célú infokommunikációs eszközök alkalmazásának gyakoroltatása.

A rendszerbeállító gyakorlat elemeinek bemutatása

Az itt végrehajtásra kerülő feladatrészeket Hajdú-Bihar megye egy településén végrehajtott minősítő gyakorlattal modellezem. A BM OKF egységes online központi adatszolgáltató program Hajdú-Bihar megyei Polgári Védelmi adatszolgáltatása alapján a megyében 440 fő taglétszámmal, 28 települési önkéntes mentőcsoport működik, 2015. április–október időszakban 21 települési mentőcsoport (287 fő) hajtott végre rendszerbeállító gyakorlatot, megfelelt minősítést kapva.

Mivel a települési önkéntes polgári védelmi szervezetek vízkár elhárítási szakfeladataira alakultak meg, a gyakorlatokat az árvíz elleni védekezés témájában hajtották

végre, különös tekintettel a nyúlógát, a bordás megtámasztás, valamint a buzgár elleni védelem kiépítésére, illetve a település árvízi védekezésben várható körülményekre – a helyi védekezésért felelős hivatásos hazai szervek bevonásával való felkészülésre.

A gyakorlatok alapbeállítása szerint az elmúlt hetek rendkívül csapadékos időjárásának következtében egy feltételezett folyó vízszintje kritikusan megemelkedett. Mivel az elkövetkező időszakban is jelentős mennyiségű csapadék várható a vízgyűjtő területekre, így a hidrológiai előrejelzések LNV (Legnagyobb Víz), a vizsgált évig bezárólag előforduló legmagasabb jégmentes vízállás közeli tartós vízállás kialakulását jelzik. A várható helyzetre való tekintettel, mely jelentősen a mértékadó vízszint fölé emeli a vízállást, a feltételezett kárhelyszín térségében tartósan nagy vízterhelésnek lesz kitéve a védmű. A magasság-hiányos szakaszok bevédésére, és a várható vízterhelés kivédésére ideiglenes védművek építése válik szükségessé, mely adott települési önkéntes mentőcsoport, valamint a hivatásos állomány közreműködését igényli.

A gyakorlatok során megjelenő feladatok összefoglalása, a 6/2013. (X. 31.) BM OKF főigazgatói utasítás 9. számú melléklete alapján a műveleti bázis, az infokommunikációs kritériumok, a felderítés, a kárhelyszíni együttműködés, a logisztika és az egészségügyi biztosítás területek tekintetében végezhető el.

Műveleti bázis

A műveleti bázis feladata az információáramlás biztosítása, közlések kiadása, jelentések, visszajelzések fogadása, értékelése. Ezen felül a szakmai irányítás, a kapcsolattartás a mentést irányító, vezető szervekkel, a mindenoldalú biztosítás megszervezése.

A Katasztrófavédelmi Műveleti Szabályzatban foglaltak alapján a vezetés feladata az hatékony munkavégzés mind objektív, mind szubjektív területen megjelenő feltételeinek megteremtése.

Tekintve, hogy a bekövetkezett eseményeket, a kiadott intézkedéseket és a végrehajtott feladatokat a vezetési komponens kijelölt felelősei időrendben folyamatosan rögzítik, a rendszerbeállító gyakorlat feldolgozásában, a bázison vezetett műveleti napló, mint elsődleges forrás szolgáltat információt.

Infokommunikációs kritériumok

Az infokommunikációs kritériumok tekintetében a csapatnak biztosítani kell a belső, csapattagok közötti kommunikációt, illetve a külső, kárhelyi kommunikációt. A kritériumnak való megfelelés egyrészt az információ átadásának szaknyelvi alapjait, másrészt eszközellátottságát foglalja magába.

Az együttműködő csoportok, személyek közötti hatékony munkamegosztás alapfeltétele az azonos ismeret elemeinek azonos szókészlettel történő megjelenítése, így a közös szakterminológia ismerete, illetve a lakosság felé való közérthető, és átlátható tájékoztatás képességének megléte és folyamatos fejlesztése alapvető követelmény.

Az önkéntes polgári védelmi szervezetek eszközellátottságát vizsgálva megállapítható, hogy EDR-rádióval nem rendelkeznek, így gyakorlatokon a mentőcsoportok tagjai csak a mobil telefonhálózat biztosította kommunikációs háttérre tudnak támaszkodni, amely technológia elégségesen biztosíthatja a beavatkozók közötti,

illetve a beavatkozók és a vezetési pontok közötti kommunikációt, a pontos információ megosztást. A kommunikáció elősegítése érdekében a területileg illetékes Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Egységes Digitális Rádió-távközlő (EDR) rendszerét használhatják, az MKI által biztosított EDR-rádióval. A mentőcsoportok állománya az EDR-rádiók kezelését, használatának szabályait, a Katasztrófavédelem kezelésében lévő virtuális magánhálózat, az 52-es VPN forgalmazási szabályait az előzetes elméleti képzés során kell, hogy elsajátítsa.

Az EDR-rádiótámogatás külső forrásból történő biztosításának kérdése felvetésével a Rádiós Segélyhívó és Infokommunikációs Országos Egyesület 2015. évi munkatervében is találkozunk, ahol megoldásként a korszerűsített, URH és RH vezeték nélküli kommunikáció előkészítésében ad megoldási lehetőséget.¹

Felderítés

A felderítés, az információgyűjtés a csapat veszély/kockázat értékelésének alapja. A beavatkozás az egészségkárosító körülmények, elektromosság, környezeti károk, másodlagos veszélyek feltérképezését követően kerülhet végrehajtásra.

A felderítést a mentőcsoport parancsnoka a csoportparancsnok(ok)kal, a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság szakembereivel, valamint a hivatásos állománnyal közös végrehajtásban végzik.

Kárhelyszíni együttműködés

Árvízi védekezési műveletek során kiemelt fontossággal bír a veszélyhelyzeti koordináció, a kárfelszámolásában való közreműködés a hatóságokkal.

Szternák György véleménye szerint „...a katasztrófavédelem átfogó rendszerében meghatározó jelentőségűek a szervezeti formák és a tevékenységek, valamint az ezek között meglévő összhang és együttműködési képesség”. (Szternák Gy. 2007) Így a polgári védelmi feladat ellátására, valamint az emberi élet mentésére önkéntesen létrehozott civil szerveződéseknek az állami beavatkozó szervezetekkel való együttműködését rendszerben kell szemlélünk, ahol a speciális képességek, hozzáadódva a hivatásos katasztrófavédelmi szervek védekezési képességeihez, eredményezik a katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásainak hatékony kivédését.

Muhoray Árpád meglátása alapján az összhangot megteremteni képtelen szervezetek a feladat végrehajtás során elérik azon állapotot, ahol „...a rendszer elemei – a zavaró hatások felerősödése miatt – képtelenek folyamataikban saját kapcsolódó szervezeteikkel összhangban működni, melynek következtében a rendszer felbomlik”. (Muhoray Á. 2002) A gondolatmenetből következően, a katasztrófák káros hatása ellen való sikeres védekezés alapfeltétele a részt vevő szervezetek kárterületi egyenszilárdsága, melyet a megfelelő szabályzási háttér, a képzési és képzettségi követelményrendszer, valamint az ezeknek való maradéktalan megfelelés biztosít.

---

1 RSOE. Munkaterv, 2015. www.rsoe.hu/documents/RSOE_2015_Munkaterv_tervV1OE.pdf
(Letöltés ideje: 2015. 11. 26.)

A kárhelyszíneken egyrészt szakmai feladatok, különböző vízkár elhárítási módszerek alkalmazása, nyúlógát, bordás megtámasztás, valamint buzgár ellenei védelem építése, másrészt működési feltétel biztosítási feladatok, úgy, mint egészségügyi ellátás, vezetési pont és bázisépítés jelentkeznek. Az elméleti felkészítés során külön figyelmet kell fordítani a munkavédelmi szabályok, a kárterületi magatartási szabályokra megismertetésére. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv állományának, illetve a vízügyi igazgatóság területileg illetékes szakaszmérnökség munkatársainak gyakorlatok végrehajtásába való bevonása elengedhetetlen, mivel a feladatok együttműködésben való végrehajtásra biztosítja a kárhelyszíni egyenszilárdság megvalósulását. A mentőcsoportok állománya előzetes elméleti és gyakorlati felkészítésben kell, hogy részesüljenek a közreműködő szervekkel való együttműködés módjáról.

Logisztika háttér biztosítása

A mentőcsoportoknak biztosítani kell a munkavégzéshez szükséges anyagokat, szakfelszereléseket, illetve az utánpótlás, ellátás képességét.

A Tóth–Horváth szerzőpáros cikkében leírtak szerint „...a katasztrófa-elhárítás logisztikai rendszerének célja a katasztrófák elleni védekezés feladatainak végrehajtásához szükséges erőforrások tervezése, a humán, az anyagi, a technikai, feltételek biztosítása, valamint a felhasználás szervezése, koordinálása a megelőzés, a védekezés és a helyreállítás során”.

(Tóth R. – Horváth Z. 2009)

A települési önkéntes polgári védelmi szervezetek nem minden esetben rendelkeznek valamennyi, a védekezéshez szükséges felszereléssel. A beavatkozáshoz szükséges védekezési anyagokak, eszközök biztosításában a katasztrófavédelemnek, a településeknek és a vízügyi igazgatóságnak kell segítséget nyújtania. A mentőcsoportok tagjainak és felszereléseinek szállítására saját eszközök, illetve a települési polgármesteri hivatal által biztosított eszközök kerülnek igénybevétele. Települési gyakorlathoz gyülekezőhelyek berendezése az adott település szerinti polgármesteri hivatal épületeiben kerül biztosításra, így az önkéntes szervezeteknek ebben a kérdésben nem kell eredményességet felmutatni. A táborhelyeken ki kell jelölni az elsősegélynyújtó helyeket, illetve dohányzó helyeket, a beavatkozás kezdetétől folyamatosan biztosítani kell a higiénés feltételeket (tisztálkodó hely, étkezési hely, illemhelyek).

Az ellátást a logisztikai komponens a települési polgármesteri hivatalok közreműködésével biztosítja. A gyakorlatok utolsó fázisában a feladatvégzés után az eszközök karbantartását minden esetben haladéktalanul el kell végezni.

Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítási terület feladata, az orvosi ellátás, elsődleges ellátás, sürgősségi betegellátás, egészségügyi szűrés biztosítása a csapattagok számára.

A mentőcsoportok egy-egy tagja rendelkezik elsősegély-nyújtó előképzettséggel, illetve a helyszínen készenlétben kell, hogy tartsanak súlyos sérültek ellátására, stabilizálására is alkalmas felszerelést. Az egészségügyi komponenseknek fel kell készülni a társszervek állományának egészségügyi biztosítására is, illetve amennyiben a gyakorlat indokolja, a helyszínen további egészségügyi biztosítást kell készenlétben tartani.

Összegzett következtetések

A katasztrófák káros hatásai elleni védekezés minden közösség alapvető érdeke, melynek során az önkéntes polgári védelmi szervezetek szakmai felkészültsége, speciális felszerelése kiegészíti a hivatásos katasztrófavédelmi erőket, erősíti a lakosság életének és anyagi javainak védelmét. Kárterületi beavatkozásban azon szervezetek vehetnek részt, akik a Nemzeti Minősítés Rendszerben foglaltak szerint a minősítési eljárásban sikeres vizsgával arra jogosultságot szereznek.

A szervezet felkészültségét, védekezésbe bevont erővel való hatékony együttműködési képességét bemutatni hivatott, a minősítéshez kapcsolódó rendszerbeállító gyakorlat jogi alapját a 85/2014. BM OKF Intézkedés, a kiképzési szabályzat, és a mindenkor hatályos BM OKF főigazgatói utasítások és intézkedések adják. A minősítés egységességét a *Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről* szóló 6/2013. (X. 31.) BM OKF utasítása 3. számú melléklete: a Szervezeti és Műveleti Irányelv biztosítja. A szabályzók köre lefedi az önkéntes polgári védelmi szervezetek működésére, rendszerbeállítására vonatkozó előírásokat. Ugyanakkor aktualizálást igényel a települési szint nevesítése, illetve a minősítő eljárási feladatok erő-eszköz kapacitáshoz való igazítása.

Mivel a települési önkéntes mentőcsoportok beavatkozó eszközellátottsága nem minden esetben biztosított, a rendszerbe állító gyakorlatok, illetve a beavatkozás minőségének javítása, fejlesztése elengedhetlenné teszi az egységesített felszerelésük rendelkezésre állásának település szintű biztosítását, és az önkormányzati eszközök igénybevitelét szabályzó eljárásrend kidolgozását, pontosítását. A szervezetek infokommunikációs háttérének biztosítása jelen helyzetben csak külső támogatással oldható meg, jogállásuk EDR rádió saját eszközparkban való tárolását nem teszi lehetővé. Ezen a téren megoldási lehetőségként jelenhet meg az URH és RH vezeték nélküli kommunikáció előkészítése.

A témában megjelent releváns szakirodalom átfogóan vizsgálja a mentőszervezetek minősítési eljárását, a gyakorlatok feladat végrehajtását, ugyanakkor a 2014-től egyre nagyobb számban megalakuló települési mentőcsoportok katasztrófavédelmi rendszerben való szerepének betöltése tekintetében további vizsgálatok szükségessége mutatkozik. Ezen kutatások, és a kapcsolódó felsőoktatási képzések hátterét Magyarországon a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen Katasztrófavédelmi Intézete biztosítja. (Bleszity J. – Kátai-U. L. 2014; Kátai-U. L. 2014)

FELHASZNBLT IRODALOM

- Bleszity János – Kátai-Urbán Lajos (2014): Подготовка специалистов в области промышленной безопасности в Венгрии. POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA 11:(2) pp. 53–58.
- Cseffó K. (2013): A kárhelyszíni beavatkozás során közreműködő szervezetek együttműködésének vizsgálat. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013.
- EC DG: Study on the impacts of the developments of certain aspects of EU disaster risk management. (2011) <http://bookshop.europa.eu/en/study-on-the-impacts-of-the-developments-of-certain-aspects-of-eu-disaster-risk-management-pbK0213122> (A letöltés ideje: 2015. 01. 28.)

- EC DG (2015): Civil Protection Report.
www.bookshop.europa.eu/en/civil-protectionpbKR0115282?CatalogCategoryID=noMKABstMNYAAAEjiZEY4e5L (A letöltés ideje: 2015. 09. 12.)
- Endrődi I. (2012): A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe az új katasztrófavédelmi törvény alapján. Védelem Online: Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár, XIX, 11–19.
www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf (A letöltés ideje: 2015. 01. 10.)
- Endrődi I. (2013): A katasztrófavédelem feladat-, és szervezetrendszere. Budapest, 2013. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet
- Endrődi I. (2015): Polgári Védelmi Tudományos problémák kutatási eredményeinek összefoglalása. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015.
- Hornyacsek J. (2010): A települési védelmi képességek a katasztrófa-kihívások tükrében. Budapest. „Biztonságunk érdekében” Oktatási- és Tanácsadó Tudományos Egyesület, 2010.
- Kátai-Urbán Lajos (2014): Handbook for the Implementation of the Basic Tasks of the Hungarian Regulation on „Industrial Safety”. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 73 p. (ISBN 978-615-5491-70-2)
- Muhoray Á. (2002): A katasztrófavédelem irányítási modelljének vizsgálata. Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002.
- Teknős L. – Csepregi P. – Endrődi I. (2014): Felsőoktatási intézmények önkéntes mentőszervezeteinek jelentősége, helye, szerepe a katasztrófavédelem rendszerében. Hadtudomány 2014. évi elektronikus lapszám, 155–168. www.mhht.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/12_TEKNOS_CSEPREGI_ENDRODI.pdf (A letöltés ideje: 2015. 10. 10.)
- Tóth R. – Hornyacsek J. (2008): Gondolatok a katasztrófa-elhárítás logisztikai kérdéseiről. Polgári Védelmi Szemle, 1 (2008), 88–99. www.mpvsz.hu/letoltes/pvszemle/pv2008_1.pdf (A letöltés ideje: 2015. 09. 15.)
- Tóth R. – Horváth Z. (2009): A logisztikai támogatás helye, szerepe a hazai katasztrófavédelem rendszerében. Polgári Védelmi Szemle, 1 (2009), 146–163. www.mpvsz.hu/letoltes/pvszemle/pv2009_1.pdf (A letöltés ideje: 2015. 03. 28.)
- BM OKF egységes online Központi Adatszolgáltató Program.
www.adatszolgáltatás.kit.katved.gov.hu/kap/ (A letöltés ideje: 2015. 10. 26.)
- Rádiós Segélyhívó és Infokommunikációs Országos Egyesület 2015. évi Munkaterve.
www.rsoe.hu/documents/RSOE_2015_Munkaterv_tervVIOE.pdf (A letöltés ideje: 2015. 11. 26.)
- Szternák Gy. (2007): Valós veszély: a természeti katasztrófák és következményeik. Védelem Online: Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár, XIII (2007), 1–7.
www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan53.pdf (A letöltés ideje: 2014. 01. 15.)

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 131 (2011), 32252–32298.
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 1. számú melléklet 34. (e). Magyar Közlöny, 19 (2012), 1378–1387.
2013. évi CXCVII. törvény egyes törvényeknek a katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának növelésével összefüggő módosításáról. Magyar Közlöny, 193 (2013), 82720–82734.
- 6/2013. (X. 31.) BM OKF Főigazgatói Utasítás a Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről. Hivatalos értesítő, 53 (2013), 19856–19898.
- 118/2011. (X. 31.) BM OKF Főigazgatói Intézkedés a Katasztrófavédelmi Művelési Szabályzat kiadásáról, 1. számú melléklet.
www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?paiged=tuzoltas_belső_szabalyozok (A letöltés ideje: 2015. 09. 25.)
- 85/2014. BM OKF Intézkedés a BM OKF Kiképzési Szabályzatának kiadásáról.
www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=szervezet_jogszabaly (A letöltés ideje: 2015. 10. 15.)

A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője

2015. október 13-án jeles eseményre került sor Nemzeti Közszerológati Egyetem Ludovika téri kampuszának dísztermében: fennállásának 25. évfordulóját ünnepelte a Magyar Hadtudományi Társaság, amely az évforduló alkalmából tartotta jubileumi közgyűlését és szervezett tudományos konferenciát hagyományos partnereivel, az MTA Hadtudományi Bizottságával és a Nemzeti Közszerológati Egyetemmel. A tanácskozás a Napjaink hadtudománya című rendezvénysorozat láncolatába illeszkedik. A rendezvény keretében köszöntötték a Társaság még akív alapító tagjait, akiket az erre az alkalomra készített emléklappal ajándékozott meg az elnökség. A megnyitót és a köszöntések után elhangzott előadások felidéztek az elmúlt negyedszázad emlékezetes pillanatait, méltatták a hadtudomány művelése érdekében tett erőfeszítéseket, illetve körvonalazták a hadtudomány és a Társaság előtt álló kihívásokat.

*Fennállásának 25. évfordulóját ünnepelte
a Magyar Hadtudományi Társaság
a Nemzeti Közszerológati Egyetem Ludovika téri kampuszának dísztermében*

Megnyitó

A Magyar Hadtudományi Társaság elnöksége nevében és megbízásából köszöntöm a közgyűlés résztvevőit, egész tagságunk nevében pedig köszöntöm meghívott vendégeinket, a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar, a Belügyminisztérium, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és az MTA Hadtudományi Bizottsága, továbbá a partnerszervezetek képviselőit, minden kedves vendégünket. Köszönjük, hogy elfogadták a meghívást és tagjainkkal együtt ünneplik a Magyar Hadtudományi Társaság megalapításának 25. évfordulóját.

1990 nevezetes év volt a magyar történelemben, sok emlékezetes eseménnyel. Hogy csak az egyik leglényegesebbet említsük, 1990. március 15-én – nevében is – újjászületett a Magyar Honvédség. Partnerszervezeteink között is akadnak olyanok, amelyek alapítására 1990-ben került sor, többek között megalakult a Honvéd Hagyományörző Egyesület, a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. És 1990 őszén megalakult a hadtudomány fejlesztéséért, eredményeinek terjesztéséért érdemben tenni akaró hadtudósok szervezete, a Magyar Hadtudományi Társaság.

Ez a jelentős esemény nem történt előzmények nélkül. Idéznék a Hadtudomány most elkészült és mai közgyűlésen megjelenteknek átadott jubileumi számának Születésnap-i köszöntő című cikkéből: „A magyar tisztikarban, különösen a tudományos képzésben részesült tisztekben, a katonatudósokban mindig élt a vágy, hogy a magyar katonai tapasztalatok elemzéséhez, a honvédelem témakörében felmerült kérdésekhez kapcsolódó gondolatainknak, kutatási eredményeinknek, a tudományos elemzésekéből levont következtetéseinknek hangot adjanak. Részükről vetődött fel a gondolat a nyolcvanas évek elején, hogy gondolataik kifejtéséhez, bizonyos értelemben az önmegvalósításhoz szükség lenne egy fórumra, egy eszmecserének is alkalmat biztosító intézmény, szervezet létrehozására. A gondolatot tett követte: 1983 őszén az akkori Magyar Néphadsereg Múvelődési Házában megalakult a Hadtudományi Klub. A közel ötvenfős önkéntes szervezet – Ács Tibor ezredes hadtörténész ajánlatára – felvette a 19. század kiemelkedő hadtudósának, Kiss Károlynak a nevét. A klubban folytatott beszélgetések vissza-visszatérő kérdése volt, hogy a hadtudománynak – a »civil« tudományterületekhez hasonlóan – miért nincs jogi státusszal felruházott egyesülete, szervezete, szövetsége vagy társasága. Az aktív klubélet elvezetett a következő logikus lépéshez: a Kiss Károly Hadtudományi Klub hivatalosan is kezdeményezte a Magyar Hadtudományi Társaság megalapítását. Elképzelésük szerint a leendő társaságnak elő kell segítenie a tudományos tevékenység bevált módszereinek, benne a nemzetközi tapasztalatoknak a közzétételét és elterjesztését, az idősebb és fiatalabb kutatói nemzedékek együttműködését, a honvédelem ügyének támogatását a (had) tudomány eszközeivel, a magyar katonai hagyományok megőrzését, a hadtudomány iránt érdeklődők széles körének megszervezését, számukra megnyilvánulási lehetőségek biztosítását. Ilyen

előzmények után alakult meg 1990. október 13-án a Magyar Hadtudományi Társaság, az alakuló ülésen 130 fő jelent meg. Eddig az időpontig összesen 176 fő írta alá a belépési nyilatkozatot, őket tekintjük – joggal – a Hadtudományi Társaságalapító tagjainak.” Eddig az idézet, amelyből több dolog is kiderül. Először: a jelenleg is létező és tevékenykedő Kiss Károly Hadtudományi Klub volt a Társaság jogelődje. Megtartása, működtetése a hagyományok tiszteletét mutatja, ami Társaságunk pozitív vonása. Másodsor: a Hadtudomány 2015. évi 3–4. összevont száma nem egy a sok közül, hanem – már külső megjelenésében is – lényegében a 25 éves jubileumnak szentelt különszám. Ezért is tartottuk indokoltnak, hogy a jelen közgyűlésünkön megjelent tagjaink, ugyanúgy, mint meghívott vendégeink ma kézhez kaphassák. Harmadsor: azok az elképzelések, amelyek 25 esztendővel ezelőtt a Társaság tevékenységére, rendeltetésére, profiljára vonatkozóan körvonalazódtak, maradéktalanul meg is valósultak, illetve folyamatosan jellemeznék bennünket. Negyedsor: a Magyar Hadtudományi Társaság megalapításáig, 1990. október 13-áig 176 fő írta alá a belépési nyilatkozatot, ők az alapító tagok. Büszkén jelentjük a közgyűlésnek, hogy közülük több mint harminc jelenleg is aktív tagja a Társaságnak.

Folyóiratunk jubileumi számának nem elhanyagolható fejezete a Kronológia névre hallgató eseti rovat, mintegy kétéves kollektív munka eredménye. Ez lényegében a Hadtudományi Társaságot mutatja be a tények és a számok tükrében.

Az intéző bizottság 2013 tavaszán kezdeményezte egy kronológiai áttekintés összeállítását, amely a Magyar Hadtudományi Társaság életének és tevékenységének különböző aspektusait foglalná össze a kezdetektől napjainkig. A Kronológia felkerült a honlapra, illetve egy facebook-csoport alakult, kifejezetten azzal a céllal, hogy minden MHTT-tagnak, minden érdeklődőnek módja legyen kiegészíteni, bővíteni, korrigálni.

Az elnökség támogatta a kezdeményezést. Kifejezésre juttatta azt a véleményét is, hogy meg kell menteni az ismeretszilánkokat az utókor számára, mert az egyes ember emlékezete véges, és még a közös emlékezet is kopik az idő múlásával. Az elnökség azt az álláspontot alakította ki, hogy a Kronológia készüljön el a Társaság megalakulásának 25. évfordulójára és kerüljön bele a Hadtudomány jubileumi számába. Az elnökség határozatát végrehajtottuk.

A kronológia kapcsán ismét idekvánkozok egy megjegyzés. Társaságunk egyik – tartalmi – jelmondata így hangzik: több gyakorlatot az elmélethez, több tudományt a gyakorlatba. Van azonban egy másik, jelszavunk is: megőrizni és megújulni. Néhány szót ez utóbbiról! A kronológia a múltat, az abból megőrzendő elemeket gyűjtötte csokorba, de nem befejezett alkotás. Már csak azért sem, mert – eltekintve a jövőbeni, majd bekövetkező eseményektől, amelyek szintén szerves részét fogják képezni – nem teljes, nem tartalmaz minden szempontot, helyenként hiányosak az adatsorok. Az ahhoz fűzött, nagyon is a jövőbe mutató megjegyzésben azt kérjük, hogy minden tagunk tekintse sajátjának, javítsa, korrigálja, egészítse ki, pótolja a hiányzó adatokat, természetesen a szerkesztőség segítségével. Így alkot a múlt és a jövő szerves egységet, a nemes gondolat szellemiségét kifejezi egyébként közgyűlésünk címe és tematikája is.

Egy másik észrevétel az úgynevezett központi rendezvényeinkhez kapcsolódik. Mint nagyon sokan tudják, ezeket a központi rendezvényeket, tudományos konferenciákat 2009 óta a Napjaink hadtudományja összefoglaló címmel rendezzük, mégpedig kivétel nélkül szoros együttműködésben két partnerünkkel, két társszervezővel: a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel és az MTA Hadtudományi Bizottságával. Esetenként más együttműködő partnereket is bevonunk. Jelen közgyűlés és konferencia ezen sorozat tizedik tagja. Az élet azonban nem áll meg, már most tervezzük a 2016. év konferenciáit. Olyan témákat latolgatunk, mint az

információs hadviselés és a hadtudomány kapcsolata, vagy az orosz–ukrán konfliktus hatása az európai biztonságra.

Az élet azonban semmilyen vonatkozásban nem áll meg, néha siettet, máskor késleltet bennünket. Hónapokkal ezelőtt felmerült egy gondolat testvérszervezetünk, a Magyar Rendészettudományi Társaság részéről: ez év szeptemberében a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társasággal karöltve szervezzünk egy konferenciát a minősített időszakok jogi hátteréről. A menekültáradat által kiváltott eseménysor arra készítetett bennünket, hogy lassítsunk. Ma még nehéz lenne megalapozottan elemezni, kiforrott véleményt alkotni a jogrendben bekövetkezett módosulásokról, a válság által kikényszerített válaszlépésekről, az Európai Unió egészének szükséges és lehetséges reagálásáról. Ma úgy látjuk, hogy az év végéhez közel, vagy esetleg a jövő év elején lehetne célszerű egy ilyen konferencia megszervezésének kérdésére visszatérni.

Térjünk vissza még a „megőrizni és megújulni” jelszóhoz. A megújulás, az újítás jegyében ez alkalommal előzmények nélküli lépésre szántuk el magunkat: jubileumi emlékérmet készítettünk. Nem titok, hogy ezt az emlékérmet az alapítók fogják ma (illetve ha ma nem tudott megjelenni körünkben, akkor a közeljövőben) megkapni, akik annak idején ott bábáskodtak a Magyar Hadtudományi Társaság születésénél és ma is aktív tagjai a Társaságnak. Ugyancsak átadjuk ezt az érmet néhány olyan szervezeteket képviselő személynek, akik kiemelkedő mértékben tevékenyen támogatják működésünket. És az sem titok, benne van a közreadott programban, hogy ez az érme a szünetben megvásárolható.

A megelőző években általában a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szenátusának a Tudomány Napja alkalmából tartott ünnepi ülésén adtuk át a Hadtudományi Társaság legnagyobb elismerését, a Tanárky-díjat. Az utóbbi években erre nem volt mód, így, közeledve a Tudomány Ünnepehez, azt most a közgyűlésen adjuk át. Örömlőnkre szolgál, hogy a Társaság javaslatára és felterjesztésére a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium által a hadtudomány művelésében elért sikerek alapján adományozott elismerések is most kerülnek átadásra.

Az elmondott gondolatok jegyében nyitom meg közgyűlésünket és egyben tudományos konferenciánkat. Alapító tagjainknak megkülönböztetett tisztelettel kívánok jó egészséget, és azt, hogy a jövőben is töretlenül folytassák tudományos tevékenységüket mindannyiunk hasznára és okulására. A konferenciának kívánok eredményes munkát, a jubiláló Hadtudományi Társaságnak pedig minden jelenlévő nevében további sikeres évtizedeket.

Király László
az MHTT alelnöke

A Magyar Hadtudományi Társaság tőrzstagjai¹

N É V	S Z A K O S Z T Á L Y
Alabér László	Geoinformációs
Ács Tibor	–
Bencsik István	Védelemgazdasági
Bognár Károly	Biztonságpolitikai
Csabai Károly	Biztonságpolitikai
Csatári Sándor	Haditechnikai
Fórizs Sándor	Határőr
Geller István	Haditechnikai
Gion Béla	Védelemgazdasági
Godó Ágnes	Hadtörténelmi
Gubicza József	Határőr
Hajma Lajos	Biztonságpolitikai
Héjja István	Kiss Károly Hadtudományi Klub
Jászay Béla	Védelemgazdasági
Kádas Géza	Biztonságpolitikai
Kende György	Tüzér
Kiss Jenő	Biztonságpolitikai
Kónya József	Határőr
Kovács Sándor	Légierő
Kriston István	Vegyivédelmi
Kurucz István	Légierő
Mészáros Gyula	Légierő
Mórocz Lajos	Biztonságpolitikai
Nagy Pál	Elektronikai
Németh Károly	Védelemgazdasági
Németh Miklós	Légierő
Opál Sándor	Belügyi
Seebauer Imre	Szárzaföldi
Szabó József	Légierő
Szenes Zoltán	Biztonságpolitikai
Turák János	Védelemgazdasági
Turcsányi Károly	Haditechnikai
Várhegyi István	Elektronikai
Várhelyi István	Védelemgazdasági
Vasvári Tibor	Védelemgazdasági

---

1 A Magyar Hadtudományi Társaság azon alapító tagjai, akik ma is tagok.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem rektorának köszöntő levele

*Dr. Nagy László DSc. ny. ezredes
Magyar Hadtudományi Társaság Elnöke részére*

*Tisztelt Ezredes Úr!
Tisztelt Ünneplő Közönség!*

A Magyar Hadtudományi Társaság 25. jubileumi, ünnepi közgyűlésére szóló meghívást köszönettel megkaptam. Sajnos állami, egyetemi feladataim nem teszik számomra lehetővé, hogy jelen lehessen az ünnepi közgyűlésen, ezért ilyen formában, ezen levélben tudom köszönteneni a Magyar Hadtudományi Társaságot és az ünneplő közönséget. Külön megtiszteltetés, hogy a megújult, egykor M. K. Honvéd Ludovika Akadémia, ma a Nemzeti Közsolgálati Egyetem díszterme adhat otthont ennek a jeles eseménynek, mert úgy gondolom, hogy nincs méltóbb helyszín Hazánkban, melyben a hadtudományt érintő tanácskozás folyhatna.

Örömmel olvastam, hogy a konferencia az idei évben a „Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője” címmel kerül megrendezésre. Ha körülnézünk a világban, vagy épp Hazánk határaitra és szomszédos országainkra tekintünk, akkor nem lehet kétségünk afelől, hogy napjainkban is bőséges feladat áll a honvédelem előtt. Ez azt is jelenti, hogy a mindkori hadtudomány előtt is számos kihívás áll, ezért a tudományos közösségeknek kiemelt fontos szerepük lehet az aktuális tudományos eredmények megvitatásában, hasznosításában.

Őszintén remélem, hogy a Magyar Hadtudományi Társaság példaértékű munkája továbbra is betölti ezt a nemes küldetést, és sikeres tevékenysége aktívan hozzájárul a hadtudomány fejlesztéséhez.

Ebben a reményben kívánok Önöknek a mai napra értékes tanácskozást, a Társaság további munkájához pedig sok erőt és kitartást!

Budapest, 2015. október 9.

Üdvözlettel

Prof. Dr. Patyi András
egyetemi tanár

Szabó József

A Hadtudományi Lexikonról

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.92

Amikor 1990. december 4-én megalakult a Magyar Hadtudományi Társaság, engem az elnökhelyettesi funkció betöltésével tisztelt meg a közgyűlés. A vezetőség megalakulását követően, elég sok problémát kellett megoldani, de rövidesen kiderült, hogy a hadtudomány fogalomtárát is célszerű lenne megalkotni. E feladat megfogalmazása tőlem származott, így kézenfekvő volt a döntés, hogy akkor vegyem kézbe a címszavak és a szócikkek gyűjtését, s készüljön el a Hadtudományi Lexikon. Szerencsémre, röviddel ezt megelőzően került sor, vezetésemmel a kétkötetes Repülési Lexikon elkészítésére, így volt etalon, amely alapján kialakult az elképzelés a munkafolyamat beindítására.

A Hadtudományi Lexikon az 1990-es évek első felében készült, amikor még hazánk nem volt sem a NATO, sem az Európai Unió tagja. A Lexikonban ugyan néhány olyan szócikk is megjelent, amely már a nyugati terminológia körében volt elfogadott, de korántsem tartalmaz minden fogalmat, amelyet ma már tartalmaznia kellene. Így tehát célszerű lenne egy harmadik kötetben összefoglalni a hiányzó szócikkeket.

A lexikon, egy bizonyos szakterület fogalomtárát magában foglaló, s azokat címszavak szerint értelmező mű. Mint minden lexikonnál, a Hadtudományi Lexikonnál is vannak irodalmi és műfaji korlátok, amelyeket nem célszerű átlépni, s amelyek elsősorban a szócikkek tartalmát szabályozzák. A lexikonba nem valók a személyes tudományos írások, irodalmi esszék. A lexikoncikkek nem szótári bejegyzések, vagy képgyűjtemények. Megírásuknál szigorúan a semlegességi alapelvet kell követni, s ez elsősorban a szócikkek tartalmára vonatkozik. A szócikk nem lehet vitafórum, sem propagandakiadvány. A szócikkeket semleges nézőpontból kell megközelíteni és megírni. A különféle nézeteket igazságosan, elfogulatlanul és csak az indokolt terjedelemben kell bemutatni. Fontos az ellenőrizhetőség, és a saját kutatást tilos felhasználni. Ezen alapelvek betartása minden szócikkre vonatkozik.

A címszóról: általánosan igaz, hogy egy-egy szócikknek olyan címet (ez a címszó) kell adni, amely az adott témára a legelterjedtebben használt szó, vagy kifejezés a magyar köznyelvben. A címszó legyen egyszerű, pontos és minden esetben egyes számban használjuk, vagyis nem szerepelhetnek olyan címszavak, mint például katonák, tüzérek, repülők, tankok stb. A repülőkkel még egy probléma van: napjainkban gyakran a repülő szót már nem arra használják, aki repül, tehát élő személyre, hanem a repülőgépre. Ez helytelen, mert így sokan jogosnak érzik azt a kifejezést is, hogy repülő. Szigorúan tartsuk magunkat ahhoz, hogy repülő az, aki repül, mint ahogy úszó is az, aki úszik, vagy újságíró is az, aki újságot (is) ír. Helytelen tehát a repülő, a híradós, a mentős kifejezés, mert ezek mind azt a személyt jelölik, aki repül, aki menti az embereket, aki a hír továbbítását végzi, segíti. Valaki lehet vasutas, mert a vasút nem élőlény, motoros, mert a motor is tárgy. Sajnos, ez évtizedek óta komoly probléma, és jó lenne már rájönni, hogy mindez a magyar nyelv kigúnyolása.

Az élő személyekről szóló szócikkeknek szigorú szabályokat kell betartani, mivel azok befolyásolhatják az érintett személy életét, elhunyt személyeknél azok megítélését. Ezért a legnagyobb odafigyeléssel, körültekintéssel kell biztosítani az ellenőrizhetőség, a semleges nézőpont és a „nem saját kutatás” irányelvek betartását, különösen vitás adatok hozzáadásakor. Az élő személyekről szóló szócikkeknek kétséghatározhatatlanul megbízható forrásokon kell alapulnia, különösen abban, ami az illető személyek szakmai tevékenységéhez nem kapcsolódó, vagyis az illető személy magánéletét illeti. Személyeknél mellőzzük a jelzők használatát. Ne azt írjuk például, hogy az illető például gonosz, vagy ilyen-olyan volt, hanem soroljuk fel tetteit és azok minősítsék az illetőt. Ügyeljünk, hogy a szócikkben elfogult kijelentések ne jelenjenek meg. Egy hadvezérnél ne azt hangsúlyozzuk, hogy ilyen vagy olyan hadvezér volt, inkább írjuk azt, hogy az illetőt sokan tartják kiváló, vagy ellenkezőleg, sokan nem tartják kiváló hadvezérnek. Persze, azt is tudjuk, hogy abszolút elfogultatlanság sincs,

A források nélkül vagy forrásokkal gyengén alátámasztott, vitatható negatív vagy pozitív, vagy akárcsak megkérdőjelezhető megállapításokat el kell távolítani a szócikkből. Ezek az elvek és követelmények érvényesek minden szócikkre, amelyekben élő személyekkel kapcsolatos adatok szerepelnek.

A lexikon címszavainak szócikkekbe való öntésénél tartasuk szem előtt az egyszerűséget, a pontosságot, s ismétlem, az egyes számban való közlést. Az irányelvek betartásának célja, hogyha valaki új címszót ír, tudjon más cikkekre hivatkozni. Például a Lexikonból a *fajlagos tolóerő*, esetében lehet hivatkozni a → *fajlagos impulzus*: → *hajtómű* címszavak alatt megírt szócikkekre.

Ha az utalt címszó igényli a ragot, akkor a címszó dőlt betűvel írandó, de a ragot már álló betűkkel írjuk hozzá: → Szolgálat Szabályzatban. Ez azt jelenti, hogy az utaló címszó a *Szolgálati Szabályzat*.

A Hadtudományi Lexikon az emberi tudás egy szeletének a közreadása, s ha ezt elfogadjuk, akkor azt is el kell fogadni, hogy esetenként számunkra visszatetsző véleményeket is be kell mutatnunk. Ilyenkor sem kell feltétlenül az áltudományt tudományként elfogadni. Ilyenkor a többség véleményét célszerű bemutatni, a többségi nézőpontot hangsúlyozni, az áltudományos nézeteket pedig, kisebbségi nézőpontként kell szerepeltetni. Nem kell okvetlen az áltudományos nézetekkel kapcsolatban a szócikkben állást foglalni, inkább soroljunk fel cáfolhatatlan tényeket és érveket a többségi álláspont mellett. Azok bizonyítóbb erejűek, mint a mi állásfoglalásunk.

Ezekhez való ragaszkodás nem kizárólag a szerkesztők feladata. Jó az, ha már a szerzők előtt is tiszta a kép, s ők is ezekhez a követelményekhez tartják magukat. Az 1990-es évek elején, amikor a Hadtudományi Lexikon előkészítése folyt, a szerzők (mintegy 120 fő) jelentős részének tartottam eligazítást a szócikkek megírásával kapcsolatos követelményekről, s az volt a tapasztalat, hogy ennek eredményeként, kevesebb volt a cikkekkel a probléma.

- 1) Az utóbbi időszakban, több esetben is születet olyan döntés, hogy újabb fogalomtárat kellene készíteni. Volt olyan próbálkozás is, hogy elektronikus formában jelentetik azt meg. Nos, a jelenleg (2014 tavaszán), elektronikus formában megírt szócikkekkel nagyon sok a problémám. Én ugyan csak a szakmámhoz kapcsolódó szócikkeket néztem át, de nagyon sok szakszerűtlen

megfogalmazást találtam. (Sok a pontatlan megfogalmazás. Például: abszolút magasság nem a repülőgépek adott felszín vagy terep feletti magassága, mert ez a viszonylagos magasság. Az abszolút magasság, a tengerszint feletti magasságot jelenti.) Ezeknek a megjelentése nyomtatott formában – úgy gondolom –, végkép nem kívánatos. Kaptam ilyen anyagot ellenőrzésre, s megdöbbentően szakszerűtlen dolgokat olvashattam. Nem értem, a Hadtudományi Lexikont miért nem olvasták el? Abban számos fogalmat magyaros, szabatos megfogalmazásban olvashatták volna. Miért nem használták?

- 2) Légi elfogás – a cél felderítésétől a megsemmisítéséig minden ténykedést (rávezetést, célzást, tűzmeqnyitást, vagy rakétaindítást, megsemmisítést) magában foglal.
- 3) Légi ellentevékenységek? – csak légi ellentevékenység;
- 4) Légi felderítés – először is van a felderítés, mint gyűjtőfogalom, ennek egyik fajtája a légi felderítés;
- 5) Légi fölény – a Lexikonban részletes és pontos meghatározás van. Ez így szól: *„Az egyik fél repülőerőinek légi harc útján kivívott az a lehetősége, hogy a hadszíntéren, vagy egyes irányokban, korlátozott légtérben és korlátozott ideig szabadon tevékenykedhetnek.”* Ami az új anyagban van, pontatlan.
- 6) Repülőgép-feltöltés – üzemanyag minden olyan anyag, amely a repülőgép rendeltetésszerű felhasználásához szükséges (tüzelőanyag, olajféleségek, gázok, még a pilóta, illetve a személyzet részére szükséges oxigén is az üzemanyag fogalomkörébe tartozik). A hajtómű működtetéséhez használt kerozin pontos meghatározása: tüzelőanyag, hiszen azt elégetik.
- 7) Repülőgép-irányító egység – ilyen fogalom nincs. A repülőgépet a pilóta vagy a személyzet irányítja, vezeti, nem egy egység. Van emellett a repülés-irányító csoport, részleg, de ez már más fogalom, mert nem a repülőgépet, hanem a repülést irányítja, a repülési rend betartásáról gondoskodik.
- 8) Repülőgép-kiszolgáló csatlakozó – ez vicces. Vannak csatlakozók, például a kerozinfeltöltéshez, az elektromos áram alá helyezéshez, az oxigénfeltöltéshez stb. De ilyen, ami a szócikkben le van írva, nincs.
- 9) Repülőgép-lefékezés – van a repülőgépnek fékrendszere, fékernyője, van a repülőtéri fékező berendezés, de akkor erről kellene írni. Amit itt leírtak, olyan nincs.
- 10) Repülőtéri manőver – ez értelemszerűen a települési repülőtéren való helyváltoztatással kapcsolatos. Mert a másik fogalom a repülőtér-manőver jelenti azt, hogy más repülőtereket vesznek igénybe bármilyen célból (például csapás alóli kivonás céljából).

Az akkor, 2014 márciusában elkészült anyagot én nem tartottam alkalmasnak kiadásra, mert rengeteg volt benne a pontatlanság, sok fogalom újraértelmezve, helytelen megfogalmazásban jelent meg. Sajnos, ez a próbálkozás hasonló a korábbiakhoz, amikor érezhető volt, hogy egyértelműen hiányzik a kellő szakértelem. Jó lenne, ha az illetékesek ezt átgondolnák, s esetleg a korábbi csapatot újra be lehetne vetni. Ez így csak vergődés.

Más szakterületeket nem néztem át részletesen, de tapasztaltam, hogy ott is hasonló gondok jelentkeztek. Úgy gondolom, ezt a munkát csak komolyan szabad

venni, s mindent meg kell tenni, hogy a tervezett harmadik kötet is, a lexikonokkal szemben támasztandó követelményeknek feleljen meg.

M. Szabó Miklós

25 éves az MHTT

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.95

Mint felkért hozzászóló, abban a kivételes helyzetben vagyok, hogy pár napja megkaptam a Hadtudomány ünnepi számát, amelynek „Születésnap-i köszöntő”-jében Nagy László elnök úr tapintatosan kioktatott: „Egy születésnap-i köszöntő legyen rövid, frappáns...” Hát, akkor: Szívből gratulálok a sikeres 25 évhez, újabb eredményes negyedszázadot kívánva, köszönöm a megtisztelő meghívást...

Bocsánat, de azt is jelentenem kell dr. Orosz Zoltán altábornagy úrnak, hogy az ő köszöntőjét szintén elolvastam, így rá kellett döbennem, hogy – sok más mellett – beszélt mindarról, amit én szerettem volna megemlíteni.

S, még egy dolog, ami miatt szerénynek és rövidnek kellennem: én nem voltam és nem vagyok a Társaság tagja. Ugyanis, amikor felmerült létrehozásának gondolata, engem is elért a megtisztelő megkeresés, de mert én akkor a tudományos „szomszéd vár”-nak, a TIT Hadtudományi Országos Választmányának voltam elnöke, s mert én a közös munkának, a hadtudomány szolgálatának voltam a híve, nem akarván állást halmozni, így azt köszönettel visszautasítottam és nem lettem tag sem. Sajnos, idővel elhalt a Választmány, de hál’ Istennek megmaradt a Hadtudományi Társaság, én meg külsős támogatóként – más beosztásaimban – szorosan együttműködhettem, amit szívből köszönök!

A két említett publikációban, majd (minden bizonnyal!) a most következő hozzászólásokban is (minden bizonnyal) sok további tény elhangzik a Hadtudományi Társaság és más oktató-tudományos intézmények szinte kibogozhatatlan, szoros tudományos együttműködéséről.

Elnök úr a születésnap-i köszöntőjében megemlítette az egyik történelmi dátumot: 1994-et, amikor a magyar hadtudomány – hatalmas lehetőséget kapva – visszatérhetett a Magyar Tudományos Akadémia kebelére. Bár sokan tudják a jelenlévők között is, de nem lehet elégszer említeni és hálásan megköszönni a Hadtudományi Társaság – ma már – három NAGY ÖREGJÉNEK: Ács Tibor és Deák Péter ezredes, valamint Szabó József vezérőrnagy uraknak, hogy kezdeményezték és kiharcolták az MTA IX. osztályánál a befogadásunkat. Természetesen hasonló köszönet illeti néhai Kulcsár Kálmán akadémikus osztályelnököt, valamint a minket napjainkban is elkötelezetten támogató Szentés Tamás akadémikus, akkori osztályelnök-helyettest, akik harcos szószólói voltak osztálytagságunknak.

Én, mint a létrejött Hadtudományi Bizottság első két periódusának elnöke állíthatom – s gondolom, hogy utódaim meg is erősítik – milyen hatalmas lehetőséget

kapott a hadtudomány a „szélesebb térbe” való kilépésünkkel, fokozatos – minden korábbinál – nagyobb ismertségünkkel, majd elismertségünkkel. Egyre több felkérést, illetve megbízást kapunk az Akadémiától, vagy az osztálytól. De talán azt sem szerénytelenség állítani, hogy az MTA, valamint annak IX. osztálya is gazdagodott, színesedett általunk. Az osztály egyik legnagyobb létszámú köztestületét alkotjuk, annak zömét pedig a Hadtudományi Társaság tagjai. Az akadémia több bizottságába adunk elnököket, tagokat.

Ahogy szinte lehetetlen, de nem is érdemes szétszálazni a Hadtudományi Társaság és az MTA Köztestületi tagságát, ugyanez vonatkozott/vonatkozik – teljes természetességgel – a Zrínyi Akadémia, a Nemzetvédelmi Egyetem, vagy a Közszolgálati Egyetem tanári karára is, hiszen ők viszont mindkét – korábban említett – testületnek képezik derékhadát! Ez a tény viszont meghatározta, s a jövőben is predesztinálja a katonai felsőoktatás, a Hadtudományi Bizottság és Hadtudományi Társaság szoros tudományos együttműködését.

Sokan emlékezünk még arra (s, hozzáteszem: emlékeztetnünk kell volt, vagy jelenlegi vezetőket is, mert hajlamosak az elfelejtésre!), miszerint a magyar hadtudomány e három erődje milyen hallatlanul kemény és eredményes munkát végzett a NATO-csatlakozás előkészítése, előfeltételeinek megteremtése érdekében! Az akadémia, illetve az egyetem oktatói és a Társaság nem oktató tagjai hosszú hónapok megfeszített munkájával alakították ki az ún. „kétnormás”, majd később a tisztán NATO-elveken alapuló oktatást. Mit sem ért volna a rengeteg NATO-szabályzat lefordítása, ha a Hungária körúton, Szentendrén és Szolnokon a különböző szintű – alegységtől magasabbegység-szintig – NATO-orientációs parancsnoki és törzstiszti tanfolyamokon nem készítjük fel a tisztek és tiszthelyettesek százait a teljes jogú tagság feladataira. S, most meg sem említem a több ezer embert érintő, több százezer órát kitevő angol katonai és speciális szakmai nyelvi felkészítést és vizsgáztatást!

Nem elfeledkezve Nagy elnök úr kemény önmérsékletre intéséről, be is fejezhetem, hiszen – élve a publikálás kevésbé feszes lehetőségeivel – mind Altábornagy úr, mind ő – ha tömören is – felvázolták a különböző helyeken szolgáló katonatudósok együttműködési területeit és azok eredményeit.

Nos, befejezésül nem állhatom meg, hogy ne forduljak Orosz altábornagy úrhoz, aki – egyebek mellett – kiemelte az 1995-ben kiadott Hadtudományi Lexikon jelentőségét. Bár, nem szeretnék visszaélni azzal, hogy ő segítette életre hívni mind az új Katonai Helyesírási Szótárt, mind a Katonai Terminológiai Értelmező Szótárt, tisztelettel kérdezem: tekintettel az elmúlt két évtizedben a hadtudományban és a hadművészetben lezajlott viharos, sőt sarkalatos változásokra, volna-e mód arra, hogy a belátható jövőben a Lexikon is megújuljon?

Végezetül, megköszönve a meghívást és a részvétel lehetőségét, most már csak a magam nevében szívből gratulálok a Magyar Hadtudományi Társaság elmúlt 25 évéhez és hasonló sikereket kívánok az elkövetkező évtizedekre is!

Gruber Nándor

Emlékképek a gazdasági elnökhelyettesi pozíció kitekintéséből

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.97

Jómagam 17 évi pénzügyminisztériumi vezénylés után kerültem vissza a HM-be. A Pénzügyminisztériumban főelőadótól a főosztályvezetőig végigjártam a számár-létrát, s végül valamennyi fegyveres erő és testület, rendvédelmi szervezet anyagi-pénzügyi „vizontagságaival” foglalkoztam. A rendszerváltást követően a feladatkatalógus olyan ügyekkel egészült ki, mint a Munkásörtség pénzügyi felszámolása, vagy a szovjet csapatok kivonulásával kapcsolatos pénzügyi feladatok.

A hadtudományi társasággal akkor ismerkedtem meg, amikor a társaság egyik legnagyobb vállalkozása, a Hadtudományi Lexikon kiadása veszélybe került. Ekkor kért fel az elnök, hogy az el nem készült pénzügyi-gazdasági címszavak megfogalmazásában nyújtsak segítséget. Ugyanakkor a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztállyal közösen kerestünk fedezetet a 7 millió forintos hiány pótlására.

Akkor még újdonság volt a pénzügyi szervezetek manipulatív negatív tevékenysége, bár már ismert volt a Lupis-ügy. Sajnos ez csak a kezdet volt, na de nem erről akarok beszélni. 1998-ban a Védelemgazdasági Szakosztály felkért, tartsak referátumot a Honvéd Vezérkar Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökséggel közösen rendezett konferencián a *védelmi tervezés helye, szerepe és feladatai a NATO-tagdá váló Magyarországon* témakörben.

Még ugyanebben az évben tagja lettem a Védelemgazdasági Szakosztálynak és később megválasztottak gazdasági elnökhelyettesnek. Addigra a Társaság már túlélte azokat a nehézségeket, gazdasági problémákat, amelyeket az akkori körülmények és az olyan korábbi kockázatos befektetések okoztak, melyek időnként már a Társaság létét fenyegették.

1998-tól számos pozitív elem jelent meg a Társaság gazdálkodásában. Az MHTT közhasznú szervezetté alakult át, ami az állami támogatások elnyerésének feltétele volt. Ez volt a feltétele annak is, hogy tagságunk személyi jövedelemadójának 1%-át a Társaságnak adományozza.

A HM költségvetésében címzetten jelent meg a Társaság 5 millió forintos támogatása, és lehetőség nyílt az elnökség munkájának díjazására. Ez nyújtott fedezetet még a tudományos konferenciák meghirdetésére, illetve megrendezésére; szakmai anyagok, technikai eszközök beszerzésére, nyomdai költségekre; konferenciák és kiadványok tárgyi feltételeinek biztosítására; hadtudományi pályázatok díjazására. Akkor még jelentős, a saját bevételeinkkel azonos arányt (15–20%-ot) képviselt a Honvéd Vezérkar Hadtudományi Alapítványától kapott támogatás. Az Alapítvány juttatását a 17 milliós letét kamataiból biztosítja. Ez nyújtott fedezetet a Hadtudomány című folyóirat kiadásához; a Szakosztályok tudományos tevékenységéhez; tudományos életművek elismerésére (Tanárky-díj, Korponay-díj, MHTT aranyúrrúje stb.), valamint hozzájárult az ügyviteli kiadásokhoz. Ismerve a mai

kamatszintet, könnyen belátható, hogy ez napjainkban, már csak e feladatok töredékére nyújt fedezetet. (A Társaság alapító elnöke, dr. Móricz Lajos ny. ezredes 2003 évben elsőként lett az MHTT örökös tagja, és kapott életmű díjat). A Magyar Tudományos Akadémia Titkárságától általában évente, az MTA Könyv és Folyóiratkiadó Bizottság jóváhagyása szerint 1 millió forint körüli támogatást kapunk, amelyet teljes egészében a Hadtudomány folyóirat megjelenítésére fordítottunk. A saját bevételeink közt akkor, és az utóbbi években ismét a tagdíj bevétel dominált. A tagdíj emelése mellett, a későbbiek során, 2007-ben küldöttgyűlési egyhangú határozata alapján a korábbi 60% helyett a szakosztályok a tagdíj 25%-ával rendelkezhetnek. Együttműködési Szerződést írtunk alá a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel, amelynek vezetése fizikai háttérrel biztosított a Társaság zavartalan működésére, a Társaság pedig – egyebek mellett – bevállalta a hallgatók ismereteinek bővítését, a publikációs lehetőséget.

Úgy tűnt, hogy a Társaság anyagi- pénzügyi helyzete megszilárdult, és további fejlődésének nézünk elébe. 1999. volt a csúcsev, a HM támogatásának és a Honvédelmi Alapítványtól érkezett jelentős összegnek köszönhetően, mintegy 15 millió forinttal gazdálkodhattunk. Ebből 7 millió körüli összeget meg is takarítottunk, ami – úgy gondoltuk – tartósan biztosíthatja társaságunk szilárd gazdasági háttérét.

Sajnos ez a prosperitás folyamatosan mérséklődött, és különböző megszorításokat, takarékosági döntéseket kellett hozni. A külső környezet változása erősen kihatott a Társaság anyagi-pénzügyi helyzetének alakulására. Mind a szponzori bevételek, mind a saját (tagdíj és egyéb) bevételek messze terveink alatt realizálódtak, és esetenként nem érték el az előző évi tényszintet sem. Az utóbbi 5 évben a HM támogatás is csökkent. Működésünk fenntartásához pályázati lehetőségeket kellett keresnünk, kisebb-nagyobb sikerekkel, kudarcokkal. A takarékosági lépéseink tevékenységünk minden területét érintették (nem volt kivétel az elnökünk tiszteletdíja sem). Mérséklésre kényszerültünk a hadtudományi pályázatok díjazásának gyakoriságánál és összegénél is.

A Társaság vezető szerveinek eddig sikerült betartaniuk azt az elvünket, hogy a kiadásaink üteme nem haladhatja meg a realizált bevételeinket. Mindemellett teljesíteni tudtuk a közhasznúsági elvárást is, publikációs lehetőséget biztosítottunk a hadtudomány fiatal kutatóinak a pályázatokon történő részvételükhöz.

A források folyamatos beszűkülését csak szigorú takarékosági intézkedésekkel sikerült áthidalni. A társaság forrásai és ezzel párhuzamosan a ráfordításai az 1995. évi szintre esett vissza. A „szebb időkben” teljesített személyi kiadások (tiszteletdíj, pályázatok, előadók, honlap, könyvelés, életmű elismerés stb.) aránya a 60%-ról 30%-ra esett vissza. Nehéz valós összehasonlítást végezni, mivel a kiadások számvetési hovatartozása, a mérlegszemlélet és más szerkezeti változások miatt már a két egymást követő évben eltérő volt.

A „sikerszakaszban” említett személyi jövedelemadó 1%-a is jelentősen veszített szerepéből a források tekintetében. 2004-ben volt a csúcson 866 ezer forinttal, de például 2013-ban ennek 10%-át sem érte el, 82 ezer forint. Tudom, hogy tagságunk egy része – velem együtt – eloregedett, nyugdíjból él, nincs adózott jövedelme. Mégis, felhasználom e fórumot, hogy biztassak mindenkit: saját családjában is fejtsen ki agitációt, hogy a jövedelemmel rendelkezők ajánlják fel a Társaságnak azt az egyik 1%-ot.

A szponzori támogatás napjainkban szinte lehetetlen vállalkozás, miután a szponzorok adózás utáni jövedelmükből adhatnának, annak pedig 100 egyéb helye van. Arra buzdítom a Társaság tisztelt tagjait, próbáljanak a közhasznú tevékenység keretében szolgáltatást nyújtani a korábbi szponzornak!

A megtakarítás egyik jó példája volt az elektronikus levelezés és a folyóirat elérése a honlapon, illetve maga a honlapon történő megjelenés. Úgy gondolom, hogy ebben még van lehetőség. Nyilatkozzanak tagjaink közül azok, akiknél a feltétel adott, otthonukban, vagy családjukban megoldható az e levelezés, hogy lemondanak a Hadtudomány nyomtatott példányáról. Én ezt most nyilvánosan megteszem.

Sajnos, a külső környezetünk fokozatos kedvezőtlen alakulása, forrásaink beszűkülése prognosztizálható volt, mégsem ez vezetett arra, hogy 2007-ben lemondjak gazdasági elnökhelyettesi megbízatásomról. Miután 2001-től szolgálati nyugdíjban vagyok, úgy gondoltam, hogy ezt a megbízatást olyan emberre kell testálni, aki még aktív, jobban rálát a pénzügyi-gazdasági folyamatokra, tendenciákra, és jobban tud azokhoz igazodni, így hasznosabb javaslatokkal élhet a Társaság érdekében. Sem a Társaságtól, sem a felelősség alól nem léptem le, hisz a bizalom bennem töretlen volt, és örömmel vállaltam a Felügyelő Bizottság elnökének megtisztelő megbízatását.

Engedjenek meg, hogy néhány mondatot szenteljek a Felügyelő Bizottság (FB) értékelésére is. Köztudott, hogy a FB feladata a Társaság működése törvényességének és alapszabályunk szerinti működésének figyelemmel kísérése. Az FB joga és kötelezettsége a feltárt, vagy bejelentett szabálytalanságokat kivizsgálni, és a szükségessé váló intézkedéseket kezdeményezni a hatáskörrel rendelkező szervezeti elemnél, végső soron a bíróságnál. A társaság fennállása óta az FB-nek egyetlen, de súlyos ügyben kellett intézkedést kezdeményeznie. A Hadtudományi Lexikon előállítására elkülönített pénztartalékot a Társaság akkori titkára 1994-ben az elnökség megkerülésével magánvállalkozásoknak nyújtott kölcsönökbe fektette be. A kihelyezés nemhogy hasznot nem hozott, de nem is térült meg, és bírósági határozat ellenére nagyrészt behajthatatlanná vált. A továbbiakban elmondható, hogy az FB alapszabály szerinti működés biztosítása érdekében folyamatosan figyelemmel kísérte a Társaság tudományos és gazdasági tevékenységét. E területeken beavatkozásra okot adó cselekményt nem tapasztalt. A FB az előzőekben vázolt cselekményt követően egyszer sem tapasztalt szándékos hibát, hiányosságot, tanácsaival segítette a gazdasági-pénzügyi adminisztrációt a belső szabályzatok kialakításában, feladatát maradéktalanul ellátta.

Zárszóként csak annyit tudok mondani, hogy a társaság vezetése rugalmasan alkalmazkodott a megváltozott gazdasági környezethez, megőrizte a Társaság működőképességét. Gratulálok ehhez, és további eredményes munkát kívánok.

Szenes Zoltán

Kölcsönös érdek. A Társaság együttműködése a honvédelmi szférával

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.100

A Magyar Hadtudományi Társaság¹ (MHTT) 1990. évi megalakuláskor a védelmi képesség fenntartását és fejlesztését választotta misszióul, amit a hadtudomány és a biztonság szélesebb összefüggéseivel foglalkozó kutatók, szakértők, oktatók és érdeklődők összefogásával kíván elérni. A közhasznú, civil szervezetként működő Társaság tevékenysége – alapszabályában vállaltan – négy pilléren nyugszik:

- (1) hadtudományi és biztonságpolitikai kutatások (think tank funkció),
- (2) a hadtudomány ügyéért tenni kívánók összefogása (integrációs funkció),
- (3) a tudományos eredmények elterjesztése (disszeminációs funkció),
- (4) és hadtudomány-történeti hagyományok megőrzése (tradíció-ápoló funkció).²

Írásomban elsősorban azt vizsgálom, hogyan alakultak a Társaság kapcsolatai a honvédelmi szférával (Honvéd Vezérkar, Honvédelmi Minisztérium, honvédelmi kutatóhelyek); miképpen formálódott a *hatalom* és a *tudományos civil szervezet* viszonya, kapcsolatrendszer; milyen módon hatottak ezek a Társaság életére.

Ennek a kapcsolatrendszernek a feltárását a Társaság jövőjével foglalkozó, 2010-ben létrehozott Stratégiai Bizottság is fontosnak tartotta, hiszen a működéssel kapcsolatos problémák egy része ebből a viszonyrendszerből származik. Öt évvel ezelőtt a felülvizsgálók így fogalmaztak: *„Különösen fájó a Társaság számára a szakosztályok és szakmailag illetékes honvédelmi szervezetek közötti korábbi kapcsolatok legtöbb területen való leépülése. Következménye a gyakorlat és a tudományos vizsgálódás, kutatás elkülönülésének, a tudományos munkában igényelt információhiány elkerülésének, gyakran lebecsülésének, és a szakmai szervezetektől biztosított anyagi, szervezés-támogatás csökkenése.”*³

A Társaság és a honvédelmi szféra kapcsolatrendszerét azonban a bizottság sem térképezte fel, a felmérés azóta sem valósult meg. Pedig fontos lenne az áttekintés, különben a megállapítás alapján úgy tűnik, hogy mindezért elsősorban az MHTT

1 A Magyar Hadtudományi Társaságot 1990. december 2-án jegyezte be jogi személyként a Fővárosi Bíróság (Pk.64401/1. sz)

2 A szélesebb funkcióból fakad, hogy a Társaság létszáma (537 fő) meghaladja az MTA hadtudományi köztestülethez tartozó szakértők számát, de feltételezhető, hogy a kutatási terület szerinti megoszlásuk hasonló a minősített kutatók körében végzett vizsgálatok eredményeihez. Vö: Munk Sándor: Hadtudományi kutatók és kutatási területeik. 1. rész: A hadtudomány részterületeinek empirikus vizsgálata. Hadtudomány, 2015/1–2. 8–11. o.

3 Holló József, Pataki Iván, Turák János, Várhegyi István: A Stratégiai Felmérő Bizottság jelentése. MHTT, 2010. 10. o. http://mhtt.eu/office/MHTT_bizottsagi_felmeres_jelentese_2010_marcus.pdf (2015. október 20.)

felelős. Pedig nem így van, a HM és Társaság közötti együttműködés kétirányú utca: ideális esetben mindkét félnek kötelezettségei vannak, ha az ország javára a legtöbbet akarják kihozni a kapcsolatrendszerből. Tehát ez kölcsönös érdek, aminek érvényesítése mindkét fél felelőssége. A társaság eredményeinek alkalmazásával a tárca jobb döntéseket tud hozni, megalapozottabb szakpolitikát folytathat, jobb civil kommunikációt tudna szervezni a honvédelem ügyének.⁴ Ma a Társaság a *think-tank* (javaslattevő, problémamegoldó, kiegészítő) funkcióban számos módon tudná erősíteni a minisztériumot (például a döntéshozatal javítása, honvédelmi témák társadalmi vitákban való bevonása, információ-megosztás, közvélemény-formálás, a média információkkal való ellátása, a tárca versenyképességének javítása stb.).

Ma a szakirodalom igen gazdag a tekintetben, hogy mire lehetne okosan felhasználni a társaság-típusú civil szervezeteket.⁵ Mindezt azonban tudni, érteni és alkalmazni kell, különben az együttműködés eredményessége csökken. A Társaság felelőssége szintén e fontos elméleti tanítások megértésében, alkalmazásában, és az állandó kezdeményezésben van. Ez nem könnyű, hiszen az elmúlt hat évben a kooperációs feltételek tovább romlottak. A tárca megszüntette a HM Oktatási és Tudományos Tanácsot (megjegyzendő, hogy a Belügyminisztérium pedig ugyanekkor létrehozta a Belügyi Tudományos Tanácsot),⁶ de nem hozott létre semmilyen „helyettesítő” szervezetet. Elmaradt a miniszteri tudományszervezési irányelvek kiadása, nem újították meg a HM–MTA együttműködést,⁷ felfüggesztették (több más díjjal együtt) a kiemelkedő tudományos munka végzéséért járó Zrínyi Díj kiadását. A tudományos munka irányítása a tárcon belül tovább „hullámozott”, a HM Humánpolitikai Főosztálytól átkerült a kabinetfőnökhöz.⁸ A Társaságot, mint civil szervezetet ugyanekkor odasorolták a társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkársághoz, amely 2016 elején megszűnt. Az elmúlt évek HM átszervezései következtében csökkent a honvédelmi kutatóhelyek száma, jelenleg már csak hat működik.⁹ Nem szerepel már a HM kutatóhelyek között az NKE Hadtudományi és Honvéd Tisztképző Kara (HHK), sem pedig a Stratégiai és Védelmi Kutató Központ (SVKK), hiszen

4 Ezt a funkciót fontosnak tartja a HM Honvéd Vezérkar is. Vö. Orosz Zoltán: 25 éves a Magyar Hadtudományi Társaság. *Hadtudomány*, 2015/3–4. 4. o.

5 Lásd például Anna Longhini: The role and influence of think tanks on the policy-making process in Europe. https://www.academia.edu/3068308/The_role_and_the_influence_of_think_tanks_on_the_policy-making_process_in_Europe (2015. november 10.)

6 <http://www.bm-tt.hu/> (2015. október 10.)

7 Az új tárcavezetés napirendre tűzte az együttműködési megállapodás aláírását, amelyet az MTA Hadtudományi Bizottsága kezdeményezett

8 HM Szervezeti és Működési Szabályzat, 24. o. 5. j. (Hatályos: 2014. augusztus 1-től) http://www.kormany.hu/download/b/21/30000/HM_SZMSZ%20_20140801.pdf (2015. október 11.)

9 Hadtörténelmi Intézet és Múzeum (1918), Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (2012), MH Összhaderőnemi Parancsnokság (2008), MH Geoinformációs Szolgálat (1995), MH Egészségügyi Központ (EK) Védelem-egészségügyi Laboratóriumi Intézet (2011), HVK Tudományos Kutatóhely (2013). 2009-től Budapesten működik a NATO Katona-egészségügyi Kiválósági Központ, amely együttműködik az MH EK-al. Orosz Zoltán: A Magyar Honvédség kutatóhelyeinél folyó tudományos tevékenység 2014–2015-ben. *Hadtudományi Szemle*, VIII. évf. 2015. 4. szám 178. o. http://uni-nke.hu/uploads/media_items/hadtudományi-szemle-2015-4_-szam-2.original.pdf (2016. február 28.)

mindkét szervezeti egység már a „független” Nemzeti Közszerológati Egyetemhez tartozik. (Ez nem jelenti ugyan azt, hogy az egyetemi kutatóhelyek nem foglalkozhatnak HM/MH érdekű kutatásokkal, de a kutatási feladatokat már csak indirekten vagy kiszervezett módon lehet kiadni.)

A változásokban az egyetemen üde színt adott, hogy a HVK elkezdte erősíteni tudomány-befolyásolási pozícióját: önálló kutatóhelyet hozott létre (HVK Tudományos Kutatóhely); több, nagy lélegzetű munka (Katonai Helyesírási Szótár [2013], Katonai Terminológiai Szótár [2015], Afrikai terrorista- és szakadár szervezetek [2015], Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0 [2016]) megjelenését támogatta.

Bár a kézikönyvek elkészítésében MHTT-tagok is részt vettek, azonban a kiadványok mégiscsak a HVK Tudományos Kutatóhelyet (HVK TK) dicsérik. Nagyon kell vigyázni a jövőben arra, hogy HVK TK és az MHTT között ne kompetitív, hanem kooperatív viszony alakuljon ki, és oda kell elsősorban összpontosítani az erőforrásokat, ahol azok a hadtudomány és honvédelem szempontjából legjobban hasznosulnak.

Az MHTT és a HM közötti kapcsolatok értékelésében természetesen szubjektív leszek (részletes felmérést nem végeztem), de azon kevesek közé tartozom, aki alapító tagként, a társaság „kemény magja” részeként fontos vezetői funkciókból is „látta” a hadtudománnyal foglalkozó tudós testületet. Az MH hadtáp csoportfőnökeként vezettem a Logisztikai Szakosztályt, forrásokkal is támogattam az alakuló szervezetet. Szerkesztői bizottsági tagként részt vettem a Hadtudomány című folyóirat elindításában, szerkesztői bizottsági tagként (logisztika) közreműködtem a Társaság legnagyobb lélegzetű vállalkozásában, a Hadtudományi Lexikon megalkotásában. HM Oktatási és Tudományszervezési Főosztály főosztályvezetőjeként kiszélesedtek lehetőségeim, hiszen felelős voltam a tárca tudománypolitikájáért is. Valamennyi akkori eredménynek (HM–MTA együttműködés, hosszú távú kutatási célok, pályázatok hirdetése stb.) a Társaság is hasznélvezője volt, hiszen mindig figyelemmel voltunk a szervezet céljaira és érdekeire. Ezen kívül számos módon direktben tudtam segíteni a Társaság tevékenységét (éves konferenciák, kiadványok átvállalása stb.), ami jól jött a megújuló közösségnek.

A Honvéd Vezérkar főnökeként pedig megpróbáltam „megrendelőként” fellépni, illetve több forrást kiharcolni a Társaság részére. Ekkor láttam, hogy mennyire fontos a szervezet think-tank funkciója, milyen sok függ a minisztériumi vezetés szándékaitól, a Társasághoz fűződő személyes kapcsolatoktól, érzelmi viszonytól, illetve a szervezeten belüli, vagy a hadtudományi kutatási területen működő aktorok magatartásától, együttműködő vagy károsan versengő felfogásától és attitűdjétől.

Itt be kell hoznom a gondolatmenetembe egy realista elméleti elemet: a hasznoságot. A HM szempontjából ugyanis az MHTT csak „egy” civil szervezet. A vezérkar (amelynek alapítványa ma is támogatja a társaságot) a 90-es években (az oktatással együtt) elveszítette a hadtudomány feletti irányítást és felügyeletet, a tudomány-irányítási hatáskör átkerült a HM közigazgatási hivatalhoz. Elmúltak azok az idők, amikor az MH-n belüli tudományos munka (megjegyzendő, hogy szovjet minta alapján) szabályozott, hierarchikusan felépített, parancsnoki követelményként elvárt, tudományos csoportok és tanácsok hálózatával támogatott keretek működött. Azóta a társaságnak egy állandóan változó biztonságpolitikai és katonai környezethez, intézményi és irányítási rendszerhez kellett alkalmazkodnia.

MHTT mint benchmark

Az MHTT a HVK „gyermekként” jött létre. Létrehozását sokan támogatták, szervezője a HVK Tudományos Osztály volt, a kezdeményezést az akkori tárcavezetés is támogatta. Az idea az volt, hogy a szovjet rendszerrel (Varsói Szerződés, orosz hadtudomány) való szakítás után létre kell hozni a nemzeti katonai gondolkodást, az önálló katonai védelemre épülő biztonság- és védelempolitikai kutatást folytató, a Honvédelmi Minisztériumtól és a Magyar Honvédség Parancsnokságától „független” szervezetet.

Ez akkor nemcsak katonai kezdeményezés volt, az első demokratikus kormány politikai szinten támogatta a civil szervezetek létrehozását, amelyre a demokratizálás politikai folyamata jegyében került sor. Abban az időben jött létre a HM a Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet, alakult meg a Biztonsági és Honvédelmi Kutatások Központja (BHKK), illetve a TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Egyesülete (HABE). Emlékszem a társasági alakuló ülésre, hogy a lelkesedés óriási volt. Hamar szembesültünk azzal is, hogy az építkezéshez szükség van a nyugati (NATO) ismeretek elsajátítására is, mert a kormány és az országgyűlés gyorsan megfogalmazta az euroatlanti csatlakozási célokat.

Szerencsés volt a Társaság megalakulásának időpontja humánpolitikai szempontból is. A rendszerváltozás után, valamint a haderő-csökkentés miatt sok hadtudós és katonai szakíró került nyugdíjba, akik közül számosan (köztük magas rendfokozatú tábormokok is) aktívan vállalták a Társaság céljait és dolgoztak azokért.

A szervezet infrastruktúráját a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, majd jogutódjai (jelenleg a Zrínyi Laktanya és Campus) biztosította, amely jól működött, és a turbulens változások ellenére, megfelelően működik ma is. A társaság vezetése tárgyalásokat folytat az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandárral az elhelyezési működés és támogatás legitímálására.

A Társaság megalakulása és fejlődése sikerként értékelhető, hiszen hasonló építkezés nyomait látjuk itthon és külföldön is. Ha megvizsgáljuk például a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) egy évtizede történő megalakulását, akkor számos hasonlóságot, copy elemet fedezhetünk fel. A rendőröket tömörítő szervezetnek az MHTT-vel azonos rendeltetése, feladatrendszere, névrövidítése (MRTT) van, sőt a logója is hasonlít a hadtudományi szervezetéhez. A társaság bázisát a Rendőrtiszti Főiskola (RTF, ma az NKE Rendészettudományi Kar) adta, ahol azóta is működik. Vezetési- és szervezeti felépítése is hasonló (tagozati és szakosztályi felépítés), ambícióiban (önálló folyóirat [Rendészeti Füzetek, Migráció és Társadalom], szakszótár [Rendészeti Szószedet], tudományos díj alapítása [Kertész Imre Díj]) hasonló célokat követ. De nemcsak a Társaság vonatkozásában, hanem az egész tudományos munka szervezésében felfedezhetők a hadtudomány-szervezési elemek: az RTF ma már egyetemi kar, 2003-ban a rendészettudományt befogadta az MTA IX. Osztálya, 2007-ben – 13 évvel az MTA Hadtudományi Bizottság újjáalakulása után – létrejött az MTA Rendészettudományi Bizottsága. 2015 végén megalakult az önálló doktori iskolája, a PhD-képzésben együttműködnek a Pécsi Egyetemmel, nemzetbiztonsági területen pedig az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájával.¹⁰

10 Janza Frigyes: A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. MRTT hivatalos honlapja. <http://www.rendeszet.hu/celok> (2015. október 8.)

Bár az MRTT is küzd problémákkal (például a kutatási diszciplína nevének elfogadtatása, kutatókapacitás hiány), mégis szépen fejlődik, egyre jobb eredményeket ér el. Ráadásul a Társaság igen komoly belügyminisztériumi (BM) háttértámogatással rendelkezik: a BM újjáépítette a tudományos bizottságok és tanácsok rendszerét, önálló kutatóhelyeket kezd létrehozni az egyes rendvédelmi szerveknél (Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság [OKF], Terrorelhárító Központ [TEK]), növeli a tudományos orgánumok számát, közös kutatási együttműködést (vörösiszap, migráció) alakított ki az MTA-val.

Az MHTT-modell sikerességét mutatja, hogy hasonló megoldások találhatók nemzetközileg is. Oroszországban például meghagyták a katonai szervezeti hierarchia szerinti tudányszervezési rendszert a fegyveres erőkből.¹¹ 1995-ben elnöki rendelettel hozták létre független Orosz Hadtudományi Akadémiát, amely alap- és alkalmazott kutatásokat végez, összekötő kapocs a katonai tanintézetek és kutatóintézetek, a civil tudományos akadémiák (Oroszországban nem egy tudományos akadémia, hanem több tudományági akadémia működik), valamint az állami tulajdonú hadiipar között. Az akadémia minden évben egy „nagy” konferenciát rendez, ahol az orosz védelmi tárca vezetői (miniszter vagy vezérkari főnök) tartanak előadást, adnak iránymutatást a kutatásokhoz.¹² Hasonló szervezeti konstrukcióban dolgozik a kínai és a venezuelai hadtudományi akadémia is. A kínai hadtudományi akadémia 1958-ban jött létre, de nemcsak kutatásokkal, kutatás-irányítással foglalkozik, hiszen a PhD-képzés is folyik a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg tudományos fellegvárában.¹³

A Társaság sikeressége abban is megmutatkozik, hogy a vele azonos időszakban létrejött, hadtudománnyal foglalkozó szervezetek közül az SVKI már csak egy kari kutatóközpontként működik. A közel húsz évig sikeres BHKK tevékenysége havi rendezvények szervezésére limitálódott, kutatással, projektekkel nem tud foglalkozni, állandó civil infrastruktúrája megszűnt. A valamikor nagyon aktív HABE-t is megviselték az idők, a különböző változások, működése gyakorlatilag megszűnt.

11 Az orosz haderőben 1763-ban, II. Katalin cárnő alatt hozták létre a hadtudományi bizottságok rendszerét. Kezdetben csak hadtörténelmi kutatásokat végzett, később a tudományos portfóliója bővült. A minisztériumi hadtudományi tanácsot a vezérkari főnök vezeti, alárendeltségébe tartoznak a katonai kutatóintézetek, levéltárak és múzeumok. Számos katonai folyóiratot adnak ki. <http://eng.mil.ru/en/science/committee.htm> (2015. október 7.)

12 Az Orosz Föderáció Hadtudományi Akadémiájának 600 állandó tagja, 270 levelező tagja és 40 tiszteletbeli tagja van. A köztestületi tagságban 1250 egyetemi tanár dolgozik, akiknek 70%-a civil. Az akadémia elnöke Prof. Makhmud M. Garejev ny. hadseregtábornok, volt vezérkarifőnök-helyettes. Több könyvét lefordították angol nyelvre. Legismertebb műve: *If War Comes Tomorrow?: The Contours of Future Armed Conflict* (Cass Series on Soviet Military Theory and Practice). London: Routledge, 1998. Az orosz hadtudományi akadémia legutóbb 2013-ban került be a nemzetközi sajtóba, amikor a kutatók a Kondratyev-féle cikluselmélet alapján 2018-ra teszik egy új világháború (hibridháború) kitérését. http://hungarian.ruvr.ru/2013_04_12/A-tudosok-kiszam-tottak-a-IV-vilaghaboru-valosz-nuseget/ (2015. november 11.)

13 Szenes Zoltán: Kínai tárgyalások. http://www.mtahtb.zmne.hu/PDF/Kinai_targyalasok.pdf (2016. február 28.)

Új együttműködés szükségessége

A Társaság 25 év után is a HM „gyermekének” érzi magát, pedig már a két évtizedes jubileumi konferencián is megállapítást nyert, hogy az MHTT „felnőtt korba” lépett.¹⁴ Bár továbbra is exkluzív együttműködésre kell törekedni a honvédelmi tárccal, a kooperáció új rendszerét kell kialakítani.

Ma az látszik, hogy a Társaság régi tradíciók alapján működik a tárca irányába is, a tevékenység inkább megszokásokon, mint új, szerződéses alapokon történik. Az új helyzetben a Társaságnak együttműködési megállapodások rendszerét kell kialakítani, egy olyan „pókháló” kell létrehozni, amely minden szinten (HM, HVK, kutatóhelyek) szabályozza a teendőket. Mégiscsak furcsa, hogy a szervezet jelenlegi 15 együttműködési megállapodásából csak három köthető¹⁵ honvédelmi szférához (Hadtörténelmi Intézet és Múzeum [2013], MH Összhaderőnemi Parancsnokság [2013], Honvéd Szakszervezet [2013]). De nincs keret-megállapodás a HM-el sem, hiányzik a formális megállapodás a HVK-val, teljessé kellene tenni a kutatóhelyekkel történő közös munkálkodás jogi kereteit is.

Tudomásul kell venni, hogy a változó HM civil vezetéssel más alapokra kell helyezni a kooperációt, hiszen esetükben nem működik a több évtizedes kapcsolati tőke, nem ismerik a Társaságot, mindig újra és újra létre kell hozni a partnerséget. Most egy kegyelmi pillanat van, hiszen az új honvédelmi miniszter, Simicskó István személyében nemcsak egy régi hadtudományi PhD fokozattal rendelkező honvédelmi szakpolitikust üdvözölhetünk, hanem olyan kormánytagot is, aki a Társaság tagja.

Nem kétséges, hogy a tudománypolitika területén változások lesznek, amelyek jótékony hatása érintheti az MHTT-t is. A politikai támogatás biztatást jelenthet a HVK-nak is, hogy gyorsabban haladjon tovább a tervezett úton. A segítő miniszteri szándék és akarat (mint például a BM-ben) „mozgásba” hozhatja a HM különböző, helyettes államtitkárok által vezetett területeit, amely új dimenziókat nyithat a Társaság felé (bekapcsolódás a nemzetközi együttműködésbe, kapcsolatfelvétel HM-cégekkel, különösen a HM EI Zrt.-vel, ahol kutatások és kísérletek is folynak stb.) Meg kell vizsgálni, hogy miképpen valósuljon meg a Társaság és a kutatóhelyek közötti együttműködés, elnökségi vagy/és partneri szakosztályi szinten. Tehát az együttműködést a jövőben a honvédelmi szférára kell fókuszolni, és csak másodsorban kell foglalkozni a külső kapcsolódó területekkel.

A jelenlegi megállapodások többsége a rendészeti és rendvédelmi szervekhez kapcsolódik, azon kutatóhelyekhez, amelyek ki akarnak bújni a „hadtudomány köpenye alól”, nem akarnak közép- és hosszú távon „kölcsonvett” tudományterületen tevékenykedni. Ezt a törekvést a Társaságnak respektálni kell, és a fő erőfeszítést a szűkebb hadtudomány művelésére kell összpontosítani. A formális, duplikált szervezeti megoldások, a személyi kettősségek helyett közös, interdiszciplináris kutatásokat kell indítani, amihez most jócskán ad témát a tömeges migráció okozta

14 Szabó József: A Társaság korábbi elnökének visszaemlékezései. *Hadtudomány*, 2010/3. szám, 31. o. http://mhtt.eu/hadtudomany/2010/3/2010_3_szabोजozsef.pdf (2015. október 6.)

15 <http://mhtt.eu/index.php?page=egyuttmukodes> (2015. október 11.)

valsághelyzet. A *joint* kutatások (mint például a katonai és rendőri ENSZ békefenntartás) tudnak igazán hozzájárulni a valós együttműködéshez, a külön- külön művelt tudományos diszciplínák megtermékenyítéséhez.

A szervezeti jogi együttműködési keretek megteremtése után azt kell megvizsgálni, hogy miképpen tudna a Társaság jobban hasznára válni a honvédelmi tárccának. A társaság története azt mutatja, hogy a szervezet akkor volt igazán eredményes, amikor a HM számára releváns témákkal foglalkozott.

Az 1990-es évek elején kiemelten fontos téma volt egy önálló, nemzeti biztonság- és védelempolitika kialakítása, ezen belül is egy nemzeti katonai stratégia megteremtése, amely már nem a szovjet/országi hadtudomány adaptációjából született. Abban az időben a Társaság Hadművészeti Szakosztálya intenzíven vizsgálta a geopolitika, geostratégia, katonai stratégia problémáit, nemzeti és regionális összefüggéseit. A Kovács Jenő vezette kutatócsoport többéves pályázati támogatást nyert el az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások (OTKA) keretén belül. A többéves munkát *Magyarország katonai stratégiája* (Komplex kutatási téma) címmel, három kéziratos kötetben (1993, 1995, 1996) összegezték.¹⁶

Az akkori stratégiai kutatások nemcsak azért számítanak ma is ideális modellnek, mert civil tudományos környezetben ágyazottan értek el komoly eredményeket,¹⁷ de fontos jellemzőjük volt az is, hogy újszerű megközelítést alkalmaztak (ne felejtjük el, hogy a geopolitika, geostratégia nem tartozott a szocialista hadtudomány favorizált területei közé), több kutatógeneráció együttműködésével máig ható elméletet és módszertant teremtettek. Nem beszélve arról, hogy a fiatal kutatók az akkori eredményeket még az oktatásba is bevitték, közelebb hozva az egyetemi hallgatókat a hadikultúrák fogalmköréhez.

Ugyancsak a Társaság első évtizedes időszakához fűződik a kétkötetes *Hadtudományi Lexikon* megalkotása, amely 1600 oldalon 4700 címszót (4000 szócikket és 700 utaló szót) tartalmaz. A lexikon a címszavakat fontosabb idegen nyelveken is feltünteti (angol, német, francia, olasz és orosz), amely segít a nyelvtanulásban és szakszövegek fordításában. A közel 170 fős szerzői közösséget dr. Szabó József, az MHTT későbbi elnöke vezette.¹⁸ A Magyar Honvédség Parancsnoksága által finanszírozott két és fél éves munka CD-n is elérhető, amely mellékletként 2000 év hadtörténelmi kronológiáját is bemutatja.¹⁹

A közel 9900 példányban megjelent lexikon ma már hiánycikknek számít, változatlanul fontos hivatkozási forrás a hadtudományt tanulók és művelők számára.

16 Forgács Balázs: In memoriam Kovács Jenő. *Hadtudomány*, 2009/1–2. szám. 112. old.

17 Megjegyezzük azonban, hogy az akkori tudományos kutatások sem értek el eredményt (nem a kutatók hibájából), hiszen az első nemzeti katonai stratégiát csak 2009-ben fogadta el a kormány.

18 A lexikon 12 fős szerkesztőbizottság irányításával készült el. A haditechnikai tudományterületet Amaczi Viktor, a hadművészetet Harcz Tibor, a légvédelem és repülő harcászatot Kormos László, a védelemgazdaságot Kovács Attila, a vegyvédelmet Madaras Péter, a rendvédelmet Opál Sándor, az anyagi-technikai biztosítást Szenes Zoltán, a biztonságpolitikát Vámosi Zoltán, a rádióelektronikát Várhegyi István gondozta. A hadtörténelmi kronológiát Ravasz István készítette. A szerkesztőbizottság titkári teendőit Zimics Rezső látta el.

19 Szabó József: A társaság megalakulásának körülményei, helyzete, eredményei és feladatai. *Hadtudomány*, 1995/4. szám. 11. old.

Már régóta többen megfogalmazták: szükség lenne a lexikon generális átdolgozására, hogy az új enciklopédia tükrözze a hadügy 21. századi változásait. Úgy tűnik, hogy ez a terv az NKE-vel együttműködésben a következő években megvalósulhat.

Bár a későbbi időszakokban is fontos témákkal foglalkozott a Társaság, a 90-es évek sikereit nem tudta meghaladni. Az 1990-es évek végén a NATO-csatlakozás kérdései kerültek a tudományos kutatások és rendezvények központjába. Az ezredforduló után a Magyar Honvédség NATO integrációs feladatai, a két védelmi stratégiai felülvizsgálat (1999–2000, 2002–2003) katonatechnikai kérdései és a terrorizmus elleni harc nemzeti vonatkozásai domináltak a társasági tevékenységben. Az évtized második felében a nemzetközi tendenciák tanulmányozása (például a 21. század korszerű háborúi, a NATO hosszú távú fejlődésének problémái), illetve az önkéntes és professzionális haderő fejlesztési kérdései kerültek előtérbe. Az utolsó öt évben az új típusú válságok, az országvédelem és az aszimmetrikus hadviselés különböző kérdései jelentettek kutatási feladatot a szakosztályoknak.

Az első évtized sikereit a Társaság nemcsak a kutatásoknak, hanem a témák és konferenciák sikeres menedzselésének is köszönheti. Az első ciklusban Pungor Ernő tudományokért felelős miniszter,²⁰ a közelmúltban elhunyt Göncz Árpád köztársasági elnök, illetve Gyuricza Béla államtitkár támogatása sokat segített a társasági rendezvények magas színvonalú megszervezésében, széles körű nyilvánossághoz való eljutásában. Úgy tűnik, hogy az elnökségnek az új korszakban is magas rangú támogatókat kell találni, hogy ismét kiemelten sikeres legyen. Ez egyébként nem MHTT-specifikus jelenség, így van más társaságoknál is (Magyar ENSZ Társaság, Közgazdaságtudományi Társaság stb), sőt ez a helyzet nyugaton is.

A társaság attraktivitása érdekében az elnökségnek jobban fókuszolni kell a kiemelt rendezvényekre (célszerű visszatérni az évi egy nagy konferenciához, amit mindig új helyszínen kellene tartani), mert a sok „kicsi” rendezvényre (a Társaság 25 év alatt több mint 2000 rendezvényt tartott) sem a HM, sem a nyilvánosság/média nem figyel oda. Fontos, hogy a jövőben a Társaság kooperáljon a rendezvények tekintetében a vezérkar tudományszervező szervével is. A szakosztályokkal össze kell fogni, hogy a szervezet komplex, multidiszciplináris konferenciákat szervezzen.

Végül meg kellene vizsgálni, hogyan lehetne az MHTT szakértőit egy társasági „rohamcsapatá”²¹ alakítani. Az elnökség a Társaság vonzerejének növelése, a tagság

20 Pungor Ernő egykori nyilatkozata sokat segített a Társaság helyének megerősítésében: *„Ami pedig a szélesebb értelemben vett tudomány és a hadtudomány kapcsolatát jelenti, minden, a Hadtudományi Társaságnál folyó munka a magyar tudomány részét képezi. Ha a hadtudományt elhanyagoljuk, akkor a magyar tudománynak is kárt okozunk.”* Hadtudomány, 2005. november, 15. o.

21 Mivel a szerző többször ült a „megrendelői” oldalon, meggyőződéssel vallja, hogy a szakértői kört sokkal aktívabban lehetne felhasználni, ha a Társaságnak lenne egy napi eseményeket figyelő, feldolgozó, médiával jó kapcsolatban lévő, operatív csoportja, amely „rámozdítaná” a szakértőket a közvéleményt érdeklő aktuális kérdésekre. (Ilyen típusú, zömében kritikai szakírói tevékenységet folytat Kovács Gyula ny. alezredes, aki a 059. számú szakértői igazolvány tulajdonosa). Az új munkamódszer nemcsak jó szövetségi kapcsolatok építéséhez segítené hozzá a Társaságot, hanem nyilvánosságot is hozna a katonai szaktudásnak. 2003-ban például a HVKF felkérte a Társaság vezetését, hogy aktívan vegyen részt a Zengőre telepítendő radarral kapcsolatos társadalmi vitában, és független, társasági szakértőkkel próbálja szakmailag jó irányban befolyásolni a közvéleményt. A felkérés korlátozott sikert hozott. A téma ma is a földön hever, csak le kellene érte hajolni.

felé nyújtandó szolgáltatások részeként 1998-ban megalapította a Magyar Hadtudományi Társaság Szakértője címet. A szakmai elismerés növeli a társasági tagok presztízsét, tudományos-szakmai elismertségét, hiszen a címet elnyert tagok használhatják azt névjegykártyájukon, szakmai életrajzukban. Jelenleg 90 fő szakértő van regisztrálva a társaság honlapján.²² Arról sajnos nincs statisztika, hogy a szakértők milyen gyakran és arányban lettek felkérve, különböző feladatokra alkalmazva, illetve az ilyen típusú megbízást közvetlenül, vagy a Társaságon keresztül kapták-e. A stratégiai bizottság több javaslatot megfogalmazott, amelyeket érvényesíteni lehetne a szakértői kör aktivizálására, a társasági élet élénkítésére, a nyilvánosság tájékoztatására.

Következtetések

Bár a szerző osztja Nagy László elnök véleményét, hogy a Társaságnak legyenek stabil, történelmi hagyományai (alapszabály, szervezeti felépítés, központi folyóirat stb.),²³ de ezek nem akadályozhatják a stratégiai kérdések megújítását, a koncepcionális változások előtérbe helyezését, a munkamódszerek megújítását.

Az MHTT és a honvédelmi szféra viszonya visszafordíthatatlanul megváltozott, a Társaságnak létfontosságú érdeke, hogy nyisson a HM tárca felé. Az igényt a mostani személyi változások lehetőséggé formálhatják, amivel az elnökségnek élni kell. Fontos feladat, hogy Társaság többszintű együttműködési hálót hozzon létre a minisztériummal, a HVK-val és a honvédelmi kutatóhelyekkel. Az elnökségnek a szakosztályok bevonásával fel kell mérnie az együttműködés jelenlegi helyzetét, ki kell dolgozni a kooperációhoz szükséges megállapodásokat, tartalommal megtöltött munkaterveket kell készíteni társasági és szakosztályi szinten egyaránt.

Vizsgálni kell a Társaság alkalmazói szempontból történő hasznosságát, a nyilvánosság előtti megjelenését, kutatóhelyekkel történő gyakorlati együttműködés lehetőségeit. Ki kell aknázni a szakértői körben meglévő szakmai potenciált. A Társaság think-tank jellegének erősítése a HM tárccal való jövőbeni együttműködés fontos kritériuma.

---

22 <http://mhtt.eu/index.php?page=szakertok> (2015. október 12.)

23 Nagy László: A Magyar Hadtudományi Társaság múltja, jelene és jövője. Hadtudomány, 2010/3. szám. http://mhtt.eu/hadtudomany/2010/3/2010_3_nagylaszlo.pdf (2015. október 6.)

Héjja István

Az MHTT átalakulásai, a folyamatosság és a megújulás a közösség életében

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.109

A tudományos élet önkéntes és a hadtudományt szolgáló, önkormányzattal rendelkező közösségi formájáról szeretnék beszélni, amely az elmúlt negyedszázad során mindig megfelelt a vállalt szerepének. Képes volt előrelátni a különböző folyamatokat, meg tudta fogalmazni elméletileg azok a lényegét, mindezek szellemében programot adott és napjainkig életképes közösségként működött.

A rendszerváltás egyáltalán társadalmi értelemben is egy forradalmi folyamat, amely akkor eredményes, ha az egyik időszakból a másikba átvezető erő ezt eredményesen képes megoldani. A hadügy témájában az ország függetlenedése és az önálló honvédelem megteremtése, csak egy szervezett tudós közösség munkájának eredményeként jöhetett létre. Ennek a közösségnek érvényesíteni kellett a demokrácia szabályainak a betartása mellett, az önkormányzatiság által biztosított lehetőségek kihasználását. Meg kellett fogalmazni a Varsói Szerződés utáni ország-védelem követelményeinek a teljesítési lehetőségét, annak az összes katona-technikai követelményeivel együtt, beleértve a későbbiekben a NATO- és az EU-tagságot.

A '80-as években a hadtudománynak be kellett ágyazódnia a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kereteibe. A honvédség érdekében az elméleti munka nemzeti irányítását, fejlesztését és érvényesítését meg kellett teremteni. Ami a magyar hadtudományt illeti, az az említett időszakban szervezési és irányítási szempontból a jelzett okokból is átmeneti állapotban volt. A Hadtudományi Intézet a '70-es években megszűnt, ugyanakkor abban az időben a Vezérkar Tudományos Osztályát más jellegű feladatok végzésére hozták létre, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) pedig nem kapott feladatot tudományszervezői szerepek betöltésére.

A Magyar Néphadseregben (MN) folyó tudományos munka irányítását a kormány a Tudománypolitikai Bizottsága vette kezébe. A Bizottság fő törekvése az volt, hogy maga vezesse a tudománypolitikai előkészítő munkát és elsősorban az MTA egyes kutatócsoportjai közötti együttműködést koordinálja, illetve – erősítve az interdiszciplináris jelleget – szorgalmazta a katonai szakemberek, minősített kutatók, oktatók beválasztását az MTA bizottságaiba.

Az 1970–80-as években a tudomány és a technikai világa minőségi ugrás időszakában volt, amely a haditechnikai fejlődés új generációjának vízióját rajzolta fel. A NATO-országok állam- és kormányfői 1978-ban, Washingtonban megtartott tanácskozáson felvázolták a NATO-stratégia (később fő vonalaiban meg is valósított) körvonalait és a '90-es évek közepéig terjedő haderő-fejlesztési, fegyverkezési programokat. Hosszú távú védelmi program keretében dolgozták ki az 1979 és 1993 közötti 15 éves időszakra a szövetség hadászati alapelveit. Hangsúlyozták, hogy a katonai erőnek „... a hadászati, a harcászati, a kozmikus, az atomtámadó és a hagyományos erők tevékenységének a kapcsolatok új összhangján kell alapulnia”.

Az elgondolás megvalósításában nagy szerepet szántak a hagyományos fegyverek csúcstechnológiára épített új nemzedékének, az ún. nagypontosságú fegyverek kifejlesztés alatt álló generációinak. Ezek a korszerű elemeket, fegyvereket magukba foglaló komplexumok a légi-földi hadviselés alapját képezték és képezik ma is. A korszerűsítés érintette a haditengerészeti és a kozmikus erőket is, átfogta a haderő egészét. Ennek egyik fontos eleme a hadászati védelmi kezdeményezés, amelynek funkciójaként az ellenséges rakéta-nukleáris válaszcsepés kivédését jelölték meg.

Az ebben az időszakban megrendezett tudományos tanácskozások foglalkoztak a tudományos munkához kapcsolódó információkhoz való hozzáférés szabályozásának kérdésével, a megfelelő információáramlással, a tudományos munkát irányítók, a tudományos műhelyek képviselői és a tudományszervezők hatékonyabb együttműködésével.

Feladatként jelentkezett a kilencvenes évek elejére:

- a tudományos műhelyek jobb együttműködésének elősegítése;
- interdiszciplináris kutatócsoportok szervezése;
- a kutatómunka feltételeinek javítása;
- a kutatók anyagi és erkölcsi megbecsülésének a növelése;
- a gyakorlatok tapasztalatainak elemzése, a hasznosítható eredmények érvényesítése az oktatásban és a MN-ben, a feldolgozó munka hatékonyságának a növelése;
- a hadtudomány eredményei gyorsabb felhasználásának elősegítése és az eredmények minél gyorsabb átvitele a gyakorlatba.

1983 elején megalakult a hadtudományi klub – dr. Ács Tibor javaslata alapján – a reformkor eszméjével azonosuló katonai teoretikusok közül a hadtudományi kutatás terén a Magyar Tudományos Akadémia tagjaként ismert és elismert Kiss Károly honvéd ezredes nevét vette fel. A vázolt tudományos-technikai fejlődéssel, a hazai tudományos élet fejlődési igényeivel, a nemzeti önállósodással összhangban létrejött a magyar hadtudomány fejlődését jelentősen segítő Kiss Károly Hadtudományi Klub.

A klub céljait az alábbiakban határozta meg:

- a hadtudomány és a kapcsolódó más tudományok közti eszmecsere;
- a hadtudomány művelésével összefüggő kérdések megvitatása;
- a hadtudomány szakterületeit érintő kérdések elemzése, a tudományos képzésekben résztvevők segítése;
- a végzett kutatások eredményei, összetevőiknek ismertetése, és más aktuális kérdések megvitatása.

A kilencvenes évek változásainak hadtudományi előkészítését igazán a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) 1990. november 18-án történt megalakulása biztosította. Az MHTT fórumot biztosított ahhoz, hogy a napirendre került kérdések megvitatása elősegítse a témák további kutatását. E fórumok révén megerősödtek a kapcsolatok más tudományágak, szakterületek kutatóival, akik számot adtak folyó kutatásaik eredményeiről.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub az MHTT elnökségének fórumaként, annak támogatása mellett kívánt tevékenykedni a továbbiakban. A közös működés szakaszait a következőkben lehet megjelölni és a vizsgált tartalmat meghatározni:

- 1992–1995: a honvédelemmel összefüggő újszerű feladatrendszer értelmezése (például a szárazföldi csapatok legújabb tapasztalatai; a tisztképzés új rendszere; a biztonságpolitika aktuális kérdései; a doktori képzés stb.).
- 1996–1998: a nemzetvédelem, a békefenntartás és a NATO-orientáció összefüggései (például a katonai integráció, a hadtudomány magyar művelésének megújítása; az euró-atlanti csatlakozás helyzete stb.).
- 1999–2009: a NATO-tagság, az Európai Unióba történt felvétel és annak hatása az ország életére, a biztonságpolitikára; a haderőreform, valamint a biztonságpolitika más aktuális kérdései.
- 2009-től napjainkig: a 2009. évi küldöttgyűlés indokoltan látta a stratégiai felülvizsgálatot, amely átfogta a Társaság általános helyzetét, szervezeti felépítését, költségvetési arányait, kapcsolatrendszerét és perspektíváit, és felállított egy bizottságot annak érdekében, hogy az javaslatokat tegyen a jövőre nézve. A bizottság rendkívül alapos és szerteágazó munkát végzett, és a 2010. évi küldöttgyűlés elé terjesztette beszámolóját és javaslatait. Az elnökség, a bizottság küldöttgyűlés által megerősített állásfoglalását feldolgozta és átdolgozta a Társaság szabályzatainak teljes rendszerét.

Úgy gondolom, hogy az MHTT az elmúlt 25 év alatt nagy utat tett meg, munkájával segítette a honvédség, a hadtudomány, a katonai, a nemzetvédelmi, a közszolgálati képzés átalakításának bonyolult folyamatát. A továbbiakban is szükség van a nyílt eszmecserére, a problémák őszinte feltárására, és azoknak a döntéshozókkal való megismertetésére. Ne feledjük, a döntésnél a problémát soha nem az jelenti, amit nem tudunk, hanem az, amit rosszul tudunk! Ezért is szükséges a lehetőségek feltárása, és az azok ismerete fölvázolása a stratégiai célok megfogalmazását segíti.

Ahhoz, hogy a szervezeti életünk még hatékonyabb legyen, továbbra is folytatni szükséges a már jó bevált együttműködési formákat, miszerint a partnereinkkel közös rendezvényeknek segíteniük kell a közszolgálati életet teljesebbé tételében. Másrészt a tagságot érintő, érdeklődésre számító mérvadó programokat kell nyújtani a szakosztályrendezvényeken. Megfelelő PR-tevékenységgel el kell érniük, hogy tagjaink rendszeresen nagyobb számban vegyenek részt e programokon, és egyre több fiatal váljon tagunkká, akik érezzék úgy, hogy az esemény kihagyása pótolhatatlan úrt hagy az életükben. Ehhez persze a legjobb előadókat, szakembereket kell felkérni az előadásokra, a viták vezetésére.

A fentiek miatt a továbbiakban is indokolt, a Kiss Károly Hadtudományi Klub működtetése, ahol a szakértők kifejthetik az aktuális problémákkal kapcsolatos nézeteiket és segíthetik a többi terület bekapcsolódását a probléma feldolgozásába vagy megoldásába. Ezzel segíthetjük, hogy kellő figyelmet fordítsanak a tudomány, ezen belül a hadtudomány elvi és gyakorlati kérdéseire. Célszerűnek látszik a jövőben a hadtudomány, a rendészettudomány és a katonai műszaki tudományok jobb összhangján munkálkodni.

A tudomány egészével és a hadtudomány sajátosságaival kapcsolatos ismeretek segíthetik a hadtudomány általános elmélete elnevezést viselő tudományterületek által feltárt eredmények megismerését. A biztonságpolitikai szakértőknek és a katonai szakembereknek, ennek kapcsán célszerű tájékoztatást adni a hazánkban és külföldön szerzett ismeretekről. Így járulhatunk hozzá a hazai hadtudományi

gondolkodás további alakításához. Ezekben tudna partner lenni a továbbiakban is a Kiss Károly Hadtudományi Klub, mint műhely.

A tudomány egészéhez és a hadtudományhoz kapcsolódó alapkérdések megismerése után célszerű tanulmányozni a nemzetközi és társadalmi folyamatokat, amelyek a konfliktusok irányában radikalizálódnak, a hadtudomány háborúra és fegyveres konfliktusokra vonatkozó megállapításait, a katonai stratégia elvi és gyakorlati kérdéseit, a hadtudomány kapcsolatrendszerét és a strukturális elemeknek a haderőfejlesztésben betöltött szerepét. Külön témaként célszerű tanulmányozni a fegyveres erő béke alkalmazásával, nem háborús alkalmazásával, illetve a nemzeti és nemzetközi alkalmazással kapcsolatos elveket, és azok szerepét a haderő felkészítése területén.

A hadtudományhoz kapcsolódó alapkérdések köre tágulóban van, így új témakörként jelentkezik a rendőrség, a katasztrófavédelem bevonása a vizsgálandó témák sorába.

Nem volt módunk igazán foglalkozni a honvédelemben résztvevő más fontos elemek szerepével, többek között úgy látjuk, nem kapott megfelelő hangsúlyt az államigazgatás és védelemigazgatás, a gazdaság mozgósítása, a logisztika és a katonai logisztika stb. vizsgálata, – de egy ilyen klub szervezése meghaladja a néhány ember társadalmi munkában végzett erőfeszítéseit. Mi nem tudjuk bekapcsolni ebbe a munkába azokat a fontos szakosztályokat, amelyeknél évek óta nem folyik szakosztályélet.

Tiszta szívből kívánom önöknek, hogy a Társaságuk váljon a valós érdekeket szolgáló távlati célok megvalósítási lehetőségeit kutató védelmi tudásközponttá, folyamatosan hozzájárulva a hadtudomány fejlesztéséhez!

Padányi József

A hadtudomány művelésének keretei a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.112

Padányi József többféle minőségében is kívánt hozzászólni a tanácskozáshoz. „Nézzük először is azokat a szervezeti kereteket, amelyekben jelenleg a hadtudományt művelik” – kezdte mondandóját. (Tekintve, hogy a Magyar Hadtudományi Társaságról a jelen rendezvényen sok szó esett, esik, így azzal nem kívánt foglalkozni.)

A Magyar Tudományos Akadémia 308 köztestületi taggal működő Hadtudományi Bizottsága igen fontos szerepet játszik (és kell is, hogy játsszon) ezen a területen.

1 A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

A 308 köztestületi tag mellett van egy akadémikusunk, az MTA-doktorok száma 25. Ha a korfát nézzük, egyrészt örvendetes, hogy a „nagydoktorok” viszonylag magas életkoruk ellenére jó egészségnek örvendenek. Másrészt viszont ebből is érzékelhető, hogy a tudományos utánpótlás terén jelentős elakadás történt, hiszen évek óta nem adtak át MTA-doktori címet a hadtudomány területén. Ez annál is inkább baj, mert például 2016. január 1-jétől doktori iskolát csak MTA-doktora vezethet. Jelenleg a Nemzeti Közszerológálati Egyetemen öt olyan, az oktatásban és a kutatásban is aktív szakember tevékenykedik, aki ezzel a tudományos fokozattal rendelkezik.

A Hadtudományi Bizottság komoly erőfeszítéseket tett és tesz a köztestületi tagok számának növelésére. 2010-ben nem volt új belépő e testületbe, 2011-ben 3 fő, aztán 10 fő, aztán 4 fő, 8, majd 10 fő. 2010 óta tehát 35 fővel növeltük a köztestületi tagok számát, ami egy szép arány. Így összességében az MTA közgyűlésén 3–4 szervezeti joggal tudunk jelen lenni.

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem a tudományos utánpótlás nevelésének fontos színtere. Itt működik a Hadtudományi Doktori Iskola és a Katonai Műszaki Doktori Iskola, amelyek képezik, nevelik az utánpótlást. Itt működik a Hadtudományi Kutatóműhely, amely évente egy kutatási program alapján próbál újabb és újabb területeket felfedezni a hadtudományi kutatások számára. És itt van a legnagyobb lehetőség az uniós pályázatok megragadására, amelyek nem közvetlenül a hadtudományi, a katonai műszaki kutatásokat támogatják, de megfelelően megfogalmazott pályázatokkal részt tudunk azokban venni.

Az egyetem előtt rendkívül nagy feladat áll a 2015–20-as uniós pályázatokkal összefüggésben. A közszolgáltatás-fejlesztés operatív programja keretében 10 milliárd forintnál nagyobb összeg fordítható az egyetem „kimenő jelének” megvalósítására, végső soron az ország versenyképességének javítására. Ehhez minden bizonnyal hozzájárul az egyetem által biztosított tudományos háttér. Ennek megfelelően

- Az NKE 2013–14-ben 50 millió forintot költött belső tudományos pályázatokra, továbbá jelentős összeggel támogatja a doktori képzést.
- Az egyetemen három szakkollégium is működik: a Biztonságpolitikai Szakkollégium, a Puskás Tivadar Szakkollégium és a Nemzetbiztonsági Szakkollégium, amelyek szintén a tudományos utánpótlást segítik.
- Az elmúlt néhány évben 175 katona szerzett tudományos fokozatot a doktori képzésben. Továbbra is támogatják a doktori képzést.
- Támogatni kívánják a hadtudományhoz kapcsolódó folyóiratok működését. Számítások szerint négy év múlva kb. 1800 publikáció (ennek harmada angol nyelven) jelenik meg. Ezek szerzőit, lektorait tervezik anyagi támogatásban részesíteni.
- Jelentős összeggel támogatják a könyvkiadást, a tananyag-fejlesztést, a szakkollégiumi tevékenységet. Évente öt, magas minőségű értekezést terveznek könyv formájában közreadni, amelynek biztosítják anyagi fedezetét.
- Nagyon fontosnak tartják a Hadtudományi Lexikon frissítését, ahhoz egy pótkötet kiadását, amit az egyetem minden rendelkezésére álló eszközzel támogat.

- 2015-ben szervezték meg a 32. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Had- és Rendészettudományi Szekcióját a gödöllői egyetemen, ahol az NKE hallgatói 133 dolgozatot mutattak. 19%-al többet, mint a megelőző konferencián.

A hadtudomány vonatkozásában mindenképpen szólni kell a fenntartói szintről: a Honvédelmi Minisztériumról, illetve a Honvéd Vezérkarról. Jóllehet, jelenleg nem működik a vezérkar kebelén belül tudományszervező osztály, komoly erőfeszítések történtek az elmúlt néhány évben annak érdekében, hogy szervezettebben, hatékonyabban történjen a hadtudományi, a katonai műszaki kutatások menedzselése. Néhány példa erre:

- minden évben 10 fő doktori képzését támogatják;
- szoros az együttműködés a doktori képzésben a fenntartó által igényelt és támogatott témák megválasztásában;
- a honvédségben kutató műhelyek működnek (például a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban, a Nemzetbiztonsági Szolgálatnál, az Összhaderőnemi Parancsnokságon, a Geoinformációs Szolgálatnál, a Honvéd Vezérkarnál). Természetesen azok a kiadványok is gazdagítják a hadtudományt, amelyek ezekben a műhelyekben születnek.

Az MTA Hadtudományi Bizottságának egyik fontos célkitűzése a Honvéd Vezérkar és a Tudományos Akadémia közötti együttműködési megállapodás megújítása, aminek sürgősen bizonygatni a jelentőségét.

Mindenképpen el kell mozdulni a nemzetközi együttműködés irányában. Látni kell, hogy ami nincs angol nyelven fenn az interneten, az „nem is létezik”, mert különben nem látnak bennünket. Ezért is fontos, hogy valamennyi, az egyetem által gondozott folyóirat feleljen meg a Web of Science formai követelményeinek ahhoz, hogy „láthatóvá” váljanak.

Rendkívül fontos, hogy továbbra is megőrizzük a Társaság ékkövét, a Hadtudomány című folyóiratot. „A” kategóriás periodikáról van szó, amelyet nem szabad veszni hagyni. Nem szabad megengedni tehát, hogy egy pillanatra is bizonytalanra váljon a lap támogatása.

„A jövőt illetően tehát optimista vagyok. A teremben körülnézve azt látom, hogy szinte mindenkit ismerek és mindenki ismer engem is. Nagyon szeretnék ismerős arcokat, fiatal arcokat látni a teremben, akik új lendületet adnak valamennyiünknek. Szeretnék támogatni a fiatalítást, egyebek mellett egy erre a célra létrehozott díj adományozásával (újraindításával) is. Óriási felelősségünk van a rendelkezésünkre álló erőforrások hatékony felhasználásában” – zárta hozzászólását Padányi József.

Haig Zsolt

Katonai műszaki tudományok a 21. században¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.115

Haig Zsolt hozzászólását azzal kezdte, hogy 2002-ben fogadta be az MTA a katonai műszaki tudományokat a *műszaki* tudományterület 10. tudományágaként. Erre többek között azért volt szükség, hogy megteremtődjön annak a feltétele, miszerint a hadtudományi doktori képzés mellett kimondottan haditechnika-orientált, katonai műszaki jellegű doktori képzést is lehessen folytatni.

A katonai műszaki tudományok minden, a műszaki tudományterülethez tartozó tudományágnak a katonai, védelmi szektorban történő alkalmazásával foglalkozik; olyan haditechnikai eszközöknek a fejlesztése, technológiák kutatása tartozik az illetékességi körükbe, amelyek alkalmazhatóak a védelmi szektorban, tehát a honvédségben, a rendészet, a katasztrófavédelem stb. terén. Az előbbiekből következik, hogy a katonai műszaki tudományok nagyon szoros kapcsolatban állnak a műszaki tudományok mindegyik tudományágával, a hadtudományhoz pedig a haditechnikai eszközök és eljárások alkalmazása terén kapcsolódnak.

2002-ben megkezdte működését a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolája mellett a Katonai Műszaki Doktori Iskola is. Az iskolának jelenleg hét kutatási területe van. Az iskola az elmúlt 13 év alatt igen komoly eredményeket ért el. 2012 óta több mint másfélszáz tudományos fokozatot ítéltünk oda. A felvettek mintegy 40–45%-a szerzi meg a fokozatot. Kutatási eredményeink többségükben önmagukért beszélnek.

Amíg a XX. századi tudományos fejlődést a fizika határozta meg, addig, a XXI. század várhatóan és láthatóan is az információtechnológia évszázada.

Lássunk néhány példát olyan haditechnikai fejlesztésekre, amelyek meghatározzák a hadműveletek sikerességét. Mindennapi életünket meghatározza a hálózatosítás, ami nemcsak a civil életben, de természetesen a védelmi szektorban, a katonai műveletek terén is jelentkezik. Jól nyomon követhető az a törekvés, hogy a különböző eszközöket egységes integrált hálózatokba szervezzék. A katonai rendszerekben is egyértelmű tendencia mutatkozik a hálózatba integrált technológiák kialakítására. Az adatgyűjtő rendszerekben a szeizmikus, akusztikus, mágneses stb. szenzorokat a végrehajtó alegység fegyverzetével egy közös hálózatba szervezik, ami megnöveli utóbbiak hatékonyságát. A hálózatos rendszerek egyúttal kiterjesztik a hadszíntér dimenzióit, megjelenik a kibertér amelyben támadó és védelmi műveletek zajlanak.

1 *A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője* címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

A katona felszerelése között a hagyományos elemek (fegyverzet, védőeszközök stb.) mellett megjelennek a katona túlélőképességét, a precíziós harcképességét segítő rendszerek. A „digitalizált” katona felszerelése mindinkább egy olyan számítógépes hálózat részét képezi, amely tartalmazza – egyebek mellett – a navigációs rendszert, a rádiót, a harctéri azonosító rendszert, a vizuális megjelenítő eszközt, az energiaellátást. Mindezek lehetővé teszik, hogy a katona, a korábbihoz képest jóval nagyobb hatékonysággal harcoljon.

Nagyon komoly kihívást jelent a rádió-távvezérlésű, házi készítésű robbanóeszközök megjelenése. Ezen eszközök lefogása napjaink egyik komoly műszaki problémája. A harctéri robotokat eddig jobbra tüzszerész és felderítő feladatokra használták, de azok alkalmazhatók kislegységek szállítási feladatainak ellátására, fegyverek, fegyverrendszerek hordozására.

Janza Frigyes

A hadtudomány és a rendészettudomány művelőinek felelősségéről¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.116

Janza Frigyes a belügyminiszter nevében köszöntötte a 25 éves hadtudományi társaságot. *„A belügyi tárca e fórumon is megköszöni a társaságnak, hogy annak idején befogadta a rendvédelmi diszciplínákat és azok művelőit, egészen a Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásáig”* – kezdte hozzászólását. Köszöntötte a társszervezeteket, a Magyar Hadijogi Társaságot, a GTTSZ-t, amelyekkel az elmúlt években számos, jól sikerült rendezvényt szerveztek közösen.

A rendszerváltás megnyitotta az utat az állampolgárok önszerveződése előtt. E lehetőség jegyében született meg – mások mellett – a Magyar Hadtudományi Társaság. Megtörtént a fegyveres és rendvédelmi szervek „államtalanítása”, lehetővé vált azokon belül valódi érdekképviseletek létrehozása.

Sokan éltek meg a jelenlévők közül potens vezetőként ezeket az éveket. Bár sokan elvesztették a jelenlévők közül a hivatali potenciáljukat, de senki sem vehette el tőlük tudásukat, felkészültségüket, aggodalmukat a haza megvédéséhez szükséges katonai képességek fenntartásáért. Igazi katonai erényeket mutattak azok, akik egyéni sérelmeiket félretéve a tudományok területén szolgálták tovább hazájukat.

Sokan idegenkedtek az egyesületi formától, tartva attól, hogy az megbonthatja a szervezetek belső fegyelmét, netán alkalmas a titoksértésre, a szolgálati út

1 *A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője* címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

megkerülésére, az oldalról történő bekiabálásokra. Az MHTT léte és működése bizonyította, hogy ezek a félelmek nem feltétlenül megalapozottak, hála a társaság mindenkori vezetésének.

Nemritkán a szakmai vezetés kérte egy-egy probléma feltárását, megtárgyalását. A jelenlegi, kisebb létszámú haderő mellett megnövekedett a jelentősége a hadtudomány ápolásának. A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző kara és a Magyar Hadtudományi Társaság megkerülhetetlen felelősséggel tartozik a hadtudomány teljes körű műveléséért, a katonai képességek háttérét érintő tudományos háttér folyamatos működtetéséért, miként a Magyar Rendészettudományi Társaság is felelősséggel tartozik az összes, a rendszert érintő biztonsági probléma feltárásáért és a kapcsolódó diszciplínák műveléséért.

Világszerte mindinkább elismerik, hogy e két szakterületnek egyre több, egymást átfedő területe van. Kockázati társadalmi viszonyok uralják mindennapjainkat. Amíg korábban csak államok rendelkeztek mások megsemmisítésére alkalmas kapacitásokkal, ma már magánkézen is vannak óriási pusztítást lehetővé tevő eszközök, technológiák és fegyverek. Biztonságunk megőrzése egyre szélesebb körű együttműködést igényel a biztonságért felelős szervek részéről is.

A társaságaink közötti jó együttműködés visszavezethető arra az időszakra, amikor a belügyi tisztek katonai tanintézetekben szereztek tudományos fokozataikat. A fegyveres erők részét képező Határőrség részére a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia biztosította a színvonalas törzstiszti felkészítést, a vezérkari és a tudományos képzést, a fokozatszerzési eljárást is. Természetesen szeretnénk megalapítani a rendészettudományi doktori iskolát is, de erre még várni kell. Részint azért, mert a főiskolának egyetemi karrá kell válnia, de szubjektív ellenérzések miatt is. Köszönet a Hadtudományi Társaságnak, hogy ebben a munkában teljes szívvel mellettünk kötelezte el magát.

Kérte azokat a rendészeti szakembereket, akik mindkét társaságnak tagjai, hogy a továbbiakban is képezzenek szoros kapcsolatot a két társaság között. A jövőbeni együttműködés legfontosabb szervezési feltétele: valamennyi korosztály harmonikus egyesületi reprezentációja, a társaságok nemzetközi tevékenységének fejlesztése. Ehhez a társaságok önereje nem elégséges, szükséges a kormányzati és az egyetemi támogatás is.

A jubileumi tanácskozást megelőző napon ebben a teremben rendezte nyitóünnepségét az Európai Rendőrákadémia és a Nemzeti Közsolgálati Egyetem által szervezett nyitó ünnepi ülés, ahol bejelentették az első európai rendőr mesterképzés első szemeszterének elindítását nemzetközi menedzsment irányításával. Ebben a fejlesztésben már benne volt az egyetem minden kara és az együttműködő tudományos társaságok szerepe is.

A hadtudomány és a rendészettudomány között csak a két diszciplína saját belső territóriumának határain belül szabad (ott viszont kell is) határvonalat húzni. Minden más területen a szoros együttműködés indokolt a két tudományág művelői között, függetlenül attól, hogy egyébként melyik minisztérium alárendeltségében dolgoznak. Ehhez kíván kellő motivációt, sikereket minden érintettnek.

Boldizsár Gábor

Röszkétől Röszkéig¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.118

Boldizsár Gábor előadásának a Röszkétől Röszkéig címet adta. Ez az 1991 és 2015 közötti időszakot jelképezi, vagyis a Magyar Honvédség rendszerváltás utáni útját. Mint emlékeztető, 1991-ben a délszláv háborús cselekmények miatt kellett oltalmazni ezt a határszakaszt, 2015-ben pedig a menekült-áradat feltartóztatása miatt.

Megítélése szerint a Magyar Honvédség rendszerváltás utáni fejlődése három szakaszra bontható. Az első az 1991–95 közötti időszak, amikor a honvédség önállóvá vált, a szovjet csapatok kivonultak, a Varsói Szerződés feloszlott, amikor kirobbant a délszláv polgárháború és felbomlott Jugoszlávia. A következő időszak kb. 2003–2014-ig tartott, amikor Magyarország – immáron a NATO tagjaként – részt vett az iraki és az afganisztáni műveletekben, amelyekben katonáink szövetségi kötelékben, veszélyes feladatokat végrehajtva eredményesen teljesítettek. A következő kezdete 2015, amikor Magyarország kormánya döntést hozott a honvédség bevonásáról a migráció kezelésével összefüggő feladatok végrehajtásába, együttműködésben más rendvédelmi szervekkel.

Az első és a harmadik időszakban klasszikus határvédelmi feladatokra került sor – ugyanazon határszakaszon; a másodikban határainktól távol végrehajtandó missziós feladatokat hajtott végre a honvédség. Mindhárom konfliktus lényegében alacsony intenzitású konfliktus volt.

A délszláv polgárháború részesei a valamikori Jugoszlávia népei, népcsoportjai voltak, a 2015-ös menekülthullám viszont Közél-Keletről indult. Mindkét esetben fontos tapasztalat, hogy az eredményes védelmi műveletek érdekében meg kell nyerni, be kell vonni a helyi lakosság tagjait, kisebb-nagyobb közösségeit.

Hozzászólása keretében a továbbiakban a hadtudomány beágyazottságával kívánt foglalkozni. A Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánjaként 2012. január 1. óta szembesül a hadtudomány erősítésének, az azt művelők fiatalításának gondoljaival. A kar oktatóinak 75%-a tudományos fokozattal rendelkezik. Jól áll a kar a tehetséggondozás tekintetében is, hiszen – egyebek mellett – évente 10 doktoranduszhallgató beiskolázása történik meg. Kedvezően alakulnak a fokozatszerzési és a habilitációs eljárások is. Jelentős kihívások előtt állnak az egyetemi tanári kinevezések tekintetében. Az elmúlt 3 évben 18–19 fiatal indult el az oktatói pályán. A továbbiakban is az egyik legfontosabb feladat az egyetemi tanári címre pályázók erőfeszítéseinek ösztönzése.

A jogelőd katonai tanintézetek és kar oktatói több mint 60 misszióban vettek eddig részt, amelyek tapasztalatai jól hasznosulnak az oktatásban. „Zárt közösség

---

1 A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

„ *vagyunk, hiszen a társadalomban viszonylag kevesen művelik ezt a szakterületet*” – tartotta szükségesnek megjegyezni Boldizsár Gábor. Összességében tehát jól állnak, de vannak feladatok, amelyeket el kell végezniük, vannak feladatok, amelyeket a tisztképzés fenntartása keretében meg kell vizsgálniuk és vannak feladatok, amelyeket a hadtudomány fejlesztése, definiálása és szinten tartása érdekében kell végezniük.

A hadtudomány szempontjából fontos tisztázandó kérdés, hogy hogyan definiálható a haderő szerepe a 21. században, hogyan értékelhetők az említett konfliktusokban való közreműködés katonai tapasztalatai.

A jövő nagy kérdései, – amelyek a kar helyzetét is érintik, – hogy Magyarországnak milyen aktív és tartalékos hadereje van és Magyarország haderejének milyen a társadalmi beágyazottsága és a „láthatósága”.

Tálas Péter

A tudományközi kapcsolatokról¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.119

„*Az NKE Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kara igen kedvező pozícióból indul, hiszen kitűnő a személyi állománya, az oktatók kb. 74–76%-a rendelkezik tudományos fokozattal, közöttük a tudomány doktora fokozattal*” – kezdte előadását Tálas Péter. Jelenleg legfontosabb feladatuk az alapképzés és a mesterképzés beindítása és felkészülés a doktori iskola igény szerinti létrehozására.

Az integráció és az együttműködés azért különösen fontos, mert a modernkori kihívások és a modernkori problémák egyikét sem tudja egy-egy tudományág önállóan megoldani. Ezt példázza az ukrán válság és a menekültprobléma is. Az előbbi többszintű válság. Legalább három nagy szintjét érdemes megkülönböztetni: a nemzetközit, a regionálist és a belsőt, amelyek mindegyikének feltárására különálló tudományos eszközök alkalmazása, tudományterületek összefogása szükséges. Ezek közé tartozik például a nemzetközi tanulmányok, a hadtudomány (I. hibridháború, amely azonban nem csupán a hadtudomány problémája).

Ukrajna fő kérdése a modernizálódás módja: az orosz típusú, az európai típusú, vagy valamely köztes megoldás. Ennek feltárásához a társadalomtudomány, a közgazdaságtudomány és egyéb tudományok eszközrendszere szükséges. A belső problémák tárháza rendkívül széles, hiszen az államtudománynak, a történettudománynak sokat kellene foglalkoznia azzal, hogy az ukránok miért nem képesek olyan nemzeti előképet maguk elé tárni, mint például a románok vagy a magyarok, a lengyelek.

1 *A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője* címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

Fel kellene tárnai az országon belüli hatalmas megosztottság okait a keleti és a nyugati területek között, amelynek nemcsak etnikai, identitásbeli, de gazdasági, társadalmi és egyéb vonatkozásai is vannak. Külön kérdés, hogy mit lehet kezdeni egy olyan országgal, amelyet húsz-egynéhány éve az oligarchák irányítanak. És e rendszer lebontása nélkül nem lehet mit kezdeni, mert eleve megfojtja a kezdeményezéseket.

Minden korábbinál nagyobb szükség van tehát a tudományterületek közös erőfeszítéseire! Nem biztos, hogy erre a magyar tudományos élet felkészült, hiszen például a Magyar Tudományos Akadémia sokkal jobban értékeli az egyéni teljesítményeket, mint a csapatmunkát. Mindenkitől önálló kötetet vár, miközben ki-ki az őt foglalkoztató problémákkal összefüggésben egyedül nem tud olyan jól írni, mintha együtt alkot más szakterületek művelőivel.

A jelenlegi migrációs válság rendkívül sok kérdést vet fel a hadtudomány, a bölcsészettudomány, a társadalomtudomány, a gazdaságtudomány problémái közül. Az egyik legfontosabb stratégiai kérdés, hogy ne kizárólag a problémakör egyetlen szeletét lássuk és láttassuk hallgatóinkkal. A közelmúltban írtak ezzel kapcsolatban egy összefoglalót, amelynek – meglepetésükre – igen nagy visszhangja volt. A migráció egy olyan rendszer, amelybe az egyetlen területen való beavatkozás nem hoz, nem hozhat eredményt. Mivel a migráció hullámszerűen működik, ennek megfelelően hullámtörőket kellene elhelyezni az útjában.

A hadtudomány egyik nagy kérdése, hogy miért nem ott kezeljük a problémákat, ahol azok keletkeznek, hogy egyáltalán képes-e Európa például Líbiában kezelni a konfliktust? Ez persze nemcsak a hadtudomány számára kérdés. Legalább annyira az például az államtudomány számára, hiszen láthatóan nem tudunk létrehozni normálisan működő állami struktúrát, stabilitást.

Ugyanilyen fontos kérdés, hogy a környező országok menekültügyi rendszerét hogyan tudjuk megerősíteni. Miért csak most, 2015-ben jutunk el odáig, hogy például Törökországban, Libanonban és másutt olyan feltételeket kellene kialakítani, amely megtartja a menekülteket.

Nagy kérdése a nemzetközi kapcsolatoknak, a diplomáciának, hogy miért nem tudjuk rávenni a környező országokat, például Macedóniát, Szerbiát az együttműködésre, akár kényszerrel (ez is benne van), akár a közös érdekek felismertetésével?

A nemzetközi jog szempontból további nagy kérdés, hogy miért olyanok jelenleg a nemzetközi migrációs szabályozás normái, amelyeket egyszerűen nem lehet betartani. Miért van az, hogy a dublini határozatokat, – amelyekre mindenki hivatkozik, – nem lehet végrehajtani a schengeni rendszer keretei között? Hogyan oldjuk meg azt a problémát, hogy egyszerre tiltott a menekültek fogva tartása és ugyancsak egyszerre szeretnénk megakadályozni, hogy a migránsok fel-alá flangáljanak a schengeni térségben?

Senki nem kérdőjelezheti meg, hogy szükség van a schengeni határok védelmére még akkor is, ha tudjuk, hogy ez a határvédelem nem lesz elegendő az összes többi eszköz megfelelő alkalmazása nélkül.

Nagy kérdések ezek. Az embercsempészet kérdése például a rendészettudomány, vagy kriminológia egyik döntő kérdése. Mindig volt ilyen jelenség. Betölti azt a piacot, amelyet nem tudunk szabályozni.

Aztán vannak olyan kérdések, amelyekkel még nem is foglalkoztunk igazán, például az etnikai integráció kérdésével. Azzal ugyanis, hogy mit fogunk kezdeni azokkal, akiket integrálni akarunk.

Ma ott tartunk, hogy azt gondoljuk: csupán választás kérdése, hogy Európa befogadó lesz-e vagy sem. És a legrosszabb az, ha kizárólag a médiára és a politikusokra bízunk azt, hogy ezekre a kérdésekre választ adjanak. Ahhoz azonban, hogy tudjunk válaszokat adni, minden tudománynak (a hadtudománynak is) a korábbiaknál nyitottabbnak és együttműködőbbnek kell lennie, felismerve azt, hogy nem oldhatjuk meg a problémákat egymás nélkül!

Németh József Lajos

Az MHTT és az ifjúsági szerveződések együttműködéséről¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.121

Németh József Lajos előadásában elmondta, hogy amikor a Társaság megalakult, akkor ő 12 éves volt.

Mondandójában arra a kérdésre kereste a választ, hogy az együttműködés kapcsán az elmúlt időszakban milyen előre lépési lehetőségek merültek fel a Társaság és más szervezetek között, adott esetben az ifjúság megszólításával kapcsolatban. Utóbbival kapcsolatban főként a Biztonságpolitikai Szakkollégiumban szerzett tapasztalataira kíván hivatkozni, amellyel a Társaság rendkívül gyümölcsöző és jól dokumentált kapcsolatot alakított ki.

Abból kíván kiindulni, hogy mit is jelenthet az általa képviselték számára a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT), mint potenciális tartalom. Véleménye szerint az ifjúság számára a legfontosabb hívó szavak a *tudás* és a *tapasztalat*. A tudás egyik összetevője az, amellyel a MHTT mint szervezet és annak tagjai rendelkeznek, és amely motiválja a Társasághoz kapcsolódó fiatalokat azzal, hogy a Társaság idősebb tagjai segítik az általuk gondozott témák iránt érdeklődő fiatalok szakmai felemelkedését. Az említett tudás másik összetevője a fiatalokban meglevő útkeresésből táplálkozik, amelyre ösztönzőleg hat a személyre szabott törődés. A tapasztalat részint azt jelenti, amivel a jelenlévők rendelkeznek, és amiből hiány van, és amely a kereslet és a kínálat kereszteződéséből emelkedik ki.

---

1 *A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője* címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

A nagy kérdés, hogy az MHTT és a különböző ifjúsági szerveződések hogyan tudnak együttműködni tartalmi értelemben. Ennek részletei feltárására már eddig is számos kísérlet történt. Amikor civil szervezetekről beszélünk, a menedzsmentnek nemcsak vezetnie kell, hanem súlypontosnia is. A vezetés olyan innovációs folyamat, amelyben figyelembe kell venni, hogy a most az iskolai, egyetemi padokban ülő fiatal generáció naponta használja, alkalmazza a korszerű infotechnológiai eszközöket, a közösségi média által adott lehetőségeket. A menedzsment hagyományos eszköztárát tehát feltétlenül ki kell egészíteni ezekkel.

A hallgatóságot illetően fontosnak tartja, hogy azt hogyan, milyen módon lehet megszólítani jó hatásfokkal. A különböző szervezeteknek – így az egyetemnek, az MHTT-nek, a Biztonságpolitikai Szakkollégiumnak is – időről időre fel kell vállalnia azt, hogy az adott hallgatóság számára az adott pillanatban megfelelő eszközöket alkalmazva, összehangoltan juttassa el üzeneteit a fontosságokkal kapcsolatban.

Ha nem sikerül megértetni társadalommal, hogy, hogy milyen jelentősége van például az MHTT vagy más szakmai szervezetek erőfeszítéseinek, akkor – a sikeres rendezvények ellenére – nem sikerül elérni a szervezetek által kitűzött célokat.

Összefoglalva tehát a támogatást megköszönik, el is várják, csak úgy, mint a türelmet, amely különösen fontos ebben a kihívásokban gazdag időszakban.

Fórizs Sándor

Gondolatok hadtudomány és a rendészettudomány jövőbeni együttműködésének fontosságáról¹

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.122

„...katonai főiskolát és katonai akadémiát végeztem és a hadtudományi doktori iskolában szereztem tudományos fokozatot” – kezdte előadását Fórizs Sándor. A tudomány az egyik legnagyobb értéke az emberiségnek, amelynek felismeréseit sok-sok generáció halmozta fel, és ami napjainkban is hihetetlen mértékben gyarapodik.

Sokszor eltöpreng azon a kérdésen, hogy neki jó tanárai voltak, akik „rávezették” a hadtudományra, de vajon ő és kortársai, – hozzájuk hasonlóan – tudnak-e majd modern ismereteket átadni a következő generációknak. Tud-e feldolgozni modern ismereteket a Hadtudományi Társaság és a Rendészettudományi Társaság?

---

1 A Magyar Hadtudományi Társaság története, jelene és jövője címmel a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika téri kampuszában 2015. október 13-án megtartott közgyűlésen és tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

2012-ben a Magyar Akkreditációs Bizottság tudományágnak ismerte el a rendészettudományt. Megjegyzendő, hogy késve, mert Nyugaton a „rendőrtudományokat” már réges-régen elismerték.

És Nyugaton már látják azt is, hogy az emberiség egyfajta fordulóponthoz érkezett. Nagy kérdés, hogy a hadtudomány, a rendészettudomány és a többiek, valamint az azokat gondozó, művelő társaságok és egyes emberek tudnak-e alkalmazkodni e helyzethez.

Megítélése szerint a következő 20 évben hihetetlenül megnövekszik a rendészettudomány jelentősége. Az emberiség létszáma meghaladja a 7 milliárd főt, 16 olyan város van jelenleg, amelynek a lakossága meghaladja a 20 millió főt és 4 olyan, amelynek a lakossága 16 és 20 millió között van. 2020-ban 50 ilyen város lesz! De ki fogja kezelni, kézben tartani ezeket a városokat? Vajon alkalmazhatók lesznek e a régi megoldások az új problémákra? Ezt ma még nem lehet tudni. Valószínűsíthető, hogy a két tudománynak nagyon széles közös sávja lesz, mert e hatalmas városok problémáit nem lehet majd csak rendőri erővel kezelni. A mai menekültügy csupán egy kis „előjátéka” annak, ami előttünk áll.

A maga részéről büszke a társaságra, az egyetemre, ahol tanulhatott, ahol a doktori iskola kutatási programja jelenleg is lehetőséget ad a kutatásra, ahol lehetőség kínálkozik a publikációra.

További eredményes munkát kíván mindkét társaságnak a közelebbi és a távolabbi jövő kihívásainak feltárásához.

Repetitio est mater studiorum, avagy az ismétlés a tudás anyja

(recenzió)

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.124

Dr. Ács Tibor ny. ezredes, az MTA doktora, a reformkor és a szabadságharc kiemelkedő katonaszemélyiségeinek egyik legkiválóbb kutatója, a magyar hadtudomány XIX. századi kialakulásának, fejlődésének legavatottabb szakértője – a Hadtörténeti Intézet és Múzeum közreműködésével – egy értékes karácsonyi ajándékot tett le az e kor és hadtörténete iránt érdeklődők asztalára.

Nagyszámú könyv-, tanulmány- és cikkpublikációit ezúttal – kivételesen – nem szaporította, hanem az általa az elmúlt negyedszázadban könyvekben, rangos szakfolyóiratokban megjelent fontosabb írásainak egy részét kínálja most föl az érdeklődőknek, hogy akik korábban nem találkoztak ezekkel, vagy most – utána keresgélés nélkül – ismét felidézhessek az élményt, egy helyen találhassák meg.

Eme új kiadványt kézbe véve, az olvasó kedvére válogathat a számára kedves személyekről, vagy témákról írtak között, de meggyőződésem, miszerint – valószínűleg nem egymást követően, a könyv sorrendjében, de előbb-utóbb – minden betűje elolvastatik!

Bár ő maga is a XIX. század kutatójának vallja magát, e kiadvány első 50 oldalát inkább tudományelméleti fejtegetésnek szenteli „A hadtörténetírás és dilemmái” ürügyén, de a közelmúlt egyik történészi vitáját, útkeresését is arra használja fel, hogy részletesen bemutassa a magyar hadtörténetírás 1800-tól 2005-ig terjedő csodálatos ívének főbb meghatározó erőit és elemeit, miközben elemzi e kor hadikultúrájával kapcsolatos nézeteket is. Ez utóbbi azért is fontos, mert napjainkban szintén vita folyik a hadikultúra „korszerű” értelmezéséről!

A kiadvány mintegy kétharmadát kitevő további részét – Ács Tibor esetében „természetesen” – a XIX. századi magyar katonai gondolkodói, hadtudósai tevékenységének bemutatása képezi. Éppen ezért – aki kicsit is ismeri a jeles hadtörténész prioritásait – nincs mit csodálkozni azon, hogy több cikket is ideszerveztve, részletesen foglalkozik Tanárky Sándorral, a Magyar Tudós Társaság első hadtudományi rendes tagjával, elhelyezve őt a magyar hadtudományi panteonban. Ennek során az Olvasó képet kaphat Tanárky Sándor életútjáról, hadtudományi tevékenységéről, majd emlékének „hullámszó”, változó intenzitású ápolásáról a XIX. század

második és a XX. század első felében, majd „reneszánszáról” a másodikban, illetve a XXI. század elején. Arról viszont szerényen hallgat a Szerző – csak a lábjegyzetekből tűnik ki –, hogy neki oroszlánrésze volt ebben a méltó elismertetésben!

Ezt követően – ismét – lehetőséget ad arra, hogy minél többen megismerjék Széchenyi Istvánnak a stratégiáról, a professzionális hadseregről, valamint a honvédelem kérdéseiről vallott nézeteit. Ennek során fontosnak tartotta idézni ama – a Hitel c. művében rögzített – alapvetését, miszerint *„Gyakorolni kell tehát magunkat az újabb taktika és stratégia rendszabásai szerint az ország védelmére... Azonban jó katona rövid idő alatt senki nem lehet, ahhoz tudomány s hosszas gyakorlás kell, mint se tökéletesen jó, de feletébb rossz ember se lesz egyszerre senki.”* Arról szintén tudomást szerezhethünk Ács Tibor munkájából, hogy Széchenyi megkerülhetetlennek tartotta a nemesi előjogokon alapuló feudális hadügy alkotmányos lebontását és az új, polgári honvédelmi rendszer felépítését, mivel – konkrét, 17 éves katonai és részben háborús tapasztalatai alapján – megítélése szerint a magyar nemesi felkelés már nem töltheti be a nemzeti hadsereg szerepét. (Itt ismét „elfeledkezik” a szerző utalni Széchenyi ez irányú munkásságának megismertetésében játszott kiemelkedő kutatói-publikációs tevékenységére, de a figyelmes olvasó sok „ötletet” kaphat a lábjegyzetekből, hogy milyen Ács-művekkel gazdagíthatja még e témában az ismereteit.)

A szerző fontosnak tartotta, hogy ebben a könyvében is felvázolja a szabadságharc Honvéd Vezérkara első főnökének portréját, majd erőfeszítést tesz annak érdekében – lényegesen részletesebben –, hogy még többen megismerhessék gróf Batthyány Lajost, „a katonát”. Ennek során bemutatja a katonai pályára lépésének indítékait; kadéti, majd alhadnagyi szolgálatát, ezzel párhuzamos magánéleti problémáit, s végül a hadseregből való kilépését. Természetesen, itt az írásnak csak lényeges sarokpontjai villanthatók fel, a részletes – a társadalmi korszakkal átszőtt – megismerés előfeltétele, annak elolvasása!

Első pillantásra meglepő – de akár „mellbevágónak” is érzékelhető –, hogy Bolyai János egyik legalaposabb, legelismertebb magyar kutatója beéri azzal, miszerint egyik kiemelt „kedvencéről”, ezúttal „a mérnök”-ről, mindössze 6,5 oldalt ír. Hosszas gondolkodás után aztán arra a (meglehet: téves) következtetésre jutottam, miszerint tekintettel e könyv terjedelmi korlátaira, úgy ítélte meg, hogy az elmúlt évtizedekben annyi könyvben, tanulmányban mutatta be a legkülönbözőbb szempontokból Bolyait, így inkább másnak szán nagyobb terjedelmet e kiadványban.

Ezt követően Ács Tibor röviden foglalkozik Brassai Sámuelnek ludoviceumi tanári tevékenysége vitatott kérdésével, illetve a Petőfi Sándor eltűnésével kapcsolatos néhány katonai irattal is, azonban – talán nem kegyeletsértés –, szerintem nagyobb érdeklődésre tarthat számot az Olvasók körében a XIX századi magyar rakétafejlesztők európai hírű munkásságáról írt fejezet.

Ebben a Szerző bemutatja azt a vitáktól göröngyössé tett utat, amit ez a szűk szakértői kör megtett a „rakétavitától a honvéd röppentyűskarig”. Az is sokaknak okozhat meglepetést, hogy e fejezet nem kizárólag „tűzértechnikai fejtegetés”, hanem megtudhatjuk: ez a téma kihatott egyéb fontos területekre is. Így, a Magyar Tudós Társaság (MTT) egyik eredeti célkitűzésének szellemében szükségessé vált ezen szakszavak magyar megfelelőinek kimunkálása is, aminek következtében a „Kiss Károly, kapitány s magyar academiai tag” által közreadott Magyar

Műszótárban a német Rakete már magyarul, röppentyűként szerepel. E témakörben a magyar–német részben 5, míg a német–magyarban 7 szóval, vagy szóösszetétellel szerepel a magyar megfelelő. Ennek fényében, már azon sem lehet csodálkozni, hogy a MTT 1847. július 5-i kisgyűlés 7. ülése a Mathematicai osztályban a rakéta hadtudományi és technikatörténeti jelentőségével foglalkozott, esetenként heves vitákat kiváltva.

A továbbiakban az Olvasó megismerkedhet a császári–királyi tüzérség hadirakétaival és tüzszereszkarával, majd a magyar hadiröppentyű gyártásával, illetve a honvéd röppentyűkar létrejöttével és harci tevékenységével 1849. február–augusztusban.

Aki az itt felvillantott témákról többet akar megtudni, vagy fel szeretné idézni korábbi olvasmányélményeit, azoknak melegen ajánlom figyelmébe Ács Tibor: *Hadtörténelmünk utolsó két évszázadából. Események, arcképek, tanulmányok* c. könyvét (Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Line Design, 2015).

M. Szabó Miklós

Iszlám Állam Terrorizmus 2.0 Történet, ideológia, propaganda (könyvismertető)

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.126

A Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhelye nem ismeretlen a biztonságpolitika, a válságkörzetben lévő országok, valamint a hadművészet iránt érdeklődők számára. A kutatóhelyet 2014-ben hozta létre a Honvéd Vezérkar főnöke. A szervezet – fiatal kora ellenére – hat kötetet jegyzett, valamint 52 cikket, tanulmányt és 28 hazai és külföldi konferencia előadást szervezett. Fő célkitűzése a tudományos munka szervezése, kutatások végzése, kutatási eredmények támogatása, képzés, továbbképzés, információszolgáltatás, tudományos együttműködés hazai és nemzetközi szinten, rendezvények szervezése és kiadványok gondozása. Ezen tevékenység keretében jelent meg a Kossuth Kiadó gondozásában legújabb kötetük az *Iszlám Állam Terrorizmus 2.0 – Történet, ideológia, propaganda* címmel, amit egy szerzői kollektíva: Besenyő János, Prantner Zoltán, Speidl Bianka és Vogel Dávid készített.

A kötet tudományos alapossággal mutatja be az Iszlám Kalifátus kialakulását, működését, ideológiáját és propaganda tevékenységét. A címben lévő 2.0 a terrorista szervezetekre vonatkozik, jelezve, hogy az Iszlám Állam megjelenésével új fejezet kezdődött a terrorizmus történetében. Magyar nyelven ilyen volumenű könyv még nem készült, ezért mindenképpen hasznos kiadvány, szerkesztése révén is átfogó mű. Dicséretére válik a szerzőknek – amint azt méltatásában Mihálfy Balázs iszlám szakértő is hangsúlyozott –, hogy nem mossa össze az iszlám vallást és a magát

Iszlám Államnak nevező szervezet tevékenységét, sőt kiemeli a dzsihádistá szalafita mozgalmon belüli ideológiai vitákat és azt, hogy miért bírálják ezt a terrormódszerekkel operáló gerillaszervezetet számos más terrorszervezet részéről is.

A legtöbb európai ember az ún. Iszlám Államot csak felületesen ismeri, főként a médiákban megjelent tevékenysége kapcsán. A könyv hozzásegíti az olvasót ahhoz, hogy megismerje a mélyebb gyökereket és megértse ennek a jelenleg még csak a levantei térséget, de később, a hűségeskü alapján több kontinenst is veszélyeztető torz képződménynek a lényegét.

A könyv három, egymáshoz kapcsolódó nézőpontból mutatja be a terrorszervezetet, hangsúlyozva azokat a sajátosságokat, amelyek megkülönböztetik azt az eddig ismert formációktól. Az első fejezet az Iszlám Állam rövid történetével, kialakulásával, névváltozásaival, szervezeti felépítésével, működésével és stratégiájával foglalkozik. Bemutatja a zömében erőszakkal megszerzett, különböző eredetű és korú fegyvereket, kitér a bevételi forrásokra, amelyek abból a szempontból fontosak, hogy miként lehet a tevékenységüket korlátozni, és érzékelteti a kegyetlenkedéseit, különös tekintettel a más vallásúakra. Fontosnak tartom a hűségesküt tett szervezetek összegzését, valamint a terrorszervezet leküzdésére létrehozott nemzetközi koalíció fontosságának érzékeltetését. A térkép-vázlatok jól kiegészítik a szöveges részt.

A második fejezet az Iszlám Állam ideológiáját elemzi. A szerzők az iszlám radikalizmus gyökereit úgy mutatják be, hogy az olvasót a különböző irányzatok magyarázatával eljuttatja annak megértéséhez, miért radikális a szervezet és hogyan alakult ki ez a szalafita eredetű radikalizmus. Figyelemre méltó gondolatokat tartalmaz az ISIL terjeszkedésének taktikája, valamint az ISIL és a keresztények viszonya. Az olvasó szinte magától eljut arra a következtetésre, hogy egy erőszakos, terjeszkedő és senki mást nem tisztelő szervezetről van szó. A szerzők nagyon helyesen mutatnak rá arra, hogy az ISIL ideológiai érvrendszerében keveri a történelmi időszakokat és több száz évvel ezelőtti dolgokat az idő és körülmények megváltozásának teljes figyelmen kívül hagyásával a jelenlegi helyzethez adaptálja.

A harmadik fejezet az Iszlám Állam propaganda tevékenységét elemzi. Rámutat arra az ellentmondásra, hogy bár az ideológia a szalafizmus, az eszközöket illetően saját tanainak hirdetése céljából bátran és válogatás nélkül alkalmazza a mai kor kommunikációs technológiáját, különös tekintettel a közösségi médiára. A fejezet figyelemre méltó része az, amikor a szerzők az Iszlám Állam *Dabiq* nevű magazinjának bemutatásával érzékeltetik az érdeklődési köröket, a világok összecsapását, valamint a közösségi média újszerű használatának módjait.

Összességében a könyv mértékadó forrásokat felhasználó szakirodalom, egyben érdekes olvasmány, ezért tiszta szívből ajánlom a téma iránt érdeklődő kutatók és olvasóközönség figyelmébe.

Kis-Benedek József

A HADTUDOMÁNY 2015. évi online lapszámában megjelent tanulmányok (http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2015/2015_elektronikus/index.html)

BIZTONSÁGPOLITIKA SECURITY POLICY

Jobbágy Zoltán

Clausewitz és a kaméleon színe (Az aszimmetrikus hadviselés)

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.4

REZÜMÉ:

A Magyar Hadtudományi Társaság, az MTA Hadtudományi Bizottsága, valamint a Nemzeti Közszerződési Egyetem 2014. november 12-én rendezett. „Az aszimmetrikus hadviselés” című szakmai-tudományos konferencia délutáni katonai szekció ülése során a hallgatóság számára zavarólag hatott a háború eme megjelenési formájának leírására használt kifejezések sokasága. Jelen tanulmányban a szerző egyes klasszikusok írásainak felhasználásával kíván a háború eme megjelenési formájára használt jelzők sokasága okait feltárni, majd az okokra magyarázatot adni.

KULCSSZAVAK:

aszimmetrikus hadviselés; Clausewitz; kis háború; népháború.

Jobbágy, Zoltán

Clausewitz and the Colour of the Cameleon (The Asymmetric Warfare)

ABSTRACT:

The Hungarian Association of Military Science, the Military Science Committee of the Hungarian Academy of Sciences, and the National University of Public Service organised a conference titled „Asymmetric Warfare” on 12 November 2014. In the military section during the afternoon it became clear that the many adjectives used to describe this sort of war is rather annoying for most participants. Based on the writings of certain classics this article has the aim to clarify and then deliver an explanation for the reasons of this multiplicity.

KEY WORDS:

asymmetric warfare; Clausewitz; small war; people's war.

Bordás Mária

A terrorizmus és az iszlám fundamentalizmus az „Arab Tavasz” után Észak-Afrikában és a Közel-Keleten

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.24

REZÜMÉ:

A tanulmány az „Arab Tavasz” után kialakult helyzetet vizsgálja a Közel-Keleten és Észak-Afrikában, abból a szempontból, hogy a terrorizmus és az iszlám fundamentalizmus milyen összefüggéseket mutat az egyes országokban, és ez hogyan vezetett a terrorizmus növekedéséhez ezekben a térségekben.

KULCSSZAVAK:

terrorizmus; Közel-Kelet; Észak-Afrika; iszlám fundamentalizmus; Arab Tavasz.

Bordás, Mária

Terrorism and Islam fundamentalism after the „Arab Spring” in North Africa and Middle East

ABSTRACT:

The study tries to shed light on the situation that has developed in the Middle East and North Africa after the „Arab Spring” with respect to the relationship between the terrorism and the Islamic fundamentalism in these countries, and how it has led to the increase of the terrorism in these regions.

KEY WORDS:

terrorism; Middle East; North Africa; Islamic fundamentalism; Arab Spring.

Kiss Adrienn

Quo vadis Katalónia?

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.39

REZÜMÉ:

Katalónia évszázadok óta Spanyolország egyik legfejlettebb része. Európai Uniós viszonylatban is a gazdagabb területek közé tartozik. Napjainkban viszont egyre inkább felerősödik a katalánok függetlenedés iránti vágya. Tanulmányomban azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy milyen okokra vezethető vissza ez a folyamat, és van-e realitása egy független Katalán Köztársaságnak.

KULCSSZAVAK:

Katalónia; függetlenedési törekvések; esély a függetlenségre.

Kiss, Adrienn

Quo vadis Katalónia?

ABSTRACT:

Catalonia is one of the most advanced parts of Spain. In relation to the European Union, Catalonia still belongs to the prosperous territories. However, nowadays there is a more increasing desire for an independent Catalonia. In this paper I investigate the reasons of this process and the chance of realization of an independent Catalan Republic.

KEYWORDS:

Catalonia; intention of independence; chance of realization of independence.

Asqui Jorge Kristóf

Francia Guyana stratégiai helyzete. Európai űr kutatás a trópusi Dél-Amerikában

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.59

REZÜMÉ:

Francia Guyana az egyetlen francia tengerentúli megye, amely a dél-amerikai szubkontinensen található és az egyetlen olyan dél-amerikai terület, amely nem szuverén állam. Az 1946 óta megyeként szerveződő Francia Guayana (továbbiakban Guyane) a legnagyobb és legszegényebb francia megye, mégis érdemes a további vizsgálatokra, amit történelme és jelene is igazol.

KULCSSZAVAK:

Francia Guyane; Dél-Amerika; francia űr kutatás; európai űr kutatás; Kourou Masat 1; első magyar fejlesztésű műhold.

Asqui, Jorge Kristóf

Strategic position of French Guiana. European space research in tropical South America

ABSTRACT:

French Guiana is the only French overseas department, which is located in the South American sub-continent and is the only South American area, which is not a sovereign state. As a department since 1946 French Guiana (Guyane hereinafter) is the largest and poorest of the French departments, but it's still worthy of further investigation, as demonstrated by the history and the present as well.

KEYWORDS:

French Guiana; South America; French space exploration; European Space Exploration; Kourou, MaSat 1; first indigenous Hungarian satellite.

Sáska Zoltán Attila

Ciprus rendhagyó csatlakozása az Európai Unióhoz

DOI: 10.17047/HADTUD.2015.25.E.129

REZÜMÉ:

Egy az Annan-terv szerinti Ciprusi Államszövetség 2004. május 1-jén föderatív államként csatlakozhatott volna a konföderatív jellegű Európai Unióhoz. A terv megbukott. Ezzel ellentétben a Ciprusi Köztársaság csatlakozott, de ténylegesen a megszállt északi területreznélkül.

KULCSSZAVAK:

Ciprus; Törökország; Európai Unió; integráció; fegyveres konfliktus.

Sáska, Zoltán Attila

Cyprus' irregular accession to the European Union

DOI: 10.17047/HADTUD.2015.25.E.129

ABSTRACT:

According to the Annan-plan a „Cypriot State Alliance” could join on 1st May 2004 as a federal state the confederation-like European Union. The plan failed. In contrary, the Republic of Cyprus joined the EU, but de facto without the occupied northern territories.

KEY WORDS:

Cyprus; Turkey; European Union; integration; armed conflict

Tomolya János – Padányi József

Harc Tikritért: fordulópont az Iszlám Állam elleni harcban?

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.173

REZÜMÉ:

Az Iszlám Állam Irakban és Shamban (angolul: Islamic State in Iraq and Sham, rövidítve: ISIS) nem hasonlít semmilyen más jelenleg ismert terrorista csoporthoz. Az ISIS vezetőjének 2014. júniusi bejelentése után egy új állam született a Közel-Keleten, az iraki és a szír polgárháborúban, az Iszlám Állam. A vallási fanatizmus és katonai bátorság, tudás és tapasztalat ötvözésével a frissen kikiáltott kalifátus fenyegetést jelent a térség fennálló politikai viszonyaira. Brutális harcászati szintű eljárásaik – beleértve a tömeges gyilkosságokat, hadifogyók és újságírók lefejezését – félelmet és felháborodást váltottak ki szerte a világban. Honnan jöttek, és mik a szándékaik? Milyen hatékonysággal rendelkeznek az Iszlám Állam a közszolgáltatások biztosítása területén? Tikrit iraki erők általi visszafoglalásának fényében kérdés, hogy milyen valós katonai képességekkel rendelkezik Irak, hogy visszaszerezze az Iszlám Állam által elfoglalt területeit. A jelen tanulmány ezen kérdésekre igyekszik válaszokat adni.

KULCSSZAVAK:

Iszlám Állam; terrorizmus; gyenge állam; vahabizmus; síita milíciák; aszimmetrikus hadviselés.

Tomolya, János – Padányi, József

Battle for Tikrit: A turning point in the fight against the Islamic State?

ABSTRACT:

Islamic State in Iraq and Sham (ISIS) is unlike any other terrorist group in recent memory. After the declaration of leader of ISIS in June 2014, a new state was born in the Middle East, the Islamic State. By combining religious fanaticism and military prowess, skill and expertise in the asymmetric warfare, the new self-declared caliphate poses a threat to the political status quo of the whole region. Its brutal tactics – including mass killings, as well as the beheadings of prisoners of war and journalists – have sparked fear and outrage across the world. Where did it come from, and what are its intentions? What is the effectiveness of Islamic State in the field of providing basic public services? In light of recapture of Tikrit by Iraqi forces, what are the real military capabilities of Iraq to fight back his occupied territories from Islamic State? Current essay is trying to give answers to those questions.

KEY WORDS:

Islamic State; terrorism; weak state; Wahhabism; Shiite militias; asymmetric warfare.

Krizbai Diána Daniella

Az Iszlám Állam néven ismertté vált terrorszervezet „propagandagépezete”

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.285

REZÜMÉ:

Az Iszlám Állam (ISIS) a terrorszervezet, amely elsősorban a „lefejezős videóíró” ismert, s egyik pillanatról a másikra világhírűvé vált. Hogyan? A XXI. századi tömegkommunikációs eszközök – különösen az internet – segítségével propagandahadjáratot indított: világszintű toborzást folytat, közben világszerte talál magának szimpatizánsokat, követőket, s nem utolsósorban mindeközben az összes többi emberben egyre nagyobb félelmet generál. Az Európában és Magyarországon megnőtt félelemérzetet már nem csak a tömegkommunikáció, illetve a tömegmédia gerjeszti, hiszen személyes élmények is lehetnek. Az ISIS Nyugat ellen indított „szent háborúja” különösen félelmetessé vált számunkra, amikor napjainkban Európát és Magyarországot illegális migránsok tömege árasztja el, amelyben szinte lehetetlen kiszűrni a veszélyes egyéneket, terroristákat, illetve terrorszervezettel kapcsolatban állókat.

KULCSSZAVAK:

terrorizmus; iszlám; ISIS; média; internet; tömegkommunikáció.

Krizbai, Diána Daniella

Propaganda mechanism of the terror organisation known as ISIS

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.285

ABSTRACT:

Islamic State, previously Islamic State of Iraq and Syria (ISIS): the terror organization, primarily known of their beheadings videos, swiftly gained world-fame. But how did they do it? With the XXI. century's tools of mass communication – especially use of the internet – they started a propaganda expedition. It includes: recruit all over the world, find more and more sympathizer, and followers, and last, but not least

to generate higher and higher level of fear. Recently in Europe and in Hungary this increased sense of fear is not only generated by the media and mass communication, unfortunately we already have personal experiences, too. The „Saint War” what ISIS started against the West became especially scary, when we met the problem of the illegal migration. Experts also highlighted that in this flood it’s nearly impossible to filter the dangerous persons, terrorists, or those who are in connection with terrorist groups or organization, for example ISIS.

KEY WORDS:

terrorism; Islam; ISIS; media; internet; mass communication.

Padányi József

Vízkonfliktusok

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.272

REZÜMÉ:

Szakértők már évtizedek óta figyelmeztetnek arra, hogy a vízellátás egyenlőtlensége komoly regionális konfliktusokhoz vezethet. A világ lakosságának 11%-a, mintegy 800 millió ember nem jut megfelelő minőségű ivóvízhez. A 21. század az édesvízért folytatott harc százada lesz. A víz ugyanazt a szerepet fogja betölteni, amit az olaj a 20. században: meghatározza a nemzetek gazdagságát és stabilitását. 2030-ra az éghajlatváltozás, a népességnövekedés, a környezetszennyezés és az urbanizáció együttesen azt fogják eredményezni, hogy globálisan a víz iránti kereslet 40%-kal fogja meghaladni az ellátást. Ez pedig elkerülhetetlenül olyan konfliktusokhoz vezet, amelyeket tárgyalásos úton már nem lehet rendezni.

KULCSSZAVAK:

éghajlatváltozás; katonai erő; vízkonfliktus.

Padányi, József

Water conflicts

ABSTRACT:

Experts have been arguing for decades that inequality in water supply can lead to serious regional conflicts. 11% of the total population lack access to water suitable for drinking. The 21st century will be the century of fights over water. The water will have the same role as the oil had in the 20th century: it will determine the stability and wealth of nations. By 2030, the climate change, the population growth, the environmental pollution and the urbanisation will result in a global water demand which will outstrip the supply by 40 percent. This will inevitably lead to conflicts that cannot be settled by negotiations.

KEY WORDS:

climate change; water conflict; military power

HADITECHNIKA
MILITARY TECHNOLOGY

Négyesi Imre

A csapatvezetési rendszerek automatizálásának első eredményei az USA fegyveres erőinél I–II.

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.139

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.194

REZÜMÉ:

Ez a cikk egy hosszú időre tervezett kutatás részeredménye. A kutatás végső célja az informatikai szolgálat történetének megírása a rendszeresített technikai eszközök szemszögéből. Ebben a cikkben a háborús vezetés automatizálásának az 1960-s évektől tervezett programjai és részletesen az amerikai szárazföldi csapatoknál a tábori (összefegyvernemi) hadsereg automatizált csapatvezetési rendszerének három alrendszeréből a csapatok harctevékenységének automatizált vezetési rendszerét, a TOS–75 rendszert mutatom be.

KULCSSZAVAK:

Számítástechnika; információ; vezetés; történelem.

Négyesi, Imre

First results of automation of command and control systems in the US Army I–II.

ABSTRACT:

This article is the next partial result of a planned long-term research. The ultimate goal of the research is to present a history of the REVA service from the point of view of technical devices. This article presents the tactical operations system (TOS–75), one of the three subsystems of the field army automated command and control systems in the US Army.

KEY WORDS:

computers; information; management; history.

HADTUDOMÁNY, HADÜGY
MILITARY SCIENCE, MILITARY AFFAIRS

Mező András

Felkelés elleni hadviselés a doktrínákban

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.79

REZÜMÉ:

A NATO-doktrína rendszere módszeresen és egységes rendszerben tárgyalja a felkeléssel és a felkelés leverésével kapcsolatos fogalmakat és elveket. A magyar doktrína-rendszer eklektikus rendszerben, ellentmondásosan tesz kísérletet arra, hogy a sajátos magyar szemléletet megjelenítse.

KULCSSZAVAK:

doktrína, stabilizálás, felkelés elleni hadviselés

Mező, András

Counterinsurgency in the doctrines

ABSTRACT:

The doctrinal structure of NATO discusses the concepts and principles of insurgency and counterinsurgency in a methodical and standard system. The Hungarian doctrinal hierarchy attempts to display the particular Hungarian perspectives in an eclectic way, inconsistently.

KEYWORDS:

doctrine, stabilization, counter-insurgency.

Háber Péter

Az aszimmetrikus hadviselés más szempontból

DOI: 10.17047/HADTUD.2015.25.E.119

REZÜMÉ:

A cikk a hadtudomány egy vitatott részterületével az aszimmetrikus hadviseléssel foglalkozik. Vizsgálja a terrorizmus, valamint a hagyományos, vagy szimmetrikus hadviselés és az aszimmetrikus hadviselés közötti különbségeket. Bemutatja az aszimmetrikus hadviselés jellemzőit.

KULCSSZAVAK:

aszimmetrikus hadviselés; terrorizmus; az aszimmetria dimenziói, szintjei, formái.

Háber, Péter

Asymmetric warfare from a different perspective

ABSTRACT:

The article is about asymmetric warfare, a controversial field of military science. It examines the differences between terrorism, conventional or symmetric warfare and asymmetric warfare. It describes the characteristics of asymmetric warfare.

KEY WORDS:

asymmetric warfare; terrorism; dimensions levels and forms of asymmetry.

Boda Mihály

A katonai vezetés erkölcsi és morális elemei

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.204

REZÜMÉ:

Az alábbiakban probléma-centrikusan megvizsgálom az Euro-ISME (International Society for Military Ethics in Europe) 2015-ös, éves, a „katonai vezetés erkölcsi és morális elemei” témában tartott konferenciáján (Belgrád, 2015. május 10-13.) tárgyalt katonai etikai problémákat. Tekintve a konferencia internacionális jellegét, a vizsgált problémákról kijelenthető, hogy legáltalósabb részét képezik a katonai vezetésre irányuló kortárs katonai etikai vizsgálódások gerincének. Alább a katonai vezetés és az egyszerű parancsolás fogalmának különbségére; a katonai felsővezetői (és politikusi) döntés erkölcsi és morális természetére; illetve a katonai egyéb vezetői döntés erkölcsi és morális természetére koncentrálok.

KULCSSZAVAK:

Euro-ISME; katonai etikai; katonai vezetés

Boda, Mihály

Ethical and moral elements of military leadership

ABSTRACT:

In this paper I examine the problems of military ethics that emerged on the last annual conference of Euro-ISME (International Society for Military Ethics in Europe) on the subject of “Military leadership” (10-13. May 2015, Belgrade). Regarding the international character of the conference it can be claimed that these problems are at least the elements of the essence of the contemporary inquiry in ethics of military leadership. I mainly deal with problems like the difference between military leadership and commanding simpliciter, the ethical and moral nature of higher military (and political) decisions, and the ethical and moral nature of other military decisions.

KEY WORDS:

Euro-ISME; military ethics; leadership

HUMÁNPOLITIKAI SZAKTEVÉKENYSÉGEK HUMAN RESOURCES MANAGEMENT

Jobbágy Zoltán

A háború antropológiája: primitív hadviselés, gerilla hadviselés és a szövetséges összhaderőnemi műveletek sikere

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.67

REZÜMÉ:

Az ezredforduló konfliktusai és háborúi, a NATO összhaderőnemi műveletei egyértelműen bebizonyították, hogy kizárólag katonai erő alkalmazásával és fegyverrel nem lehet tartós eredményt elérni. Az antropológia, mint tudomány egyértelműsíti, hogy háborúk mindig egy

adott közösségben, társadalmi folyamatokként zajlanak, amit az egyének, a különböző kis- és nagyközösségek befolyásolnak. Tekintettel az elmúlt 200 év aszimmetrikus konfliktusai eredményeinek összehasonlítása során nyilvánvalóvá vált veszélyes tendenciára, a gyengébb fél tevékenységét egyre inkább átható és egyre könyörtelenebbé váló vallásosságra, a globalizált világban a saját helyét kereső NATO-t képező fejlett országok működési elveinek folyamatos elerőtlenedésére, a technológiai fölény jelentette átmeneti és gyorsan elkopó előny nyilvánvalóvá válására, a háború és a társadalmi folyamatok közötti összefüggés antropológiai alapú vizsgálata kiemelt fontosságú.

KULCSSZAVAK:

primitív; gerilla; háború; társadalom; antropológia.

Jobbágy, Zoltán

Anthropology of War: Primitive Warfare, Guerrilla Warfare and the Success of Allied Joint Operations

ABSTRACT:

Conflicts and wars at the turn of the millennium, and allied joint operations of NATO forces clearly proved that long lasting results cannot be achieved only by the application of military force. Anthropology as a science makes it clear that wars happen in given societies as societal processes and are influenced both by individuals and communities of smaller or greater size. Due to the dangerous tendency that a comparison of the conflicts of the last 200 years reveals, the religious cruelty that the weaker side displays, the weakening internal working mechanisms of the advanced countries that form NATO, and the diminishing nature of technological superiority, it is of utmost importance to analyse the relationship between war and society from an anthropological point of view.

KEY WORDS:

primitive; guerrilla; war; society; anthropology

Németh András

A tehetséggondozás és tudományos utánpótlás-nevelés múltja, jelene és jövője a hadtudományok területén, különös tekintettel a tudományos diákköri mozgalom szerepére I–II.

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.296

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.309

REZÜMÉ:

A katonai pálya, tisztí hivatás számos kihívás elé állítja az ezt az életutat választókat, legalább annyira, mint a tudományos közéletben való megfelelés kényszere az akadémiai pályán tevékenykedőket. A katonai felsőoktatásban a fenti két területen való helytállás és a körülmények folyamatos változása mind az oktatói, mind a hallgatói állomány részéről fokozott erőfeszítést igényel. A hallgatói létszám csökkenésével a lineáris képzésre való áttéréssel az elmúlt évtizedben jelentősen csökkent a tudományos utánpótlás bázisa, ami már középtávon is komoly problémát jelenthet a hadtudományok területén. A közlemény a tisztí alapképzésben résztvevő tehetségek időben történő felismerésének és tudatos felépítésének jelentőségére, a tudományos diákköri mozgalom fejlődésén és a katonák eddig elért eredményeinek bemutatásán

keresztül pedig a tehetséggondozás ezen formájában rejlő lehetőségekre kíván rámutatni a tudományos utánpótlás-nevelés területén.

KULCSSZAVAK:

tehetség, tehetséggondozás, tudományos diákkör, OTDK, hadtudomány

Németh, András

The past, present and future of talent development and nurturing a new generation of scientists in the field of military sciences, focusing on the role of the National Student Research movement I–II.

ABSTRACT:

The military career poses a number of challenges to those who have chosen to become officers as much as the pressure to comply with the standards that the scientific community poses to those who pursue activities in the scientific arena. In military higher education meeting the requirements in both of these areas requires increased effort from both instructors and students. As a result of the decrease in the number of students and the switch to linear training over the past decade the supply of the next generation of scientists has dramatically declined, which may cause serious problems in the field of military sciences even in the medium term. The aim of this article is to highlight the importance of noticing talent among those who attend bachelor's training in military higher education and starting developing it early on. Through the description of the history of the National Student Research movement and the achievements of military personnel so far, it aims to show the potential in this type of talent development.

KEY WORDS:

talent, talent development, National Student Research, Military Science

KATONAI MŰVELETEK MILITARY OPERATIONS

Besenyő János

Gerillaháború Nyugat-Szaharában: Polisario vs. Marokkó és Mauritánia

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.48

REZÜMÉ:

A tanulmány bemutatja egyrészt a nyugat-szaharai Polisario Front, másrészt a Marokkói Királyság, valamint Mauritánia között vívott gerillaháborút, amely a mai napig tanulsággal szolgál a sivatagi felkelés-ellenes (COIN) műveletekhez. Ismertetem egy sikeres gerillaháború megvívásához szükséges tevékenységeket, valamint a hatékony védekezési eljárásokat is. A gerillák elleni műveletekben a marokkói kormányzat egy erődítményrendszerrel, a Nyugat-Szaharában állomásozó egységek átszervezésével és a harc eljárások radikális átalakításával hosszú ideig ható sikereket ért el.

KULCSSZAVAK:

Nyugat-Szahara, Marokkó, Mauritánia, Polisario, saharáviak, gerilla.

Besenyő, János

Guerillawar in Western-Sahara: Polisario vs Morocco and Mauritania

ABSTRACT:

In this article I will introduce the guerilla war fought between the Polisario Front and the Kingdom of Morocco and Mauritania. Even today, this war provides many lessons regarding desert kind of counter-insurgency operations. Besides reviewing the necessary activities for conducting a successful guerilla war, I also delineate the most efficient methods for defending against one, since this is the first operation, where the Moroccans have achieved long-standing results by the construction of a system of Fortifications (Berm), as well as by the restructuring of its tactics and the units stationed in the Western Saharan region.

KEYWORDS:

Western Sahara; Morocco; Mauritania; COIN operation; Polisario; Sahrawi; guerrilla.

Solymos András

Reguláris fegyveres erők elnyomó tevékenysége társadalmi zavargásokkal szemben – néhány gondolat a hadtörténeti példák alapján

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.235

REZÜMÉ:

A szerző azt a sajátos helyzetet vizsgálja, amikor reguláris hadseregek folytatnak fegyveres küzdelmet olyan irreguláris fegyveres erőkkel, amelyek társadalmi-politikai céljaikat fegyveres harc útján kívánják elérni. Napjainkban az aszimmetrikus háborúk problémái azért kerültek előtérbe, mert a katonai pusztító képességek megnövekedésével a totális háború céltalan. Viszont egyes régiókban a meglévő társadalmi, etnikai, vallási ellentétek átmehetnek fegyveres harcra – megfelelő külső támogatás mellett, amelyet viszont a regionális vagy globális nagyhatalmak, politikai erők képesek is biztosítani saját céljaik elérése érdekében. A szerző azokat a feltételeket elemzi, amelyek ilyen sajátos körülmények között lehetővé teszik a reguláris erők sikerét.

KULCSSZAVAK:

hadtörténet; társadalmi nyugtalanság; felkelések elfojtása.

Solymos, Andras

Use of Regular Military Forces for Counter-Insurgencies – Thoughts on the Examples of Military History

ABSTRACT:

The author examines the special situation, when regular armies fight irregular armed forces, that are wishing to achieve political-social aims by arms. Nowadays, the problems of asymmetric wars are in foreground, because the military devastating ability has grown so great, that a full-scale war is aimless. Nevertheless, in some regions the existing social, ethnic, religious conflicts are the possible source of armed fights, if they could receive the needed outside support, from the regional or global great powers, political forces, able to give it – for their own aims. The author analyses the conditions, what are required for the success of regular forces, under these special circumstances.

KEY WORDS:

military history; social unrest; counter-insurgencies.

NEMZETBIZTONSÁG NATIONAL SECURITY

Vida Csaba

A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban¹ (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra)

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.221

REZÜMÉ:

A szerző a nemzetbiztonság elméletével kapcsolatos tanulmányában az eddigi kutatási eredményeinek egyes elemeit teszi közzé. A cikkben bemutatja a nemzetbiztonsági szolgálatok funkcióját, amely során bebizonyítja, hogy a szolgálatok hasznos szereplői az ország biztonsági rendszerének. A szolgálatok funkciójának elemzése után meghatározza, hogy a szolgálatok alapvetően két fő feladata van az ország értékeinek védelme és érdekeinek érvényre juttatásának támogatása. A szolgálatok alapvetően egy információ-szolgáltató szervezetek. A tanulmányban megfogalmazza a nemzetbiztonsági szolgálatokkal szembeni követelményeket, valamint megvizsgálja, hogy meddig tart a szolgálatok felelőssége a döntéshozók tájékoztatása során.

KULCSSZAVAK:

nemzetbiztonság elmélete; hírszerzés; nemzetbiztonsági szolgálatok; adatszerzés; elemzés értékelés.

Vida, Csaba

The role of intelligence activities in the society (Thoughts about why we need intelligence agencies)

ABSTRACT:

The Author published the results of his research in the theory of the intelligence studies. He describes the functions of the intelligence agencies, which proved the agencies are useful members in the state's security system. After analysing the functions of the intelligence agency he determines, that the services have basically two main tasks to protect the values of the state and to support the enforcement of state's interests. The services are information-sharing organisations. The study sets out the requirements for intelligence agencies as well as the author examines how deep is the responsibility of services in providing information to decisions makers.

KEY WORDS:

intelligence studies; intelligence; intelligence agencies; information gathering; intelligence analysis.

REND- ÉS KATASZTRÓFAVÉDELEM POLICING AND PROTECTION AGAINST DISASTER

Muhoray Árpád – Teknős László

A HUNOR hivatásos nehéz kutató-mentő mentőszervezet alkalmazásának logisztikai feladatai

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.11

REZÜMÉ:

A XX. század a katasztrófák évszázadaként is ismert. A XXI. században az tapasztalható, hogy a katasztrófák egyre intenzívebben, kiterjedtebben fejtik ki hatásait, nagyobb beavatkozási, reagálási komplexitást követelve. A katasztrófák következményeinek, káros hatásainak felszámolásában egyre nagyobb szerep hárul az önkéntességen alapuló mentőszervezetekre. Jelen cikkben a szerzők kísérletet tesznek arra, hogy az önkéntes mentőszervezeteken belül a HUNOR hivatásos mentőszervezet jelentőségére felhívják a figyelmet, alkalmazásának logisztikai feladatait elemezve, a logisztikai támogató rendszerének kutatása mentén.

KULCSSZAVAK:

ENSZ INSARAG; nemzeti minősítés; HUNOR mentőszervezet; alkalmazás logisztikai feladatai; katasztrófavédelem.

Muhoray, Árpád – Teknős, László

Logistic tasks of the operation of HUNOR professional heavy urban search and rescue team

ABSTRACT:

The twentieth century is known for being the century of disasters. In the twenty-first century disasters are proved to be more and more intense, their effects reach farther, and they demand more complex interventions. Voluntary rescue teams have in the mitigation of the consequences of disasters greater and greater importance. In this article the authors attempt to draw attention to the significance of HUNOR professional rescue team within voluntary rescue team's organisations by analysing the logistic tasks of its operation and exploring its logistics support system.

KEY WORDS:

UN INSARAG; National Classification; HUNOR rescue team; logistic tasks of the operation; disaster management.

Fórizs Sándor

Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.101

REZÜMÉ:

A Magyar Honvéd Határőrség 1947 végétől törekedett az államhatár műszaki megerősítésére. A cikk e kezdeményezés körülményeit és a munkálatok megindítását mutatja be. Betekintést nyerhetünk az alkalmazott munkamódszerekbe, a kapcsolódó jogszabályokba és a határőrség

vezetésének egyéb elképzeléseibe. Az olvasó megismerheti az államhatár melletti 50 méteres területsáv megtisztításának körülményeit Ausztria és Jugoszlávia irányában.

KULCSSZAVAK:

államhatár; csempészet; határsáv; Államvédelmi Hatóság.

Fórizs, Sándor

The early period of the technical reinforcement of the state border in 1948

ABSTRACT:

The Border Guard of the Hungarian Defence Force made efforts to reinforce the state border with technical equipment from the end of 1947. The study presents the circumstances of the initiative and the beginnings of this work. It gives us an insight into the applied working methods, the related legislation and the other concepts of the leadership of the Border Guard. The reader can learn about the conditions under which the 50-metre zone along the state border with Austria and Yugoslavia was cleared.

KEY WORDS:

state border; smuggling; mobile border force; Hungarian State Protection Authority.

Gaál Gyula – Molnár Katalin

A biztonságos, élhető közösség védernyője

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.111

REZÜMÉ:

A tanulmány egy közösségi biztonsági modellt mutat be, amelynek deklarált célja a biztonságosabb, élhetőbb közösségek kialakítása.

KULCSSZAVAK:

Közösség; biztonság; modell; rendőrség.

Gaál, Gyula – Molnár, Katalin

The shield of the safe, liveable community

ABSTRACT:

The study presents a public security model, with the declared aim of creating safer, more liveable communities.

KEY WORDS:

Public; security; model; police.

Antal Örs – Hornyacsek Júlia

Az árvízmentesítés létesítményeinek szerepe az árvízkárok megelőzésében

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.249

REZÜMÉ:

Hazánk egyik legmeghatározóbb veszélyeztető természeti jelensége az árvíz. Az azzal járó károk jelentős terhet rónak a lakosságra és a védelemgazdaságra egyaránt. A szakemberek és a tudományos kutatást folytatók egyaránt törekszenek olyan eljárások kialakítására, amelyek a kialakulás lehetőségét és a károk mértékét csökkenthetik. Erre napjainkban főként az árvízmentesítés egyes lehetőségeinek fejlesztését célzó programok folynak. Alkalmazásuk – elsősorban az alkalmazási tapasztalat hiányában – számos kockázatot rejthet magában. Jelen tanulmányban a szerzők átfogó elemzést végeznek a hazánkban elterjedt és az árvízkárok megelőzését célzó létesítményekről, összehasonlítási alapot adva az előnyökhátrányok elemzésére, valamint a biztonságos és hatékony alkalmazás irányába mutató további lehetőségek kialakítására.

KULCSSZAVAK:

árvíz; megelőzés; kockázat.

Antal, Örs – Hornyacsek, Júlia

The role of facilities of flood relief in the prevention of flood damages

ABSTRACT:

The most relevant threatening natural phenomenon in Hungary is the flood causing significant burden to the population and economy of protection. Professionals and scientists strive to establish new treatments and provisions that are able to mitigate the possibility of formation and extent of the damages. Nowadays, mostly flood relief programs are underway in order to develop the possibilities of prevention. Due to the lack of experience of application, the usage of these solutions may include risks and questions. In this study the authors provide comprehensive assessment about the flood relief solutions spread in Hungary giving benchmark for the analysis of the advantages, disadvantages and further possibilities aiming the enhancement of safe and efficient application.

KEYWORDS:

flood; prevention, risk.

VÉDELEM-GAZDASÁG
DEFENCE ECONOMY

Cservényi Dóra

Ökoszisztéma – a logisztika rendszerelvű evolúciós megközelítése

DOI: 10.17047/HADTUD.2015.25.E.152

REZÜMÉ:

A tanulmány rendszerszervezési problémakörökön keresztül vizsgálja a logisztikai rendszer elmei, valamint a logisztikai hálózatba kapcsolt elemek együttműködését, rávilágítva a kibővített logisztikai értéklánc – mint ökoszisztéma – lehetséges rendszerszervezési vetületeire.

KULCSSZAVAK:

ökoszisztéma; ellátási lánc menedzsment; katonai logisztikai rendszer; kontrolling, változáskezelés.

Cservényi, Dóra

Ecosystem – The system-oriented evolutionary approach of logistics

ABSTRACT:

The study examines the cooperation between the elements of the logistics system and the logistics network through analytical system organization, and highlighting the possible system organizational aspects of the expanded logistics value chain – as an ecosystem.

KEY WORDS:

Ecosystem; supply chain management; military logistics system; controlling; change management model.

MILITARY AFFAIRS

Porkoláb, Imre

Changing warfare through defense innovation?

ABSTRACT:

In this article the central thesis is that innovation is the new strategic driver in the contemporary security environment. The author analyzes this issue from the American strategic perspective. Based on his analysis of the new third offset strategy and its practical applications he concludes that innovation indeed is a central aspect in future warfare. Those organizations who are able to adapt faster and out-innovate the opposition will enjoy a significant strategic advantage.

KEY WORDS:

Innovation, offset-strategy, adaptation, procurement, experimentation

SECURITY POLICY

Kis-Benedek, József

Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)
and the tendencies of the fight against it

ABSTRACT:

The Iraqi and Syrian crisis will dominate the international and European agenda for several years. The aims of great powers and coalition partners are different; the existing measures of the international institutions handling the conflict are not effective at all while religiously motivated extremist movements have been spreading in the world. The essay analyses the causes and circumstances of the rising of ISIL, the role of the main participants in the handling of the crisis, and the fight against the ISIL.

KEY WORDS:

ISIL; Syria; Iraq; Middle East; terrorism.

MILITARY LAW

Bódi, Stefánia – Szuhai, Ilona

Clash of civilization? Analysis of the migratory crisis situation
and the special legal order

ABSTRACT:

Last year an extraordinary migratory situation, a never seen migratory pressure appeared in Hungary. Following the governmental measures, currently, the migratory flow avoids the country and the number of illegal border crossings, as well as, the asylum-seekers has been reduced. Though, according to the forecasts the volume of migration will not be lower this year, it will be rather higher. The study analyses the new category of crisis situation caused by mass immigration, and draws attention to the special situations which differ from normal functions.

KEY WORDS:

migratory crisis situation; special legal order; refugee crisis; governmental measures.

POLICING AND PROTECTION AGAINST DISASTER

Zellei, Gábor

The international martial legal regulation towards the protection of the civil population in the tract of the First World War

ABSTRACT:

The author wakes the pre hundred years international martial law environment, when the nation was going to Great War. He shows, how was taken the Hague restrictive laws into the Hungarian rule of law, with this details the parts of the protection of the population. The second part of the article shows the multitudinous violation of these rules in the First World War. The author tax: the failing international contracts forced the nations to establish their own civil protection between two world wars.

KEY WORDS:

First World War; civil protection; passive air defence; martial law.

Plébán, J. Kristóf

The framework of the local voluntary rescue teams

ABSTRACT:

The volunteers, the utilisation of the own resources, and expertise in favour of a community provide considerable added value in all activities. The application of the voluntary rescue teams undertaking a role on the area of the catastrophe does not substitute the intervention of professional organisations, but they can complement it with the special equipment and expertise, so their necessity is unquestionable. The efficiency of cooperation between the professional and voluntary organisations is ensured by the regulation of a requirement level, which underpins the training and the certification procedure. In this publication, the author considers the realisation of this certification method on local level, with the summary of the relevant literature of the topic.

KEYWORDS:

voluntary civil protection; self-catering citizenship; qualification exercise; INSARAG

Fórizs, Sándor

Extraordinary events in the mine fields supervised by the Border Guard at the Austrian–Hungarian state border (1949–51)

ABSTRACT:

A technical barrier (an electric fence with barbed wire) and mine fields were employed along the Austrian border in Hungary from 1949 until 1970, except for a short period of time. Based on the material related to the Border Guard and accessible in the National Archives of Hungary, the paper presents typical events from the early period of its existence. The author describes the structure of the technical barrier, the contemporary methods of border surveillance and the ways the extraordinary events were managed. The impact that this extremely drastic instrument had on the lives of the local residents, the border guard soldiers and on the relationship of the two neighbouring countries is also shown. In some of the reports we can follow tragic stories as they unfolded from the mine field to hospital.

KEYWORDS:

state border; technical barrier; mine field; mine planting; signalling device; explosion; investigation; on-scene investigation; border violation; track.

A Magyar Hadtudományi Társaság pályázati felhívása a 2016. évre

A Magyar Hadtudományi Társaság elnöksége – a küldöttgyűlés határozata értelmében, a jóváhagyott éves munkatervvel, a költségvetési tervvel és a pályázati szabályzattal összhangban – pályázatot hirdet tanulmányok, tudományos elemzések megírására.

A pályázat meghirdetésének célja a hadtudomány iránt érdeklődő személyek aktivizálása, a tudományos tevékenység és mindenekelőtt a kutatás ösztönzése, publikálásra alkalmas, és elsősorban a gyakorlatban is hasznosítható anyagok készítése, az MHTT-tagok önmegvalósítási lehetőségeinek bővítése.

A pályázat keretében a következő tudományos, illetve kutatási témaköröket tartjuk célszerűnek feldolgozni:

- a hadtudomány fogalmában, tartalmában bekövetkezett változások, a fegyveres küzdelemmel, a háborúval kapcsolatos elméletek változásai és ezek gyakorlati megvalósításának tapasztalatai;
- a biztonság dimenzióinak modern értelmezése és aktuális problémái;
- a védelmi, illetve a stratégiai tervezés, a haderőtervezés és haderőfejlesztés időszerű kérdései és azok megoldásának lehetőségei;
- az önkéntes tartalékos rendszer kialakításának, működésének kérdései;
- a Magyar Honvédség missziós tevékenységének tapasztalatai, jogi, kiképzési, műveleti, logisztikai, civil együttműködési és információs kérdései;
- a Magyar Honvédség helye, szerepe a tömeges migráció kezelésében, a leszűrhető tapasztalatok;
- a terrorizmus, a gerilla-hadviselés, a felkelés-ellenes műveletek, az aszimmetrikus hadviselés elméleti és gyakorlati tapasztalatai, eljárások, módszerek, eszközök;
- a katonai logisztika kihívásai a jelenkori háborúk tapasztalatai alapján, a lehetséges megoldások;
- a haditechnikai eszközök és rendszerek, a technológiai fejlesztés szükséges területei, egyes területek aktuális kérdései, problémái és javaslatok azok megoldására;
- informatika a védelmi szférában;
- a honvédelem aktuális kérdései a rend- és katasztrófavédelemmel, valamint más speciális területekkel kapcsolatos feladatrendszerben;
- a humán erőforrás-gazdálkodás kérdései, problémái napjainkban és a közeli jövőben;
- a társadalom és a honvédelem – a fegyveres erők demokratikus ellenőrzése;
- a NATO partnerségi politikája;
- az EU biztonságpolitikájának változásai.

A pályázaton a hadtudomány iránt érdeklődő személyek egyénileg vagy csoportosan vehetnek részt, kifejezetten ezen pályázat céljára készített, eredeti, ebben a formában más helyre be nem nyújtott tanulmányokkal.

A pályázat elsősorban a kiírásban szereplő (esetleg önálló kezdeményezés alapján választott) téma kidolgozására irányuljon. Lehet komplex jellegű, de foglalkozhat a téma egy-egy részterületével is.

A pályázat jelígis, ily módon megőrzi a pályázó személyiségének anonimitását a pályamunka elbírálásának befejezéséig.

Elnyerhető díjak:¹

- egy I. díj – 80 ezer forint,**
- egy II. díj – 60 ezer forint,**
- egy III. díj – 40 ezer forint.**

A beérkezettek pályamunkáknak legfeljebb fele díjazható, továbbá a díjak megoszthatóak. Az elnökség az egyes szakmai területek kiemelkedő alkotásait különdíjban részesítheti.

A pályaművek terjedelme érje el az egy, de ne haladja meg a három szerzői ívet. A pályamunkák beadási határideje (postabélyegző alapján): 2016. október 14-e.

A jeligével ellátott pályamunkákat két nyomtatott (gépelt) példányban és egy elektronikus adathordozón (CD-n) kell postai úton beküldeni, vagy benyújtani a Társaság titkárságára. Csatolni kell hozzá egy zárt borítékot, amelyen kívül fel kell tüntetni a jeligét, belül pedig a szerzőre vonatkozó adatokat (név; születési hely, idő; anyja neve; lakcím vagy szolgálati helyének postacíme; a szerző e-mail címe és telefonszáma, adószáma, TAJ-száma, nyugdíjas törzsszáma, átutalási számlaszáma).

A pályaműveket az elnökség által felkért két-két szakértő bírálja el.

A díjazott pályázatok hasznosításáról a pályázati felhívás kibocsátója dönt a szerzők egyetértésével. Az arra alkalmas pályázatok – függetlenül a díjazás tényétől – az esetleg szükséges átdolgozás (rövidítés) után a Hadtudomány című folyóiratban is közlésre kerülhetnek. Minden pályamunka – a szerzővel való előzetes egyeztetés után – átadásra kerülhet a hasznosításában érdekelt szervek részére.

A pályázat kiírásának feltételeit, a pályázati rendszer célját, az alkalmazott eljárásokat és más, szükséges tudnivalókat az MHTT elnöksége által jóváhagyott Pályázati szabályzat tartalmazza.

Budapest, 2016. február 5.

*A Magyar Hadtudományi Társaság
elnöksége*

---

1 A feltüntetett díjak bruttó összegeket jelentenek.

Tisztelt Szerzőink!

A bibliográfiai hivatkozások megadásának módját az utóbbi időben többen az érvényes normáktól eltérően alkalmazták. Ezért kérjük Önöket, hogy a Hadtudomány című folyóiratban megjelentetni tervezett közleményeikben a következő elveket érvényesítsék:

- ❖ *A felhasznált irodalom* jegyzékét a tanulmány végén, ábécérendben (a szerző neve kezdőbetűjének figyelembevételével) kérjük feltüntetni az alábbiak szerint.
  - Könyv esetében:
Dobák Miklós: *Szervezeti formák és vezetés*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2006.
  - Könyvfejezet esetében:
Perjés Géza: *Gróf Zrínyi Miklós (1620–1664)*. In: Király Béla – Veszprémy László (szerk.): *A magyar hadtörténelem évszázadai*. Budapest, Atlanti Kutató és Kiadó Közalapítvány, 2003., pp. 109–122.
  - Folyóiratcikk esetében:
Kladek András: *Az önkéntes tartalékos munkáltató támogató program*. *Humán Szemle*, 2004/4. szám, pp. 45–51.
  - Internetes hivatkozásoknál:
Takács Vivien: *50 kilogrammos mozsárbombát találtak a komáromi vár falában*. http://www.honvedelem.hu/cikk/54192_50_kilogrammos_mozsarbombat_talaltak_a_komaromi_var_falaban (Letöltés ideje: 2015. november 21.)
  - Több szerző esetén a hivatkozott mű első szerzőjének nevét vegyék figyelembe.
  - Külföldi szerző(k) esetében is a vezetéknev alapján állítsák fel a sorrendet! Például Huntington, Samuel P.: *A katona és az állam*. Budapest, Zrínyi Kiadó – Atlanti Kutató és Kiadó, 1994., pp. 3–59. Pongelley, Rupert: *Twice a Citizen*. *International Defence Review*, 1995/8. szám, p. 1.
- ❖ A felhasznált irodalomra való hivatkozás feltüntetése történhet a tanulmány szövegében (a mű egészére, illetve konkrét oldalra hivatkozva) vagy lábjegyzetben. A szövegben való hivatkozás formája: (Dobák Miklós 2006); (Dobák Miklós 2006, 42.). Ha azonos szerző(k)től ugyanazon évben több tanulmányra hivatkoznak, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c stb. betűkkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben: (Dobák Miklós 2006/a, 42.).
- ❖ A jegyzeteket lábjegyzetek formájában közöljük. A lábjegyzetben magyarázó, kiegészítő információk, illetve a rövidítések feloldásai szerepeljenek. (Például egy adott mű esetén az idézés, a hivatkozás oldalszámának megnevezése): Dobák Miklós 2006, 42. A hivatkozás ismétlődése esetén: Dobák: i. m. 42.

A szerkesztőbizottság

A

MINDENKI HADTUDOMÁNYA

című rendezvénysorozat 2016. évi őszi programja.

A Magyar Hadtudományi Társaság folytatja szabadegyetem jellegű előadás-sorozatát. A rendezvények minden hónap második csütörtökjén 17 órakor kezdődnek a Budapest Helyőrség Dandár Honvéd Kulturális Központjának Gobelin termében.
(Budapest XIV. kerület, Stefánia út 34.)

A TERVEZETT ELŐADÁSOK:

2016. szeptember 8.

Dr. Kovács Vilmos ezredes

Első világháborús évfordulók

2016. október 13.

Dr. Kovács Ferenc ny. mk. ezredes

A kritikus infrastruktúra sebezhetősége és védelme

2016. november 10.

Dr. Isaszegi János ny. mk. vezérőrnagy

Egy könyv születése

A Magyar Honvédség negyedszázados története

2016. december 8.

Prof. dr. Óvári Gyula ny. mk. ezredes

Légijárművek vészelhagyási lehetőségei

Az elnökség köszönetét fejezi ki mindazoknak, akik adójuk 1%-ának felajánlásával 2016-ban támogatták a Magyar Hadtudományi Társaságot, hozzájárultak sikeres tevékenységéhez.